

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA
PODKARPACKIEGO

PODKARPACKIE BIURO PLANOWANIA
PRZESTRZENNEGO W RZESZOWIE

OBSZARY FUNKCJONALNE W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

ZAŁĄCZNIK
DO UCHWAŁY NR 127/2781/15
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA
PODKARPACKIEGO
Z DNIA 23. XII. 15r.

1234567890

Sporządzający: Zarząd Województwa Podkarpackiego

Wykonawca: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

Dyrektor: Renata Drązek

Kierownik Zespołu Projektowego – Teresa Labuda
Iwona Skomial (do 07.06.2015 r.)

Członkowie Zespołu:

Wiesław Bocianowski

Agata Bukala

Monika Cwynar

Marcin Czarnota

Bartłomiej Głowacki

Marta Guzik

Alicja Janiczek

Elżbieta Janiczek

Jolanta Kawa

Barbara Kowal-Słotwińska

Witold Kurzydło

Anna Matyka

Jacek Morawski

Michał Orleański

Anna Potoczny

Paweł Przybyła

Robert Sudoł

Justyna Sieniawska

Małgorzata Słupczyńska

Józef Stefan

Katarzyna Ziemiańska

Lucyna Zymyn

Aleksandra Krypel

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	6
1.1. Podstawa prawna opracowania.....	6
1.2. Cel i zakres opracowania.....	6
1.3. Obszary funkcjonalne wg KPZK 2030	8
1.4. Obszary funkcjonalne w Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020	9
1.5. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym	10
2. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym	11
2.1. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Rzeszowski Obszar Funkcjonalny	12
2.2. Wiejski Obszar Funkcjonalny	23
2.2.1. Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych	28
2.2.2. Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych	32
2.3. Górski Obszar Funkcjonalny	37
2.4. Przygraniczny Obszar Funkcjonalny	44
2.5. Zestawienie.....	53
3. Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030	57
3.1. Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej	57
3.1.1. Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej.....	57
3.1.2. Obszary terenów zamkniętych.....	59
3.1.3. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi.....	62
3.1.4. Obszary potencjalnego występowania osuwisk.....	65
3.2. Obszary kształtowania potencjału rozwojowego	67
3.2.1. Obszary cenne przyrodniczo	67
3.2.2. Obszary ochrony krajobrazów kulturowych	70
3.2.3. Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych	73
3.2.4. Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin	76
3.3. Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej	79
3.3.1. Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	79
3.3.2. Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	82
3.3.3. Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego	85
3.3.4. Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych	87
3.4. Zestawienie.....	90
4. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym	94
4.1. Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych	95
4.1.1. MOF Krosno	96
4.1.2. MOF Mielec	102
4.1.3. MOF Przemyśl	107
4.1.4. MOF Stalowa Wola	113
4.1.5. MOF Tarnobrzeg	118
4.2. Obszar Funkcjonalny Niziny Nadwiślańskiej	96
4.3. Roztoczańsko-Puszczański Obszar Funkcjonalny	129
4.4. Obszar Funkcjonalny Innowacyjnego Przemysłu	134
4.5. Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej.....	141
4.6. Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich.....	147
4.7. Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej	153
4.8. Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny	159
SPIS RYSUNKÓW	167
SPIS TABEL	167

1. Wprowadzenie

1.1. Podstawa prawna opracowania

Potrzeba określenia granic i zasad zagospodarowania obszarów funkcjonalnych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa wynika ze zmiany ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹ (ustawa o pizp), która weszła w życie 25 września 2014 r. Do ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wprowadzone zostało m.in. pojęcie obszaru funkcjonalnego, zmieniony został zakres opracowania planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz dodany został rozdział 4a pn. obszary funkcjonalne.

Zgodnie z art. 2 pkt 6a ustawy o pizp, obszar funkcjonalny jest to obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych, stanowiący zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju.

Zgodnie z art. 39 ust. 3 pkt 4 ustawy o pizp, w planie zagospodarowania przestrzennego określa się w szczególności granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz, w zależności od potrzeb, granice i zasady zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym. Stosownie do art. 49d ust. 1 i 2 ustawy o pizp, samorząd województwa określa obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym i ich granice. Może również, z własnej inicjatywy lub na wniosek samorządu gminnego lub samorządu powiatowego, określić obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym oraz ich granice.

Polityka przestrzenna województwa w stosunku do obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym lub o znaczeniu regionalnym jest prowadzona w konsultacji z jednostkami samorządu terytorialnego, które są położone na terenie danego obszaru funkcjonalnego (art. 49f ustawy o pizp).

Propozycje i wnioski dotyczące określenia obszarów funkcjonalnych samorząd województwa przedstawia do zaopiniowania przez jednostki samorządu terytorialnego, znajdujące się na terenie danego województwa. Opinia jest wyrażana podczas konferencji, w której uczestniczą przedstawiciele samorządu województwa oraz przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego (art. 49d ust. 3 ustawy o pizp).

1.2. Cel i zakres opracowania

Obszary funkcjonalne w planowaniu przestrzennym wyznacza się w celu wykorzystania endogenicznych potencjałów terytoriów, promowania specjalizacji terytorialnej oraz minimalizacji sytuacji konfliktowych. Wprowadzenie różnych typów obszarów funkcjonalnych, przekraczających granice administracyjne gminy, jest równocześnie działaniem sprzyjającym równoważeniu poziomemu zagospodarowania terenów.

¹ Tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r., poz. 199 z późniejszymi zmianami.

Niniejsze opracowanie będzie podstawą do określenia w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 (projekcie zmiany planu), granic i zasad zagospodarowania obszarów funkcjonalnych.

Delimitacja obszarów funkcjonalnych została oparta o granice administracyjne gmin, które stanowią podstawowe jednostki zarządzania przestrzenią w kraju. W niektórych przypadkach, ze względu na specyfikę wyznaczanego obszaru funkcjonalnego, uwzględniono podział danej gminy na obszar miejski i wiejski. Granice obszarów funkcjonalnych wyznaczono poprzez zastosowanie wskaźników i kryteriów o charakterze statystycznym², funkcjonalnym lub geograficznym.

Zgodnie z ustawą o pizp, obszarami funkcjonalnymi o znaczeniu ponadregionalnym, na terenie województwa podkarpackiego są:

- Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Rzeszowski Obszar Funkcjonalny;
- Wiejski Obszar Funkcjonalny,
- Górski Obszar Funkcjonalny, jako obszar szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej;
- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny.

Zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym będą uwzględnione w kierunkach zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Granice obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym przedstawiono w części graficznej PZPWP - na mapie nr 6: „obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym” w skali 1:200 000.

W niniejszym opracowaniu zostały określone obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)³, o istotnym znaczeniu dla polityki przestrzennej województwa. Obejmują one obszary występowania szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej, z uwzględnieniem jego skali na terenie gminy.

Zdelimitowane zostały:

- obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej, w tym: obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej; obszary terenów zamkniętych; obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi; obszary potencjalnego występowania osuwisk,
- obszary kształtowania potencjału rozwojowego w tym: obszary cenne przyrodniczo; obszary ochrony krajobrazów kulturowych; obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych; obszary ochrony strategicznych złóż kopalin,
- obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej, w tym: obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe; miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze; obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego; obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych.

W celu identyfikacji obszarów o różnych priorytetach rozwojowych oraz określenia niezbędnych działań, służących optymalnemu wykorzystaniu ich potencjałów dla rozwoju województwa, wyznaczone zostały następujące obszary funkcjonalne o znaczeniu

² Wykorzystano wskaźniki z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

³ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. (M.P. z 2012 r., poz. 252)

regionalnym, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju:

- Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych: Krosno, Mielec, Przemyśl, Stalowa Wola, Tarnobrzeg,
- Obszar Funkcjonalny Niziny Nadwiślańskiej,
- Roztoczańsko-Puszczański Obszar Funkcjonalny,
- Obszar Funkcjonalny Innowacyjnego Przemysłu,
- Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej,
- Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich,
- Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej,
- Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny.

Zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym będą uwzględnione w kierunkach zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Granice obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym przedstawiono w części graficznej PZPWP - na mapie nr 7: „obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym” w skali 1:200 000.

1.3. Obszary funkcjonalne wg KPZK 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 określa obszar funkcjonalny jako: „zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju”.

Obszary funkcjonalne, które będą delimitowane na różnych poziomach zarządzania, można podzielić na cztery podstawowe typy:

- 1) określone w odniesieniu do całego systemu osadniczego, wyznaczone na podstawie stopnia urbanizacji, obejmujące obszary miejskie (rdzenie i ich strefy funkcjonalne) i obszary funkcjonalne wiejskie;
- 2) wyznaczone na podstawie typu potencjału rozwojowego ze względu na występowanie szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej i warunków dla polityki rozwoju w skali makroregionalnej;
- 3) wyznaczone ze względu na możliwość wystąpienia konfliktów przestrzennych związanych ze sposobem wykorzystania ich potencjału przyrodniczego i kulturowego;
- 4) wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej.

Zapisy KPZK 2030 dotyczące zakresu określonego w art. 47 ust.2 ustawy o pizp są wiążące dla planu zagospodarowania przestrzennego województwa, oznacza to obowiązek wprowadzenia do PZPWP następujących obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym:

- miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego,
- wiejski obszar funkcjonalny,
- obszar funkcjonalny szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej (w województwie podkarpackim Górski Obszar Funkcjonalny),
- przygraniczny obszar funkcjonalny.

Ponadto do PZPWP zostaną wprowadzone obszary o znaczeniu regionalnym, określone zgodnie z typologią KPZK 2030 tj.:

- obszary kształtowania potencjału rozwojowego tj.: cenne przyrodniczo, ochrony krajobrazów kulturowych, ochrony i kształtowania zasobów wodnych oraz obszary strategicznych złóż kopalin,
- obszary wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej, tj. miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe oraz obszary przygraniczne.

W części 3 niniejszego opracowania omówiono zdelimitowane na terenie województwa podkarpackiego ww. obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030.

Zgodnie z KPZK 2030 zbiór obszarów funkcjonalnych jest zbiorem otwartym, może być uzupełniany, natomiast liczba i zasięg geograficzny wyznaczonych obszarów zależy od celu, jakiemu delimitacja ma służyć.

1.4. Obszary funkcjonalne w Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 (SRW – Podkarpackie 2020) wyznacza kierunki działań w zakresie poszczególnych priorytetów tematycznych, w czterech dziedzinach strategicznych:

- 1) konkurencyjna i innowacyjna gospodarka (priorytety tematyczne: przemysł; nauka, badania i szkolnictwo wyższe; turystyka; rolnictwo; instytucje otoczenia biznesu),
- 2) kapitał ludzki i społeczny (priorytety tematyczne: edukacja; kultura i dziedzictwo kulturowe; społeczeństwo obywatelskie; włączenie społeczne; zdrowie publiczne; sport powszechny),
- 3) sieć osadnicza (priorytety tematyczne: dostępność komunikacyjna; dostępność technologii informacyjnych; funkcje metropolitarne Rzeszowa; funkcje obszarów wiejskich; spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu),
- 4) środowisko i energetyka (priorytety tematyczne: zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków; ochrona środowiska; bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii).

Dla każdego kierunku działania w poszczególnych priorytetach tematycznych, określono obszary strategicznej interwencji, jako terytorializację działań zapisanych w strategii, na które w pierwszej kolejności powinna być skierowana interwencja zewnętrzna. Wyznaczone obszary funkcjonalne pokrywają się w całości lub w części z Obszarami Strategicznej Interwencji (OSI) określonymi w Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020.

Dla obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz dla obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym podano wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, wzmacniające podstawowe funkcje obszaru.

1.5. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym, omówione szczegółowo w części 4 niniejszego opracowania, mają istotne znaczenie dla polityki przestrzennej województwa. Zostały określone z zapewnieniem ciągłości i zwartości wyznaczonego obszaru (każdy obszar jest zamknięty wspólną granicą). Dostępne są dane wskaźnikowe umożliwiające wyznaczenie łącznego obszaru, którego zasięg przestrzenny umożliwia rozwiązanie istniejących lub przewidywanych problemów oraz rozwój nowych funkcji tych obszarów, z wykorzystaniem istniejącego potencjału.

Do analiz przyjęto dane statystyczne GUS wg stanu na dzień 31.12.2013 r. lub 31.12.2014 r. oraz inne dokumenty aktualne w okresie sporządzania niniejszego opracowania (styczeń-lipiec 2015 r.)

Przy wyznaczaniu granic obszarów funkcjonalnych zastosowano zasadę rozłączności (dana gmina może należeć tylko do jednego obszaru funkcjonalnego o znaczeniu regionalnym) oraz dominującej funkcji (do obszaru funkcjonalnego włączano gminy o wspólnych cechach i powiązaniach przestrzennych).

Jedynie miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych, stanowiących bieguny wzrostu dla poszczególnych części województwa, nakładają się na inne obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym. MOF-y zostały wyróżnione ze względu na koncentrację funkcji gospodarczych i społecznych, mają duże znaczenie dla rozwoju poszczególnych obszarów funkcjonalnych.

Poszczególne wyznaczone obszary o znaczeniu regionalnym zostały scharakteryzowane oraz przedstawiono ich mocne i słabe strony. Dla każdego obszaru ustalone zostały priorytety rozwojowe oraz funkcje rozwojowe (podstawowe i towarzyszące). Wstępnie określono wiodące kierunki zagospodarowania oraz zasady i warunki zagospodarowania; ustalenia te znajdują się w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Jednostki samorządu terytorialnego, znajdujące się na terenie danego obszaru, mogą wyrazić swoją opinię podczas konferencji, w której uczestniczyć będą przedstawiciele samorządu województwa.

Zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym będą uwzględnione w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Granice obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym przedstawiono w części graficznej PZPWP na mapie nr 6: „Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym” w skali 1:200 000.

2.1. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Rzeszowski Obszar Funkcjonalny

Zasady delimitacji

Zgodnie z Konsepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030), Miejskie Obszary Funkcjonalne (MOF) są to układy osadnicze ciągle przestrzennie, złożone z odrębnych administracyjnie jednostek. Obejmują zwarte obszary miast oraz powiązane z nimi funkcjonalnie strefy zurbanizowane. Administracyjnie obszary te mogą obejmować zarówno gminy miejskie i wiejskie, jak i miejsko-wiejskie. Miejskie obszary funkcjonalne podzielono na cztery podtypy ośrodków: wojewódzkie (w tym metropolitalne), regionalne, subregionalne i lokalne.

Rzeszów w systemie osadniczym kraju, zgodnie z KPZK 2030, został zaliczony do kategorii miast wojewódzkich, pełniących oprócz funkcji regionalnych, szereg funkcji o znaczeniu krajowym, w tym metropolitalnych. Rzeszów położony w centralnej części województwa stanowi istotny węzeł komunikacyjny na kierunkach wschód-zachód i północ-południe, uzupełniony o zlokalizowany w bezpośrednim sąsiedztwie miasta port lotniczy Rzeszów-Jasionka. Jako stolica województwa podkarpackiego stanowi główny ośrodek regionu pełniący funkcje administracyjne, szkolnictwa wyższego, naukowo-badawcze i szerokiego zakresu usług: edukacyjnych, ochrony zdrowia, kultury i handlu.

Zgodnie z ustaleniami KPZK 2030 delimitacja obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich powinna zostać przeprowadzona na poziomie regionalnym w planie zagospodarowania przestrzennego województwa, przy wykorzystaniu kryteriów wypracowanych przez stronę rządową i samorządową, partnerów społecznych i gospodarczych. Ze względu na brak rozporządzenia określającego jednolite kryteria, delimitacja miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego tj. Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, przeprowadzona została w Podkarpackim Biurze Planowania Przestrzennego w Rzeszowie w 2012 r. w ramach prac nad zmianą PZPWP w trzech etapach, z zastosowaniem:

- metody badawczej korelacyjno-wagowej;
- metody badawczej na podstawie uproszczonego modelu rozwoju gospodarczego układu lokalnego (wg M. Smętkowskiego)⁴;
- analizy dojazdów do pracy;
- analizy dostępności komunikacyjnej;
- analizy powiązań funkcjonalno-przestrzennych.

⁴ Obszary metropolitalne w Polsce: problemy rozwojowe i delimitacja - Maciej Smętkowski, Bohdan Jałowiecki, Grzegorz Gorzelak, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych (EUROREG) – raporty i analizy, Warszawa 2008 r.

Każda z wyżej wymienionych metod i analiz kończyła się wyznaczeniem miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego, a podstawową jednostką terytorialną w każdym z etapów prac była gmina, będąca najmniejszą jednostką statystyczną⁵ – NTS 5.

I etap objął delimitację obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego wykonaną metodą badawczą na podstawie uproszczonego modelu rozwoju gospodarczego układu lokalnego (wg M. Smętkowskiego). Zastosowany uproszczony model rozwoju lokalnego obejmował wszystkie gminy województwa podkarpackiego i opierał się na wskaźnikach: statycznym, mówiącym o poziomie rozwoju gminy oraz dynamicznym, przedstawiającym dynamikę rozwojową w gminach.

Wśród uzyskanego zbioru gmin o najwyższych wartościach wskaźników poziomu lub dynamiki rozwoju, gminy charakteryzujące się wysokimi wartościami wskaźników to najczęściej gminy miejskie, wiejsko-miejskie i wiejskie sąsiadujące z dużymi ośrodkami miejskimi. Najintensywniejsze powiązania występują pomiędzy Rzeszowem a pobliskimi gminami (Głogów Małopolski, Trzebownisko, Krasne, Tyczyn, Boguchwała oraz położonymi w dalszym sąsiedztwie: Kolbuszowa, Czarna, m. Łańcut, Czudec i Iwierzycy). Wokół pozostałych większych miast regionu (Przemyśl, Stalowa Wola, Mielec, Krosno, Tarnobrzeg, Dębica, Jarosław i Sanok) również tworzą się strefy oddziaływania.

Uproszczony model rozwoju gospodarczego układu lokalnego stosowany był dla wyznaczania obszarów metropolitalnych dla całej Polski, dlatego w przypadku województwa podkarpackiego dalszej analizie poddany został jedynie Rzeszów wraz z gminami położonymi w odległości 50 km od jego centrum. Zastosowane przy wyznaczaniu miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego zasady i kryteria według przyjętej metodologii, pozwoliły na określenie obszaru, w którym występują związki funkcjonalne indukowane przez ośrodek centralny – Rzeszów.

Do miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego zdelimitowanego wg metody Smętkowskiego zaliczono 14 gmin (bez miasta rdzeniowego).

II etap delimitacji opierał się na metodzie badawczej tzw. metodzie korelacyjno-wagowej oraz analizach w następujących tematach: dojazdy do pracy, dostępność komunikacyjna i powiązania funkcjonalno-przestrzenne.

Do wyznaczenia granic obszaru funkcjonalnego przyjęto następujące założenia:

- analizie poddano wszystkie gminy w odległości 50 km od centrum miasta Rzeszowa,
- w analizie uwzględniono gminy, których 50% i więcej powierzchni znalazło się w określonym obszarze analizy,
- granice obszaru funkcjonalnego są ciągłe i oparte o granice administracyjne gmin.

W metodzie korelacyjno-wagowej przyjęto cztery podstawowe kryteria tematyczne delimitacji: społeczne, gospodarcze, środowiskowe, mieszkalnictwo i infrastruktura techniczna. W sferze społecznej przebadano potencjał demograficzny oraz zachodzące procesy demograficzne, w gospodarczej: rynek pracy i aktywność gospodarczą gmin z uwzględnieniem kapitału zagranicznego. W kryterium mieszkania i infrastruktura techniczna przebadano poziom życia mieszkańców w zakresie mieszkalnictwa oraz dostępności do infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej. W przypadku kryterium środowiska przyrodniczego przebadano wskaźniki charakteryzujące przyrodnicze struktury przestrzenne, jak: lesistość, systemy przyrodnicze objęte ochroną i użytkowanie rolnicze.

⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS) (Dz. U. z 2007 r. Nr 214, poz. 1573 z późn. zm.).

Łącznie w analizie wg metody korelacyjno-wagowej uwzględniono 16 cech – danych statystycznych GUS.

Zastosowana ekonometryczna metoda korelacyjno-wagowa, pozwoliła wystandaryzować brane pod uwagę dane, a uzyskane wyniki, dzięki wprowadzeniu jednolitych kryteriów, obciążone zostały minimalnym błędem subiektywizmu badacza. Takie odniesienie, przy przyjętych zasadach metodologicznych: bezpośredniego sąsiedztwa, ciągłości, zwartości i rozłączności, pozwoliło na określenie obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego, jako regionu o wyjątkowo korzystnych wartościach badanych cech.

Do miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego zdelimitowanego metodą korelacyjno-wagową zaliczono 23 gminy (bez miasta rdzeniowego).

Kolejnym zastosowanym kryterium delimitacji obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego, była analiza dojazdów do pracy. Delimitacja została oparta o publikację GUS „Dojazdy do pracy w Polsce: terytorialna identyfikacja przepływów ludności związanych z zatrudnieniem”⁶, na podstawie której dokonano analizy wyjazdów i przyjazdów do pracy do Rzeszowa, dla poszczególnych gmin województwa podkarpackiego.

Do analizy wykorzystano również dane i wskaźniki udostępnione w Banku Danych Lokalnych GUS dotyczące:

- liczby osób przyjeżdżających do pracy;
- liczby osób wyjeżdżających do pracy;
- salda przyjazdów i wyjazdów do pracy.

Do miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego zdelimitowanego na podstawie analizy dojazdów do pracy zaliczono 23 gminy (bez miasta rdzeniowego).

Dla zdiagnozowania relacji przestrzennych w zakresie dostępności komunikacyjnej do ośrodka wojewódzkiego, przeprowadzono uproszczoną analizę w zakresie:

- dostępności drogowej zewnętrznej – powiązania istniejącej i projektowanej sieci komunikacyjnej w skali całego województwa podkarpackiego z zewnętrznym układem komunikacyjnym (międzynarodowym, krajowym);
- dostępności drogowej wewnętrznej;
- dostępności komunikacji zbiorowej.

Analiza dostępności drogowej wewnętrznej wykazała, które gminy z analizowanego obszaru posiadają lub nie posiadają dostępu do dróg krajowych i wojewódzkich.

W analizie dostępności komunikacji zbiorowej przyjęto średni czas jazdy oraz liczbę połączeń bezpośrednich dla transportu publicznego i prywatnego z ośrodków gminnych do miasta Rzeszowa. W tym celu stworzono bazę danych w oparciu o stronę internetową www.rozklady-jazdy.com.pl. Do konstrukcji danych przyjęto całodobowe rozkłady jazdy dla przewoźników publicznych i prywatnych. Na tej podstawie wyznaczono dwa wskaźniki określające dostępność komunikacyjną w transporcie zbiorowym poszczególnych gmin, tj. wskaźnik ilości połączeń całodobowych oraz wskaźnik określający średni czas podróży komunikacją publiczną. Na podstawie tych wskaźników dokonano klasyfikacji powiązań gmin w komunikacji zbiorowej, co dało podstawę do delimitacji miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego.

Do miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego zdelimitowanego na podstawie analizy dostępności komunikacyjnej zaliczono 18 gmin (bez miasta rdzeniowego).

⁶ Kruszk K., 2010, Główny Urząd Statystyczny, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa

Delimitacja miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego na podstawie powiązań funkcjonalno-przestrzennych objęła analizy w zakresie:

- struktury funkcjonalno-przestrzennej systemu osadniczego (położenie Rzeszowa na tle kraju i województwa, system osadniczy, zmiany powierzchni i liczby ludności, strefy funkcjonalno-przestrzenne);
- uwarunkowań historycznych (historyczny podział administracyjny, układ i przebieg historyczny szlaków handlowych);
- uwarunkowań środowiskowych (walory przyrodnicze: parki narodowe, krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary NATURA 2000, szlaki turystyczne);
- uwarunkowań kulturowych (zasoby materialnego dziedzictwa kulturowego: zabytki oraz tzw. dobra kultury współczesnej, szlaki kulturowe);
- lokalizacji siedzib organów administracji (organy administracji rządowej niezespolonej oraz zespolonej w województwie, organy administracji samorządowej, organy nadzoru i kontroli) oraz siedzib sądów powszechnych i administracyjnych;
- lokalizacji usług ponadlokalnych (szkolnictwo wyższe, instytucje kultury, szpitale, handel, turystyka);
- uwarunkowań gospodarczych (główne ośrodki przemysłowe, pasma aktywności gospodarczej, specjalne strefy ekonomiczne, parki technologiczne i przemysłowe, klastry, jednostki wspierające biznes itp.);
- powiązań infrastrukturalnych (zaopatrzenie w wodę, gospodarka ściekami sanitarnymi, gospodarka odpadami);
- zrzeszania się podmiotów (ze względu na charakter opracowania przeanalizowane zostały wyłącznie związki i stowarzyszenia, których członkami są jednostki samorządu terytorialnego różnych szczebli, jak również te, których siedziby znajdują się na obszarze objętym opracowaniem).

Wykonana wieloaspektowa analiza pozwoliła na określenie stanu istniejącego oraz zachodzących procesów integracji społeczno-gospodarczej, instytucjonalnej i przestrzennej, kierunków rozwoju powiązań funkcjonalnych i predyspozycji obszaru dla rozwoju poszczególnych funkcji w obszarze analizowanym, na podstawie której zdelimitowano obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Rzeszowa.

Do miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego zdelimitowanego na podstawie powiązań funkcjonalno-przestrzennych zaliczono 11 gmin (bez miasta rdzeniowego).

Efektom przeprowadzonych badań w I etapie oraz badań i analiz w II etapie, był III etap prac, w którym określono docelową strukturę obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego. Końcowy etap delimitacji miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego polegał na zbiorczej analizie wyników z wcześniej przeprowadzonych badań i analiz.

W każdej z wyżej przedstawionych metod wyznaczone zostały gminy spełniające założone kryteria i kwalifikujące je do tworzenia obszaru funkcjonalnego z ośrodkiem wojewódzkim. Dla określenia docelowej struktury miejskiego obszaru funkcjonalnego zestawiono ze sobą wynikowe obszary z poszczególnych metod (tab. 1). Znakiem „+” oznaczono te gminy, które w danej analizie zostały włączone do obszaru funkcjonalnego. Każda z jednostek administracyjnych mogła, zatem otrzymać maksymalnie pięć znaków „+”, co jest jednoznaczne z uwzględnieniem tej gminy w obszarze funkcjonalnym, w każdej z pięciu przeprowadzonych analiz.

Tab. 1. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego

Gmina	Metoda M. Smętkowskiego	Metoda korelacyjno-wagowa	Dojazdy do pracy	Dostępność komunikacyjna	Powiązania funkcjonalno-przestrzenne	Suma
Białobrzegi wiejska		+				1
Błażowa miejsko-wiejska			+	+		2
Boguchwała miejsko-wiejska	+	+	+	+	+	5
Chmielnik wiejska	+	+	+	+	+	5
Czarna wiejska	+	+	+	+	+	5
Czudec wiejska	+	+	+	+		4
Dynów miejska			+			1
Dynów wiejska			+			1
Gać wiejska		+				1
Głogów Małopolski miejsko-wiejska	+	+	+	+	+	5
Hyżne wiejska			+	+		2
Iwierzycze wiejska	+	+	+			3
Jawornik Polski wiejska			+			1
Kańczuga miejsko-wiejska		+				1
Kolbuszowa miejsko-wiejska	+	+		+		3
Krasne wiejska	+	+	+	+	+	5
Lubenia wiejska	+	+	+	+	+	5
Łańcut miejska	+	+	+	+	+	5
Łańcut wiejska	+	+	+	+	+	5
Markowa wiejska			+			1
Niebylec wiejska			+	+		2
Pawłosiów wiejska		+				1
Przeworsk miejska		+				1
Przeworsk wiejska		+				1
Sędziszów Małopolski miejsko-wiejska			+	+		2
Sokołów Małopolski miejsko-wiejska			+	+		2
Strzyżów miejsko-wiejska			+			1
Świlcza wiejska	+	+	+	+	+	5
Tryncza wiejska		+				1
Trzebownisko wiejska	+	+	+	+	+	5
Tyczyn miejsko-wiejska	+	+	+	+	+	5
Zarzecze wiejska		+				1
Żołynia wiejska		+				1

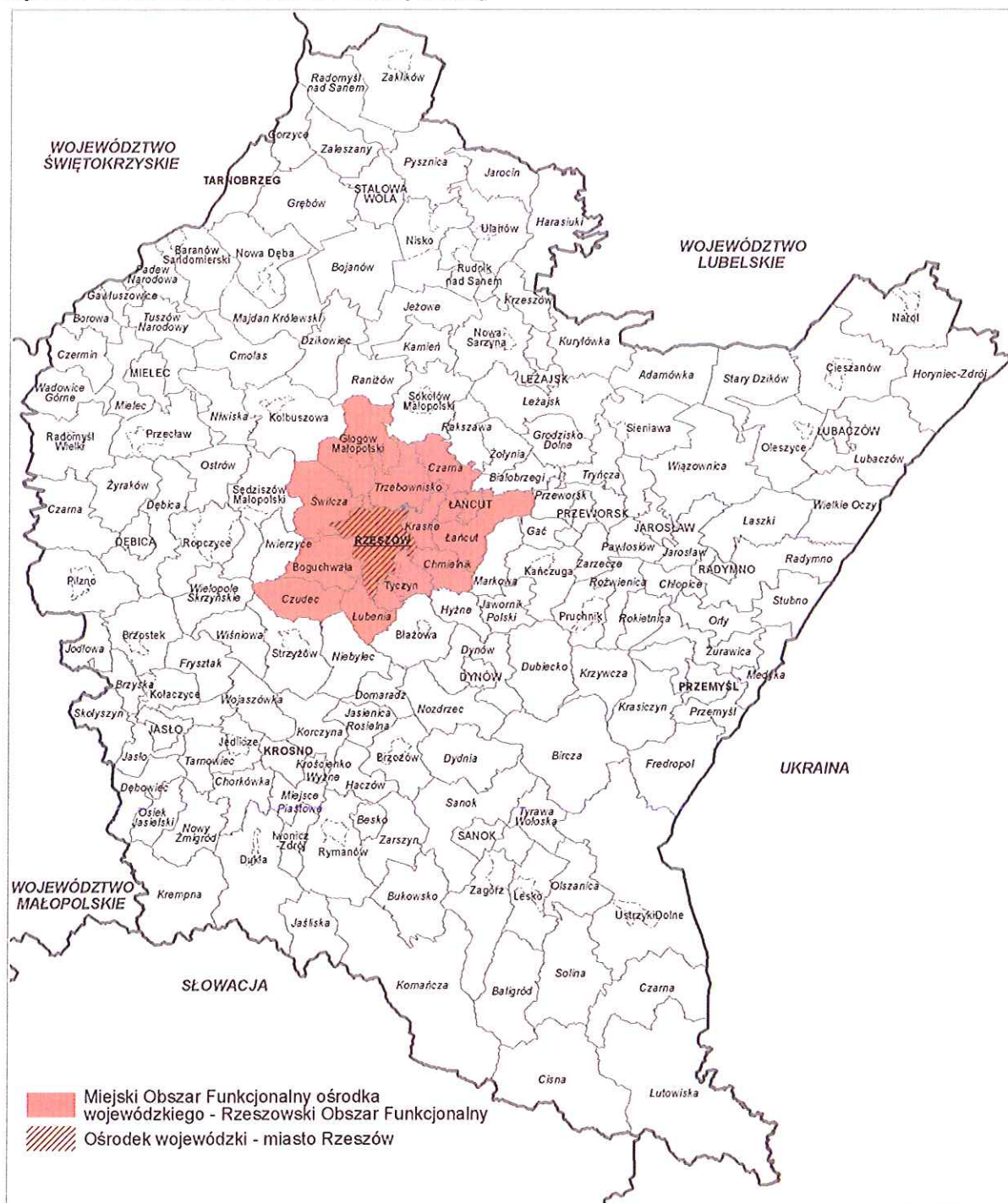
Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Docelowo do miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego, zakwalifikowane zostały jedynie gminy, które posiadały cztery lub pięć znaków „+”, czyli te, w których powiązania funkcjonalno-przestrzenne na poziomie lokalnym między ośrodkiem wojewódzkim, a nimi są silne i wieloaspektowe.

Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Rzeszowski Obszar Funkcjonalny (ROF) tworzą miasto Rzeszów i 12 gmin (rys. 2), położonych w granicach administracyjnych trzech powiatów, a mianowicie:

- rzeszowskiego:
 - gminy miejsko-wiejskie: Boguchwała, Głogów Małopolski, Tyczyn,
 - gminy wiejskie: Chmielnik, Krasne, Lubenia, Świlcza, Trzebownisko,
- łańcuckiego:
 - gmina miejska Łańcut,
 - gminy wiejskie: Czarna, Łańcut,
- strzyżowskiego: gmina wiejska Czudec.

Rys. 2. Rzeszowski Obszar Funkcjonalny

Źródło: Opracowanie PBPP w Rzeszowie

Charakterystyka obszaru i potencjał rozwojowy

Rzeszowski Obszar Funkcjonalny położony jest w centralnej części województwa podkarpackiego i zajmuje powierzchnię 1 048 km², co stanowi 5,8% powierzchni województwa. Na terenie ROF zamieszkuje 356 331 osób, czyli ok. 17% populacji województwa. Najludniejszą gminą Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest miasto Rzeszów, które skupia 51,4% ogólnej ludności całego obszaru funkcjonalnego. Średnia gęstość zaludnienia obszaru wynosi 340 os./km² i jest niemal trzykrotnie wyższa od średniej

dla województwa podkarpackiego (119 os./km²). Rzeszowski Obszar Funkcjonalny posiada znaczny potencjał ludzki, który stanowi o możliwościach jego rozwoju.

Tab. 2. Charakterystyka gmin ROF (stan na 31.12.2013 r.)

Wyszczególnienie	Powierzchnia [km ²]	Liczba ludności [os.]	Gęstość zaludnienia [os./km ²]
Rzeszów	117	183 108	1 574
Pozostałe gminy OF	931	173 223	186
w tym:			
Boguchwała	89	19 459	219
Chmielnik	53	6 762	128
Głogów Małopolski	145	19 223	133
Krasne	39	10 659	273
Lubenia	55	6 504	118
Świlcza	112	16 192	144
Trzebownisko	90	20 565	228
Tyczyn	59	11 464	194
Czarna	78	11 335	145
Łańcut (m)	19	18 074	931
Łańcut (w)	107	21 265	200
Czudec	85	11 721	138
Łącznie	1 048	356 331	340

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie na podst. BDL GUS

W okresie ostatnich dziesięciu lat ROF wyróżniał się pozytywnymi trendami w zakresie demografii, był jednak wewnętrznie zróżnicowany – obok gmin o wyraźnie zaznaczającym się wzroście demograficznym (tj. Boguchwała, Głogów, Krasne, Tyczyn oraz Trzebownisko) istnieją również obszary o mniej korzystnej sytuacji (tj. miasto Łańcut, gminy Lubenia i Czudec). Zgodnie z prognozami demograficznymi GUS do 2035 r. w powiecie rzeszowskim, skupiającym większość gmin ROF, utrzymają się pozytywne zmiany w liczbie ludności. Przewiduje się, że do 2035 r. ubytki ludności będą występować w powiatach strzyżowskim i łańcuckim oraz w mieście Rzeszowie.

Spadkowi udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym, obserwowanym w ciągu ostatnich lat, towarzyszył systematyczny wzrost odsetka osób starszych. Postępujące starzenie się ludności to jedno z najistotniejszych wyzwań demograficznych dla obszaru funkcjonalnego Rzeszowa w najbliższych latach – w zakresie m.in. rynku pracy, popytu na wyspecjalizowane usługi i opiekę zdrowotną, czy standardu życia osób starszych, szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne.

Rzeszów jako stolica województwa podkarpackiego stanowi główny ośrodek regionu pełniący funkcje administracyjne, gospodarcze, szkolnictwa wyższego, naukowo-badawcze i handlowo-usługowe. Drugie miejsce w hierarchii osadniczej Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego zajmuje miasto Łańcut, będące ośrodkiem powiatowym, pełniącym funkcje ponadlokalne. Kolejnymi ośrodkami w systemie osadniczym są pozostałe miasta (Głogów Małopolski, Boguchwała, Tyczyn) oraz miejscowości wiejskie będące siedzibami władz gmin. Są to lokalne centra pełniące funkcje administracyjne oraz gospodarczo-usługowe, których zasięg oddziaływania w znacznym stopniu ogranicza się do granic gmin. Rzeszowski Obszar Funkcjonalny cechuje się policentrycznym układem osadniczym, stanowiącym potencjał dla zrównoważonego wielofunkcyjnego rozwoju.

Rzeszowski Obszar Funkcjonalny charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną. Przez obszar prowadzą drogowe i kolejowe szlaki komunikacyjne o znaczeniu międzynarodowym, krajowym oraz regionalnym. Najważniejszym jest autostrada A4 biegnąca od granicy z Niemcami do granicy z Ukrainą. Autostrada A4

przebiega w odległości około 4 km na północ od Rzeszowa, na terenie ROF znajdują się trzy węzły autostradowe: Rzeszów-Zachód, Rzeszów-Północ oraz Rzeszów-Wschód. Na realizowanym obecnie odcinku autostrady A4 (Rzeszów-Jarosław) planowany jest czwarty w granicach ROF węzeł Łańcut (na terenie gminy Czarna). Ważnym szlakiem komunikacyjnym wiodącym przez ROF jest również droga ekspresowa S19, stanowiąca część europejskiego korytarza transportowego łączącego m.in. Słowację i Polskę z państwami bałtyckimi. Głównym szlakiem kolejowym przebiegającym przez obszar funkcjonalny jest magistrała kolejowa E30 (granica państwa z Niemcami w Zgorzelcu – granica państwa z Ukrainą w Medyce). Istotnym atutem wpływającym na dostępność komunikacyjną oraz atrakcyjność i konkurencyjność nie tylko Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, ale także województwa podkarpackiego, jest zlokalizowany w jego granicach międzynarodowy port lotniczy Rzeszów-Jasionka (gmina Trzebownisko). Lotnisko Rzeszów-Jasionka obsługuje połączenia pasażerskie oraz przewozy towarowe.

Rzeszowski Obszar Funkcjonalny cechuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego w skali województwa, o czym świadczy m.in. wskaźnik nasycenia podmiotami gospodarczymi wpisanymi do rejestru REGON, udział podmiotów gospodarczych działających w sekcji przemysł i budownictwo oraz wysoka liczba pracujących. W Rzeszowie zarejestrowanych jest 64,6% ogółu podmiotów gospodarczych ROF. Dużą koncentracją podmiotów gospodarczych charakteryzuje się także miasto Łańcut oraz gminy: Głogów Małopolski, Trzebownisko, Boguchwała, Łańcut i Świlcza. Działalność przemysłowa skupia się w Rzeszowie, na obszarze wiejskim gminy Głogów Małopolski, w gminie Trzebownisko oraz, w mniejszym stopniu, na terenie miasta Boguchwała. Wynika to przede wszystkim z intensywnego rozwoju zlokalizowanych tam specjalnych stref ekonomicznych. Specjalizacja obszaru to rozwój przemysłu z zakresu nowoczesnych technologii (klastery przemysłu lotniczego Dolina Lotnicza, klastery informatyczny). Duże znaczenie dla rozwoju ROF mają również branże: elektromaszynowa, farmaceutyczna, spożywcza. Gminy położone w środkowej części ROF posiadają najlepsze warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa (wysoki wskaźnik ogólnej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej) i stanowią zaplecze żywicielskie obszaru.

Istniejące walory turystyczne i produkty turystyczne, m.in. Podziemna Trasa Turystyczna w Rzeszowie, szeroko rozpoznawane wydarzenia kulturalne, obiekty dziedzictwa kulturowego (np. zespół zamkowo-parkowy Muzeum-Zamek w Łańcut, wpisany na listę Pomników Historii), jak również kreowanie nowych atrakcji turystycznych bazujących na wewnętrznym potencjale i zasobach (np. turystyczno-rekreacyjne zagospodarowanie brzegów rzek czy zbiorników wodnych, rozwój turystyki kulturowej eksponującej lokalne dziedzictwo materialne i niematerialne) stanowią szansę dla rozwoju turystyki na terenie ROF. Duże znaczenie będzie miało tworzenie spójnej i zintegrowanej oferty turystycznej na terenie całego Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (m.in. spójny system szlaków i tras turystycznych, wspólne produkty turystyczne oraz wspólny system informacji turystycznej).

Analizowany obszar cechuje wysoki poziom rozwoju społecznego i gospodarczego w skali województwa; nie notuje się występowania istotnych barier i zagrożeń. O jego wysokim potencjale i poziomie rozwoju świadczą wskaźniki charakteryzujące strefę społeczną i gospodarczą, które osiągają wartość powyżej średniej wojewódzkiej.

Podstawowymi czynnikami egzogenicznymi hamującymi rozwój społeczno-gospodarczy jest peryferyjne położenie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

w przestrzeni kraju (makroregion Polski Wschodniej) i wydłużający się czas realizacji drogi ekspresowej S19.

Uwarunkowania geograficzne i geomorfologiczne powodują, że na obszarze funkcjonalnym występują zagrożenia spowodowane osuwaniem się mas ziemnych (w południowej części obszaru) i zagrożenia powodzią w dolinach rzek i potoków.

Wśród zagrożeń rozwoju należy również wymienić:

- zagrożenia komunikacyjne spowodowane dużym natężeniem ruchu na głównych szlakach komunikacyjnych;
- niekontrolowany rozwój budownictwa mieszkaniowego (w szczególności w strefie podmiejskiej Rzeszowa), co prowadzi do wzrostu kosztów budowy i utrzymania sieci i urządzeń infrastruktury technicznej;
- pogarszanie się stanu środowiska naturalnego i krajobrazu kulturowego.

Pogłębiające się niekorzystne trendy demograficzne, takie jak: starzenie się społeczeństwa, migracje zarobkowe, odpływ ludzi młodych, wykształconych i przedsiębiorczych, to jedno z najważniejszych wyzwań demograficznych dla obszaru ROF w zakresie m.in. rynku pracy, popytu na wysokospecjalizowane usługi i opiekę zdrowotną.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Rzeszów, ośrodek wojewódzki pełniący szereg funkcji metropolitalnych; • Policentryczna struktura osadnicza dająca możliwości wielofunkcyjnego rozwoju obszaru; • Rozwój specjalnych stref ekonomicznych; • Rozwój działalności przemysłowej w bezpośrednim sąsiedztwie Rzeszowa; • Wysoki wskaźnik przedsiębiorczości w miastach ROF; • Specjalizacja obszaru w zakresie nowoczesnych technologii (klaster przemysłu lotniczego Dolina Lotnicza); • Notowany w ostatnich latach wzrost liczby mieszkańców zarówno dla całego obszaru, jak również większości tworzących go gmin; • Dostępność usług wyższego rzędu, w tym szkolnictwa wyższego specjalistycznej opieki medycznej, instytucji kultury; • Organizacja wydarzeń kulturalnych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym; • Korzystne położenie na skrzyżowaniu głównych szlaków komunikacyjnych drogowych i kolejowych, międzynarodowy port lotniczy; • Zróżnicowane walory przyrodnicze, stwarzające możliwość rozwoju funkcji sportowo-rekreacyjnych i turystycznych; • Duże zasoby dziedzictwa kulturowego; • Sprzyjające warunki rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na terenach wiejskich ROF. 	<ul style="list-style-type: none"> • Peryferyjne położenie ROF w przestrzeni kraju (makroregion Polski Wschodniej); • Brak dogodnego połączenia drogowego oraz kolejowego ze stolicą; • Niezadawalający stopień zagospodarowania zasobów przyrodniczych dla celów sportowo-rekreacyjnych i turystycznych; • Brak spójnej i zintegrowanej oferty turystycznej; • Systematyczny proces starzenia się ludności; • Niski poziom przedsiębiorczości na terenach wiejskich; • Niewystarczająca ilość obiektów biurowych na potrzeby rozwoju usług dla biznesu – usług outsourcingu; • Niewystarczające powiązania komunikacyjne wewnętrzne i zewnętrzne; • Brak zintegrowanego centrum komunikacyjnego.

Priorytet rozwojowy

Wzmocnienie pozycji Rzeszowa w przestrzeni krajowej i europejskiej dynamizujące procesy rozwojowe Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego i całego województwa.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowe – produkcyjna, usługowa i mieszkaniowa;
- Towarzyszące – turystyczna, rolnicza;

Funkcje rozwojowe zostały zróżnicowane dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym, znajdujących się w obrębie ROF (część 4 niniejszego opracowania).

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Przyrost/ubytek rzeczywisty na 1000 ludności	+5,8	zwiększenie	BDL GUS
2.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57	zmniejszenie	BDL GUS
3.	Liczba osób pracujących na 1000 ludności	309	zwiększenie	BDL GUS
4.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	1029	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przemyśle i budownictwie (sekcje B+C+D+E+F) w ogólnej liczbie podmiotów	19,0	zwiększenie	BDL GUS
6.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w usługach wyższego rzędu (sekcje J+R) w ogólnej liczbie podmiotów	5,8	zwiększenie	BDL GUS
7.	Udział % gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w działalności profesjonalnej, naukowej i usługach administrowania (sekcja M+N) w ogólnej liczbie podmiotów	15,3	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- dalszy rozwój funkcji metropolitalnych Rzeszowa;
- rozwój przemysłu wysokich technologii;
- wzmocnienie potencjału społecznego i gospodarczego ośrodków miejskich stymulujących rozwój ROF;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- integracja i rozwój transportu publicznego;
- poprawa łądy przestrzennego, ochrona i racjonalne wykorzystanie przestrzeni nieurbanizowanej;
- rozwój kapitału ludzkiego;
- wzrostu poziomu życia mieszkańców;
- ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- rozwój rekreacji i różnych form usług turystycznych;
- rozwój rolnictwa ekologicznego i specjalistycznego.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- rozwój bazy dla usług wyższego rzędu, w tym: szkolnictwa wyższego, nauki, kultury, sztuki, obsługi biznesu, specjalistycznych usług medycznych, działalności kongresowo-wystawienniczej;
- rozwój terenów inwestycyjnych przy zapewnieniu dogodnego ich skomunikowania i uzbrojenia oraz odpowiedniej ilości terenów zieleni;
- uporządkowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz kształtowanie przestrzeni publicznej Rzeszowa i Łańcuta opartej na strefie zabudowy śródmiejskiej o wysokim potencjale kulturowym;
- dbałość o centra ośrodków osadniczych, ze szczególnym uwzględnieniem rewaloryzacji obiektów zabytkowych;
- rewitalizacja terenów i obiektów zdegradowanych;
- ukierunkowanie gospodarki na rozwój nowych technologii i zwiększanie udziału w gospodarce sektorów innowacyjnych, między innymi poprzez rozwój istniejącej i tworzenie nowej infrastruktury, integrującej potencjał naukowo-badawczy z sektorem gospodarczym;
- ochrona przed zabudową terenów predysponowanych do rozwoju funkcji rolniczej oraz turystyczno-wypoczynkowej;
- przeciwdziałanie degradacji terenów otwartych, zwłaszcza cennych pod względem kulturowym i przyrodniczym;
- rozwój wewnętrznych powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym;
- wzmacnianie zewnętrznych powiązań komunikacyjnych z regionem oraz z najważniejszymi ośrodkami Polski i Europy, w tym m.in.: budowa drogi ekspresowej S19, dalszy rozwój lotniska Rzeszów-Jasionka; poprawa stanu technicznego infrastruktury kolejowej i uruchomienie połączeń pomiędzy Rzeszowem, a miastami subregionalnym;
- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią i narażonych na niebezpieczeństwo powodzi oraz zagrożonych osuwaniem się mas ziemi.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.2.1. Rozwój badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa;
- 1.2.2. Wzmocnienie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów;
- 1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne;
- 2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna;
- 3.1.4. Rozwój Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych;

- 3.3.1. Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym;
- 3.3.2. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu;
- 3.3.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym;
- 3.3.4. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej Rzeszowa i integracja w ramach obszaru funkcjonalnego.

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie ROF (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej:
 - Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej,
 - Obszary terenów zamkniętych,
 - Obszary potencjalnego występowania osuwisk.
- Obszary kształtowania potencjału rozwojowego:
 - Obszary cenne przyrodniczo,
 - Obszary ochrony krajobrazów kulturowych,
 - Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych,
 - Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin.
- Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej:
 - Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze,
 - Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych.

Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym określone w obrębie ROF (omówione w części 4 niniejszego opracowania):

- Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej;
- Obszar Funkcjonalny Innowacyjnego Przemysłu;
- Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich.

2.2. Wiejski Obszar Funkcjonalny

Zasady delimitacji

W ramach KPZK 2030 wyróżniono dwa typy wiejskich obszarów funkcjonalnych:

- obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych; celem polityki przestrzennej na tych obszarach jest utrzymanie i rozwijanie więzi społeczności lokalnych oraz zachowanie prawidłowych relacji pomiędzy istniejącymi strukturami przestrzennymi; najważniejszym zagrożeniem dla tych obszarów są dezintegracja i niepełne procesy urbanizacyjne; obszary te powinny zostać wyznaczone w ramach strategii rozwoju województwa i planu zagospodarowania przestrzennego województwa, jako obszary o dobrych warunkach do rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych;

- obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych; ich identyfikacja i wyznaczenie na poziomie regionalnym służyć będzie wprowadzeniu różnego typu działań z zakresu planowania przestrzennego; dokonanie delimitacji obszarów wiejskich wymagających wsparcia procesów rozwojowych, jest obligatoryjne w odniesieniu do planu zagospodarowania przestrzennego województwa i strategii rozwoju województwa.

W praktyce planistycznej, dla potrzeb prowadzenia działań w ramach różnych polityk publicznych, obszary wiejskie są definiowane jako tereny pozostające poza granicami miast. Takie podejście wynika m.in. z dostępności danych statystycznych publikowanych przez GUS. Dlatego też analizą objęto gminy wiejskie i tereny wiejskie z gmin miejsko-wiejskich.

Wyznaczenie wiejskiego obszaru funkcjonalnego poprzedzone było diagnozą uwarunkowań społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich województwa podkarpackiego. W celu wyznaczenia na terenie województwa podkarpackiego wiejskiego obszaru funkcjonalnego w PBPP w 2014 r. opracowano „Studium Wiejskich Obszarów Funkcjonalnych”.

Kwantyfikacja poszczególnych wyznaczników rozwoju społeczno-gospodarczego doprowadziła do wyboru wskaźników, które w sposób pośredni lub bezpośredni obrazują poziom i jakość życia na danym obszarze, a tym samym kwalifikują poszczególne gminy do jednego z typów wiejskiego obszaru funkcjonalnego. W związku z tym przeanalizowano wybrane aspekty rozwoju obszarów wiejskich województwa podkarpackiego w zakresie potencjału demograficznego, infrastruktury społecznej, warunków mieszkaniowych i infrastruktury technicznej, działalności gospodarczej, potencjału przyrodniczego i zasobów kulturowych. Obszerny zestaw danych statystycznych pozwolił nie tylko zdiagnozować i scharakteryzować stan obecny, ale również pokazać procesy i zjawiska, jakie zachodziły w ostatnich latach na podkarpackiej wsi. Łącznie analizą objęto 110 gmin wiejskich i 34 tereny wiejskie z gmin miejsko-wiejskich, co stanowi 90% ogółu gmin województwa podkarpackiego. Delimitacja wiejskich obszarów funkcjonalnych odbyła się w pięciu etapach.

Etap I – Kryterium społeczno-gospodarcze

Wyznaczenie WOF wg kryterium społeczno-gospodarczego oparto na 23 wskaźnikach zgrupowanych w pięć kryteriów tematycznych delimitacji tj.: demograficzne, ekonomiczne, społeczne, infrastruktura techniczna i warunki mieszkaniowe oraz środowiskowe. Każdy wskaźnik w danym kryterium tematycznym porównywany był do średniej wartości wskaźnika. Jednostkom gminnym, których wskaźnik osiągnął wartość powyżej średniej dla stymulantów oraz poniżej średniej dla destymulantów, przypisano 1 punkt. Natomiast jednostkom gminnym, których wskaźnik osiągnął wartość poniżej średniej dla stymulantów oraz powyżej średniej dla destymulantów, przypisano 0 punktów.

Następnie punkty w każdym z analizowanych kryteriów tematycznych zostały zsumowane. Jednostki, które uzyskały więcej niż połowę punktów w danej grupie wskaźników, zostały uznane za rozwojowe, pozostałe jednostki – jako wymagające wsparcia, w analizowanym kryterium tematycznym.

Wyznaczonym w każdym kryterium tematycznym wiejskim obszarom funkcjonalnym przypisana została punktacja: 1 punkt – obszary uczestniczące w procesach rozwojowych, 0 punktów – obszary wymagające wsparcia procesów rozwojowych. Na podstawie zsumowanych punktów przyjęto klasyfikację obszarów wiejskich według następującej punktacji:

- klasa I – 4 i 5 punktów (obszary intensywnie uczestniczące w procesach rozwojowych);

- klasa II – 3 punkty (obszary uczestniczące w procesach rozwojowych);
- klasa III – 2 punkty (obszary potrzebujące wsparcia procesów rozwojowych);
- klasa IV – 0 i 1 punkt (obszary potrzebujące dużego wsparcia procesów rozwojowych).

Obszary wiejskie klasy I i II zaliczone zostały do obszarów wiejskich uczestniczących w procesach rozwojowych, natomiast obszary wiejskie klasy III i IV – do obszarów wiejskich wymagających wsparcia procesów rozwojowych.

Etap II – Kryterium rolnicze

W kryterium rolniczym materiałami źródłowymi, aktualnymi w okresie kiedy przygotowywano Studium Wiejskich Obszarów Funkcjonalnych, były obszary wskazane w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, jako obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) oraz gminy, które na podstawie badań przeprowadzonych przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowy Instytut Badawczy (IUNG-PIB) w Puławach⁷, zostały zakwalifikowane do obszarów problemowych rolnictwa.

Z uwagi na fakt, iż obszary ONW pokrywają znaczą część województwa, na potrzeby dalszych prac, szczegółowej analizie poddano tylko te gminy, w których co najmniej połowa sołectw leży w granicach ONW. Natomiast z gmin, które zostały zakwalifikowane do obszarów problemowych rolnictwa (OPR) wybrano te, w których stwierdzono występowanie dwóch lub więcej czynników limitujących produkcję rolniczą. Jednostki, które na podstawie przyjętej reguły zostały zakwalifikowane do ONW lub OPR, bądź do obydwu obszarów jednocześnie, uznano za obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych. Natomiast pozostałe gminy uznano za obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych.

Etap III – Kryterium czasowe

W zakresie dostępności czasowej wiejskich obszarów funkcjonalnych została wzięta pod uwagę dostępność przestrzenna gmin do ośrodka wojewódzkiego. Analizie poddano izochrony dojazdu powyżej 90 minut do Rzeszowa. Gminy wiejskie i tereny wiejskie z gmin miejsko-wiejskich, których co najmniej 50% powierzchni leżało poza ww. izochroną, zakwalifikowane zostały do obszarów wiejskich wymagających wsparcia procesów rozwojowych. Gminy, które znalazły się w strefie czasowej dostępności poniżej 90 minut do Rzeszowa, zostały zakwalifikowane do obszarów wiejskich uczestniczących w procesach rozwojowych.

Etap IV – Struktura zbiorcza wiejskich obszarów funkcjonalnych

Zebrane w pierwszych trzech etapach informacje stanowiły podstawę dla zbiorczej analizy wyników. W każdym z ww. etapów wyznaczono obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych i obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych.

Gminy, które dwu- i trzykrotnie zostały zakwalifikowane jako jednostki uczestniczące w procesach rozwojowych, uznano za gminy obszarów funkcjonalnych uczestniczących w procesach rozwojowych.

⁷ Jadczyszyn J., Regionalne zróżnicowanie obszarów problemowych rolnictwa (OPR) w Polsce, IUNG-PIB, Puławy 2009

Gminy, które dwu- i trzykrotnie zostały zakwalifikowane jako jednostki potrzebujące wsparcia procesów rozwojowych, uznano za gminy obszarów funkcjonalnych wymagających wsparcia procesów rozwojowych.

Etap V – Struktura docelowa wiejskich obszarów funkcjonalnych

W celu określenia docelowej struktury wiejskich obszarów funkcjonalnych, uwzględniono w analizach miejskie obszary funkcjonalne ośrodka wojewódzkiego i ośrodków subregionalnych wyznaczone w opracowaniu pt.: „Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych dla potrzeb Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego”. Przy ostatecznym określeniu typu wiejskiego obszaru funkcjonalnego wymagającego wsparcia procesów rozwojowych zostały wyłączone gminy, które należą do miejskich obszarów funkcjonalnych.

Zdelimitowane w opracowaniu „Studium wiejskich obszarów funkcjonalnych” typy Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego zostały uaktualnione w związku z nadaniem z dniem 1 stycznia 2014 r. praw miejskich miejscowości Zaklików⁸. W związku z powyższym z WOF wymagającego wsparcia procesów rozwojowych z gminy Zaklików zostało wyłączone miasto, a pozostał teren wiejski z gminy miejsko-wiejskiej Zaklików.

Wiejski Obszar Funkcjonalny (rys. 3.) obejmuje:

- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych (o dobrych warunkach do rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych): tereny wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Boguchwała, Brzostek, Brzozów, Głogów Małopolski, Jedlicze, Kańczuga, Kolbuszowa, Kołaczyce, Nisko, Nowa Sarzyna, Oleszyce, Pilzno, Pruchnik, Przecław, Radomyśl Wielki, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski, Sokołów Małopolski, Strzyżów, Tyczyn; gminy wiejskie: Besko, Białobrzegi, Borowa, Brzyska, Chłopice, Chmielnik, Chorkówka, Czarna (powiat łańcucki), Czarna (powiat dębicki), Czermin, Czudec, Dębica, Dubiecko, Gać, Gawłuszowice, Grodzisko Dolne, Haczów, Iwierzycy, Jarosław, Jasienica Rosielna, Jasło, Jeżowe, Jodłowa, Kamień, Korczyna, Krasieczyn, Krasne, Krościenko Wyżne, Krzeszów, Krzywczyna, Laszki, Leżajsk, Lubenia, Łańcut, Markowa, Medyka, Miejsce Piastowe, Mielec, Orły, Osiek Jasielski, Ostrów, Padew Narodowa, Pawłosiów, Przemyśl, Przeworsk, Pysznica, Radymno, Rakszawa, Rokietnica, Roźwienica, Sanok, Stary Dzików, Świlcza, Tarnowiec, Tryńcza, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Wadowice Górne, Wielopole Skrzyńskie, Wojaszówka, Zarszyn, Zarzecze, Żołynia, Żurawica, Żyraków.
- Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych: tereny wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Błażowa, Cieszanów, Dukla, Iwonicz-Zdrój, Lesko, Narol, Rymanów, Sieniawa, Ulanów, Ustrzyki Dolne, Zagórz, Zaklików; gminy wiejskie: Adamówka, Baligród, Bircza, Bojanów, Bukowsko, Cisna, Cmolas, Czarna (powiat bieszczadzki), Dębowiec, Domaradz, Dydnia, Dynów, Dzikowiec, Fredropol, Frysztak, Harasiuki, Horyniec-Zdrój, Hyżne, Jarocin, Jaśliska, Jawornik Polski, Komańcza, Krempna, Kuryłówka, Lubaczów, Lutowiska, Majdan Królewski, Niebylec, Niwiska, Nowy Żmigród, Nozdrzec, Olszanica, Radomyśl nad Sanem, Raniżów, Skołyszyn, Solina, Stubno, Tyrawa Wołoska, Wiązownica, Wielkie Oczy, Wiśniowa.

⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2013 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy (Dz. U. z 2013 r. poz. 869)

Rys. 3. Wiejski Obszar Funkcjonalny

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Wiejski obszar funkcjonalny województwa podkarpackiego obejmuje gminy wiejskie i tereny wiejskie z gmin miejsko-wiejskich o powierzchni 16 660 km², co stanowi 93,4% powierzchni województwa. Ze względu na dużą powierzchnię omawianego obszaru, różnorodność potencjałów i funkcji właściwych dla poszczególnych gmin, poniżej oddzielnie scharakteryzowano Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych oraz Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia. Analiza ma na celu wskazanie różnic i analogii między wyznaczonymi typami obszaru funkcjonalnego, wskazanie

ich potencjałów i barier rozwojowych oraz określenie wiodących kierunków oraz zasad zagospodarowania.

Poszczególne gminy WOF znajdują się również w obrębie innych ponadregionalnych obszarów funkcjonalnych, w granicach obszarów o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 oraz w obrębie obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym, które są omówione w niniejszym opracowaniu.

2.2.1. Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych

Charakterystyka obszaru i potencjał rozwojowy

Wiejski Obszar Funkcjonalny (WOF) uczestniczący w procesach rozwojowych obejmuje powierzchnię⁹ 8 413 km², co stanowi 47,1% powierzchni obszaru województwa podkarpackiego i 50,5% wiejskiego obszaru funkcjonalnego. Zamieszkuje go 888,6 tys. osób, a średnia gęstość zaludnienia obszaru wynosi 107 os./km² (dla województwa 119 os./km²). Korzystna dynamika zjawisk demograficznych w obrębie tego obszaru spowodowała, że przyrost rzeczywisty w 2013 r. wyniósł 1 514 osób (dla ogółu obszarów wiejskich województwa – 3 102), co świadczy o wysokim potencjale ludzkim.

Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną. Przez obszar prowadzą drogowe i kolejowe szlaki komunikacyjne o znaczeniu międzynarodowym, krajowym oraz regionalnym uzupełnione siecią dróg powiatowych (często o złym stanie nawierzchni). Istotnym atutem wpływającym na dostępność komunikacyjną oraz atrakcyjność i konkurencyjność tego obszaru jest port lotniczy Rzeszów-Jasionka (gmina Trzebownisko).

Opisywany obszar położony jest w strefach silnego oddziaływania ważnych dla rozwoju województwa ośrodków miejskich, takich jak: ośrodek wojewódzki Rzeszów, ośrodki subregionalne: Krosno, Mielec, Przemyśl, Stalowa Wola Tarnobrzeg oraz lokalnych ośrodków powiatowych. Charakteryzuje się dobrym dostępem do zatrudnienia w ośrodkach miejskich (migracje wahadłowe), dobrym i średnim dostępem do podstawowych usług publicznych oraz względnie dobrą dostępnością komunikacyjną do usług wyższego rzędu (średni czas dojazdu do ośrodka wojewódzkiego nie przekracza 90 minut).

Analizowany obszar cechuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego, o czym świadczą: rozwój przemysłu z zakresu nowoczesnych technologii (klaster przemysłu lotniczego Dolina Lotnicza, klaster informatyczny), zlokalizowane na tym obszarze powierzchniowo duże podstrefy specjalnych stref ekonomicznych, wysoka jak na tereny wiejskie, liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 000 ludności (543 podmioty). Na bazie występujących w obszarze zasobów surowcowych wykształciły się branże o długoletniej tradycji, m.in.: wydobywanie i przetwórstwo ropy naftowej i gazu ziemnego, przemysł szklarski, zakłady przemysłowe powstałe w ramach Centralnego Okręgu Przemysłowego oraz lotnicze i okołolotnicze. Duże znaczenie mają branże: elektromaszynowa, farmaceutyczna, chemiczna i rolno-spożywcza, a także przemysł drzewny, z branżą meblową i materiałów budowlanych. Znacząca jest również funkcja gospodarcza związana z potencjałem średnich i małych przedsiębiorstw produkcyjno-usługowych o wysokim stopniu przystosowania do warunków gospodarki rynkowej.

⁹ Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2014 r.)

Bliskość miast i miejsca pracy w innych sektorach gospodarki niż rolnictwo stymulują rozwój funkcji przemysłowej, budowlanej, turystycznej, administracyjnej oraz innych usług publicznych na tym obszarze. Łatwy dostęp do miejsc pracy poza rolnictwem, wysoki poziom kapitału ludzkiego i dostęp do usług publicznych, zlokalizowanych na tym obszarze lub w pobliskich miastach, redukują poziom bezrobocia i zapewniają mieszkańcom dobry poziom życia.

O wysokim potencjale rolniczym tego obszaru świadczą również: duży udział użytków rolnych w powierzchni ogółem wynoszący 65,4%, wysoka średnia wartość wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (75,4 pkt), miejsca pracy w obsłudze rolnictwa. Ponadto procesy koncentracji własności i restrukturyzacji w rolnictwie podnoszą atrakcyjność inwestycyjną terenów wiejskich.

Istniejące walory turystyczne i produkty turystyczne, obiekty dziedzictwa kulturowego, jak również kreowanie nowych atrakcji turystycznych bazujących na wewnętrznym potencjale i zasobach (np. rozwój turystyki kulturowej eksponującej lokalne dziedzictwo materialne i niematerialne, rozwój turystyki biznesowej) stanowią szansę dla rozwoju różnych form turystyki na tym obszarze.

Uwarunkowania geograficzne i geomorfologiczne powodują, że do największych zagrożeń występujących w obszarze funkcjonalnym należą zagrożenia spowodowane osuwaniem się mas ziemnych (w gminach położonych w południowej części obszaru) i powodzią w dolinach największych rzek obszaru, tj. Wisły, Sanu, Wisłoka, Wisłoki z dopływem Jasiołki i Ropy.

Wśród zagrożeń spowodowanych działalnością człowieka należy uwzględnić:

- zagrożenia komunikacyjne spowodowane dużym natężeniem ruchu na głównych szlakach komunikacyjnych oraz wydłużający się czas realizacji drogi ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów-Barwinek;
- zagrożenia awariami, w szczególności skażenia chemiczno-ekologiczne, wiążące się z zakładami korzystającymi z produktów destylacji ropy naftowej i substancji palnych oraz terenami przebiegu licznych gazociągów średniego i wysokiego ciśnienia.

Czynnikiem egzogenicznym hamującym rozwój społeczno-gospodarczy jest peryferyjne położenie Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego uczestniczącego w procesach rozwojowych w przestrzeni kraju (makroregion Polski Wschodniej).

Gminy Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego uczestniczącego w procesach rozwojowych mają przeważnie dobry dostęp do usług, są włączone w procesy społeczno-gospodarcze z miastem oraz cechuje je zróżnicowana działalność pozarolnicza – nie notuje się występowania istotnych barier i zagrożeń.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Korzystny układ komunikacyjny – położenie na trasie przebiegu drogowych i kolejowych szlaków komunikacyjnych, dostępność do międzynarodowego portu lotniczego; Lokalizacja ośrodka wojewódzkiego (Rzeszów) oraz miast subregionalnych (Krosno, Mielec, Przemyśl, Stalowa Wola, Tarnobrzeg) sprzyjająca rozprzestrzenianiu trendów rozwojowych na obszar wiejski; Lokalne powiatowe ośrodki miejskie stanowiące dla obszaru wiejskiego zaplecze obsługi rolnictwa i usług podstawowych; Korzystne warunki przyrodnicze do prowadzenia działalności rolniczej; Duża liczba zakładów i firm przemysłowych o wysokim stopniu dostosowania do wymogów gospodarki rynkowej; Duży potencjał do wykorzystania w funkcjonujących strefach ekonomicznych; Rozwinięta sieć osadnicza przy głównych trasach komunikacyjnych; Korzystna sytuacja demograficzna – dodatnie saldo migracji, dodatni przyrost naturalny; Duże zasoby ludności w wieku produkcyjnym. 	<ul style="list-style-type: none"> Peryferyjne położenie obszaru w przestrzeni kraju (makroregion Polski Wschodniej); Niekorzystna struktura agrarna gospodarstw rolnych; Niewystarczający poziom organizacji rynków rolnych, w tym słaba integracja produkcji rolniczej z sektorem przetwórczym; Niedostateczne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych do rozwoju różnych form turystyki; Niekorzystne zmiany demograficzne; Występujące zjawisko suburbanizacji i rozpraszania zabudowy, przyczyniające się do degradacji wiejskich terenów otwartych; Konflikty przestrzenne wynikające z położenia terenów o wysokim i bardzo wysokim potencjale rolniczym w strefie intensywnego rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej; Brak dostatecznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych i przeciwoświejskich.

Priorytet rozwojowy

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowa – rolnicza;
- Towarzyszące – obsługi ludności i rolnictwa, przemysłowa.

Funkcje rozwojowe zostały zróżnicowane dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym, znajdujących się w obrębie WOF (część 4 niniejszego opracowania).

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Przyrost/ubytok rzeczywisty na 1000 ludności WOF ogółem (2013 r.)	1,7	zwiększenie	BDL GUS
2.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w WOF ogółem (2013 r.)	59	zmniejszenie	BDL GUS
3.	Udział użytków rolnych w powierzchni WOF ogółem (2013 r.)	65,4%	zwiększenie	BDL GUS
4.	Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w WOF ogółem	2,9 ha*	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział podmiotów gospodarczych z sekcji A dział 02 w ogólnej liczbie podmiotów gosp. wpisanych do rejestru REGON w WOF ogółem (2013 r.)	0,9%	zwiększenie	BDL GUS
6.	Udział podmiotów gospodarczych z sekcji przemysł (B+C+D+E) i budownictwo (F) w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w WOF ogółem (2013 r.)	30,0%	zwiększenie	BDL GUS
7.	Liczba miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych na 1 000 ludności w WOF ogółem (2013 r.)	9,5	zwiększenie	BDL GUS

*wartość wskaźnika aktualna na rok 2010 dla gmin wiejskich i gmin miejsko-wiejskich
– dane z Powszechnego Spisu Rolnego

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój gospodarki rolnej, leśnej oraz działalności pozarolniczej;
- rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- wzmocnienie powiązań obszarów wiejskich z ośrodkami miejskimi – włączenie terenów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe;
- ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- zagospodarowanie terenów wiejskich umożliwiające wzrost towarowości w rolnictwie;
- rozwój powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych, poprawiający wewnętrzną i zewnętrzną dostępność obszaru;
- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- rozwój rolnictwa dostosowanego do lokalnych warunków, poprawa struktury agrarnej gospodarstw;
- rozwój i modernizacja bazy usług publicznych.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 dla priorytetu 3.4: „Funkcje obszarów wiejskich”, określa podstawowy cel, tj. „obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku” i przewiduje następujące kierunki działań:

- 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi;
- 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie WOF (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej:
 - Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej,
 - Obszary terenów zamkniętych,
 - Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy,
 - Obszary potencjalnego występowania osuwisk.
- Obszary kształtowania potencjału rozwojowego:

- Obszary cenne przyrodniczo,
- Obszary ochrony krajobrazów kulturowych,
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych,
- Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin.
- Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej:
 - Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwoju,
 - Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze,
 - Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego,
 - Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych.

Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym określone w obrębie WOF (omówione w części 4 niniejszego opracowania):

- Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych: Krosno, Mielec, Przemyśl, Stalowa Wola, Tarnobrzeg;
- Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej;
- Obszar Funkcjonalny Niziny Nadwiślańskiej;
- Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich;
- Roztoczański-Puszczański Obszar Funkcjonalny;
- Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny;
- Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej;
- Obszar Funkcjonalny Innowacyjnego Przemysłu.

2.2.2. Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych

Charakterystyka obszaru i potencjał rozwojowy

Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych obejmuje gminy wiejskie i miejsko-wiejskie położone poza WOF uczestniczącym w procesach rozwojowych. Zajmuje powierzchnię 8 247 km², co stanowi 46,3% powierzchni obszaru województwa podkarpackiego i 49,5% wiejskiego obszaru funkcjonalnego. Teren ten zamieszkuje 354,7 tys. osób, a średnia gęstość zaludnienia wynosi 43 os./km² i jest prawie trzykrotnie niższa od gęstości zaludnienia województwa (119 os./km²).

Na terenie obszaru dominuje bezrobocie strukturalne, potencjał ludnościowy jest osłabiony przez utrzymujące się wysokie ujemne saldo migracji i niski przyrost naturalny. Obserwowane negatywne trendy demograficzne oraz prognoza spadku liczby ludności do 2035 r. będą miały bardzo niekorzystny wpływ na rynek pracy. Duża część mieszkańców jest nieaktywna zawodowo ze względu na zaburzoną strukturę demograficzną (emigracja zarobkowa), a dodatkowo brak alternatywnych źródeł dochodów obniża jakość życia mieszkańców obszaru. Jest to obecnie jedna z głównych przyczyn nasilania procesów depopulacyjnych. Z kolei analiza struktury zmian ludności według ekonomicznych grup wieku

pozwała potwierdzić ogólnokrajową tendencję i wskazuje na postępujący proces starzenia się społeczeństwa.

Gminy tego obszaru charakteryzują się w większości peryferyjnym położeniem względem wojewódzkiego ośrodka rozwoju – czas dojazdu przekracza 90 minut. Najgorszą dostępnością charakteryzują się gminy powiatu leskiego i bieszczadzkiego, z których czas dojazdu do Rzeszowa przekracza 150 minut. Ośrodki miejskie małe i średniej wielkości w znikomym stopniu uczestniczą we współczesnych procesach rozwojowych i restrukturyzacyjnych. Oferują niedochodowe miejsca pracy głównie w rolnictwie oraz sektorze usług publicznych (administracja, edukacja, zdrowie) oraz uzupełniając w innych strefach gospodarki (turystyka, leśnictwo).

Wiejski obszar wymagający wsparcia procesów rozwojowych to przede wszystkim tereny o niekorzystnych warunkach fizyczno-geograficznych i wysokiej lesistości, stanowiącej ok. 52% powierzchni ogólnej obszaru oraz tereny cenne przyrodniczo objęte różnymi formami ochrony przyrody.

Wysoka atrakcyjność środowiska przyrodniczego, ukształtowanie terenu i budowa geologiczna sprzyjają rozwojowi różnych form turystyki (m.in. wypoczynkowej, aktywnej, krajoznawczej, tematycznej, ekoturystyki) oraz uprawianiu sportów zimowych, lotniczych i wodnych. W Bieszczadach i Beskidzie Niskim, które stanowią część wiejskiego obszaru funkcjonalnego wymagającego wsparcia procesów rozwojowych, znajduje się połowa turystycznych obiektów noclegowych województwa, w tym m.in. ok. 90% ośrodków wczasowych i zakładów uzdrowiskowych oraz 3/4 wszystkich obiektów sezonowych województwa. Baza ta wymaga jednak rozbudowy, poprawy standardu i dostosowania do różnego rodzaju klientów, w tym najbardziej wymagających klientów biznesowych. Turystyka w tym regionie ma typowo sezonowy charakter, więc konieczne jest stworzenie atrakcyjnej, całorocznej i uzupełniającej się oferty turystycznej. W miejscowościach Horyniec-Zdrój, Iwonicz-Zdrój, Rymanów Zdrój i Polańczyk funkcjonują uzdrowiska, których powstanie było możliwe dzięki specyficznym cechom klimatu tych miejscowości i występującym tam wodom leczniczym.

W strukturze gospodarki obszaru dominuje rolnictwo tradycyjne, rozdrobnione i niskotowarowe. Na terenach górskich rolnictwo prowadzone jest w warunkach niesprzyjających mechanizacji. Obszar ten cechuje niski udział użytków rolnych w powierzchni ogółem (39,6%) oraz mniej korzystne dla rolnictwa warunki glebowe, o czym świadczy niższa od średniej wojewódzkiej wartość wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej – 61,9 pkt. Użytkowanie przestrzeni jest limitowane znacznym udziałem obszarów chronionych, w tym objętych programem Natura 2000. Warunki przyrodniczo-glebowe oraz klimatyczne sprzyjają rozwojowi rolnictwa ekologicznego oraz specjalistycznej działalności rolniczej. Duże znaczenie w gospodarce i zagospodarowaniu obszaru odgrywa zrównoważona gospodarka leśna z rozwiniętym przemysłem drzewnym o czym świadczy sześciokrotnie wyższy w porównaniu do średniej wojewódzkiej udział podmiotów gospodarczych działających w sekcji leśnictwo i pozyskiwanie drewna w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wynoszący 6,3%. Duże znaczenie w produkcji rolniczej tego obszaru odgrywa również hodowla bydła oraz uprawa roślin, szczególnie w jego północnej części.

W miastach sąsiadujących z tym obszarem słabo rozwija się działalność przemysłowa. Koncentruje się ona głównie wokół branży drzewnej, budowlanej oraz maszynowej. Najmocniejszą branżą przemysłową jest przemysł drzewny, rozwijający się w oparciu

o lokalne zasoby leśne. Działalność wydobywcza m.in. takich surowców jak: gaz ziemny, ropa naftowa (złoża na wyczerpaniu), piaskowce, kruszywa prowadzona jest w ograniczonym zakresie m.in. z powodu znacznej koncentracji zachowawczych form ochrony przyrody.

Potencjał rozwojowy Wiejskiego Obszaru Funkcjonalnego wymagającego wsparcia procesów rozwojowych stanowią przede wszystkim zasoby przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe i na tej bazie rozwinięta infrastruktura usług turystycznych oraz dobrze rozwinięta sieć gospodarstw agroturystycznych, baza uzdrowiskowa i turystyka przygraniczna. Warunki przyrodniczo-glebowe oraz klimatyczne sprzyjają rozwojowi rolnictwa ekologicznego, uprawie roślin energetycznych, specjalistycznej działalności rolniczej (zakładanie pasiek i produkcja miodu pszczelego, uprawa winorośli i produkcja win, zielarstwo) i hodowli bydła. Duże znaczenie w gospodarce i zagospodarowaniu obszaru odgrywa zrównoważona gospodarka leśna z rozwiniętym przemysłem drzewnym.

Czynnikami, które wstrzymują rozwój gospodarczy i społeczny WOF wymagającego wsparcia procesów rozwojowych, są: jego peryferyjne położenie w przestrzeni województwa podkarpackiego względem ośrodka wojewódzkiego, jego słaba dostępność komunikacyjna zarówno w układzie krajowym jak i wewnątrzregionalnym. Sieć małych i średniej wielkości miast w niewielkim stopniu bierze udział w procesach rozwojowych województwa. Atrakcyjność inwestycyjną obszaru ograniczają: niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę techniczną, rozproszona zabudowa, słaba dostępność do podstawowych usług publicznych, wysoka lesistość, znaczne tereny objęte ochroną prawną, brak kompleksowej oferty turystycznej i jej sezonowość (w okresie letnim), a także mało konkurencyjne, rozdrobnione rolnictwo i zagrożenia naturalne: powodzie, osuwiska, erozja gleb. Barierą rozwoju jest również wydłużający się czas realizacji drogi ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów-Barwinek (docelowo szlak transportowy „Via Carpathia”), słabe połączenia obszaru z autostradą A4.

Czynnikami społeczno-demograficznymi obniżającymi potencjał rozwojowy obszaru są takie zjawiska jak: wysoki poziom bezrobocia (udział zarejestrowanych bezrobotnych w licznie ludności w wieku produkcyjnym przekracza 14,6%), duży udział wykluczonych społecznie, zjawisko emigracji zarobkowej, zadłużenie gmin i ich niskie dochody. Niski wskaźnik zaludnienia i obserwowany sukcesywny odpływ ludności na omawianym obszarze ma negatywny wpływ na kształtowanie poziomu jakości kapitału ludzkiego i społecznego, przy tym pogłębiające się niekorzystne trendy demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństwa, inie prognozują poprawy potencjału demograficznego.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Bogactwo i zróżnicowanie środowiska przyrodniczego i kulturowego, na terenach wiejskich sprzyjające rozwojowi usług turystycznych; Znaczny udział usług turystycznych w strukturze sektorowej działalności gospodarczej, z rozbudowaną bazą noclegową agroturystyki, a także istniejąca baza uzdrowiskowa; Korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i specjalistycznej produkcji rolniczej oraz hodowli zwierząt; Dobrze rozwinięty przemysł drzewny oparty o lokalne zasoby leśne. 	<ul style="list-style-type: none"> Peryferyjne położenie części obszaru w województwie; Słaba dostępność komunikacyjna obszaru, zarówno w układzie krajowym, jaki i wojewódzkim, ograniczająca atrakcyjność inwestycyjną; Niewielki udział w procesach rozwojowych województwa małych i średniej wielkości miast; Niewystarczający dostęp do podstawowej infrastruktury technicznej, ekonomicznej i społecznej na terenach wiejskich; Niekorzystne trendy demograficzne (depopulacja spowodowana odpływem migracyjnym i niskim przyrostem naturalnym, starzenie się społeczeństwa) oraz wysoki poziom bezrobocia; Wysoki udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni ograniczający rozwój gospodarczy obszaru; Mало konkurencyjne rolnictwo dominujące w strukturze gospodarki obszaru (niskotowarowe i rozdrobnione); Niski poziom udziału przemysłu w bazie ekonomicznej miast.

Priorytet rozwojowy

Stwarzanie warunków dla poprawy jakości życia mieszkańców.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowa – rolnicza;
- Towarzyszące – turystyczno-rekreacyjna i uzdrowiskowa.

Funkcje rozwojowe zostały zróżnicowane dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym, znajdujących się w obrębie WOF (część 4 niniejszego opracowania).

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Przyrost/ubytek rzeczywisty na 1000 ludności WOF ogółem (2013 r.)	-1,1	zwiększenie	BDL GUS
2.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w WOF ogółem (2013 r.)	54	zmniejszenie	BDL GUS
3.	Udział użytków rolnych w powierzchni WOF ogółem (2013 r.)	39,6%	zwiększenie	BDL GUS
4.	Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w WOF ogółem	4,3ha	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział podmiotów gospodarczych z sekcji A dział 02 (leśnictwo i pozyskiwanie drewna) w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w WOF ogółem (2013 r.)	6,3%	zwiększenie	BDL GUS
6.	Udział podmiotów gospodarczych z sekcji przemysł (B+C+D+E) i budownictwo (F) w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w WOF ogółem (2013 r.)	29,5%	zwiększenie	BDL GUS
7.	Liczba miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych na 1 000 ludności w WOF ogółem (2013 r.)	23,4	zwiększenie	BDL GUS

*wartość wskaźnika aktualna na rok 2010 dla gmin wiejskich i gmin miejsko-wiejskich
– dane z Powszechnego Spisu Rolnego

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na gospodarstwach rodzinnych;
- rozwój działalności gospodarczej związanej z gospodarką rolną i turystyką;
- rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- rozwój turystyki, w tym agroturystyki, funkcji sportowo-rekreacyjnych i uzdrowiskowych.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- rozwój bazy usług publicznych;
- zapobieganie procesom rozpraszania zabudowy powodującym degradację terenów otwartych i przydatnych dla rolnictwa;
- ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- rozwój funkcji sportowo-rekreacyjnej i turystycznej, w tym agroturystyki oraz leczenia uzdrowiskowego z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 dla priorytetu 3.4.: „Funkcje obszarów wiejskich”, określa podstawowy cel, tj. „obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku” i przewiduje następujące kierunki działań:

- 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi;
- 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej.

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie WOF (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej:
 - Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej;
 - Obszary terenów zamkniętych;
 - Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy;
 - Obszary potencjalnego występowania osuwisk;

- Obszary kształtowania potencjału rozwojowego:
 - Obszary cenne przyrodniczo;
 - Obszary ochrony krajobrazów kulturowych;
 - Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych;
 - Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin;
- Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej:
 - Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe;
 - Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze;
 - Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego;
 - Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych.

Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym określone w obrębie WOF (omówione w części 4 niniejszego opracowania):

- Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej;
- Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich;
- Roztoczańsko-Puszczański Obszar Funkcjonalny;
- Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny;
- Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej;
- Obszar Funkcjonalny Innowacyjnego Przemysłu.

2.3. Górski Obszar Funkcjonalny

Zasady delimitacji

Górski Obszar Funkcjonalny (GOF) to obszar występowania szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej, którego zasięg oddziaływania wykracza poza sferę lokalną i regionalną. Jest to obszar wyznaczany na podstawie typu potencjału rozwojowego, wymagający specjalnych działań, które należy podejmować w zakresie polityki przestrzennej i społeczno-gospodarczej oraz koordynacji działań na poziomie makroregionalnym. Zgodnie z art. 39 ust. 3 pkt 4 i art. 49b ustawy o pizp, granice i zasady zagospodarowania GOF, jako obszaru funkcjonalnego o znaczeniu ponadregionalnym, powinny być określone w PZPWP.

Obecnie brak jest prawnie ustalonych, jednolitych kryteriów definiowania obszaru górskiego; za Górski Obszar Funkcjonalny w województwie podkarpackim uznano pasmo Karpat¹⁰.

Do Górskiego Obszaru Funkcjonalnego włączone zostały:

- gminy w całości położone na terenie Karpat Zewnętrznych, w tym gminy wiejskie: Baligród, Besko, Bircza, Brzyska, Bukowsko, Chmielnik, Chorkówka, Cisna, Czarna (powiat bieszczadzki), Dębowiec, Domaradz, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Frysztak,

¹⁰ Granica Pasma Karpat Zewnętrznych wg Kondracki J., Geografia Regionalna Polski, Wydawnictwo Naukowe PWN 2001.

- Haczów, Hyżne, Jasienica Rosielna, Jasło, Jaśliśka, Jodłowa, Komańcza, Korczyna, Krasiczyn, Krempna, Krościenko Wyżne, Krzywczka, Lutowiska, Miejsce Piastowe, Niebylec, Nowy Żmigród, Nozdrzec, Olszanica, Osiek Jasielski, Sanok, Skołyszyn, Solina, Tarnowiec, Tyrawa Wołoska, Wielopole Skrzyńskie, Wiśniowa, Wojaszówka, Zarszyn; gminy miejsko-wiejskie Błażowa, Brzostek, Brzozów, Dukla, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze, Kołaczyce, Lesko, Ropczyce, Rymanów, Strzyżów, Tyczyn, Ustrzyki Dolne, Zagórz; gmina miejska: Dynów, Jasło, Krosno, Sanok;
- gminy, których 50% i więcej powierzchni znajduje się na terenie Karpat Zewnętrznych, w tym gminy wiejskie: Czudec, Dębica, Fredropol, Iwierzyce, Jawornik Polski, Lubenia; gminy miejsko-wiejskie: Pilzno i Pruchnik; gmina miejska Dębica.

Analizie poddano również gminy, których do 50% powierzchni znajduje się na terenie Karpat Zewnętrznych uwzględniając warunek, że różnica wysokości między najwyższym a najniższym punktem leżącym na terenie gminy wynosi co najmniej 300 metrów. Żadna z analizowanych gmin nie spełniła założonego kryterium wysokościowego.

Górski Obszar Funkcjonalny w województwie podkarpackim obejmuje 70 gmin położonych na terenie 13 powiatów ziemskich i 1 powiatu grodzkiego (rys. 4.).

Charakterystyka obszaru i potencjał rozwojowy

Wg danych GUS z 2013 r. Górski Obszar Funkcjonalny (GOF) obejmuje powierzchnię 8 219 km², co stanowi ok. 46% powierzchni obszaru województwa, a zamieszkuje go 754,37 tys. osób, co stanowi 35,4% liczby ludności województwa. Średnia gęstość zaludnienia obszaru wynosi 92 os./km² (średnia dla województwa – 119 os./km²).

Do Górskiego Obszaru Funkcjonalnego, zlokalizowanego w paśmie Karpat, przynależą makroregiony: Pogórze Środkowobeskidzkie, Beskidy Środkowe i Beskidy Wschodnie. Pogórze Środkowobeskidzkie obejmuje pasmo Pogórzy, które ciągnie się przez całe województwo pasem szerokości ok. 60 km. Krajobraz tworzą pasma i grupy wzgórz o wysokości od 300 do 600 m n.p.m., porozcinane dolinami rzek: Wisłoki, Wisłoka i Sanu z ich dopływami. Budowę geologiczną Pogórza, podobnie jak położonych na południe Beskidów, tworzą układy fliszowe, zróżnicowane pod względem składu mineralnego i strukturalnego, silnie zaburzone, pofałdowane i poprzecinane uskoki. Na południu, od Gorlic w województwie małopolskim aż po Sanok, występuje rozległe obniżenie Dołów Jasielsko-Sanockich, składające się z szeregu kotlin położonych na wysokości 240-300 m n.p.m. oraz niewysokich wzgórz. Beskidy Środkowe obejmują Beskid Niski, który stanowi najłagodniejsze pasmo górskie w łańcuchu Karpat, sięgające wysokości 650-850 m n.p.m. Beskidy Wschodnie budują góry o układzie rusztowym z licznymi wąwozami o przebiegu z północnego-zachodu na południowy-wschód i stanowią je: Góry Sanocko-Turczańskie o wysokości ok. 500 m n.p.m. (z kulminacją pasma Żukowa 617 m n.p.m.) oraz Bieszczady Zachodnie, które w najwyższych partiach przekraczają zaledwie 1300 m (Tarnica – 1346 m n.p.m.), które wyróżniają się charakterystyczną rzeźbą i niepowtarzalnym krajobrazem. Pod Przełęczą Użocką w Bieszczadach bierze początek największa rzeka tego obszaru – San ze sztucznymi jeziorami Solińskim i Myczkowskim. Lasy GOF cechuje różnorodność siedlisk leśnych z dominacją buczyny karpackiej, z udziałem jodły, dębów, grabów, klonu, w znacznej części stanowiące pozostałość puszczy karpackiej (lesistość w południowej części obszaru przekracza 60%), obfitujące w rzadkie okazy fauny i flory. Osobliwością są bieszczadzkie poloniny, jedyne tego rodzaju subalpejskie łąki górskie w Polsce, a fenomenem (w Beskidzie Niskim, Bieszczadach

Kulturalnego i Naturalnego UNESCO, tj.: drewniane kościoły w Haczowie i Bliznem oraz drewniane cerkwie w Smolniku i Turzańsku. W ramach ochrony dziedzictwa geologicznego i obszarów o szczególnym znaczeniu geologicznym trwają prace nad utworzeniem geoparku „Dolina Wisłoka – Polski Teksas”.

Zmienność i różnorodność ukształtowania terenu, interesujące środowisko naturalne i kulturowe, sprzyjają rozwojowi turystyki, w tym: agroturystyki i ekoturystyki z aktywnymi formami wypoczynku oraz turystyki wodnej, rowerowej, narciarstwa zjazdowego, biegowego. Bogate zasoby dziedzictwa kulturowego i wytyczone szlaki kulturowe (Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Ikon, Szlak Naftowy, Transgraniczny Szlak Beskidzkie Muzea) sprzyjają uprawianiu turystyki kulturowej. W miejscowościach Iwonicz-Zdrój, Rymanów-Zdrój i Polańczyk funkcjonuje lecznictwo uzdrowiskowe na bazie zasobów złóż wód mineralnych i specyficznych cechach klimatu.

Górski Obszar Funkcjonalny w województwie podkarpackim charakteryzuje się niekorzystnymi warunkami fizyczno-geograficznymi, klimatycznymi i glebowymi, powodującymi utrudnienia dla rolnictwa oraz rozwoju transportu. Część obszaru, szczególnie ta położona wzdłuż granicy państwowej, z dala od głównych ośrodków miejskich, charakteryzuje się też niekorzystną sytuacją w sferze społeczno-demograficznej i gospodarczej. W gminach występuje szereg problemów infrastrukturalnych, zwłaszcza w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Obszar jest też szczególnie narażony na występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych (w postaci intensywnych opadów deszczu i śniegu oraz silnych wiatrów), jak również na uruchamianie się procesów osuwiskowych.

W strukturze gospodarki dominuje tradycyjne rolnictwo, oparte głównie na gospodarstwach rodzinnych, funkcjonujące w niesprzyjających mechanizacji górskich terenach i cechujące się rozdrobnioną strukturą gruntów i niską towarowością produkcji. Obszar aktywności gospodarczo-społecznej stanowią przemysłowo-usługowe ośrodki miejskie: Jasło, Krosno i Sanok zlokalizowane wzdłuż drogi krajowej nr 28 oraz Dębica i Ropczyce przy drodze krajowej nr 94, w których, na bazie występujących w regionie zasobów surowcowych, wykształciły się branże o długoletniej tradycji, m.in.: wydobywanie i przetwórstwo ropy naftowej i gazu ziemnego, przemysł szklarski, lotniczy, a także branże: elektromaszynowa, chemiczna i spożywcza. Duże znaczenie w gospodarce i zagospodarowaniu południowych oraz wschodnich obszarów górskich odgrywa zrównoważona gospodarka leśna z rozwiniętym przemysłem drzewnym.

Obsługa komunikacyjna obszaru odbywa się poprzez drogi krajowe nr 28, 84 i nr 94 na osi zachód-wschód i drogi krajowe nr 19 i 73 na osi północ-południe oraz łączącą je sieć dróg wojewódzkich i powiatowych. Transport kolejowy i lotniczy w tym obszarze ma znaczenie drugorzędne.

Potencjał rozwojowy GOF stanowią przede wszystkim uznane wartości przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe obszaru i na tej bazie rozwinięta infrastruktura usług turystycznych, o czym świadczy duży udział podmiotów gospodarczych oferujących usługi zakwaterowania i gastronomii, sieć gospodarstw agroturystycznych oraz znaczna liczba osób korzystających z tych usług. Dobrze rozwinięta jest baza uzdrowiskowa i turystyka przygraniczna. Miasta stanowią ośrodki aktywności gospodarczej poprzez dobrze rozwinięty przemysł, działalność usługową, kulturalną i społeczną, aktywizując obszary położone w ich sąsiedztwie. Warunki przyrodniczo-glebowe oraz klimatyczne sprzyjają rozwojowi rolnictwa ekologicznego oraz

specjalistycznej działalności rolniczej (zakładanie pasiek i produkcja miodu pszczelego, uprawy winorośli z produkcją win) i hodowli bydła (dawne tradycje pasterskie).

Czynnikami ograniczającymi rozwój gospodarczy GOF jest jego peryferyjne położenie w stosunku do głównych centrów życia gospodarczego Polski, jego słaba dostępność komunikacyjna zarówno w układzie krajowym jak i wewnątrzregionalnym (zwłaszcza w części południowej i wschodniej), nierównomierne rozłożenie ośrodków miejskich stanowiących bieguny wzrostu, zapewniających pracę w przemyśle i dostęp do usług. Atrakcyjność inwestycyjną obszaru ograniczają: niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę techniczną, rozproszona zabudowa, słaba dostępność do podstawowych usług publicznych, wysoka lesistość (w części południowej i wschodniej), znaczne tereny objęte ochroną prawną, brak kompleksowej oferty turystycznej i jej sezonowość, a także mało konkurencyjne, rozdrobnione rolnictwo i zagrożenia naturalne: powodzie, osuwiska, erozja gleb. Barierą rozwoju jest również wydłużający się czas realizacji drogi ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów-Barwinek (docelowo szlak transportowy „Via Carpathia”), słabe połączenia obszaru z autostradą A4.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Bardzo wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe; • Znaczące zasoby kulturowe; • Dobrze rozwinięty przemysł oparty na tradycjach górniczych wydobycia ropy naftowej i gazu ziemnego, szklarskich oraz lotniczych; • Korzystny udział usług turystycznych w strukturze działalności gospodarczej; • Dobrze rozwinięta baza uzdrowiskowa i agroturystyczna; • Korzystne warunki przyrodnicze do rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz specjalistycznej produkcji rolnej (np. winiarstwo, pszczelarstwo) i hodowlanej (tradycje pasterskie); • Dobrze rozwinięta sieć szlaków kulturowych i tras turystycznych; • Atrakcyjne produkty turystyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Peryferyjne położenie obszaru w stosunku do głównych centrów życia gospodarczego Polski; • Rozdrobniona i niskotowarowa struktura agrarna gospodarstw rolnych; • Brak dogodnych połączeń w zakresie komunikacji drogowej i kolejowej; • Niska dostępność komunikacyjna (zwłaszcza w części południowej i wschodniej); • Niski poziom zaludnienia, niekorzystna sytuacja demograficzna; • Starzenie się społeczeństwa i wysokie obciążenie grupy w wieku produkcyjnym grupami w wieku nieprodukcyjnym; • Znaczne rozproszenie zabudowy powodujące degradację wiejskich terenów otwartych, szczególnie o wysokich walorach krajobrazowych; • Niedostateczne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych do rozwoju różnych form turystyki; • Brak różnorodnej i atrakcyjnej bazy turystycznej oraz sezonowość ruchu turystycznego; • Brak dostatecznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych i przeciwsuwiskowych; • Ukształtowanie terenu niekorzystne dla działań inwestycyjnych, zwłaszcza inwestycji liniowych.

Priorytet rozwojowy

Aktywizacja społeczno-gospodarcza w oparciu o potencjał przyrodniczo-kulturowy.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowa – turystyczno-usługowa;
- Towarzysząca – produkcyjna i rolnicza.

Funkcje rozwojowe zostały zróżnicowane dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym, znajdujących się w obrębie GOF (część 4 niniejszego opracowania).

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Przyrost/ubytek rzeczywisty na 1000 ludności (2013 r.)	-1,1	zwiększenie	BDL GUS
2.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (2013 r.)	57,7	zmniejszenie	BDL GUS
3.	Liczba osób pracujących na 1000 ludności	152	zwiększenie	BDL GUS
4.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności (2013 r.)	669	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział % podmiotów gospodarczych oferujących usługi zakwaterowania i gastronomii (sekcja I) w ogólnej liczbie podmiotów (2013 r.)	3,5	zwiększenie	BDL GUS
6.	Liczba osób korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych – Polacy ⁽¹⁾ i turyści zagraniczni ⁽²⁾	<ul style="list-style-type: none"> • 496 241 ⁽¹⁾ • 12 187 ⁽²⁾ 	zwiększenie	BDL GUS
7.	Liczba gospodarstw agroturystycznych ⁽³⁾ i ilość miejsc noclegowych ⁽⁴⁾ (01.2015 r.)	<ul style="list-style-type: none"> • 452 ⁽³⁾ • 4 863 ⁽⁴⁾ 	zwiększenie	Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój różnych form usług turystycznych i uzdrowiskowych;
- ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- rozwój gospodarki rolnej i przemysłu;
- rozwój infrastruktury technicznej i transportowej;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- rozwój społeczno-gospodarczy z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową;
- tworzenie warunków rozwoju powiązań komunikacyjnych, społecznych i gospodarczych pomiędzy ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi;
- rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym: form specjalistycznej produkcji rolniczej (winiarstwo, pszczelarstwo) z zachowaniem wysokiej jakości środowiska przyrodniczego;
- ochrona zasobów leśnych oraz rozwój zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej;
- rozwój infrastruktury turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo;
- ochrona walorów przyrodniczych i klimatycznych miejscowości uzdrowiskowych;
- przeciwdziałanie suburbanizacji i rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych oraz dostosowanie zabudowy do otaczającego krajobrazu;
- wzmocnienie roli ośrodków miejskich – rozwój innowacyjnego przemysłu i bazy usług publicznych;

- uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwiskami;
- budowa małych zbiorników wodnych celem zwiększenia zdolności retencyjnej terenów górskich.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu (*głównie w ośrodkach pełniących funkcję biegunów wzrostu oraz ośrodkach powiatowych*);
- 1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej (*szczególnie gminy przez teren których przebiegają najważniejsze szlaki tematyczne*);
- 1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację, zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi (*gminy wiejskie*);
- 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu (*szczególnie obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i naturalnego UNESCO, proponowane jako Pomniki Historii, Parki Narodowe i Rezerwat Biosfery oraz obiekty służące za wizytówkę GOF*);
- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym (*gminy położone na głównych drogowych szlakach komunikacyjnych*);
- 3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu;
- 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu (*miasta: Jasło, Krosno, Sanok, Lesko, Dębica, Ropczyce*) wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne;
- 4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej (*obszary Natura 2000, parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody*).

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie GOF (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej,
 - Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej;
 - Obszary terenów zamkniętych;
 - Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy;
 - Obszary potencjalnego występowania osuwisk;
- Obszary kształtowania potencjału rozwojowego:

- Obszary cenne przyrodniczo;
- Obszary ochrony krajobrazów kulturowych;
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych;
- Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin;
- Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej:
 - Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe;
 - Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze;
 - Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego;
 - Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych.

Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym określone w obrębie GOF (omówione w części 4 niniejszego opracowania):

- Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych: Krosno i Przemyśl;
- Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny;
- Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej;
- Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich;
- Obszar Funkcjonalny Innowacyjnego Przemysłu;
- Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej.

2.4. Przygraniczny Obszar Funkcjonalny

Zasady delimitacji

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, w ślad za Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR)¹¹ rozróżnia dwa rodzaje obszarów przygranicznych. Od wejścia Polski do Unii Europejskiej są to obszary przygraniczne zlokalizowane przy zewnętrznej granicy UE oraz obszary położone przy wewnętrznej granicy Unii. Na terenie województwa podkarpackiego występują obydwa typy ww. obszarów.

Granica województwa podkarpackiego na długości 366 km jest równocześnie granicą państwa. Od południa (na odcinku 131 km) województwo graniczy ze Słowacją, od wschodu i częściowo od południa (na odcinku 235 km) z Ukrainą - jest to zewnętrzna granica UE.

Zgodnie z ustawą z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (t.j. Dz.U. z 2015 poz. 930) oraz rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 sierpnia 2005 r. w sprawie wykazu gmin i innych jednostek zasadniczego podziału terytorialnego państwa położonych w strefie nadgranicznej oraz tablicy określającej zasięg tej strefy (Dz.U. z 2005 r. Nr 188, poz.1580), strefa nadgraniczna w województwie podkarpackim obejmuje 34 gminy w 9 powiatach, w tym 3 miasta: Przemyśl, Lubaczów i Radymno, 8 gmin miejsko-wiejskich i 23 gminy wiejskie (rys. 5).

¹¹ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r.

Rys. 5. Przygraniczny Obszar Funkcjonalny

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Strefa przygraniczna stosownie do definicji zawartej w Rozporządzeniu (WE) nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiającym przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniającym postanowienia Konwencji z Schengen (Dz.Urz. UE L 405/1 z dnia 30 grudnia 2006 r. z późn. zm.) „oznacza strefę, która nie sięga dalej niż 30 kilometrów od granicy. Jednostki podziału administracyjnego, które mają być uznane za strefę przygraniczną, są określone przez zainteresowane państwa w umowach dwustronnych, o których mowa w art. 13. Jeżeli część którejkolwiek takiej jednostki jest

położona między 30 a 50 kilometrem od linii granicy, uznaje się ją mimo to za część strefy przygranicznej". Strefa przygraniczna przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na terenie województwa podkarpackiego zdelimitowana została na podstawie umowy o zasadach małego ruchu granicznego zawartej między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy (Dz.U. z 2009 r. Nr 103, poz. 858), która weszła w życie 1 lipca 2009 r.

Polsko-ukraińska strefa przygraniczna przy zewnętrznej granicy UE, po stronie polskiej w województwie podkarpackim, obejmuje 43 gminy położone w 8 powiatach ziemskich: bieszczadzkim, brzozowskim, jarosławskim, leskim, lubaczowskim, przemyskim, sanockim i miasto Przemyśl, na prawach powiatu grodzkiego.

Do polsko-słowackiej strefy przygranicznej przy wewnętrznej granicy UE, po polskiej stronie granicy zaliczono wszystkie gminy położone w powiatach ziemskich: bieszczadzkim, jasielskim, krośnieńskim, leskim, sanockim oraz miasto Krosno, na prawach powiatu grodzkiego.

Strefa przygraniczna w województwie podkarpackim obejmuje swym zasięgiem strefę nadgraniczną, dlatego w obrębie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego (rys. 5) znalazło się 68 gmin, w tym gminy wiejskie: Baligród, Besko, Bircza, Bukowsko, Brzyska, Chłopice, Chorkówka, Cisna, Czarna (powiat bieszczadzki), Dębowiec, Dubiecko, Dydnia, Fredropol, Horyniec-Zdrój, Jarosław, Jasło, Jaśliska, Komańcza, Korczyn, Krasiczyn, Krempna, Krościenko Wyżne, Krzywca, Laszki, Lubaczów, Lutowska, Medyka, Miejsce Piastowe, Nowy Żmigród, Olszanica, Orły, Osiek Jasielski, Pawłosiów, Przemyśl, Radymno, Rokietnica, Rożwienica, Sanok, Skołyszyn, Solina, Stary Dzików, Stubno, Tarnowiec, Tyrawa Wołoska, Wiązownica, Wielkie Oczy, Wojaszówka, Zarszyn, Żurawica; gminy miejsko-wiejskie: Cieszanów, Dukla, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze, Kołaczyce, Lesko, Narol, Oleszyce, Pruchnik, Rymanów, Ustrzyki Dolne, Zagórz; gminy miejskie: Jarosław, Jasło, Krosno, Lubaczów, Przemyśl, Radymno, Sanok.

Charakterystyka obszaru i potencjał rozwojowy

Wg danych GUS z 2013 r. Przygraniczny Obszar Funkcjonalny (POW) obejmuje powierzchnię 8 723 km², co stanowi ok. 49% powierzchni województwa, a zamieszkuje go 744,8 tys. osób, co stanowi 35% populacji województwa. Średnia gęstość zaludnienia obszaru wynosi 85 os./km² (średnia dla województwa 119 os./km²).

Obszar przygraniczny w województwie podkarpackim stanowi specyficzną część polskiego pogranicza ze względu na historyczne uwarunkowania oraz ustanowienie od 1 maja 2004 r. granicy z Ukrainą, jako zewnętrznej granicy obszaru Unii Europejskiej.

Na granicy z Ukrainą funkcjonują następujące przejścia graniczne:

- 4 transportu drogowego: Korczowa-Krakowiec, (w sieci bazowej TEN-T), Medyka-Szeginie, Krościenko-Smolnica, Budomierz-Hruszew;
- 3 transportu kolejowego: Werchrata-Rawa Ruska, Przemyśl-Mościska (w sieci bazowej TEN-T), Krościenko-Chyrów (zawieszone).

W realizacji jest przejście graniczne Malhowice-Nizankowice.

Przygraniczny Obszar Funkcjonalny charakteryzuje się niekorzystnymi zjawiskami w sferze społeczno-demograficznej i gospodarczej, co wynika z peryferyjnego położenia w stosunku do terenów o wysokiej atrakcyjności gospodarczej województwa, słabej dostępności komunikacyjnej (w tym w szczególności obszaru Bieszczad oraz powiatu

lubaczowskiego) oraz oddalenia od większych ośrodków miejskich, pełniących rolę biegunów wzrostu.

Obsługa komunikacyjna południowej części obszaru przygranicznego odbywa się poprzez 3 drogi krajowe: nr 19 (na osi północ-południe) oraz nr 28 i 84 (na osi wschód-zachód), oraz drogi wojewódzkie, uzupełnione siecią dróg powiatowych (z często o złym stanie nawierzchni). Wschodnia część obszaru przygranicznego, obsługiwana jest przez drogi krajowe: nr 94 (międzynarodowa E40), nr 28 i nr 77 oraz drogi wojewódzkie i powiatowe. Dostępność ulegnie poprawie po oddaniu do użytku ostatniego odcinka autostrady A4 między Rzeszowem a Jarosławiem. Głównym szlakiem kolejowym przebiegającym przez obszar funkcjonalny jest magistrala kolejowa E30 (granica państwa z Niemcami w Zgorzelcu – granica państwa z Ukrainą w Medyce). Miasto Przemyśl jest ważnym węzłem kolejowym, a w jego sąsiedztwie znajduje się suchy port Żurawica i kolejowe przejście graniczne Medyka.

Na terenie obszaru dominuje bezrobocie strukturalne; potencjał ludnościowy jest osłabiony przez utrzymujące się wysokie ujemne saldo migracji i niski przyrost naturalny. Widoczne trendy demograficzne oraz prognoza spadku liczby ludności do 2035 r. będą miały bardzo niekorzystny wpływ na rynek pracy. Jedną z głównych przyczyn jest brak atrakcyjnych miejsc pracy i możliwości podwyższania kwalifikacji, mogących wpłynąć na wzrost dochodów oraz jakość życia mieszkańców obszaru. Jest to obecnie jedna z głównych przyczyn nasilania procesów depopulacyjnych. Z kolei analiza struktury zmian ludności według ekonomicznych grup wieku pozwala potwierdzić ogólnokrajową tendencję i wskazuje na postępujący proces starzenia się społeczeństwa.

Na rozwój gospodarczy obszaru wpływ ma położenie przygraniczne i miejscowe zasoby naturalne środowiska. Ze względu na potencjały rozwojowe w POF można wyróżnić trzy obszary: południowy obejmujący Beskid Niski i Bieszczady – z dominującą funkcją leśną i turystyczną oraz dużą powierzchnią terenów chronionych, wschodni z miastem Przemyśl i sąsiadującymi z nim gminami – obszar wielofunkcyjny z rozbudowanymi funkcjami usługowymi i turystycznymi oraz północno-wschodni obejmujący gminy powiatu jarosławskiego i lubaczowskiego – z przewagą funkcji rolniczej.

Największym miastem w Przygranicznym Obszarze Funkcjonalnym jest Przemyśl – miasto na prawach powiatu, siedziba władz powiatu ziemskiego i gminy wiejskiej Przemyśl. Jest to subregionalny, wielofunkcyjny ośrodek rozwoju o funkcjach: usługowo-administracyjnej (w tym administracji specjalnej – celnej), turystycznej, przemysłowej i mieszkaniowej a także ośrodek szkolnictwa wyższego. Przemyśl to również ośrodek wszechstronnej obsługi strefy transgranicznej, między innymi w międzynarodowym transporcie drogowym i kolejowym z przejściem granicznym z Ukrainą, a także siedzibą konsulatu. Istotną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym południowej części POF odgrywają przemysłowo-usługowe ośrodki miejskie, jak: Jasło, Krosno, Sanok, w których zlokalizowane są podstrefy specjalnych stref ekonomicznych oraz inne tereny inwestycyjne w ramach których rozwija się działalność przemysłowa, głównie w branży elektromaszynowej, chemicznej, spożywczej i budownictwa.

W strukturze gospodarki rolnej dominuje tradycyjne rolnictwo, oparte głównie na gospodarstwach rodzinnych, cechujące się rozdrobnioną strukturą gruntów i niską towarowością produkcji. Sposób użytkowania przestrzeni POF jest ograniczony znacznym udziałem obszarów chronionych, w tym objętych programem Natura 2000. Warunki przyrodniczo-glebowe oraz klimatyczne sprzyjają rozwojowi rolnictwa ekologicznego oraz

specjalistycznej działalności rolniczej. Duże znaczenie w gospodarce i zagospodarowaniu południowych i wschodnich obszarów górskich odgrywa zrównoważona gospodarka leśna z rozwiniętym przemysłem drzewnym.

Walory turystyczne, jakimi dysponuje POF, nie są w pełni wykorzystane. Marką rozpoznawalną są Bieszczady, których wartości przyrodniczo-kulturowe, rozwinięta infrastruktura turystyczna obszarów chronionych (w tym m.in. liczne szlaki turystyczne i kulturowe), znaczny udział podmiotów gospodarczych oferujących usługi zakwaterowania i gastronomii, istniejąca baza noclegowa, w tym dobrze rozwinięta sieć gospodarstw agroturystycznych, stanowi potencjał rozwoju turystycznego tej części POF. Na pograniczu Polski, Słowacji i Ukrainy, ze względu na walory przyrodnicze ustanowiony został Trójkątny Transgraniczny Rezerwat Biosfery „Karpaty Wschodnie”¹². W miejscowościach Iwonicz-Zdrój, Rymanów-Zdrój, Horyniec Zdrój i Polańczyk funkcjonuje lecznictwo uzdrowiskowe na bazie zasobów złóż wód mineralnych i specyficznych cechach klimatu.

Bogactwo dziedzictwa kulturowego wieloetnicznego pogranicza przejawia się współcześnie głównie w zabytkach architektury i sztuki, historycznej zabudowie miast i wsi, obyczajach i folklorze.

Przejawem aktywności społecznej i gospodarczej części obszaru położonego w sąsiedztwie granicy z Ukrainą jest ruch graniczny. Głównym celem przekroczenia polskiego odcinka zewnętrznej granicy UE było dokonywanie zakupów. W 2013 r. cel ten deklarowało 82,6% cudzoziemców i 87,6% Polaków.

Według danych Komendy Głównej Straży Granicznej w 2013 r. na przejściach granicznych zlokalizowanych na zewnętrznej granicy lądowej Unii Europejskiej dokonano łącznie 31,8 mln odpraw osób przybywających do Polski lub opuszczających Polskę. Najwięcej osób przekroczyło granicę polsko-ukraińską – 16,8 mln (52,8% ogółu przekroczeń zewnętrznej granicy lądowej UE), z czego 9,4 mln przypadło na województwo podkarpackie (56% ogółu przekroczeń na granicy polsko-ukraińskiej). Największe natężenie ruchu drogowego występowało na przejściu drogowym w Medyce, gdzie dokonano ponad 4,9 mln odpraw, co stanowi 29,5% odpraw na granicy polsko-ukraińskiej i 52,1% na granicy polsko-ukraińskiej w województwie podkarpackim. Kolejnymi pod względem wielkości ruchu granicznego były przejścia drogowe w Korczowej oraz w Dorohusku i Hrebennem na terenie województwa lubelskiego. Na przejściu w Korczowej odprawiono 3,0 mln osób, co stanowi 18,0% przekraczających granicę polsko-ukraińską i 32% granicę polsko-ukraińską w województwie podkarpackim. Na pozostałych przejściach województwa podkarpackiego: w Krościenku i Przemyśle odprawiono odpowiednio 1,4 mln i 0,05 mln osób.

W 2009 r. weszła w życie umowa międzynarodowa między Polską, a Ukrainą o małym ruchu granicznym, co przyczyniło się do zmian w liczbie i dynamice przekroczeń granicy polsko-ukraińskiej. W 2013 r. odnotowano 7,5 mln przekroczeń granicy polsko-ukraińskiej, z tego 4,3 mln przypadło na województwo podkarpackie (w 2009 r. 0,21 mln).

Potencjał rozwojowy POF stanowi przede wszystkim położenie przy granicy z Ukrainą, jako zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, cenne wartości przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe obszaru oraz rozwinięta infrastruktura usług turystycznych, baza uzdrowiskowa i turystyka przygraniczna. Miasta stanowią ośrodki aktywności gospodarczej poprzez dobrze

¹² Każde państwo, którego tereny tworzą Rezerwat Biosfery „Karpaty Wschodnie” posiada odmienne rozwiązania i doświadczenia w zakresie sprawowania ochrony przyrody. Rezerwat biosfery nie wpływa bezpośrednio na systemy prawne poszczególnych państw, ale pozwala na podjęcie wspólnych działań przeciwdziałających niekorzystnym zmianom przyrodniczym.

rozwinięty przemysł, działalność usługową, kulturalną i społeczną, aktywizując obszary położone w ich sąsiedztwie. Warunki przyrodniczo-glebowe oraz klimatyczne północno-wschodniej części obszaru POF sprzyjają rozwojowi rolnictwa związanego z uprawami rolnymi i hodowlą zwierząt, a obszary górskie o dużej lesistości w południowej i wschodniej części POF, rozwojowi gospodarki leśnej i pozyskiwaniu drewna.

Ze względu na uwarunkowania polityczne oraz prawno-instytucjonalne, rozwój obszaru przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej będzie się różnił od rozwoju obszaru przy wewnętrznej granicy UE i będzie zależał, w dużej mierze od polityki międzynarodowej, prowadzonej na poziomie Unii Europejskiej oraz sytuacji politycznej i gospodarczej w krajach sąsiednich.

Podstawowymi czynnikami wstrzymującymi rozwój społeczno-gospodarczy POF jest jego peryferyjne położenie w stosunku do głównych centrów życia gospodarczego Polski i jego słaba dostępność komunikacyjna zarówno w układzie krajowym jak i wewnątrzregionalnym (zwłaszcza obszaru Bieszczad i powiatu lubaczowskiego). Atrakcyjność inwestycyjną obszaru ograniczają: niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę techniczną, rozproszona zabudowa, wzrost dysproporcji pomiędzy miastem a wsią w zakresie dostępności do podstawowych usług publicznych, wysoka lesistość (w części południowo-wschodniej), znaczne tereny objęte ochroną prawną, brak kompleksowej oferty turystycznej i jej sezonowość, a także mało konkurencyjne, rozdrobnione rolnictwo i zagrożenia naturalne: powodzie, osuwiska. Barierą rozwoju jest również wydłużający się czas realizacji drogi ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów-Barwinek (docelowo szlak transportowy „Via Carpathia”) i ostatniego odcinka autostrady A4 Rzeszów-Jarosław.

Do czynników zagrażających rozwojowi POF należy:

- pogłębiający się dystans gospodarczy i społeczny obszaru w na tle województwa,
- pogłębianie się niekorzystnej sytuacji demograficznej, w tym: starzenie się społeczeństwa, depopulacja, migracje zarobkowe, odpływ ludzi młodych, wykształconych i przedsiębiorczych,
- zwiększanie ograniczeń wynikających z ochrony przyrody,
- duży udział mało konkurencyjnego rolnictwa w strukturze gospodarki POF,
- niestabilna sytuacja geopolityczna w Europie Środkowo-Wschodniej.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Istniejąca infrastruktura graniczna logistyczna na granicy z Ukrainą; Bieszczady – rozpoznawalna marka turystyczna w kraju; Bogactwo dziedzictwa kulturowego wieloetnicznego pogranicza, walory krajobrazowe sprzyjające rozwojowi usług turystycznych; Znaczny udział usług turystycznych w strukturze sektorowej działalności gospodarczej – istniejąca baza noclegowa, agroturystyczna oraz uzdrowiskowa; Dobrze rozwinięty przemysł drzewny oparty o lokalne zasoby leśne; Korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz rozwój specjalistycznej produkcji rolniczej; Obszary funkcjonalne miast subregionalnych (Przemyśl, Krosno) rozprzestrzeniające trendy rozwojowe na wschodnią i południową część obszaru. 	<ul style="list-style-type: none"> Peryferyjne położenie obszaru w województwie; Granica z Ukrainą jako zewnętrzna granica UE oraz Strefy Schengen – istotna bariera rozwoju; Brak dogodnych połączeń w zakresie komunikacji drogowej i kolejowej; Niedostateczne wykorzystanie bogatych zasobów przyrodniczych i kulturowych do rozwoju różnych form turystyki; Depopulacja spowodowana odpływem migracyjnym i niskim przyrostem naturalnym, oraz wysoki poziom, bezrobocia strukturalnego; Rozdrobniona struktura gospodarstw rolnych i niska towarowość rolnictwa; Sezonowość ruchu turystycznego; Dekapitalizacja bazy turystycznej i uzdrowiskowej oraz brak atrakcyjnej i konkurencyjnej oferty turystycznej skierowanej do różnorodnych grup klientów.

Priorytet rozwojowy

Rozwój usług, w tym o charakterze dystrybucyjnym i logistycznym, z uwzględnieniem potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem państwa.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowe – usługowa, handlowa;
- Towarzyszące – rolnicza i turystyczna.

Funkcje rozwojowe zostały zróżnicowane dla poszczególnych obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym, znajdujących się w obrębie POF (część 4 niniejszego opracowania).

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Przyrost/ubytek rzeczywisty na 1000 ludności (2013 r.)	-2,2	zwiększenie	BDL GUS
2.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (2013 r.)	57	zmniejszenie	BDL GUS
3.	Liczba osób pracujących na 1000 ludności (2013 r.)	183	zwiększenie	BDL GUS
4.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności (2013 r.)	735	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w usługach zakwaterowania i gastronomii (sekcja I) w ogólnej liczbie podmiotów (2013 r.)	3,7	zwiększenie	BDL GUS
6.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w usługach handlu i usługach transportowych i magazynowych (sekcja G +H) w ogólnej liczbie podmiotów (2013 r.)	34,3	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- poprawa dostępności komunikacyjnej w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich;
- rozwój gospodarki rolnej i leśnej;
- rozwój funkcji turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- zagospodarowanie przestrzenne obszaru z uwzględnieniem potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem publicznym;
- rozwój i modernizacja infrastruktury granicznej, transportowej i logistycznej;
- integrowanie systemów komunikacyjnych i usprawnienie powiązań transportowych;
- wspieranie rozwoju nowych funkcji, zwiększających zakres świadczonych usług o charakterze ponadlokalnym, w tym logistycznych;
- poprawa dostępu do usług publicznych zlokalizowanych w miastach i na obszarach wiejskich;
- współpraca transgraniczna w zakresie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, realizacja i koordynacja wspólnych działań i projektów, zapewniających integrację planowania w zakresie ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz infrastruktury transgranicznej.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020
wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu (*głównie w ośrodkach pełniących funkcję biegunów wzrostu oraz ośrodkach powiatowych*);
- 1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej (*szczególnie gminy przez teren których przebiegają najważniejsze szlaki tematyczne*);
- 1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację, zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi (*gminy wiejskie*);
- 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu (*szczególnie obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i naturalnego UNESCO, proponowane jako Pomniki Historii, Parki Narodowe i Rezerwat Biosfery oraz obiekty służące za wizytówkę POF*);
- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym (*gminy położone na głównych drogowych szlakach komunikacyjnych*);

- 3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu;
- 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu (*miasta: Jasło, Krosno, Sanok-Lesko-Ustrzyki Dolne, Przemyśl, Przeworsk-Jarosław, Lubaczów*) wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne;
- 4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej (*obszary Natura 2000, parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody*);

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie POF (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej,
 - Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej;
 - Obszary terenów zamkniętych;
 - Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy;
 - Obszary potencjalnego występowania osuwisk;
- Obszary kształtowania potencjału rozwojowego:
 - Obszary cenne przyrodniczo;
 - Obszary ochrony krajobrazów kulturowych;
 - Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych;
 - Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin;
- Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej:
 - Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe;
 - Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze;
 - Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego;
 - Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych.

Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym określone w obrębie POF (omówione w części 4 niniejszego opracowania):

- Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego – Krosno;
- Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny;
- Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej;
- Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich;
- Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej;
- Rostoczańsko-Puszczańskiego Obszar Funkcjonalny.

2.5. Zestawienie

Tab. 3. Gminy województwa podkarpackiego w obszarach funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym

Lp.	Gmina	Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego Rzeszowa	Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych	Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych	Górski Obszar Funkcjonalny	Przygraniczny Obszar Funkcjonalny
		1	2	3	4	5
1	Adamówka			+		
2	Baligród			+	+	+
3a	Baranów Sandomierski (obszar miejski)					
3b	Baranów Sandomierski (obszar wiejski)		+			
4	Besko		+		+	+
5	Białobrzegi		+			
6	Bircza			+	+	+
7a	Błażowa (obszar miejski)				+	
7b	Błażowa (obszar wiejski)			+	+	
8a	Boguchwała (obszar miejski)	+				
8b	Boguchwała (obszar wiejski)	+	+			
9	Bojanów			+		
10	Borowa		+			
11a	Brzostek (obszar miejski)				+	
11b	Brzostek (obszar wiejski)		+		+	
12a	Brzozów (obszar miejski)				+	
12b	Brzozów (obszar wiejski)		+		+	
13	Brzyska		+		+	+
14	Bukowsko			+	+	+
15	Chłopice		+			+
16	Chmielnik	+	+		+	
17	Chorkówka		+		+	+
18a	Cieszanów (obszar miejski)					+
18b	Cieszanów (obszar wiejski)			+		+
19	Cisna			+	+	+
20	Cmolas			+		
21	Czarna/p. bieszczadzki/			+	+	+
22	Czarna/p. dębicki/		+			
23	Czarna/p. łańcucki/	+	+			
24	Czermin		+			
25	Czudec	+	+		+	
26	Dębica (miejska)				+	
27	Dębica (wiejska)		+		+	
28	Dębowiec			+	+	+
29	Domaradz			+	+	
30	Dubiecko		+		+	+
31a	Dukla (obszar miejski)				+	+
31b	Dukla (obszar wiejski)			+	+	+
32	Dydnia			+	+	+
33	Dynów (miejska)				+	
34	Dynów (wiejska)			+	+	
35	Dzikowiec			+		
36	Fredropol			+	+	+

OBSZARY FUNKCJONALNE W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

		1	2	3	4	5
37	Fryszlak			+	+	
38	Gać		+			
39	Gawłuszowice		+			
40a	Głogów Małopolski (obszar miejski)	+				
40b	Głogów Małopolski (obszar wiejski)	+	+			
41	Gorzyce		+			
42	Grębów		+			
43	Grodzisko Dolne		+			
44	Haczów		+		+	
45	Harasiuki			+		
46	Horyniec-Zdrój			+		+
47	Hłyżne			+	+	
48	Iwierzycze		+		+	
49a	Iwonicz-Zdrój (obszar miejski)				+	+
49b	Iwonicz-Zdrój (obszar wiejski)			+	+	+
50	Jarocin			+		
51	Jarosław (miejska)					+
52	Jarosław (wiejska)		+			+
53	Jasienica Rosielna		+		+	
54	Jasło (miejska)				+	+
55	Jasło (wiejska)		+		+	+
56	Jaślika			+	+	+
57	Jawornik Polski			+	+	
58a	Jedlicze (obszar miejski)				+	+
58b	Jedlicze (obszar wiejski)		+		+	+
59	Jeżowe		+			
60	Jodłowa		+		+	
61	Kamień		+			
62a	Kańczuga (obszar miejski)					
62b	Kańczuga (obszar wiejski)		+			
63a	Kołbuszowa (obszar miejski)					
63b	Kołbuszowa (obszar wiejski)		+			
64a	Kołaczyce (obszar miejski)				+	+
64b	Kołaczyce (obszar wiejski)		+		+	+
65	Komańcza			+	+	+
66	Korczyn		+		+	+
67	Krasiczyn		+		+	+
68	Krasne	+	+			
69	Krempna			+	+	+
70	Krosno				+	+
71	Krościenko Wyzne		+		+	+
72	Krzeszów		+			
73	Krzywcza		+		+	+
74	Kuryłówka			+		
75	Łaszki		+			+
76a	Lesko (obszar miejski)				+	+
76b	Lesko (obszar wiejski)			+	+	+
77	Leżajsk (miejska)					
78	Leżajsk (wiejska)		+			
79	Lubaczów (miejska)					+
80	Lubaczów (wiejska)			+		+
81	Lubenia	+	+		+	
82	Lutowiska			+	+	+
83	Łańcut (miejska)	+				
84	Łańcut (wiejska)	+	+			
85	Majdan Królewski			+		
86	Markowa		+			
87	Medyka		+			+
88	Miejsce Piastowe		+		+	+
89	Mielec (miejska)					
90	Mielec (wiejska)		+			
91a	Narol (obszar miejski)					+
91b	Narol (obszar wiejski)			+		+

OBSZARY FUNKCJONALNE W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

		1	2	3	4	5
92	Niebylec			+	+	
93a	Nisko (obszar miejski)					
93b	Nisko (obszar wiejski)		+			
94	Niwiska			+		
95a	Nowa Dęba (obszar miejski)					
95b	Nowa Dęba (obszar wiejski)		+			
96a	Nowa Sarzyna (obszar miejski)					
96b	Nowa Sarzyna (obszar wiejski)		+			
97	Nowy Żmigród			+	+	+
98	Nozdrzec			+	+	
99a	Oleszyce (obszar miejski)					+
99b	Oleszyce (obszar wiejski)		+			+
100	Olszanica			+	+	+
101	Orły		+			+
102	Osiek Jasielski		+		+	+
103	Ostrów		+			
104	Padew Narodowa		+			
105	Pawłosiów		+			+
106a	Piłzno (obszar miejski)				+	
106b	Piłzno (obszar wiejski)		+		+	
107a	Pruchnik (obszar miejski)				+	+
107b	Pruchnik (obszar wiejski)		+		+	+
108a	Przeclaw (obszar miejski)					
108b	Przeclaw (obszar wiejski)		+			
109	Przemyśl (miejska)					+
110	Przemyśl (wiejska)		+			+
111	Przeworsk (miejska)					
112	Przeworsk (wiejska)		+			
113	Pysznica		+			
114	Radomyśl nad Sanem			+		
115a	Radomyśl Wielki (obszar miejski)					
115b	Radomyśl Wielki (obszar wiejski)		+			
116	Radymno (miejska)					+
117	Radymno (wiejska)		+			+
118	Rakszawa		+			
119	Raniżów			+		
120	Rokietnica		+			+
121a	Ropczyce (obszar miejski)				+	
121b	Ropczyce (obszar wiejski)		+		+	
122	Roźwienica		+			+
123a	Rudnik nad Sanem (obszar miejski)					
123b	Rudnik nad Sanem (obszar wiejski)		+			
124a	Rymanów (obszar miejski)				+	+
124b	Rymanów (obszar wiejski)			+	+	+
125	Rzeszów	+				
126	Sanok (miejska)				+	+
127	Sanok (wiejska)		+		+	+
128a	Sędziszów Małopolski (obszar miejski)					
128b	Sędziszów Małopolski (obszar wiejski)		+			
129a	Sieniawa (obszar miejski)					
129b	Sieniawa (obszar wiejski)			+		
130	Skołyszyn			+	+	+
131a	Sokołów Małopolski (obszar miejski)					
131b	Sokołów Małopolski (obszar wiejski)		+			
132	Solina			+	+	+
133	Stalowa Wola					
134	Stary Dzików		+			+
135a	Strzyżów (obszar miejski)				+	
135b	Strzyżów (obszar wiejski)		+		+	
136	Stubno			+		+
137	Świlcza	+	+			
138	Tarnobrzeg					
139	Tarnowiec		+		+	+

OBSZARY FUNKCJONALNE W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

		1	2	3	4	5
140	Tryńcza		+			
141	Trzebownisko	+	+			
142	Tuszów Narodowy		+			
143a	Tyczyn (obszar miejski)	+			+	
143b	Tyczyn (obszar wiejski)	+	+		+	
144	Tyrawa Wołoska			+	+	+
145a	Ulanów (obszar miejski)					
145b	Ulanów (obszar wiejski)			+		
146a	Ustrzyki Dolne (obszar miejski)				+	+
146b	Ustrzyki Dolne (obszar wiejski)			+	+	+
147	Wadowice Górne		+			
148	Wiązownica			+		+
149	Wielkie Oczy			+		+
150	Wielopole Skrzyńskie		+		+	
151	Wiśniowa			+	+	
152	Wojaszówka		+		+	+
153a	Zagórz (obszar miejski)				+	+
153b	Zagórz (obszar wiejski)			+	+	+
154a	Zaklików (obszar miejski)					
154b	Zaklików (obszar wiejski)			+		
155	Zaleszany		+			
156	Zarszyn		+		+	+
157	Zarzecz		+			
158	Żołynia		+			
159	Żurawica		+			+
160	Żyraków		+			

3. Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030

3.1. Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej

3.1.1. Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej

Rolnicza przestrzeń produkcyjna i prowadzona w niej produkcja rolnicza, mimo, iż posiada niewielkie znaczenie dochodotwórcze w gospodarce regionu, nadal stanowi znaczący sektor gospodarki w województwie (w sektorze rolniczym zatrudnionych jest 33% ogółu pracujących). Duże znaczenie, w odniesieniu do rozwoju gospodarki rolnej i obszarów wiejskich, ma racjonalne wykorzystanie ziemi dla celów produkcji rolniczej.

KPZK 2030 wskazuje konieczność określenia przestrzeni niezbędnej dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego kraju, tj. obszarów funkcjonalnych ochrony gleb dla celów produkcji rolnej. Wyznaczenie takich obszarów ma na celu ochronę przed zmianą użytkowania gleb o najwyższej przydatności dla produkcji roślinnej, utrzymanie funkcji towarzyszących produkcji żywności, poprzez zachowanie walorów przyrodniczych lub tradycyjnego krajobrazu rolniczego oraz utrzymanie zielonych pierścieni wokół miast i trwałych użytków zielonych dla przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych.

W określeniu docelowej struktury obszarów ochrony gleb dla celów produkcji rolnej wzięto pod uwagę wyłącznie gminy wiejskie i obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich.

Delimitacji ww. obszarów w województwie podkarpackim dokonano na podstawie dwóch kryteriów.

Pierwsze kryterium dotyczyło występowania na terenie danej gminy zwartych kompleksów rolniczej przydatności gleb: pszenne bardzo dobrego i dobrego (1), pszenne dobrego (2), żytnie bardzo dobrego i dobrego (4) oraz pszenne górskiego (10), wytypowanych na podstawie danych o kompleksach rolniczych¹³. Pod uwagę wzięto zwarte obszary występowania gruntów ornych o ww. kompleksach, gdy ich łączny udział w powierzchni ogólnej gminy wiejskiej lub obszaru wiejskiego gminy miejsko-wiejskiej, był równy lub wyższy od 30%. Grunty rolne zaliczone do tych kompleksów charakteryzują się najwyższą jakością i przydatnością dla produkcji rolniczej. Obszary te obejmują głównie środkową część województwa i są zlokalizowane na terenach 78 gmin w powiatach: brzozowskim, dębickim, jarosławskim, jasielskim, krośnieńskim, leżajskim, łańcuckim, mieleckim, niżańskim, przemyskim, przeworskim, ropczycko-sędziszowskim, rzeszowskim, sanockim, stalowowolskim, strzyżowskim i tarnobrzeskim.

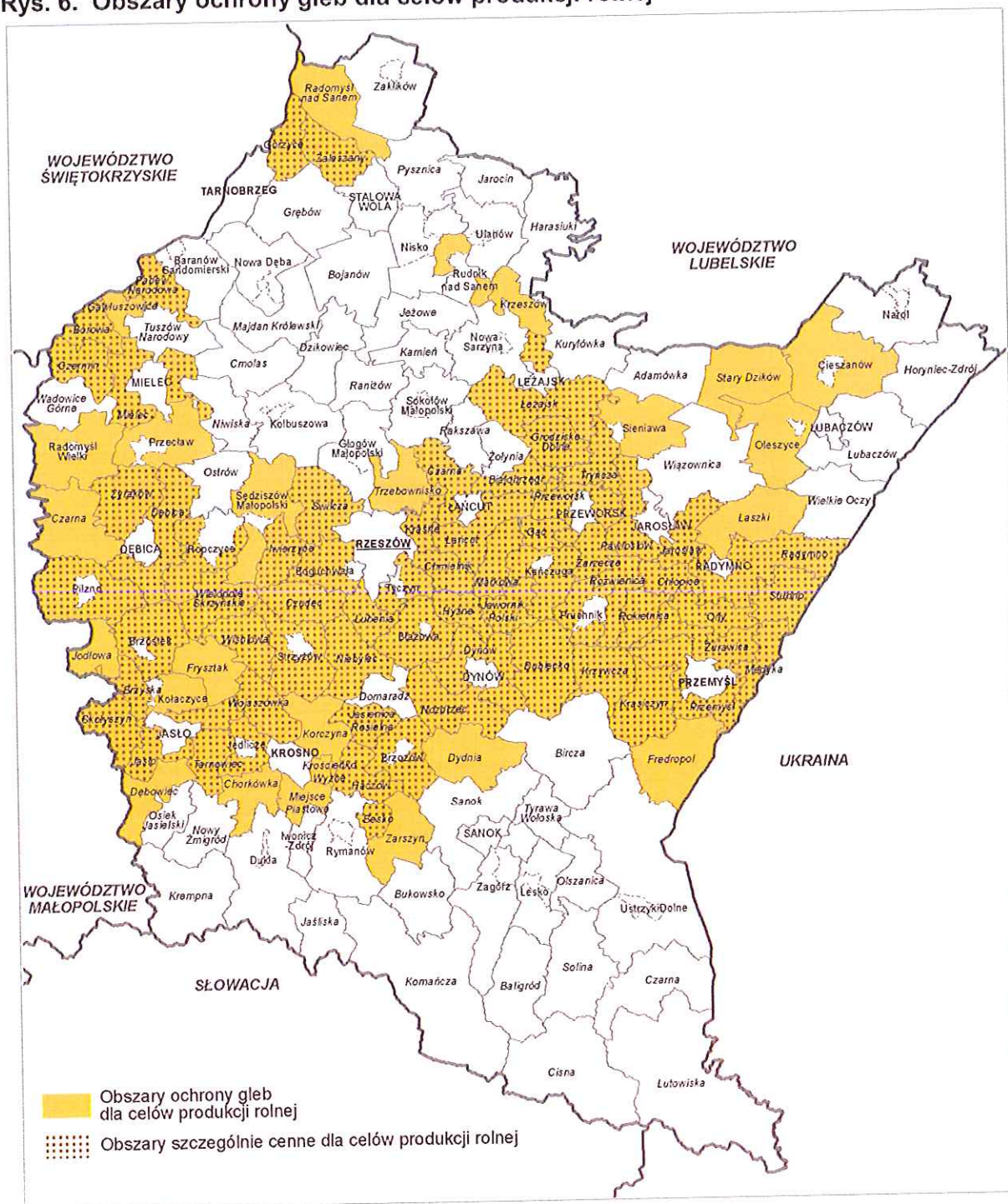
Drugim kryterium, jakie zastosowano przy wyodrębnianiu wspomnianych obszarów był wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP)¹⁴. W tym wypadku dokonano podziału gmin na charakteryzujące się korzystnymi oraz niekorzystnymi

¹³ Mapa nr 66 – Rolnicza Przydatność Gleb [w:] Strzemski M., Witek T., Narodowy Atlas Polski, Instytut Geografii, Polska Akademia Nauk, 1973-1978.

¹⁴ Wskaźnik WWRPP odzwierciedla potencjał rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynikający z warunków naturalnych. Został on opracowany w Instytucie Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, w ramach badań dotyczących metodologii oceny jakości gruntów rolnych w Polsce. Głównym celem badań było stworzenie wskaźników pozwalających na ilościową i przestrzenną ocenę czynników naturalnych, decydujących o potencjalnej wydajności plonów na poziomie lokalnym (gminy).

warunkami dla produkcji rolniczej. Gminy charakteryzujące się terenami korzystnymi i bardzo korzystnymi (wartość WWRPP na tych obszarach przekraczała 70 pkt) tj. 78 gmin z powiatów: brzozowskiego, dębickiego, jarosławskiego, jasielskiego, mieleckiego, przemyskiego, przeworskiego, ropczycko-sędziszowskiego, krośnieńskiego, leżajskiego, lubaczowskiego, łańcuckiego, rzeszowskiego, sanockiego, stalowowolskiego, strzyżowskiego i tarnobrzckiego zostały zakwalifikowane do obszaru ochrony gleb.

Rys. 6. Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej

Źródło: Opracowanie PBPP w Rzeszowie

Do obszarów ochrony gleb zakwalifikowano gminy spełniające pierwsze lub drugie kryterium, bądź w oba kryteria jednocześnie. W efekcie końcowym łącznie obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej zajmują powierzchnię 812 996,4 ha, co stanowi 45,6% powierzchni województwa.

Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej wskazano w 89 gminach (rys. 6): gminy wiejskie: Besko, Białobrzegi, Borowa, Brzyska, Chłopice, Chmielnik, Chorkówka, Czarna (powiat dębicki), Czarna (powiat łańcucki), Czermin, Czudec, Dębica, Dębowiec, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Fredropol, Frysztak, Gać, Gawłuszowice, Gorzyce, Grodzisko Dolne, Haczów, Hyżne, Iwierzycy, Jarosław, Jasienica Rosielna, Jasło, Jawornik Polski, Jodłowa, Korczyna, Krasiczyn, Krasne, Krościenko Wyżne, Krzeszów, Krzywca, Laszki, Leżajsk, Lubenia, Łańcut, Markowa, Medyka, Miejsce Piastowe, Mielec, Niebylec, Nozdrzec, Orły, Padew Narodowa, Pawłosiów, Przemyśl, Przeworsk, Radomyśl nad Sanem, Radymno, Rokietnica, Roźwienica, Skołyszyn, Stary Dzików, Stubno, Świlcza, Tarnowiec, Tryńcza, Trzebownisko Wielopole Skrzyńskie, Wiśniowa, Wojaszówka, Zaleszany, Zarszyn, Zarzecze, Żurawica, Żyraków; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Błażowa, Boguchwała, Brzostek, Brzozów, Cieszanów, Jedlicze, Kańczuga, Kołaczyce, Oleszyce, Pilzno, Pruchnik, Przecław, Radomyśl Wielki, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski, Sieniawa, Strzyżów, Tyczyn.

Spośród wskazanych gmin, 65 spełnia obydwie z wymienionych wyżej kryteriów i jest szczególnie wskazanych do ochrony gleb dla celów produkcji rolnej.

Na poziomie regionalnym działania mające na celu ochronę gruntów rolnych znalazły odzwierciedlenie w zapisach Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, w priorytecie 1.4 „Rolnictwo”, w następujących kierunkach działań:

- 1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację, zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 1.4.2. Zwiększenie zorganizowania obecności rolników i przetwórców na rynku produktów rolnych;
- 1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz certyfikowanych produktów wysokiej jakości.

3.1.2. Obszary terenów zamkniętych

Tereny zamknięte, to tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych. Do takich terenów należą między innymi: tereny kolejowe, tereny zajmowane przez obiekty wojskowe, w tym pozostające w trwałym zarządzie Ministerstwa Obrony Narodowej, lotniska i poligony. Na obszarze województwa podkarpackiego z punktu widzenia polityki przestrzennej, ważna jest ochrona terenów zamkniętych wraz z ich strefami ochronnymi. Istotne jest zintegrowanie przestrzeni koniecznej z punktu widzenia obronności z przestrzenią otaczającą.

W województwie podkarpackim tereny zamknięte występują w 87 gminach, w których zlokalizowane są kompleksy wojskowe (39 kompleksów wojskowych, w tym pięć ze strefami ochronnymi), gminy na terenie których znajdują się linie kolejowe oraz gmina Czarna (powiat dębicki), na obszarze której w ciągu autostradowym A4 (na odcinku Kraków-Rzeszów),

znajduje się drogowy odcinek lotniskowy „JAŻWINY” wraz z jego powierzchniami ograniczającymi (rys. 7).

Tab. 4. Wykaz gmin z wojskowymi terenami zamkniętymi i ich strefami ochronnymi w województwie podkarpackim

Lp.	Wyszczególnienie	Miejscowość	Ilość kompleksów	Strefy ochronne
1.	Gmina Głogów Małopolski	Wysoka Głogowska	1	Tak ¹⁾
2.	Miasto Rzeszów	Rzeszów	9	Nie
3.	Miasto Jasło	Jasło	1	Nie
4.	Gmina Jarosław	Munina	1	Nie
5.	Miasto Jarosław	Jarosław	3	Nie
6.	Gmina Radymno	Michałówka	1	Tak ²⁾
7.	Miasto Nisko	Nisko	3	Nie
8.	Miasto Nisko	Nisko-Moskale	1	
9.	Miasto i Gmina Nowa Dęba	Nowa Dęba	4	Nie
10.	Miasto i Gmina Nowa Dęba, Gminy: Bojanów, Majdan Królewski, Grębów	Nowa Dęba, Krzątka, Bojanów, Grębów	1	Tak ³⁾
11.	Miasto Stalowa Wola	Stalowa Wola	3	Nie
12.	Miasto Mielec	Mielec	1	Nie
13.	Gmina Radomyśl nad Sanem	Radomyśl-Dziedzicówka	1	Nie
14.	Miasto Przemyśl	Przemyśl	3	Nie
15.	Gmina Przemyśl	Krówniki	1	Nie
16.	Gmina Żurawica	Pikulice-Grochowce	1	Tak ⁴⁾
17.	Gmina Żurawica	Buszkowiczki	1	Nie
18.	Gmina Horyniec Zdrój	Horyniec Zdrój	1	Tak
19.	Miasto Sanok	Sanok	1	Nie
20.	Gmina Solina	Rajskie	1	Nie
21.	Gmina Ustrzyki Dolne	Trzcianiec	1	Nie

1) Decyzja nr 06/78 z dnia 16.01.1978 r. Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.

2) Decyzją nr 026/75 z dnia 03.11.1975 r. Komisji Lokalizacyjnej przy Komisji Planowania, przy Radzie Ministrów.

3) Poligon „Nowa Dęba”.

4) Decyzja Wojewody Przemyskiego nr UAN-V-1/7350/5/92 z dnia 20.07.1992 r.

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie na podst. Dziennik Urzędowy Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 października 2014 r., poz.321.

Wykaz wojskowych terenów zamkniętych wraz ze strefami ochronnymi oraz kolejowych terenów zamkniętych na obszarze województwa podkarpackiego, przedstawiono w tabelach 4 i 5.

Gminy, na obszarze których występują tereny zamknięte obejmują powierzchnię ponad połowy województwa. Najwięcej takich obszarów zlokalizowanych jest w północnej części województwa.

Obszary terenów zamkniętych wskazano w 87 gminach (rys. 7): gminy wiejskie: Besko, Bojanów, Cmolas, Czarna (powiat dębicki), Czarna (powiat łańcucki), Czudec, Dębica, Dzikowiec, Frysztak, Gorzyce, Grębów, Grodzisko Dolne, Harasiuki, Horyniec-Zdrój, Iwierzycze, Jarocin, Jarosław, Jasło, Jeżowe, Komańcza, Krasne, Krościenko Wyżne, Laszki, Lubaczów, Łańcut, Majdan Królewski, Medyka, Miejsce Piastowe, Mielec, Olszanica, Orły, Padew Narodowa, Pawłosiów, Przemyśl, Przeworsk, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Radymno, Sanok, Skołyszyn, Solina, Świlcza, Tarnowiec, Tryńcza, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Wiśniowa, Wojaszówka, Zaleszany, Zarszyn, Żurawica; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Baranów Sandomierski, Lesko, Narol, Przecław, Rymanów, Ulanów; gminy miejsko-wiejskie: Boguchwała, Głogów Małopolski, Jedlicze, Kolbuszowa, Leżajsk, Nisko, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Oleszyce, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski, Strzyżów, Ustrzyki Dolne, Zagórz, Zaklików; gminy miejskie: Dębica, Jarosław,

Jasło, Krosno, Lubaczów, Łańcut, Mielec, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rzeszów, Sanok, Tarnobrzeg.

Rys. 7. Obszary terenów zamkniętych

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Tab. 5. Wykaz gmin, na obszarze których znajdują się tereny zamknięte kolejowe

L.p.	Powiat	Gmina	Numer linii kolejowej
1.	bieszczadzki	Ustrzyki Dolne (obszar miejski), Ustrzyki Dolne (obszar wiejski)	108
2.	dębicki	Czarna, Dębica (miejska), Dębica (wiejska)	E30/91, 25
3.	jarosławski	Jarosław (miejska), Jarosław (wiejska), Laszki, Pawłosiów, Radymno (miejska), Radymno (wiejska)	E30/91, 101
4.	jasielski	Jasło (miejska), Jasło (wiejska), Skołyszyn, Tarnowiec	106, 108
5.	kolbuszowski	Cmolas, Dzikowiec, Kolbuszowa, Majdan Królewski	71
6.	krośnieński	Jedlicze, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Rymanów (obszar wiejski), Wojaszówka	108
7.	Krosno	Krosno	108
8.	leski	Lesko (obszar wiejski), Olszanica	108
9.	leżajski	Grodzisko Dolne, Leżajsk (miejska), Leżajsk (wiejska), Nowa Sarzyna	68
10.	lubaczowski	Horyniec Zdrój, Lubaczów (miejska), Lubaczów (wiejska), Narol (obszar wiejski), Oleszyce	69, 101
11.	łańcucki	Czarna, Łańcut (miejska), Łańcut (wiejska)	E30/91
12.	mielecki	Mielec (miejska), Mielec (wiejska), Padew Narodowa, Przecław (obszar wiejski), Tuszów Narodowy	25
13.	niżański	Harasiuki, Jarocin, Jeżowe, Nisko, Rudnik nad Sanem, Ulanów (obszar wiejski)	66, 68
14.	przemyski	Medyka, Orły, Przemyśl, Żurawica	E30/91, 102
15.	Przemyśl	Przemyśl	E30/91, 102
16.	przeworski	Przeworsk (miejska), Przeworsk (wiejska), Tryńcza	E30/91, 68
17.	ropczycko-sędziszowski	Iwierzycy, Ropczyce, Sędziszów Małopolski	E30/91
18.	rzeszowski	Boguchwała, Głogów Małopolski, Krasne, Świlcza, Trzebownisko	E30/91, 71
19.	Rzeszów	Rzeszów	E30/91, 71
20.	sanocki	Besko, Komańcza, Sanok (miejska), Sanok (wiejska), Zagórz, Zarszyn	107, 108
21.	stałowowolski	Bojanów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Stałowa Wola, Zaklików, Zaleszany	68, 74
22.	strzyżowski	Czudec, Frysztak, Strzyżów, Wiśniowa	106
23.	tarnobrzegi	Baranów Sandomierski (obszar wiejski), Gorzyce, Grębów, Nowa Dęba	25, 71, 74, 78
24.	Tarnobrzeg	Tarnobrzeg	25, 71, 74, 78

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie na podst. Dziennik Urzędowy Ministra LiR u z dnia 27.03.2014 r., poz. 25.

Zapisy Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, nie odnoszą się bezpośrednio do terenów zamkniętych. W dziedzinie działań strategicznych: „Sieć osadnicza”, w priorytecie 3.1. „Dostępność komunikacyjna”, przewiduje się kierunek działania:

- 3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych, jak i wewnątrzregionalnych.

3.1.3. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi

Województwo podkarpackie położone jest na obszarze dorzecza górnej Wisły, za wyjątkiem niewielkiego obszaru we wschodniej części województwa, odwadnianego do zlewni Dniestru. W dorzeczu górnej Wisły najczęściej występują, powodując niebezpieczeństwo powodzi, zjawiska w postaci wezbrań opadowych i roztopowych, rzadziej zatorowych.

Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi¹⁵, zostały wykonane przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej mapy zagrożenia powodziowego (MZP) i mapy ryzyka powodziowego (MRP), które w dniu 15 kwietnia 2015 r. opublikowano na Hydroportalu

¹⁵ Obszary wyznaczone we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego na których, istnieje znaczące ryzyko powodzi lub jest prawdopodobne wystąpienie znaczącego ryzyka powodzi.

w formie plików pdf. Jednocześnie Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej przekazał ww. mapy organom administracji wskazanym w ustawie Prawo wodne¹⁶. Trwa proces przekazywania map zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego pozostałym organom administracji, zgodnie z art. 88f ust. 4. Studia ochrony przeciwpowodziowej dla odcinków rzek, dla których nie wykonano tych map w I cyklu planistycznym, zachowują ważność do czasu sporządzenia i przekazania właściwym organom administracji map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego opracowanych w kolejnych cyklach planistycznych. Obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią określone w ww. studiach należy traktować jako obszary szczególnego zagrożenia powodzią.

Ww. mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego, jako oficjalne dokumenty planistyczne stanowią podstawę do podejmowania działań związanych z planowaniem przestrzennym i zarządzaniem kryzysowym. Zgodnie z art. 88d ust. 2 ustawy Prawo wodne na mapach zagrożenia powodziowego przedstawia się w szczególności:

- 1) obszary na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat lub na których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia ekstremalnego,
- 2) obszary szczególnego zagrożenia powodzią¹⁷,
- 3) obszary obejmujące tereny narażone na zalanie w przypadku:
 - a) zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego,
 - b) zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwsztormowego.

Według KPZK 2030 określenie obszarów funkcjonalnych, jakim są obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy, wynika z konieczności integrowania m.in. strategii i planów zagospodarowania przestrzennego województw z kompleksowymi, interdyscyplinarnymi działaniami zmniejszającymi ryzyko powodziowe na obszarach dorzeczy. Przyczyni się to do podniesienia stopnia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego, które osiągnąć można m.in. poprzez ograniczenia lub zakazy zabudowy, realizację budowli przeciwpowodziowych, zwiększenie retencji w tym krajobrazowej, organizację systemów wczesnego ostrzegania itp.

Do obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi w województwie podkarpackim zakwalifikowano gminy lub ich części, na terenie których występują obszary przedstawione na mapach zagrożenia powodziowego oraz w studiach ochrony przeciwpowodziowych (dla terenów dla których nie sporządzono MZP), o powierzchni zagrożonej zalewaniem przekraczającej 5% ogólnej powierzchni danej gminy lub miasta.

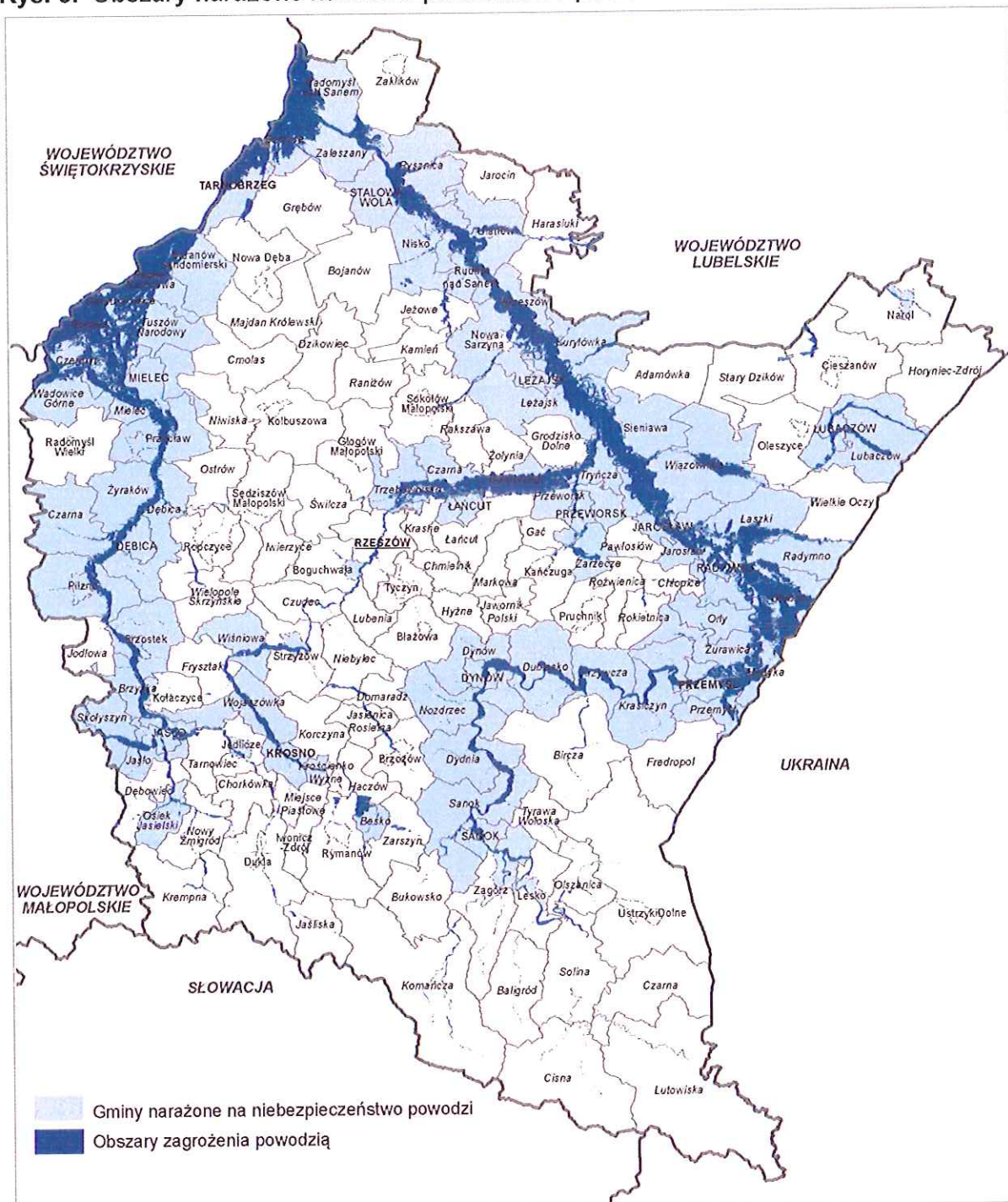
Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują zakazy¹⁸ wykonywania robót oraz czynności utrudniających ochronę przed powodzią lub zwiększających zagrożenie powodziowe. Granice obszarów przedstawione na mapach zagrożenia powodziowego oraz na mapach ryzyka powodziowego o których mowa w art. 88d ust. 2 uwzględnia się między innymi w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

¹⁶ Dział VA – Ochrona przed powodzią, art. 88f ust.3 – ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2015 r., poz. 469).

¹⁷ Dział I – Zasady ogólne, art. 9 ust.1 pkt 6c – ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2015 r., poz. 469).

¹⁸ Dział VA – Ochrona przed powodzią, art.88l ust.1 – ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2015 r., poz. 469).

Rys. 8. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi na terenie województwa podkarpackiego obejmują 78 gmin lub ich części (rys. 8): gminy wiejskie: Besko, Białobrzegi, Borowa, Brzyska, Czarna (powiat dębicki), Czarna (powiat łańcucki), Czermin, Dębica, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Gawłuszowice, Gorzyce, Jarosław, Jasło, Krasiczyn, Krościenko Wyżne, Krzeszów, Krzywczka, Kuryłówka, Laszki Leżajsk, Lubaczów, Medyka, Mielec, Nozdrzec, Orły, Osiek Jasielski, Padew Narodowa Przemyśl, Przeworsk, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Radymno, Sanok, Skołyszyn, Stubno, Tryńcza, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Wadowice Górne, Wiązownica, Wiśniowa, Wojaszówka, Zaleszany,

Zarzeczce, Żurawica, Żyraków; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Nowa Sarzyna; gminy miejsko-wiejskie: Baranów Sandomierski, Brzostek, Nisko, Pilzno, Przecław, Rudnik nad Sanem, Sieniawa, Ulanów; obszary miejskie gmin miejsko-wiejskich: Jedlicze, Kołaczyce, Lesko, Narol, Strzyżów, Zagórz; gminy miejskie: Dębica, Dynów, Jarosław, Jasło, Krosno, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Mielec, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Sanok, Stalowa Wola, Tarnobrzeg.

W Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, w priorytecie 4.1. „Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków” określa się kierunek działania:

– 4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałaniu oraz usuwaniu negatywnych skutków powodzi.

Głównym celem przewidywanego działania jest zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikających z działalności człowieka.

3.1.4. Obszary potencjalnego występowania osuwisk

Południowa część województwa podkarpackiego położona w obrębie Karpat, jest najbardziej narażona na powstawanie osuwisk. Sprzyja temu budowa geologiczna, której głównym elementem jest flisz, skała osadowa pochodzenia morskiego. Charakteryzuje się ona naprzemianległym ułożeniem warstw wodoprzepuszczalnych piaskowców i słabo przepuszczalnych łupków, ilowców i margli. Sfałdowany i przemieszczony flisz tzw. karpacki tworzy płaszczowiny¹⁹. W wyniku procesów erozyjnych flisz przykryty został grubą warstwą zwietrzelinową, podatną na powstawanie ruchów masowych ziemi. Duże znaczenie dla rozwoju osuwisk posiada również rzeźba terenu, szczególnie wysokie i stromo nachylone zbocza dolin, a także warunki meteorologiczne: intensywne i długotrwałe opady atmosferyczne oraz gwałtowne roztopy, przyczyniające się do nasiąkania podłoża wodą, wymywania i podcinania stoków. Osuwiskom sprzyja niewłaściwe zagospodarowanie lub użytkowanie terenu, np. wylesianie stoków, nadmierne obciążenie zabudową, intensywny ruch komunikacyjny, mechaniczne podcięcia stoków, czy zmiana warunków hydrogeologicznych.

Osuwiska występują głównie w paśmie Pogórzy: Strzyżowskiego, Dynowskiego i Przemyckiego oraz na obszarze Beskidu Niskiego i Bieszczadów. W środkowej i północnej części województwa na obszarze Kotliny Sandomierskiej, o równinnym ukształtowaniu i niewielkich deniwelacjach terenu, procesy osuwiskowe nie mają już tak istotnego znaczenia, występują one sporadycznie, przede wszystkim w obrębie teras rzecznych i dawnych starorzeczy Wisły i Sanu.

W delimitacji obszarów potencjalnego występowania osuwisk uwzględniono tereny położone w karpackiej części województwa, wyznaczone zgodnie z regionalizacją fizyczno-geograficzną wg J. Kondrackiego. Do obszarów tych włączono gminy, które w całości lub w części położone są w Karpatach Zewnętrznych. Wykluczono gminy: Czarna (powiat dębicki), Żyraków, Ostrów, Świlcza i Krasne, na terenie których, zgodnie z opracowaniem

¹⁹ Przestrzennie rozmieszczone struktury skalne o zróżnicowanej i złożonej budowie geologicznej. W obrębie województwa podkarpackiego wyróżniamy płaszczowiny: magurską, dukielską, śląską, podśląską, skolską i stebnicką.

pn.: „Analiza zjawisk osuwiskowych na terenie województwa podkarpackiego²⁰”, nie stwierdzono występowania osuwisk. Gminy: Czarna (powiat bieszczadzki), Jodłowa, Krościenko Wyżne oraz miasto Krosno, mimo że nie zostały wskazane w ww. opracowaniu, ze względu na położenie w całości na terenie Karpat Zewnętrznych oraz warunki geologiczne, zostały zaliczone do obszarów potencjalnego występowania osuwisk.

Rys. 9. Obszary potencjalnego występowania osuwisk

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

²⁰ Opracowanie z 2001 r. przygotowane przez Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN zawierające m.in. informacje o skutkach katastrofalnych opadów deszczu w 1997 r. oraz śniegu w zimie 1999/2000 i na początku kwietnia 2000 r.

Obszary potencjalnego występowania osuwisk obejmują 81 gmin (rys. 9) – gminy wiejskie: Baligród, Besko, Bircza, Brzyska, Bukowsko, Chmielnik, Chorkówka, Cisna, Czarna (powiat bieszczadzki), Czudec, Dębica, Dębowiec, Domaradz, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Fredropol, Frysztak, Haczów, Hyżne, Iwierzycy, Jasienica Rosielna, Jasło Jaśliska, Jawornik Polski, Jodłowa, Komańcza, Korczyna, Krasiczyn, Krempna, Krościenko Wyżne, Krzywcz, Lubenia, Lutowska, Łańcut, Markowa, Miejsce Piastowe, Niebylec, Nowy Żmigród, Nozdrzec, Olszanica, Osiek Jasielski, Przemyśl, Rokietnica, Rożwienica, Sanok, Skołyszyn, Solina, Tarnowiec, Tyrawa Wołoska, Wielopole Skrzyńskie, Wiśniowa, Wojaszówka, Zarszyn, Żurawica; gminy miejsko-wiejskie: Błażowa, Boguchwała, Brzostek, Brzozów, Dukla, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze, Kańczuga, Kołaczyce, Pilzno, Pruchnik, Ropczyce, Rymanów, Sędziszów Małopolski, Strzyżów, Tyczyn, Ustrzyki Dolne, Zagórz; obszar miejski gminy miejsko-wiejskiej Lesko; gminy miejskie: Dębica, Dynów, Jasło, Krosno, Przemyśl, Rzeszów, Sanok.

W Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, w priorytecie „Zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków” określa się kierunek działania:

- 4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.

3.2. Obszary kształtowania potencjału rozwojowego

3.2.1. Obszary cenne przyrodniczo

W obrębie województwa podkarpackiego funkcjonuje spójny i hierarchiczny system obszarów chronionych, gdzie ochroną zostały objęte najcenniejsze tereny i elementy przyrodnicze. Obszary te pełnią ważne funkcje środowiskotwórcze, kluczowe dla zachowania i ochrony poszczególnych ekosystemów oraz gatunków roślin i zwierząt.

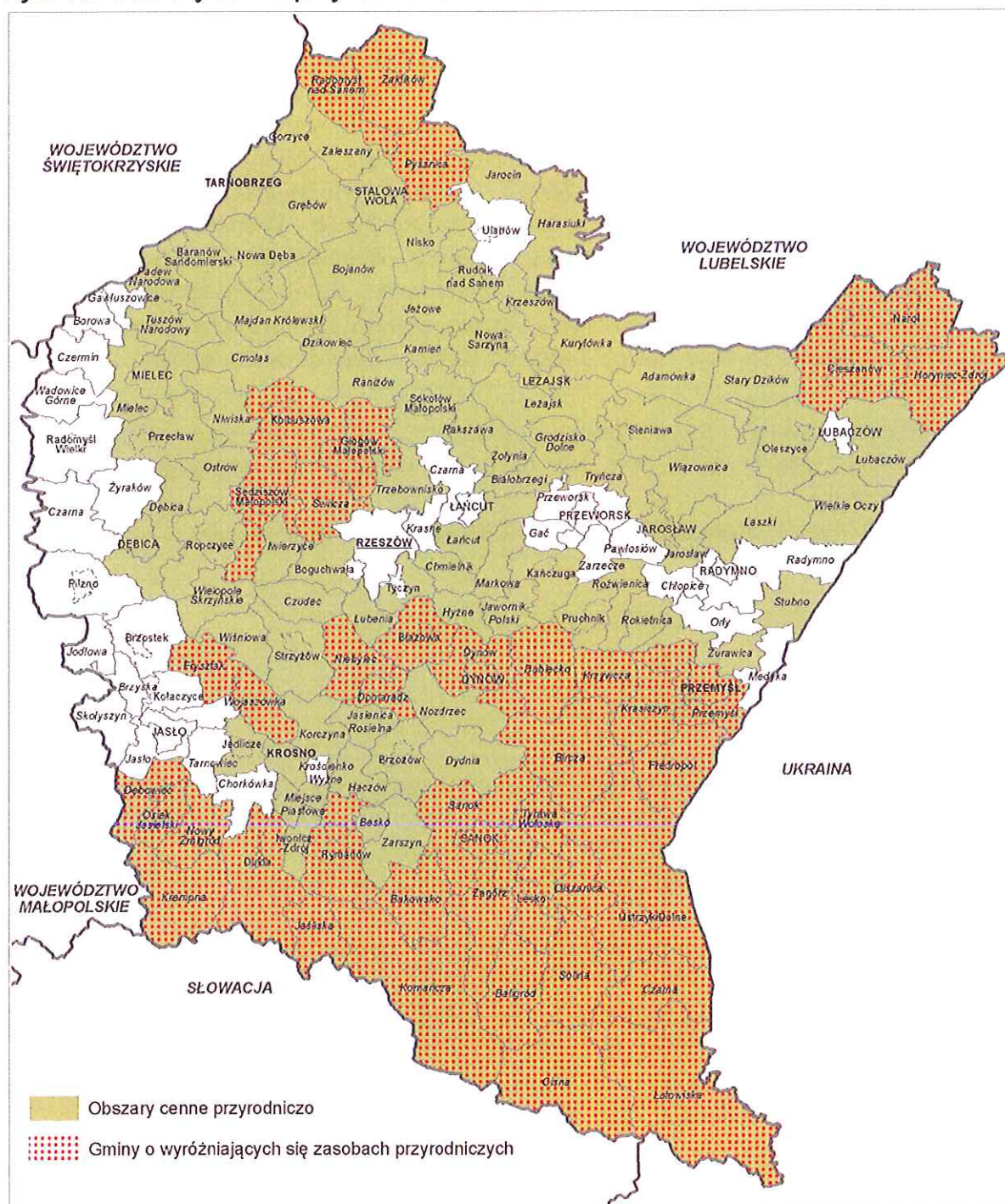
Strukturę obszarów chronionych tworzą wyznaczone między innymi w oparciu o ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody²¹:

- obszary o randze międzynarodowej – Bieszczadzki Park Narodowy (posiada statut światowego rezerwatu biosfery Programu UNESCO „Człowiek i Biosfera” MaB);
- obszary o randze europejskiej – obszary Natura 2000 wyznaczone również w oparciu o Dyrektywę Ptasią i Dyrektywę Siedliskową²²;
- obszary o randze krajowej – parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, korytarze ekologiczne;
- obszary o randze regionalnej – zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne, korytarze ekologiczne.

²¹ Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późn. zm.

²² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory oraz Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. Nr 25, poz. 133 z późn. zm.) i Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. z 2012 r., poz. 358).

Rys. 10. Obszary cenne przyrodniczo

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Do powierzchniowych struktur przestrzennych mających kluczowe znaczenie dla stabilności układów przyrodniczych należą również większe kompleksy leśne oraz korytarze ekologiczne łączące poszczególne obszary w spójną i funkcjonalną całość. Obszarami ważnymi dla prawidłowego funkcjonowania systemu przyrodniczego i ekosystemów są również:

- wyspy leśne połączone lokalnymi korytarzami ekologicznymi i charakteryzujące się dużym bogactwem różnorodności gatunkowej;

- urządzona zieleń miejska i wiejska o różnych funkcjach (głównie zieleń parkowa i cmentarna);
- zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne;
- lokalne korytarze ekologiczne biegnące wzdłuż dolin cieków wodnych.

Obecnie, zagospodarowanie terenów objętych ochroną odbywa się zgodnie:

- z ustanowionymi planami ochrony (tereny parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych);
- z zakazami określonymi w aktach prawnych powołujących obszary chronionego krajobrazu;
- ze wskazaniami do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, określonymi w planach zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000.

Do obszarów cennych przyrodniczo na terenie województwa podkarpackiego zakwalifikowano:

- gminy, na terenie których zlokalizowane są parki narodowe;
- gminy, na terenie których zlokalizowane są parki krajobrazowe;
- gminy, na terenie których zlokalizowane są obszary chronionego krajobrazu;
- gminy, na terenie których zlokalizowane są rezerwaty przyrody o powierzchni powyżej 100 ha;
- gminy, na terenie których znajdują się wielkopowierzchniowe obszary Natura 2000 o powierzchni powyżej 1000 ha.

Biorąc powyższe kryteria pod uwagę do obszarów cennych przyrodniczo zostało zaliczonych 126 gmin lub ich części (rys. 10: gminy wiejskie: Adamówka, Baligród, Besko, Białobrzegi, Bircza, Bojanów, Bukowsko, Chmielnik, Cisna, Cmolas, Czarna (powiat bieszczadzki), Czudec, Dębica, Dębowiec, Domaradz, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Dzikowiec, Fredropol, Fryszlak, Gorzyce, Grębów, Grodzisko Dolne, Haczów, Harasiuki, Horyniec-Zdrój, Hyżne, Iwierzycy, Jarocin, Jarosław, Jasienica Rosielna, Jaśliska, Jawornik Polski, Jeżowe, Kamień, Komańcza, Korczyn, Krasieczyn, Krempna, Krzeszów, Krzywcz, Kuryłówka, Laszki, Leżajsk, Lubaczów, Lubenia, Lutowska, Łańcut, Majdan Królewski, Markowa, Miejsce Piastowe, Mielec, Niebylec, Niwiska, Nowy Żmigród, Nozdrzec, Olszanica, Osiek Jasielski, Ostrów, Padew Narodowa, Przemyśl, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Rakszawa, Raniżów, Rokietnica, Rożwienica, Sanok, Solina, Stary Dzików, Stubno, Świlcza, Tryńcza, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Tyrawa Wołoska, Wiązownica, Wielkie Oczy, Wielopole Skrzyńskie, Wiśniowa, Wojaszówka, Zaleszany, Zarszyn, Żołynia, Żurawica; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Boguchwała, Leżajsk, Tyczyn; obszary miejskie gmin miejsko-wiejskich: Brzozów, Cieszanów; gminy miejsko-wiejskie: Baranów Sandomierski, Białowa, Dukla, Głogów Małopolski, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze, Kańczuga, Kolbuszowa, Lesko, Narol, Nisko, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Oleszyce, Pruchnik, Przecław, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Rymanów, Sędziszów Małopolski, Sieniawa, Sokół Małopolski, Strzyżów, Ustrzyki Dolne, Zagórz, Zaklików; gminy miejskie: Dębica, Dynów, Jarosław, Krosno, Mielec, Przemyśl, Sanok, Stalowa Wola, Tarnobrzeg.

W Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 w zakresie priorytetu 4.2. „Ochrona środowiska” zostały przewidziane następujące kierunki działań dla obszarów cennych przyrodniczo:

- 4.2.1. Zapewnienie dobrego stanu środowiska w zakresie czystości powietrza i hałasu;
- 4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami;
- 4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno-ściekowej;
- 4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.

Zakładanym celem strategii jest osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.

3.2.2. Obszary ochrony krajobrazów kulturowych

Zgodnie z zapisami koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 obszary ochrony krajobrazów kulturowych należą do typu obszarów kształtowania potencjału rozwojowego. Obszary takie są wyznaczane w celu ich dalszego rozwoju oraz wykorzystania potencjałów endogenicznych związanych z istniejącymi na nich zasobami kulturowymi. Są to obszary, wobec których konieczne jest stosowanie działań ochronnych, ograniczeń oraz wykluczeń funkcji, jak również specyficznych form użytkowania ze względu na ich wartość kulturową²³. Mają być one wyodrębnione w planach zagospodarowania przestrzennego województw jako ustalenie wiążące.

Województwo podkarpackie charakteryzuje się wielością i różnorodnością materialnych zasobów kultury, w tym zabytków oraz bogatym dziedzictwem kultury niematerialnej. Krajobraz kulturowy województwa wyróżnia się bardzo wysokimi walorami oraz znacznym zróżnicowaniem w poszczególnych jego częściach.

Dokonując delimitacji obszarów ochrony krajobrazów kulturowych pod uwagę wzięto obszary, na których występują:

- zabytki wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO;
- założenia lub zespoły uznane za pomnik historii;
- parki kulturowe;
- historyczne układy urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków;
- założenia przestrzenne stanowiące dobra kultury współczesnej o znaczeniu regionalnym²⁴;
- obszary krajobrazowe o randze regionalnej, ponadregionalnej lub międzynarodowej, wskazane do uwzględnienia w dokumentach planistycznych, w ekspertyzie do KPZK 2030²⁵;
- założenia przestrzenne powstałe w związku z tworzeniem Centralnego Okręgu Przemysłowego, jako istotny i charakterystyczny element dziedzictwa kulturowego regionu;
- historyczne uzdrowiska;

²³ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, rozdz. 6.4. Obszary kształtowania potencjału rozwojowego wymagające programowania działań ochronnych, str. 205 i nast.

²⁴ Dobra kultury współczesnej w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Propozycje obiektów wraz z kryteriami wyboru, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów 2011.

²⁵ Możliwości wdrożenia Europejskiej Konwencji Krajobrazowej i problem zachowania dziedzictwa kulturowego poprzez kształtowanie krajowej polityki przestrzennej – rekomendacje do KZPK, oprac. zespół pod kier. prof. Zbigniewa Myczkowskiego, Kraków, czerwiec 2009 r.

Wyznaczony obszar ochrony krajobrazów kulturowych obejmuje 79 gmin (rys. 11): gminy wiejskie: Bircza, Chorkówka, Cisna, Czarna (powiat bieszczadzki), Czudec, Dębica, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Fredropol, Haczów, Horyniec-Zdrój, Hyżne, Jarosław, Jasienica Rosielna, Jaśliska, Jawornik Polski, Komańcza, Korczyna, Krasiczyn, Krempna, Krzeszów, Lubaczów, Lutowiska, Markowa, Medyka, Olszanica, Orły, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rakszawa, Sanok, Solina, Tyrawa Wołoska, Wielkie Oczy, Wojaszówka, Zarzecze, Żurawica; gminy miejsko-wiejskie: Baranów Sandomierski, Brzostek, Brzozów, Cieszanów, Dukla, Głogów Małopolski, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze, Kańczuga, Kolbuszowa, Lesko, Narol, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Pilzno, Pruchnik, Przecław, Rudnik nad Sanem, Rymanów, Sieniawa, Sokołów Małopolski, Tyczyn, Ulanów, Ustrzyki Dolne, Zagórz, Zaklików; gminy miejskie: Dynów, Jarosław, Jasło, Krosno, Leżajsk, Łańcut, Mielec, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rzeszów, Sanok, Stalowa Wola, Tarnobrzeg.

Wśród ww. gmin wyróżnić należy te, na terenie których znajdują się zabytki uznane za pomniki historii, bądź wpisane na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Są to gminy:

- Haczów – z kościołem Wniebowzięcia NMP i św. Michała Archaniola w Haczowie;
- Jasienica Rosielna – z kościołem pw. Wszystkich Świętych w Bliznem;
- Lutowiska – z cerkwią św. Michała Archaniola w Smolniku;
- Horyniec-Zdrój – z cerkwią św. Paraskewy w Radrużu;
- Komańcza – z cerkwią św. Michała Archaniola w Turzańsku;
- Radymno (wiejska) – z cerkwią Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Chotyńcu;
- Leżajsk (miejska) – z zespołem klasztornym oo. bernardynów;
- Łańcut (miejska) – z zespołem zamkowo-parkowym.

Szczególne znaczenie mają gminy miejskie z zachowanymi historycznymi układami urbanistycznymi oraz wyróżniającymi się zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego. Zaliczają się do nich Łańcut oraz Leżajsk, a także Jarosław, Krosno, Przemyśl, Przeworsk, Rzeszów oraz Sanok.

W Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 zagadnienia związane z krajobrazami kulturowymi i dziedzictwem kulturowym zostały ujęte w dziedzinie działań strategicznych „Kapitał ludzki i społeczny”, przede wszystkim w priorytecie 2.2. „Kultura i dziedzictwo kulturowe”, którego głównym celem jest rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu. Najważniejszym kierunkiem działań w ramach ww. priorytetu jest: 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.

Ponadto w ramach dziedziny działań strategicznych „Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka”, w priorytecie 1.3. „Turystyka”, wytypowano kierunki działań:

- 1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej (za istotny element oferty turystycznej uznano dziedzictwo kulturowe regionu),
- 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa (*kluczowe znaczenie mają działania służące poprawie konkurencyjności obecnych na rynku ofert turystycznych, a także przygotowaniu i komercjalizacji nowych produktów turystycznych w zakresie turystyki wypoczynkowej, uzdrowiskowej, krajoznawczej, aktywnej, biznesowej oraz przygranicznej*).

3.2.3. Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych

Województwo podkarpackie należy do regionów o stosunkowo dużych, chociaż nierównomiernie rozmieszczonych, zasobach wód powierzchniowych - północna i zachodnia część województwa posiada większe zasoby wód niż południowa. Zasoby wód powierzchniowych należą głównie do dorzecza górnej Wisły w zlewisku Morza Bałtyckiego, które zajmuje około 90% powierzchni województwa. Pozostały obszar stanowi część dorzecza Dniestru w zlewisku Morza Czarnego. Wielkość zasobów wód powierzchniowych jest niestabilna i waha się od 3,9 mld m³ w latach suchych do 5,0 mld m³ w latach mokrych. Podstawowym problemem w zakresie dyspozycyjności, poza zanieczyszczeniami, jest bardzo duża zmienność przepływów, wynikająca ze zróżnicowania warunków hydrologicznych i górskiego charakteru większości rzek województwa. Maksymalny odpływ wód obserwuje się w okresie marzec – kwiecień, spowodowany głównie topnieniem pokrywy śnieżnej. Duży odpływ może również pojawiać się w okresie letnim, w związku z intensywnymi opadami. Minimum odpływu najczęściej występuje we wrześniu. Znaczna część zasobów wód powierzchniowych nie jest wykorzystywana, ze względu na niewystarczającą ilość oraz zły stan zabudowy hydrotechnicznej.

Zasoby wód podziemnych województwa podkarpackiego w porównaniu z innymi regionami kraju należą do niewielkich, ponadto, ze względu na budowę geologiczną są nierównomiernie rozmieszczone. Większość zasobów występuje w północnej części województwa (80%), w zasięgu Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP). Według danych Państwowego Instytutu Geologicznego, suma zasobów dyspozycyjnych i perspektywicznych jest największa w powiatach: leżajskim, lubaczowskim, nizańskim, leskim oraz w Tarnobrzegu (powyżej 140 m³/24h/km²), najmniejsza w powiatach: brzozowskim, strzyżowskim oraz w mieście Krosno (poniżej 3 m³/24h/km²).

Przy wyznaczaniu obszarów ochrony i kształtowania zasobów wodnych należy uwzględnić zapisy Ramowej Dyrektywy Wodnej (RDW 2000) obowiązującej²⁷ we wszystkich krajach Unii Europejskiej, obligującej do zachowania dobrego stanu wód i ekosystemów zależnych od wód lub też poprawy stanu w sytuacjach tego wymagających. W Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły zatwierdzonym w dniu 22 lutego 2011 r. (M.P. Nr 49, poz. 549) wskazane zostały 24 jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) zagrożone nieosiągnięciem dobrego stanu wód do 2015 r. Obecnie dokument jest aktualizowany.

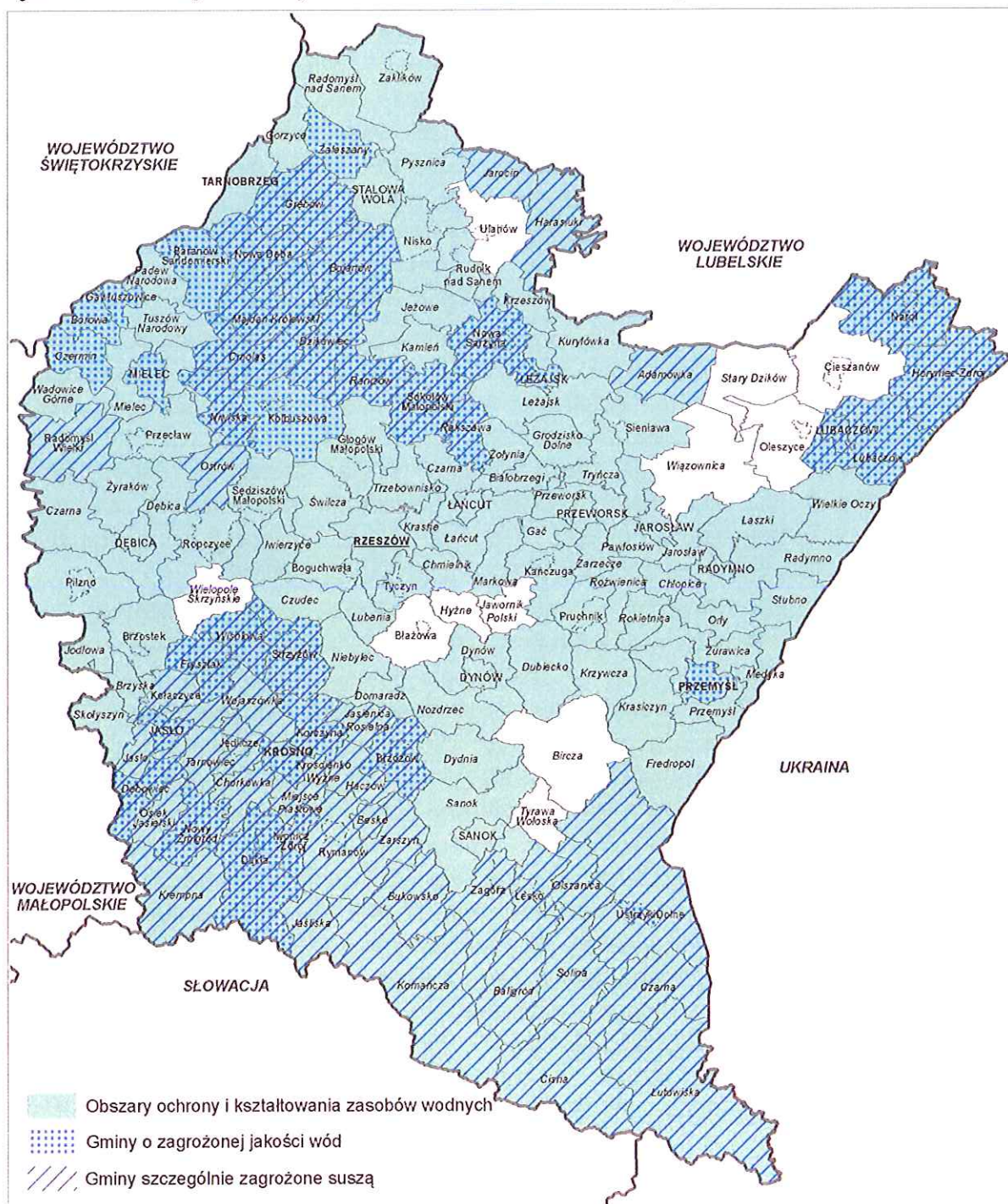
Duże zagrożenie dla zasobów wodnych stanowią zanieczyszczenia pochodzące z działalności antropogenicznej. Do nich zaliczamy przede wszystkim ścieki komunalne, powodujące eutrofizację rzek m.in.: Wisły, Wisłoka, Brzeźnicy, Mikołki, Mrowli, Rzeki, Sawy, Stobnicy, Ropy, Łęgu, Wiaru, Wiszni, Szklą, Rady, Mleczki, Strugu, Morwawy²⁸. Największa presja na środowisko wodne występuje na obszarach zurbanizowanych, głównie w miastach: Rzeszów, Dębica, Krosno, Mielec, Przemyśl, Stalowa Wola, Tarnobrzeg, a także na obszarach wiejskich, zwłaszcza z niewielkim odsetkiem skanalizowania oraz nieuporządkowaną gospodarką wodno-ściekową.

²⁷ RDW 2000 przetransponowana do prawodawstwa polskiego przede wszystkim w ustawie z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2015 r., poz. 469).

²⁸ Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2013 r., WIOŚ w Rzeszowie, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów 2014.

Zanieczyszczenia rolnicze w województwie podkarpackim nie są przyczyną eutrofizacji wód, niemniej jednak mogą powodować znaczącą presję na zasoby wodne, oddziałując obszarowo na terenach użytkowanych rolniczo. Największy odsetek gruntów ornych i stref upraw mieszanych występuje w gminach powiatu: dębickiego, jarosławskiego, krośnieńskiego, łańcuckiego, mieleckiego, przemyskiego, przeworskiego, ropczycko-sędziszowskiego, rzeszowskiego i strzyżowskiego.

Rys. 12. Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Zanieczyszczenia przemysłowe nie wpływają znacząco na jakość wód województwa, jednak wg badań WIOŚ obszarami potencjalnie zagrożonymi emisją substancji szczególnie szkodliwych są rejony koncentracji przemysłu, tj. miasta: Dębica, Jasło, Jedlicze, Leżajsk, Łańcut, Mielec, Nowa Sarzyna, Przemyśl, Rzeszów, Tarnobrzeg i Ustrzyki Dolne.

Składowiska odpadów zaliczane są do potencjalnych źródeł zanieczyszczeń, ale nie stanowią znaczącego oddziaływania na środowisko wodne. Zagrożeniem dla zasobów wód są natomiast dzikie wysypiska odpadów.

Susza stanowi poważne zagrożenie dla zasobów wodnych, zarówno dla stanu ilościowego jak i jakościowego. Zależy od natężenia zjawiska oraz od częstotliwości jego występowania i może wynikać z przyczyn naturalnych takich jak klimat, struktura podłoża, ale również z nadmiernej eksploatacji wód. Na podstawie „Analizy zjawiska suszy na obszarze regionu wodnego górnej Wisły”²⁹ zostały wytypowane obszary o szczególnym zagrożeniu suszą. Są to gminy:

- najbardziej zagrożone suszą glebową³⁰ – gminy wiejskie: Adamówka, Bojanów, Cmolas, Dzikowiec, Grębów, Harasiuki, Jarocin, Majdan Królewski, Niwiska, Rakszawa, Raniżów; gminy miejsko-wiejskie: Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Radomyśl Wielki, Sokołów Małopolski;
- najbardziej zagrożone suszą hydrologiczną³¹ – gminy wiejskie: Baligród, Besko, Bukowsko, Chorkówka, Cisna, Czarna (powiat bieszczadzki), Dębowiec, Frysztak, Haczów, Horyniec-Zdrój, Jasienica Rosielna, Jasło, Jaśliska, Komańcza, Korczyna, Krempna, Krościenko Wyżne, Lubaczów, Lutowiska, Miejsce Piastowe, Nowy Żmigród, Olszanica, Osiek Jasielski, Ostrów, Solina, Tarnowiec, Wiśniowa, Wojaszówka, Zarszyn; gminy miejsko-wiejskie: Brzozów, Dukla, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze, Kołaczyce, Lesko, Narol, Rymanów, Strzyżów, Ustrzyki Górne, Zagórz; gminy miejskie: Jasło, Krosno, Lubaczów.

Przy delimitacji obszarów ochrony i kształtowania zasobów wodnych wzięto pod uwagę uwarunkowania hydrologiczne, charakter zagrożeń wynikający głównie z presji człowieka na środowisko oraz obowiązujące prawo. W wyznaczonym obszarze znalazły się gminy, na terenie których występują:

- jednolite części wód powierzchniowych, zagrożone nieosiągnięciem dobrego stanu wód do 2015 r.;
- jednolite części wód powierzchniowych, dla których stwierdzono eutrofizację wód spowodowaną emisją zanieczyszczeń ze źródeł komunalnych³²;
- obszary zurbanizowane i koncentracji przemysłu (wskazane miasta województwa);
- główne zbiorniki wód podziemnych, przy czym wybrano tylko te gminy, w których odnotowano równocześnie wskaźnik poniżej 50% ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków komunalnych;
- obszary szczególnie zagrożone suszą.

²⁹ W ramach opracowania planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych w obszarze działania RZGW w Krakowie.

³⁰ Gminy wyznaczone na podstawie bardzo znaczącego stopnia zagrożenia suszą ze względu na wskaźnik glebowy (wg) z uwzględnieniem wskaźnika klimatycznego bilansu wodnego na poziomie znaczącym lub umiarkowanym.

³¹ Gminy wyznaczone na podstawie wskaźnika dostępności zasobów dyspozycyjnych w czasie średniej niżówki (powyżej 50%) w zlewniach bilansowych wodnych.

³² Na podstawie badań monitoringowych WIOŚ w Rzeszowie przeprowadzonych w latach 2011-2013.

Do obszarów o zagrożonej jakości wód zaliczono gminy, w których stwierdzono występowanie co najmniej trzech parametrów. Ze względu na stan ilościowy zasobów wodnych wyodrębniono również obszary o szczególnym zagrożeniu suszą.

Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych tworzy 149 gmin (rys. 12), w tym gminy wiejskie: Adamówka, Baligród, Besko, Białobrzegi, Bojanów, Borowa, Brzyska, Bukowsko, Chłopice, Chmielnik, Chorkówka, Cisna, Cmolas, Czarna (powiat bieszczadzki), Czarna (powiat dębicki), Czarna (powiat łańcucki), Czermin, Czudec, Dębica, Dębowiec, Domaradz, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Dzikowiec, Fredropol, Frysztak, Gać, Gawłuszowice, Gorzyce, Grębów, Grodzisko Dolne, Haczów, Harasiuki, Horyniec-Zdrój, Iwierzycy, Jarocin, Jarosław, Jasienica Rosielna, Jasło, Jaśliska, Jeżowe, Jodłowa, Kamień, Komańcza, Korczyna, Krasiczyn, Krasne, Krempna, Krościenko Wyżne, Krzeszów, Krzywca, Kuryłówka, Laszki, Leżajsk, Lubaczów, Lubenia, Lutowska, Łańcut, Majdan Królewski, Markowa, Medyka, Miejsce Piastowe, Mielec, Niebylec, Niwiska, Nowy Żmigród, Nozdrzec, Olszanica, Orły, Osiek Jasielski, Ostrów, Padew Narodowa, Pawłosiów, Przemyśl, Przeworsk, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Radymno, Rakszawa, Raniżów, Rokietnica, Roźwienica, Sanok, Skołyszyn, Solina, Stubno, Świlcza, Tarnowiec, Tryńcza, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Wadowice Górne, Wielkie Oczy, Wiśniowa, Wojaszówka, Zaleszany, Zarszyn, Zarzecze, Żołynia, Żurawica, Żyraków; gminy miejsko-wiejskie: Baranów Sandomierski, Boguchwała, Brzostek, Brzozów, Dukla, Głogów Małopolski, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze, Kańczuga, Kolbuszowa, Kołaczyce, Lesko, Narol, Nisko, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Pilzno, Pruchnik, Przecław, Radomyśl Wielki, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Rymanów, Sędziszów Małopolski, Sieniawa, Sokół Małopolski, Strzyżów, Tyczyn, Ustrzyki Dolne, Zagórz, Zaklików; gminy miejskie: Dębica, Dynów, Jarosław, Jasło, Krosno, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Mielec, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rzeszów, Sanok, Stalowa Wola, Tarnobrzeg;

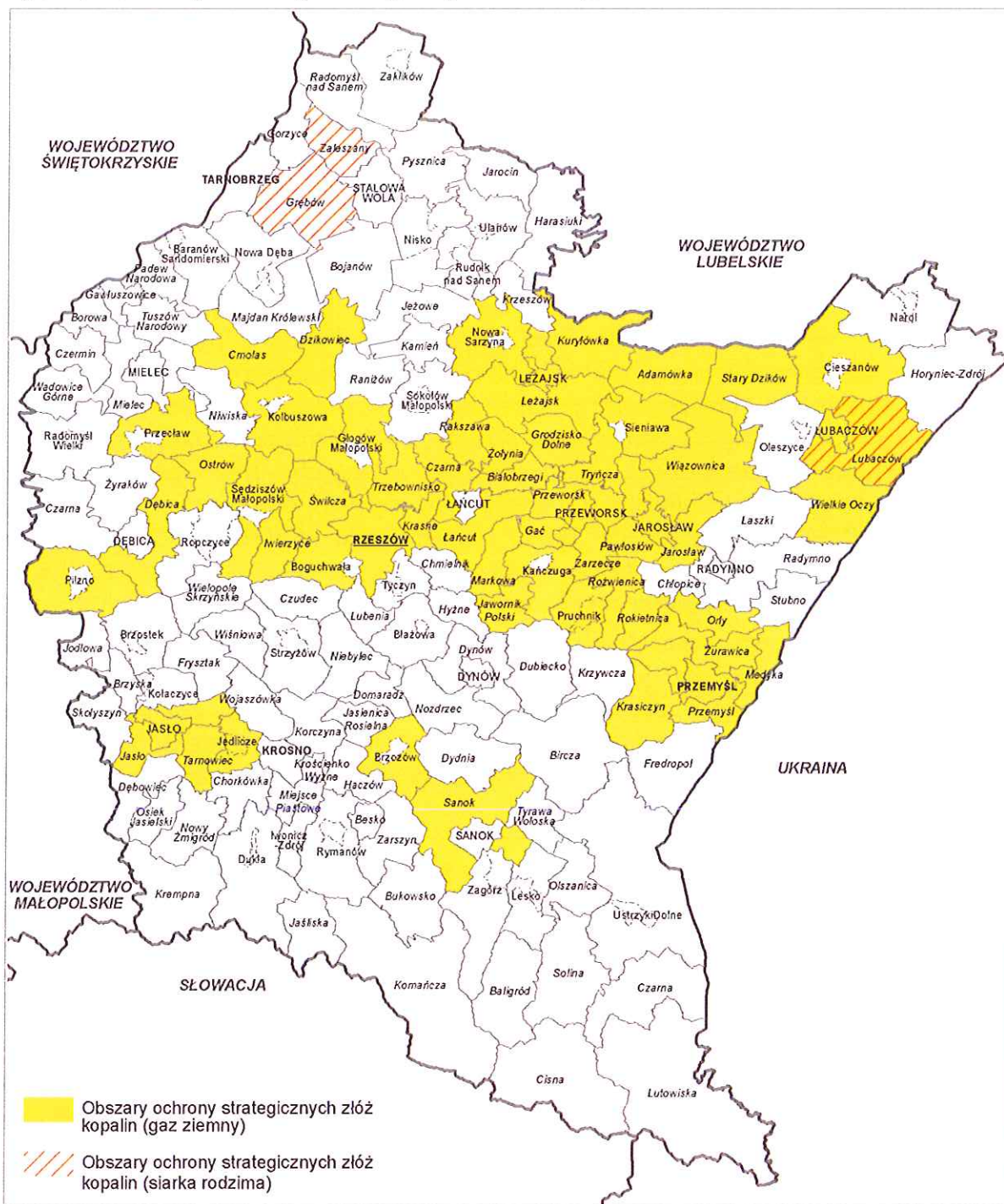
W Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 kierunkiem działania przewidywanym do ochrony i kształtowania zasobów wodnych jest, w priorytecie 4.2. „Ochrona środowiska”:

- 4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno-ściekowej *(dla realizacji celu polegającego na osiągnięciu i utrzymaniu dobrego stanu środowiska)*.

3.2.4. Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin

KPZK 2030 ustala obowiązek wyznaczenia w planach zagospodarowania przestrzennego województw, obszarów występowania strategicznych złóż kopalin mających znaczenie dla gospodarki państwa, w tym zachowania bezpieczeństwa energetycznego kraju w perspektywie 2030 r. i lat późniejszych. W stosunku do tych obszarów występuje konieczność podjęcia działań w zakresie ochrony przestrzeni nad złożami, poprzez wprowadzenie ograniczeń zainwestowania i określenie sposobu ich zagospodarowania, do czasu rozpoczęcia eksploatacji. Delimitacja przestrzenna strategicznych złóż kopalin na poziomie regionalnym oraz regulacja zasad zagospodarowania, ma celu zachowanie wartości użytkowych złóż kopalin uznanych za strategiczne. Ustalenie zasad ochrony złóż strategicznych, w tym określenie rodzaju dopuszczalnej działalności na obszarach ich występowania spoczywa na wojewodzie i samorządzie województwa, a działaniem warunkującym wskazanie złóż strategicznych jest wykaz, wydany w formie rozporządzenia ministra właściwego ds. gospodarki.

Rys. 13. Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

W związku z tym, iż do tej pory nie ukazało się ww. rozporządzenie, przy delimitacji obszarów strategicznych złóż kopalin w województwie podkarpackim, wzięto pod uwagę następujące kryteria:

- ustalenia KPZK 2030 i Polityki energetycznej Polski do 2030 r. w zakresie wskazania ochrony złóż kopalin mających znaczenie dla gospodarki państwa, w tym zachowania bezpieczeństwa energetycznego kraju;

- rekomendacje ekspertyzy wykonanej na potrzeby KPZK 2030 w zakresie wskazania złóż surowców strategicznych dla rozwoju kraju³³;
- zapisy obowiązującego prawa, w tym dotyczące wskazania kopalin objętych własnością górnictw przysługującą wyłącznie Skarbowi Państwa³⁴;
- strategiczne znaczenie złóż kopalin dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego województwa, wynikające z wielkości udokumentowanych w złożach zasobów;
- unikatowość występowania w skali światowej i uwarunkowania lokalne wynikające z braku kolizji przestrzennych w kontekście ewentualnej eksploatacji (dotyczy obszarów złóż strategicznych siarki).

W celu zwiększenia odporności na zagrożenie utraty bezpieczeństwa energetycznego, w KPZK 2030 wskazano na ochronę złóż kopalin energetycznych (węгля brunatnego, kamiennego oraz gazu ziemnego i ropy naftowej), stanowiących zabezpieczenie strategiczne energetyki systemowej. Polityka energetyczna kraju wskazuje na konieczność wzrostu zdolności wydobywczych gazu ziemnego ze złóż krajowych, zarówno na potrzeby bieżące, jak również dla zabezpieczenia w sytuacjach kryzysowych. Natomiast ekspertyza rekomenduje wszystkie występujące na terenie kraju surowce energetyczne, metaliczne, część chemicznych (w tym złoża siarki niepozostające w konflikcie z istniejącym zainwestowaniem i ochroną środowiska, w tym z ochroną przyrody) oraz część surowców skalnych do uznania za strategiczne dla rozwoju gospodarczego kraju.

Wobec powyższego, jako obszary ochrony strategicznych złóż kopalin na terenie województwa podkarpackiego, wskazuje się obszary występowania złóż należących do dwóch kategorii tj.: część złóż surowców energetycznych – gazu ziemnego, w tym współwystępującego z ropą naftową oraz część złóż siarki rodzimej, zaliczanej do surowców chemicznych. Wg stanu na koniec 2014 r.³⁵, na terenie województwa znajdują się 93 złoża gazu ziemnego (w tym 23 złoża współwystępujące z ropą naftową) oraz 5 złóż ropy naftowej. Samodzielne złoża gazu występują na Przedgórzu Karpackim i w Karpatach, złoża ropy naftowej głównie w Karpatach. Udokumentowane zasoby gazu stanowią 23,12% zasobów krajowych, a wyczerpujące się zasoby ropy naftowej 3,06% zasobów udokumentowanych w kraju. Złoża surowców energetycznych są zagospodarowane w około 90%. Jako obszary ochrony strategicznych złóż kopalin wskazuje się złoża gazu ziemnego o największych w skali województwa udokumentowanych zasobach bilansowych, tj. powyżej 100 mln m³, które w istotnym stopniu mogą zaspokajać regionalne zapotrzebowanie na ten surowiec.

Złoża siarki rodzimej występują w północnym obrzeżeniu Zapadliska Przedkarpackiego od rejonu Lubaczowa po rejon tarnobrzeczski. Udokumentowane zasoby 7 złóż stanowią 84,28% zasobów krajowych i należą do największych zasobów tego surowca na świecie. Funkcjonujące w latach wcześniejszych kopalnie siarki zostały postawione w stan likwidacji, ze względu na dominację na rynku światowym taniej siarki otrzymywanej z odzysku

³³ Prof. dr hab. Inż. Roman Ney, dr inż. Krzysztof Galos. Bilans polskich surowców mineralnych (energetycznych, metalicznych, chemicznych i skalnych). Kierunki polityki przestrzennej w zakresie wykorzystania złóż. Problemy ochrony terenów eksploatacyjnych. Rekomendacje dla KPZK.

³⁴ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 196), zawiera katalog kopalin strategicznych, pozostających w dyspozycji Skarbu Państwa, objętych własnością górnictw. Prawo własności górnictw przysuguje wyłącznie Skarbowi Państwa. Na terenie województwa są to: gaz ziemny, ropa naftowa, siarka rodzima, gipsy oraz wody lecznicze. Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (Dz. U. z 2001 r. nr 97, poz. 1051 z późn. zm.) zalicza m.in. złoża kopalin za strategiczne zasoby naturalne.

³⁵ Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce. Stan na 31 XII 2014 r., Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 2015.

(odsiarczanie gazu ziemnego) oraz ze względu na znaczne negatywne oddziaływanie eksploatacji na środowisko. Jako potencjalne obszary strategicznych złóż wskazuje się w rejonie tarnobrzesckim złożę dotychczas niezagospodarowane – „Jamnica”, ze względu na mniejszy konflikt z istniejącymi elementami zagospodarowania i położenie niemal w całości, poza ustanowionym w tym rejonie obszarem Natura 2000 PLB180005 Puszcza Sandomierska. W rejonie lubaczowskim za potencjalnie strategiczne uznaje się złożę siarki „Basznia”, ze względu na perspektywę wznowienia eksploatacji, niezakończony proces likwidacji kopalni oraz brak konfliktów przestrzennych z istniejącym zainwestowaniem, ochroną przyrody i ochroną bioróżnorodności. Wymienione złoża siarki rodzimej, z uwagi na ich unikatowość, wskazuje się do ochrony przed zagospodarowaniem wykluczającym ich ewentualne przyszłe wykorzystanie.

Do obszaru ochrony strategicznych złóż kopalin zakwalifikowano 61 gmin, na terenie których występują wskazane złoża (rys. 13): gminy wiejskie: Adamówka, Białobrzegi, Cmolas, Czarna (powiat łańcucki), Dębica Dzikowiec, Gać, Grębów, Grodzisko Dolne, Iwierzyce, Jarosław, Jasło, Jawornik Polski, Krasiczyn, Krasne, Kuryłówka, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Markowa, Medyka, Orły, Ostrów, Pawłosiów, Przemyśl, Przeworsk, Rakszawa, Rokietnica, Roźwienica, Sanok, Stary Dzików, Świlcza, Tarnowiec, Tryńcza, Trzebownisko, Wiązownica, Wielkie Oczy, Zarzecze, Żołynia, Żurawica; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Boguchwała, Brzozów, Cieszanów, Głogów Małopolski, Kańczuga, Kolbuszowa, Nowa Sarzyna, Pilzno, Przecław, Sędziszów Małopolski, Sieniawa, Zaleszany; gminy miejsko-wiejskie: Jedlicze, Pruchnik; gminy miejskie: Jarosław, Jasło, Leżajsk, Lubaczów, Przemyśl, Przeworsk, Rzeszów.

W Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 określono cel: „Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego i efektywności energetycznej województwa podkarpackiego poprzez racjonalne wykorzystanie paliw i energii z uwzględnieniem lokalnych zasobów, w tym odnawialnych źródeł energii”. W ramach priorytetu 4.3. „Bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii”, ustalono kierunek działania 4.3.1. Efektywne wykorzystanie dotychczasowych – konwencjonalnych – źródeł energii oraz zasobów gazu ziemnego występujących na terenie województwa podkarpackiego.

3.3. Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej

3.3.1. Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe

Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe zaliczają się, zgodnie z KPZK 2030, do grupy obszarów funkcjonalnych wymagających rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej. Obszary te charakteryzują się najgorszymi wskaźnikami w zakresie dostępu mieszkańców do usług publicznych tj.: edukacji, zdrowia, usług komunalnych, w tym komunikacyjnych i kultury. Delimitacja obszarów o najniższej dostępności do usług warunkujących możliwości rozwojowe obligatoryjnie następuje w planie zagospodarowania przestrzennego województwa, a działania naprawcze będą stanowić istotny element w procesie działań na rzecz spójności regionu. Brak dostępu lub ograniczony dostęp

do ww. usług publicznych, generuje procesy wykluczenia społecznego mieszkańców zamieszkujących te tereny.

W celu wyznaczenia obszaru o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, przyjęto następujące kryteria delimitacji³⁶:

1. W zakresie dostępu do usług edukacyjnych:

- dzieci w wieku od 3 do 5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego, wartość wskaźnika poniżej średniej dla województwa świadczy o utrudnionym dostępie do usług przedszkolnych, co bezpośrednio ma wpływ na rozwój dzieci oraz aktywność zawodową rodziców;
- liczba uczniów przypadająca na 1 komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów tzw. wskaźnik komputeryzacji, wartość wskaźnika poniżej średniej wojewódzkiej świadczy o słabym dostępie do usług edukacyjnych i wiedzy, co warunkuje dalszą edukację młodzieży;

2. W zakresie dostępu do usług medycznych:

- liczba osób przypadająca na jedną aptekę i punkt apteczny, a jej wartość poniżej średniej dla województwa świadczy o obniżonym standardzie życia mieszkańców;
- liczba przychodni (Zakładów Opieki Zdrowotnej) w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, wskaźnik odniesiono do średniej dla województwa, a jego wartość poniżej średniej świadczy m.in. o utrudnionym dostępie do lekarza pierwszego kontaktu oraz ograniczonym poziomie życia mieszkańców;

3. W zakresie dostępu do usług komunikacyjnych:

- czas dojazdu do miasta wojewódzkiego oraz miast subregionalnych powyżej 40 minut, analiza czasu dojazdu do najważniejszych ośrodków usługowych i gospodarczych województwa pozwoliła na wskazanie, wśród gmin charakteryzujących się niskimi wskaźnikami dostępności do usług, obszarów wykluczonych pod względem dostępności do podstawowych usług warunkujących możliwości rozwojowe;

4. W zakresie dostępu do usług komunalnych i związanych z ochroną środowiska:

- udział ludności korzystającej z kanalizacji w stosunku do ogółu liczby ludności w badanej gminie, wskaźnik ten odniesiono do średniej dla województwa, a jego wartość poniżej średniej dla regionu świadczy o obniżonym standardzie życia mieszkańców, przejawiającym się między innymi funkcjonowaniem w zanieczyszczonym środowisku;
- udział ludności korzystającej z wodociągów w stosunku do ogółu liczby ludności w badanej gminie, wartość wskaźnika poniżej średniej dla województwa świadczy o niższym poziomie życia mieszkańców;
- udział ludności korzystającej z gazu sieciowego w stosunku do ogółu liczby ludności w badanej gminie, wskaźnik ten odniesiono do średniej dla województwa, a przyjęta wartość poniżej średniej dla regionu dowodzi obniżonej jakości życia mieszkańców;

5. W zakresie dostępu do usług kulturalnych:

- przeciętna liczba uczestników imprez kulturalnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca, wskaźnik odniesiono do średniej dla województwa, a jego wartość poniżej średniej świadczy o niskim dostępie mieszkańców do imprez kulturalnych, co jest szczególnie istotne z punktu widzenia rozwoju społeczeństwa oraz budowy tożsamości kulturowej;

³⁶ Przyjęte wskaźniki odnoszą się do danych GUS z 2013 r.

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

TARNOBZEG STALOWA WOLA LUBELSKIE

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE SŁOWACJA UKRAINA

Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe

Wyznaczony w oparciu o powyższe wskaźniki obszar obejmuje 33 gminy, które wymagają szczególnej interwencji w zakresie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (rys. 14), są nimi: gminy wiejskie: Baligród, Bircza, Brzyska,

Bukowsko, Czarna (powiat bieszczadzki), Dębowiec, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Grodzisko Dolne, Jaśliska, Jodłowa, Komańcza, Krempna, Krzeszów, Laszki, Leżajsk, Lubaczów, Olszanica, Sanok, Skołyszyn, Solina, Tryńcza, Wielopole Skrzyńskie; gminy miejsko-wiejskie: Brzostek, Kańczuga, Nowa Sarzyna, Oleszyce, Pruchnik, Ropczyce, Sieniawa, Ustrzyki Dolne, Zagórz.

Gminy te tworzą obszar charakteryzujący się licznymi problemami społecznymi, obniżoną jakością życia mieszkańców oraz wolniejszym niż w pozostałych częściach województwa, rozwojem gospodarczym. Obszary te są równocześnie odległe, z niedoborem podstawowych usług oraz słabo skomunikowane z ośrodkami subregionalnymi i ośrodkiem wojewódzkim. Wszystkie występujące w tym obszarze zjawiska powodują niską atrakcyjność inwestycyjną gmin wchodzących w jego skład. W związku z powyższym, poprawa obecnej sytuacji powinna być priorytetem działań samorządu województwa.

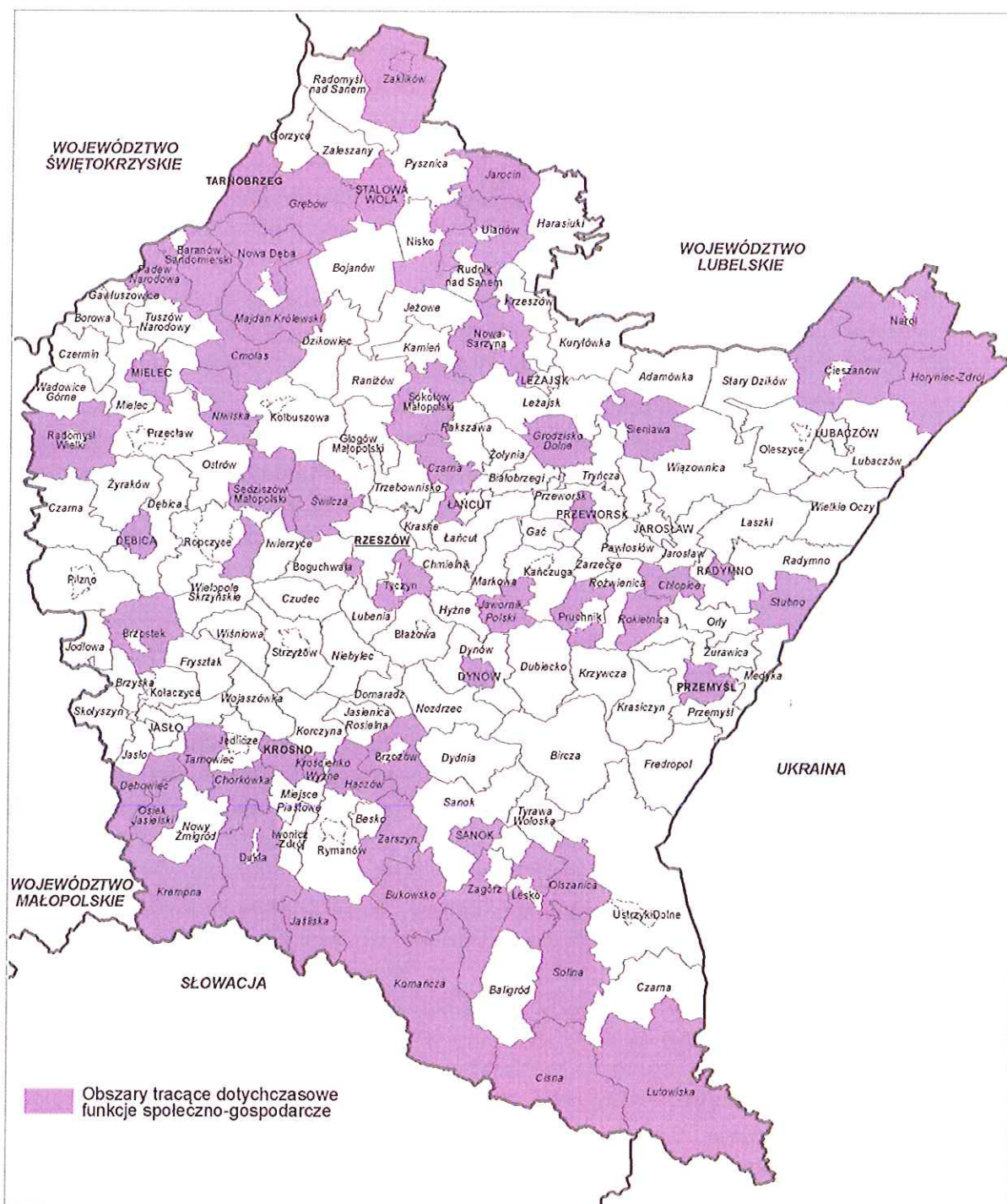
Według Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, uaktywnienie obszarów o najniższej dostępności do usług warunkujących możliwości rozwojowe przewidywane jest w obszarze dziedzin strategicznych: „Kapitał ludzki i społeczny”, „Sieć osadnicza” i „Ochrona środowiska”, w następujących priorytetach i kierunkach działań:

- 2.1.1. Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych;
- 2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu;
- 2.2.1. Kultura i dziedzictwo kulturowe – tworzenie warunków do zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej;
- 2.5.1. Poprawa dostępu do specjalistycznej opieki medycznej;
- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym;
- 4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno-ściekowej.

3.3.2. Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze

Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze zostały zakwalifikowane w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 do grupy obszarów funkcjonalnych wymagających restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy wsparciu instrumentów właściwych polityce regionalnej. Przyczyną wykształcenia się takich obszarów były przemiany gospodarcze o charakterze strukturalnym oraz zmiany na lokalnych rynkach zatrudnienia, w wyniku których zmalało znaczenie gospodarcze pewnych obszarów, w szczególności miejskich, jak również nastąpiła koncentracja negatywnych zjawisk społecznych i fizyczna degradacja zabudowy mieszkaniowej oraz przestrzeni miejskich.

Rys. 15. Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

W celu wyznaczenia obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze przeanalizowano 7 wskaźników³⁷:

- dynamika przyrostu naturalnego – pozwala wskazać obszary, na których tempo przyrostu ludności w badanym okresie jest największe (uwzględniając urodzenia, zgony, ruch migracyjny), a jednocześnie wskazać tereny borykające się z problemem depopulacji;

³⁷ Dynamika przyjętych wskaźników dotyczy lat 2003-2013

- zmiany salda migracji – dotyczy migracji na pobyt stały (wewnętrzne i zagraniczne), pośrednio świadczą o jakości życia i związanej z tym potrzebie poprawy warunków życia;
- obciążenie demograficzne – obrazuje liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym – świadczy o kondycji zasobów pracy;
- zmiany liczby mieszkań przypadających na 1000 ludności – świadczą o poprawie /pogarszaniu się warunków mieszkaniowych, jako składowej jakości życia;
- udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym – prezentuje zmiany sytuacji na rynku pracy, świadczy zarówno o podaży, jak i popycie siły roboczej;
- dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców – pozwala określić stopień aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców, świadczy również o aktywizacji gospodarczej regionu;
- łączny udział podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) i od osób prawnych (CIT) w dochodach własnych gmin – świadczy o samodzielności finansowej gmin, pozwalającej wypełniać zadania własne; informuje o aktywności podatników i ich stanie posiadania (co wiąże się z poziomem podatków i opłat lokalnych). Dochody gmin z PIT i CIT uzależnione są od bieżącej sytuacji gospodarki, wpływy z tych podatków obrazują kondycję finansową mieszkańców i podmiotów gospodarczych w gminie.

Na podstawie danych w przyjętych okresach czasowych, oceniono trendy dla poszczególnych wskaźników. Niekorzystna tendencja rozwojowa, w zależności od charakteru wskaźnika (trend rosnący lub malejący), świadczyła o zaliczeniu jednostki do grona obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze. Także utrzymywanie się w dłuższym okresie trendu horyzontalnego (brak trendu pozytywnego i negatywnego świadczy o stabilnej, lecz nierozwojowej sytuacji) kwalifikowało gminę do tej grupy. Następnie dla poszczególnych gmin zsumowano liczbę niekorzystnych tendencji rozwojowych. Na podstawie średniej liczby negatywnych trendów w gminach ustalono, że jednostki posiadające więcej niż obliczona średnia (2,32) niekorzystnych trendów rozwojowych, zostają zaliczone do obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze. Przyjęta metoda nie odnosi się do poziomu województwa, natomiast skupia się na określeniu prawidłowości wewnątrz jednostki terytorialnej, niezależnie od reprezentowanego poziomu społeczno-gospodarczego na tle regionu. Wyznaczone w oparciu o powyższe wskaźniki obszary obejmują 60 gmin lub ich części, które wymagają interwencji ze względu na utratę dotychczasowych funkcji społeczno-gospodarczych (rys. 15), w tym: gminy wiejskie: Bukowsko, Chłopice, Chorkówka, Cisna, Cmołas, Czarna (powiat łańcucki), Dębowiec, Grębów, Grodzisko Dolne, Haczów, Horyniec-Zdrój, Jarocin, Jaśliska, Jawornik Polski, Komańcza, Krempna, Krościenko Wyżne, Lutowiska, Majdan Królewski, Niwiska, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Olszanica, Osiek Jasielski, Padew Narodowa, Rokietnica, Solina, Stubno, Świlcza, Tarnowiec, Zarszyn; obszar wiejski gmin miejsko-wiejskich: Baranów Sandomierski, Brzostek, Brzozów, Cieszanów, Dukla, Lesko, Narol, Nisko, Pruchnik, Radomyśl Wielki, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski, Sieniawa, Sokółów Małopolski, Tyczyn, Ulanów, Zagórz; gmina miejsko-wiejska Zaklików; obszar miejski gminy miejsko-wiejskiej Boguchwała; gminy miejskie: Dębica, Dynów, Krosno, Mielec Przemyśl, Przeworsk Radymno Sanok Stalowa Wola Tarnobrzeg.

W przyjętej Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 w dziedzinie działań strategicznych „Sieć osadnicza”, w priorytecie 3.5. „Spójność przestrzenna i wzmacnianie funkcji biegunów wzrostu”, przyjęto kierunek działania:

- 3.5.4. Rewitalizacji oraz poprawie ładu przestrzennego sprzyjającego rozwojowi ośrodków miejskich (*podstawowym celem jest wzmocnienie podstaw rozwojowych oraz dywersyfikacja funkcji biegunów wzrostu, a pośrednim pobudzenie rozwoju gospodarczego obszarów miejskich oraz przywrócenie dotychczasowych funkcji i wprowadzenie nowych, na obszarach miejskich zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i środowiskowo*).

3.3.3. Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego

Nowoczesna i dobrze rozwinięta infrastruktura transportowa jest niezbędna w kształtowaniu wzrostu gospodarczego regionu opartego na zasadzie zrównoważonego rozwoju. Jednym z ważniejszych elementów rozwoju infrastruktury transportowej jest dostępność komunikacyjna do ośrodka wojewódzkiego – miasta Rzeszowa.

Dostępność czasowa do Rzeszowa została wyznaczona³⁸, z wykorzystaniem tradycyjnej metody izochronowej, w analizach wykonanych na potrzeby Programu strategicznego rozwoju transportu województwa podkarpackiego na lata 2014-2023.³⁹ Określając obszar o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego, wzięto pod uwagę izochronę o wartości 90 minut. Dostępność do Rzeszowa zachowuje w chwili obecnej układ koncentryczny, co wiąże się przede wszystkim z brakiem dróg szybkiego ruchu. Najślabszą jest dostępność do stolicy regionu z jego obszarów peryferyjnych, z najdalszych wsi gminy Lutowiska czas dojazdu sięga 3 godzin, a z powiatu lubaczowskiego z rejonu Werchraty, dojazd wynosi około 2,5 godziny. Na terenie województwa wyznaczono cztery obszary o najniższej dostępności do Rzeszowa:

- południowo-wschodni (powiaty: bieszczadzki i leski oraz część południowa powiatu sanockiego);
- południowo-zachodni (część południowo-zachodnia powiatu jasielskiego);
- północno-wschodni (większa część powiatu lubaczowskiego).

Do obszarów o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego zaliczono gminy, których obszar poza izochroną o wartości 90 minut, przekracza 50% ich powierzchni.

Wyznaczone obszary obejmują 12 gmin (rys. 16), w tym: gminy wiejskie: Baligród, Cisna, Czarna (powiat bieszczadzki), Horyniec-Zdrój, Komańcza, Krempna, Lutowiska, Olszanica, Solina; gminy miejsko-wiejskie: Narol, Ustrzyki Dolne, Zagórz.

W Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 w dziedzinie działań strategicznych „Sieć osadnicza” w priorytecie 3.1. „Dostępność komunikacyjna”, przyjęto kierunki działań obejmujące:

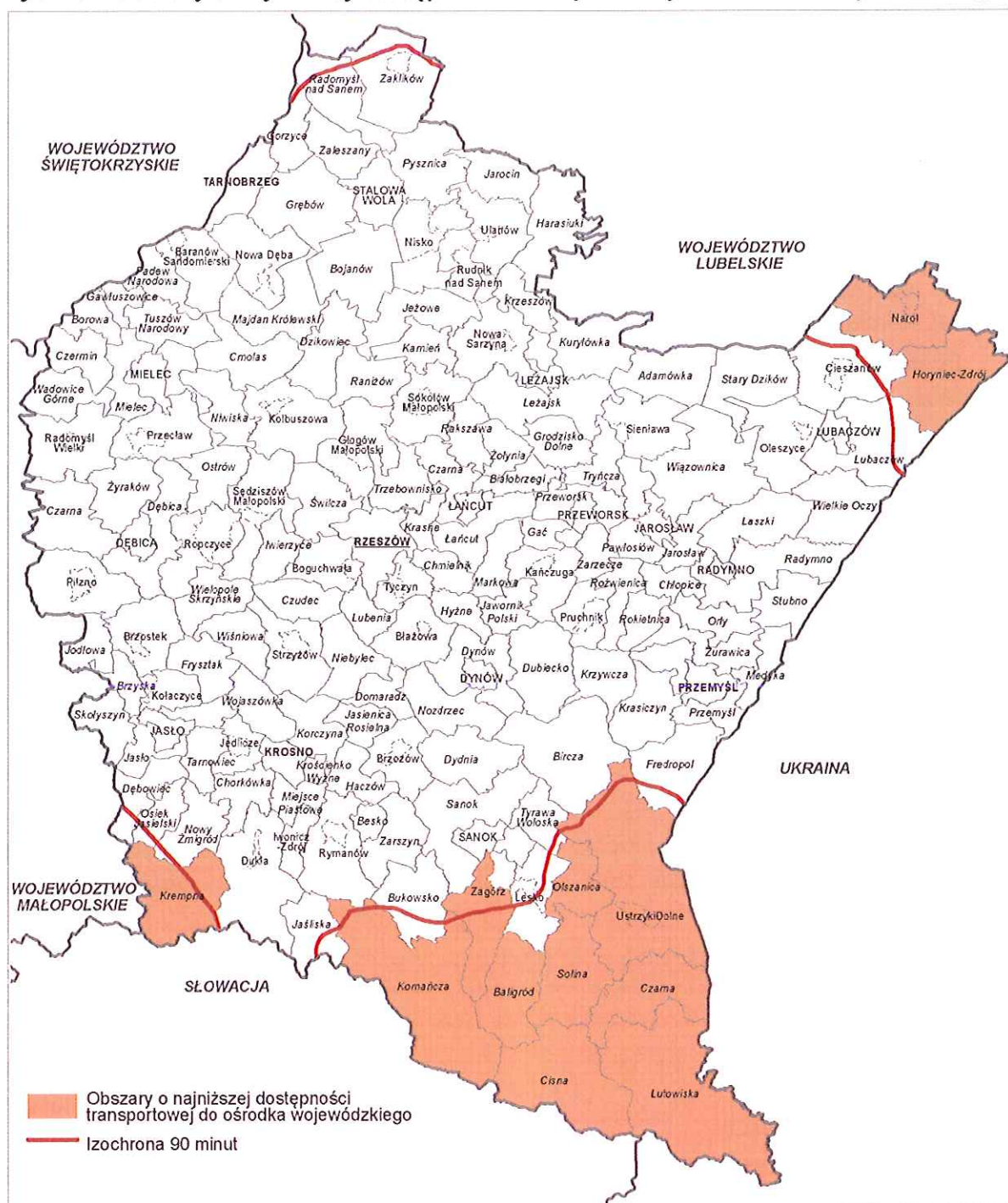
- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmocniającej dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym;
- 3.1.3. Wzmocnienie drogowych powiązań komunikacyjnych miast powiatowych między sobą oraz z Rzeszowem.

³⁸ W opracowaniu brano pod uwagę wyłącznie dostępność komunikacyjną drogową.

³⁹ Program strategiczny rozwoju transportu województwa podkarpackiego na lata 2014-2023 (projekt przyjęty uchwałą nr 102/2255/15 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 13 października 2015 r.)

Głównym celem powyższych działań jest poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności przestrzennej województwa ze szczególnym uwzględnieniem Rzeszowa jako ponadregionalnego ośrodka wzrostu.

Rys. 16. Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

3.3.4. Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych

Warunkiem powstania jednostek przestrzennych posiadających znamiona obszarów o najniższym stopniu rozwoju oraz pogarszających się perspektywach rozwojowych, jest nagromadzenie się na ich obszarze niekorzystnych zjawisk społecznych i gospodarczych. Jako charakterystyczne elementy określające ten obszar funkcjonalny, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 podaje: niski poziom PKB per capita, słabą dostępność oraz jakość usług publicznych, a także mały potencjał ośrodków miejskich, słabo rozwiniętą sieć osadniczą i zaburzoną strukturę demograficzną, wywołaną m.in. migracjami ludzi młodych do największych miast w kraju i za granicę, pogarszającą się sytuację społeczną, gospodarczą i przestrzenną tych terenów. Dodatkowymi przeszkodami ograniczającymi rozwój, w przypadku województwa podkarpackiego, są również: położenie wzdłuż stanowiącej istotną barierę społeczną i kulturową zewnętrznnej granicy UE oraz niski w skali kraju poziom urbanizacji.

W celu delimitacji obszarów o najniższym stopniu rozwoju oraz pogarszających się perspektywach rozwojowych w województwie podkarpackim, przeprowadzono analizę porównawczą i przestrzenną wskaźników o charakterze zarówno statycznym, jak i dynamicznym. W analizach uwzględniono takie wskaźniki jak (dane za 2013 r.):

- saldo migracji;
- obciążenie demograficzne;
- liczbę mieszkań przypadającą na 1000 mieszkańców;
- liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności;
- łączny dochód własny ogółem gminy;
- liczbę osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców.

W kolejnym etapie dokonano analizy obszarów szczególnej koncentracji zjawisk wpływających znacząco na ograniczenie wzrostu społeczno-gospodarczego. W celu delimitacji tych obszarów przebadano dynamikę zmian sześciu powyższych wskaźników. W badaniu posłużono się możliwie najszerszym okresem badawczym dla następujących wskaźników⁴⁰:

- zmiany salda migracji – dotyczy migracji na pobyt stały wewnętrznych i zagranicznych, która pośrednio świadczy o jakości życia i związanej z tym potrzebie poprawy warunków życia;
- zmiany obciążenia demograficznego – obrazuje liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym, która definiuje kondycję zasobów pracy;
- zmiany liczby mieszkań przypadających na 1000 ludności – świadczą o poprawie lub pogarszaniu się warunków mieszkaniowych, oznaczających pośrednio jakość życia;
- dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności – pozwala określić stopień aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców, świadczy również o aktywizacji gospodarczej regionu;
- zmiany łącznego dochodu własnego ogółem gmin – świadczą o potencjale rozwojowym gminy;

⁴⁰ Dynamika przyjętych wskaźników dotyczy lat 2003-2013.

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE

SŁOWACJA

UKRAINA

Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych

Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie – 2015 r.

Początkowo przebadano grupę wskaźników, identyfikujących niski stopień rozwoju dennej gminy. O jej kwalifikacji do tej grupy decydowały niekorzystne wartości wskaźnika w odniesieniu do średniej dla województwa (w zależności od charakteru wskaźnika powyżej lub poniżej średniej). W kolejnym etapie sprawdzono te same wskaźniki pod kątem dynamiki ich zmian. Wskazano w ten sposób gminy stanowiące obszary o pogarszających się perspektywach rozwojowych na przestrzeni lat 2003-2013. Podobnie jak w pierwszym przypadku, kwalifikacja odbywała się na podstawie niekorzystnego wyniku względem średniej dla województwa. Wskazanie gminy, zarówno przy analizie obecnego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i przy badaniu dynamiki jego zmian, decydowało o zakwalifikowaniu jej do wyznaczanego obszaru. Ostatecznie, o zaliczeniu gminy do obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych, decydował wynik uzyskany w obu etapach.

W skład obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych wchodzi 70 następujących gmin (rys. 17), w tym: gminy wiejskie: Adamówka, Bircza, Borowa Brzyska, Chmielnik, Czudec, Dębica, Domaradz, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Frysztak, Gać, Gawłuszowice, Grodzisko Dolne, Haczów, Harasiuki, Hyżne, Iwierzycy, Jawornik Polski, Jodłowa, Kamień, Krempna, Krościenko Wyżne, Krzeszów, Krzywczyna, Kuryłówka, Laszki, Leżajsk, Lubaczów, Majdan Królewski, Markowa, Miejsce Piastowe, Niebylec, Niwiska, Nozdrzec, Padew Narodowa, Przeworsk, Radymno, Rakszawa, Rokietnica, Rożwienica, Sanok, Skołyszyn, Stubno, Tarnowiec, Tryńcza, Tuszów Narodowy, Wadowice Górne, Wielkie Oczy, Wielopole Skrzyńskie, Wiśniowa, Zarszyn, Żołynia, Żyraków; gminy miejsko-wiejskie: Baranów Sandomierski, Brzostek, Brzozów, Cieszanów, Dukla, Iwonicz-Zdrój, Kołaczyce, Nowa Sarzyna, Oleszyce, Pilzno, Pruchnik, Radomyśl Wielki, Sieniawa, Sokołów Małopolski, Ulanów.

Wyznaczone obszary stanowią zgrupowania przestrzenne gmin, rozłożone mozaikowo na terenie całego województwa. Obszary te są niejednolite i rozproszone. Wynika to głównie ze specyfiki obszarów jak i faktu, że w ich skład wchodzi zarówno gminy o bardzo niskich wskaźnikach rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i gminy posiadające wyższe wartości wskaźników rozwojowych, które jednak w wyniku badania dynamiki zmian, wykazały spadek potencjału rozwojowego, poprzez obniżenie ich wartości w badanym okresie.

W Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 działania w zakresie wzmocnienia obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych zapisane są głównie w dziedzinie działań strategicznych „Kapitał ludzki i społeczny” w następujących priorytetach i kierunkach działań:

- 2.4.1. Zmniejszenie poziomu biedy i wykluczenia społecznego w województwie;
- 2.4.2. Wzrost aktywności osób mających trudności z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy;
- 2.4.3. Tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym;
- 2.3.1. Wzrost aktywności obywatelskiej i wzmocnienie trzeciego sektora.

Głównym celem powyższych działań jest wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie, jak również wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne.

3.4. Zestawienie

Tab. 6. Gminy województwa podkarpackiego w obszarach o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030

Lp.	Gmina	Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej	Obszary terenów zamkniętych	Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi	Obszary potencjalnego występowania osuwisk	Obszary cenne przyrodniczo	Obszary ochrony krajobrazów kulturowych	Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych	Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin	Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego	Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Adamówka					+		+	+				+
2	Baligród				+	+		+		+		+	
3a	Baranów Sandomierski (obszar miejski)			+		+	+	+					+
3b	Baranów Sandomierski (obszar wiejski)		+	+		+	+	+			+		+
4	Besko	+	+	+	+	+		+					
5	Białobrzegi	+		+		+		+	+				
6	Bircza				+	+	+			+			+
7a	Błażowa (obszar miejski)				+	+							
7b	Błażowa (obszar wiejski)	+			+	+							
8a	Boguchwała (obszar miejski)		+		+			+			+		
8b	Boguchwała (obszar wiejski)	+	+		+	+		+	+				
9	Bojanów		+			+		+					
10	Borowa	+		+				+					+
11a	Brzostek (obszar miejski)			+	+		+	+		+			+
11b	Brzostek (obszar wiejski)	+		+	+		+	+		+	+		+
12a	Brzozów (obszar miejski)				+	+	+	+					+
12b	Brzozów (obszar wiejski)	+			+	+	+	+	+		+		+
13	Brzyska	+		+	+			+		+		+	+
14	Bukowsko				+	+		+		+		+	
15	Chłopice	+						+			+		
16	Chmielnik	+			+	+		+					+
17	Chorkówka	+			+		+	+			+		
18a	Cieszanów (obszar miejski)					+	+					+	+
18b	Cieszanów (obszar wiejski)	+				+	+		+		+	+	+
19	Cisna				+	+	+	+			+	+	
20	Cmolas		+			+		+	+		+		
21	Czarna/p. bieszczadzki/				+	+	+	+		+		+	
22	Czarna/p. dębicki/	+	+	+				+					
23	Czarna/p. iańcucki/	+	+	+				+	+		+		
24	Czermin	+		+				+					
25	Czudec	+	+		+	+	+	+					+
26	Dębica (miejska)		+	+	+	+		+			+		
27	Dębica (wiejska)	+	+	+	+	+	+	+	+				+
28	Dębowiec	+			+	+		+		+	+	+	
29	Domaradz				+	+		+					+
30	Dubiecko	+		+	+	+	+	+		+			+
31a	Dukla (obszar miejski)				+	+	+	+					+
31b	Dukla (obszar wiejski)				+	+	+	+			+		+
32	Dydnia	+		+	+	+	+	+		+			+
33	Dynów (miejska)			+	+	+	+	+			+		

OBSZARY FUNKCJONALNE W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
34	Dynów (wiejska)	+		+	+	+	+	+		+			+
35	Dzikowiec		+			+	+	+	+				
36	Fredropol	+			+	+	+	+				+	
37	Frysztak	+	+		+	+		+					+
38	Gać	+						+	+				+
39	Gawłuszowice	+		+				+					+
40a	Głogów Małopolski (obszar miejski)		+			+	+	+					
40b	Głogów Małopolski (obszar wiejski)		+			+	+	+	+				
41	Gorzyce	+	+	+		+		+				+	
42	Grębów		+			+		+	+		+		
43	Grodzisko Dolne	+	+			+		+	+	+	+		+
44	Haczów	+			+	+	+	+			+		+
45	Harasiuki		+			+		+					+
46	Horyniec-Zdrój		+			+	+	+			+	+	
47	Hyżne	+			+	+	+						+
48	Iwierzycy	+	+		+	+		+	+				+
49a	Iwonicz-Zdrój (obszar miejski)				+	+	+	+					+
49b	Iwonicz-Zdrój (obszar wiejski)				+	+	+	+					+
50	Jarocin		+			+		+			+		
51	Jarosław (miejska)		+	+		+	+	+	+				
52	Jarosław (wiejska)	+	+	+		+	+	+	+				
53	Jasienica Rosielna	+			+	+	+	+					
54	Jasło (miejska)		+	+	+		+	+	+				
55	Jasło (wiejska)	+	+	+	+			+	+				
56	Jaślika				+	+	+	+		+	+	+	
57	Jawornik Polski	+			+	+	+		+		+		+
58a	Jedlicze (obszar miejski)		+	+	+	+	+	+	+				
58b	Jedlicze (obszar wiejski)	+	+		+	+	+	+	+				
59	Jeżowe		+			+		+					
60	Jodłowa	+			+			+		+			+
61	Kamień					+		+					+
62a	Kańczuga (obszar miejski)				+	+	+	+		+			
62b	Kańczuga (obszar wiejski)	+			+	+	+	+	+	+			
63a	Kolbuszowa (obszar miejski)		+			+	+	+					
63b	Kolbuszowa (obszar wiejski)		+			+	+	+	+				
64a	Kołaczyce (obszar miejski)			+	+			+					+
64b	Kołaczyce (obszar wiejski)	+			+			+					+
65	Komańcza		+		+	+	+	+		+	+	+	
66	Korczyna	+			+	+	+	+					
67	Krasieczyn	+		+	+	+	+	+	+				
68	Krasne	+	+					+	+				
69	Krempna				+	+	+	+		+	+	+	+
70	Krosno		+	+	+	+	+	+			+		
71	Krośnice Wyżne	+	+	+	+			+			+		+
72	Krzeszów	+		+		+	+	+		+			+
73	Krzywcza	+		+	+	+		+					+
74	Kuryłówka			+		+		+	+				+
75	Łaszki	+	+	+		+	+	+		+			+
76a	Lesko (obszar miejski)			+	+	+	+	+				+	
76b	Lesko (obszar wiejski)		+		+	+	+	+			+	+	
77	Leżajsk (miejska)		+	+		+	+	+	+				
78	Leżajsk (wiejska)	+	+	+		+		+	+	+			+
79	Lubaczów (miejska)		+	+				+	+			+	
80	Lubaczów (wiejska)		+	+		+	+	+	+	+		+	+
81	Lubenia	+			+	+		+					
82	Łuławiska				+	+	+	+			+	+	
83	Łańcut (miejska)		+	+			+	+					
84	Łańcut (wiejska)	+	+		+	+		+	+				
85	Majdan Królewski		+			+		+			+		+
86	Markowa	+			+	+	+	+	+				+
87	Medyka	+	+	+			+	+	+			+	
88	Miejsce Piastowe	+	+		+	+		+					+
89	Mielec (miejska)		+	+		+	+	+			+		

OBSZARY FUNKCJONALNE W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
90	Mielec (wiejska)	+	+	+		+		+					
91a	Narol (obszar miejski)			+		+	+	+				+	
91b	Narol (obszar wiejski)		+			+	+	+			+	+	
92	Niebylec	+			+	+		+					+
93a	Nisko (obszar miejski)		+	+		+		+					
93b	Nisko (obszar wiejski)		+	+		+		+			+		
94	Niwiska					+		+			+		+
95a	Nowa Dęba (obszar miejski)		+			+	+	+					
95b	Nowa Dęba (obszar wiejski)		+			+	+	+			+		
96a	Nowa Sarzyna (obszar miejski)		+			+	+	+		+			+
96b	Nowa Sarzyna (obszar wiejski)		+	+		+	+	+	+	+	+		+
97	Nowy Żmigród				+	+		+				+	
98	Nozdrzec	+			+	+		+					+
99a	Oleszyce (obszar miejski)		+			+				+			+
99b	Oleszyce (obszar wiejski)	+	+			+				+			+
100	Olszanica		+		+	+	+	+		+	+	+	
101	Orły	+	+	+			+	+	+				
102	Osiek Jasielski			+	+	+		+			+	+	
103	Ostrów					+		+	+				
104	Padew Narodowa	+	+	+		+		+			+		+
105	Pawłosiów	+	+					+	+				
106a	Pilzno (obszar miejski)			+	+		+	+					+
106b	Pilzno (obszar wiejski)	+		+	+		+	+	+				+
107a	Pruchnik (obszar miejski)			+	+	+	+	+	+	+			+
107b	Pruchnik (obszar wiejski)	+			+	+	+	+	+	+	+		+
108a	Przeclaw (obszar miejski)			+		+	+	+					
108b	Przeclaw (obszar wiejski)	+	+	+		+	+	+	+				
109	Przemyśl (miejska)		+	+	+	+	+	+	+		+		
110	Przemyśl (wiejska)	+	+	+	+	+	+	+	+				
111	Przeworsk (miejska)		+	+			+	+	+		+		
112	Przeworsk (wiejska)	+	+	+			+	+	+				+
113	Pysznica		+	+		+		+					
114	Radomyśl nad Sanem	+	+	+		+		+				+	
115a	Radomyśl Wielki (obszar miejski)							+					+
115b	Radomyśl Wielki (obszar wiejski)	+						+			+		+
116	Radymno (miejska)		+	+			+	+			+		
117	Radymno (wiejska)	+	+	+			+	+					+
118	Rakszawa					+	+	+	+				+
119	Raniżów					+		+					
120	Rokietnica	+			+	+		+	+		+		+
121a	Ropczyce (obszar miejski)		+		+	+		+		+			
121b	Ropczyce (obszar wiejski)	+	+		+	+		+		+			
122	Roźwienica	+			+	+		+	+				+
123a	Rudnik nad Sanem (obszar miejski)		+	+		+	+	+					+
123b	Rudnik nad Sanem (obszar wiejski)	+	+	+		+	+	+			+		
124a	Rymanów (obszar miejski)				+	+	+	+					
124b	Rymanów (obszar wiejski)		+		+	+	+	+					
125	Rzeszów		+		+		+	+	+				
126	Sanok (miejska)		+	+	+	+	+	+			+		
127	Sanok (wiejska)		+	+	+	+	+	+	+	+			+
128a	Sędziszów Małopolski (obszar miejski)		+		+	+		+					
128b	Sędziszów Małopolski (obszar wiejski)	+	+		+	+		+	+		+		
129a	Sieniawa (obszar miejski)			+		+	+	+		+			+
129b	Sieniawa (obszar wiejski)	+		+		+	+	+	+	+	+		+
130	Skołyszyn	+	+	+	+			+		+		+	+
131a	Sokołów Małopolski (obszar miejski)					+	+	+					+
131b	Sokołów Małopolski (obszar wiejski)					+	+	+			+		+
132	Solina		+		+	+	+	+		+	+	+	
133	Stalowa Wola			+		+	+	+			+		
134	Stary Dzików	+				+			+				
135a	Strzyżów (obszar miejski)		+	+	+	+		+					
135b	Strzyżów (obszar wiejski)	+	+		+	+		+					
136	Stubno	+		+		+		+			+	+	+

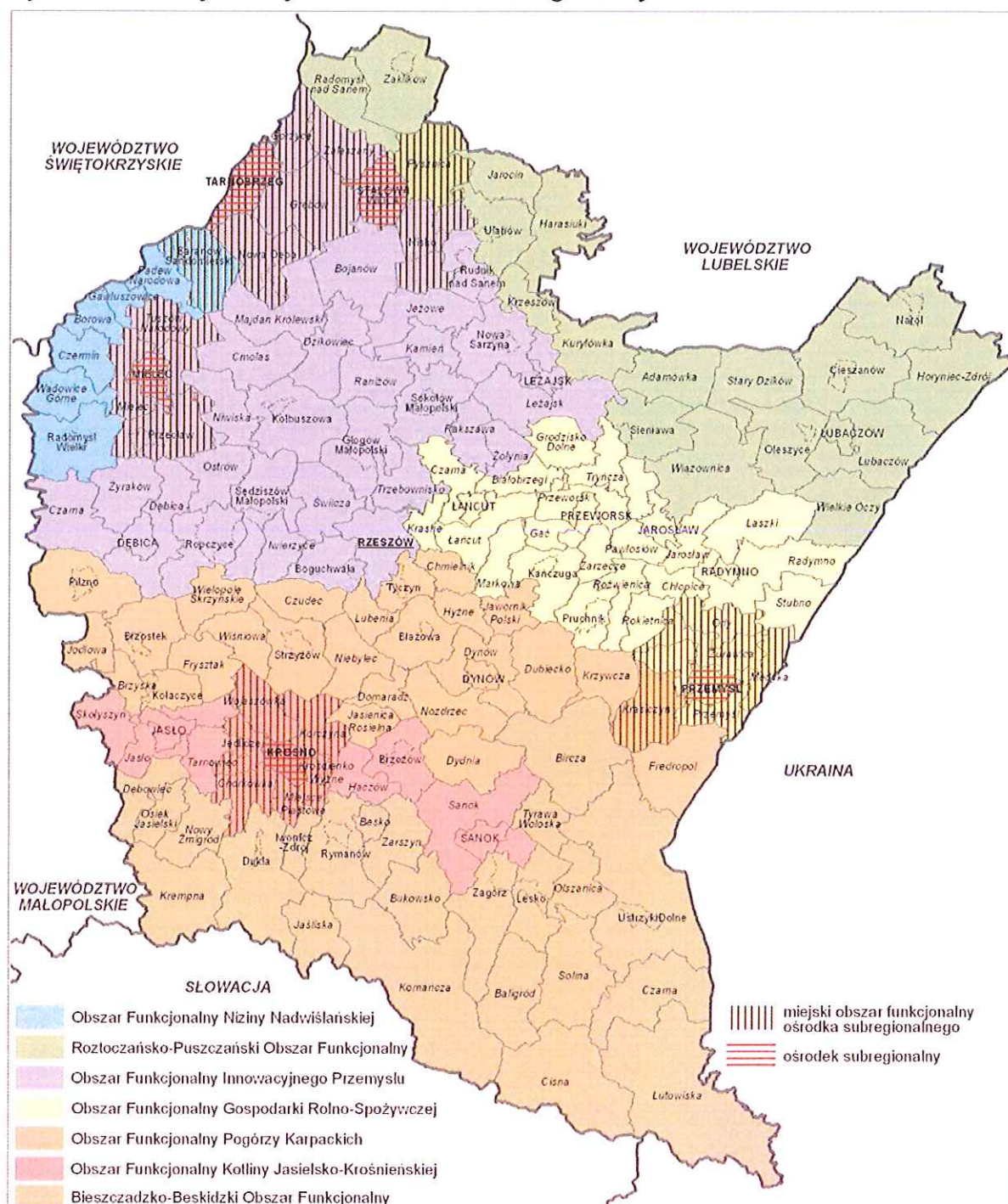
OBSZARY FUNKCJONALNE W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
137	Świczna	+	+			+		+	+		+		
138	Tarnobrzeg		+	+		+	+	+			+		
139	Tarnowiec	+	+		+			+	+		+		+
140	Tryńcza	+	+	+		+		+	+	+			+
141	Trzebownisko	+	+	+		+		+	+				
142	Tuszów Narodowy		+	+		+		+					+
143a	Tyczyn (obszar miejski)				+		+	+					
143b	Tyczyn (obszar wiejski)	+			+	+	+	+			+		
144	Tyrawa Wołoska				+	+	+						
145a	Ulanów (obszar miejski)			+			+						+
145b	Ulanów (obszar wiejski)		+	+			+				+		+
146a	Ustrzyki Dolne (obszar miejski)		+		+	+	+	+		+		+	
146b	Ustrzyki Dolne (obszar wiejski)		+		+	+	+	+		+		+	
147	Wadowice Górne			+				+					+
148	Wiązownica			+		+			+				
149	Wielkie Oczy					+	+	+	+			+	+
150	Wielopole Skrzyńskie	+			+	+				+			+
151	Wiśniowa	+	+	+	+	+		+					+
152	Wojaszówka	+	+	+	+	+	+	+					
153a	Zagórz (obszar miejski)		+	+	+	+	+	+		+		+	
153b	Zagórz (obszar wiejski)		+		+	+	+	+		+	+	+	
154a	Zaklików (obszar miejski)		+			+	+	+			+	+	
154b	Zaklików (obszar wiejski)		+			+	+	+			+	+	
155	Zaleszany	+	+	+		+		+	+			+	
156	Zarszyn	+	+		+	+		+			+		+
157	Zarzecze	+		+			+	+	+				
158	Żołynia					+		+	+				+
159	Żurawica	+	+	+	+	+	+	+	+				
160	Żyraków	+		+				+					+

4. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

W celu identyfikacji obszarów o różnych priorytetach rozwojowych oraz określenia niezbędnych działań służących optymalnemu wykorzystaniu ich potencjałów dla rozwoju województwa, wyznaczone zostały obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju. Położenie i granice poszczególnych obszarów przedstawiono na rysunku 18.

Rys. 18. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym będą uwzględnione w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Granice obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym przedstawiono w części graficznej PZPWP na mapie nr 7: „Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym” w skali 1:200 000.

4.1. Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) wyróżnia cztery podtypy miejskich obszarów funkcjonalnych, w tym obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych. Do miast subregionalnych zaliczono miasta o liczbie ludności pomiędzy 50 a 100 tys. mieszkańców, a także miasta mniejsze, pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne. W województwie podkarpackim miasta subregionalne, dla których wyznacza się obszary funkcjonalne, to były miasta wojewódzkie: Krosno, Przemyśl i Tarnobrzeg oraz miasta: Mielec i Stalowa Wola, które zostały zakwalifikowane ze względu na liczbę ludności (powyżej 60 tys.) i potencjał gospodarczy.

Miasta subregionalne wraz z obszarami funkcjonalnymi pełnią ważną rolę jako ośrodki koncentrujące funkcje gospodarcze i społeczne oraz będące miejscem świadczenia (w uzupełnieniu oferty miasta wojewódzkiego), usług publicznych istotnych dla ich mieszkańców, a również mieszkańców otaczających je obszarów wiejskich. Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, ośrodki subregionalne będą stanowiły bieguny wzrostu dla poszczególnych części województwa.

Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych, stosownie do zapisów KPZK 2030 nie jest obowiązkowa, niemniej może zostać dokonana na poziomie regionalnym w ramach prac nad planem zagospodarowania przestrzennego województwa.

Delimitacja obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych przeprowadzona została wraz z delimitacją obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego w ramach prac nad zmianą planu zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Przyjęte do delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF) ośrodków subregionalnych metody, kryteria i zasady były takie jak dla delimitacji obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego (część 2.1. opracowania), z uwzględnieniem uwag:

- w etapie I, delimitację obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych przeprowadzoną według metody badawczej na podstawie uproszczonego modelu rozwoju gospodarczego układu lokalnego (wg M. Smętkowskiego) zakończono na badaniu wskaźników mówiących o poziomie i dynamice rozwoju wszystkich gmin województwa; wokół miast subregionalnych utworzyły się strefy oddziaływania, które zostały uznane za obszary kwalifikujące się do tworzenia obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych;
- w etapie II, w każdej z przeprowadzonych metod, analizie poddano wszystkie gminy w odległości 30 km od centrum miasta Krosna, Mielca, Przemyśla, Stalowej Woli i Tarnobrzega.

4.1.1. MOF Krosno

Charakterystyka obszaru

Miejski Obszar Funkcjonalny Krosno (MOF Krosno) położony jest w części południowo-zachodniej województwa podkarpackiego w obrębie centralnej depresji karpackiej, w Kotlinie Krośnieńskiej wykształconej w dolinie Wisłoka.

Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Krosno (rys. 19) obejmuje miasto Krosno (miasto na prawach powiatu grodzkiego) oraz 6 gmin bezpośrednio do niego przylegających położonych w powiecie krośnieńskim:

- gmina miejsko-wiejska Jedlicze;
- gminy wiejskie: Chorkówka, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Wojaszówka.

Tab. 7. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do tworzenia obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Krosno

Gmina	Metoda M. Smętkowskiego	Metoda korelacyjno- wagowa	Dojazdy do pracy	Dostępność komunikacyjna	Powiązania funkcjonalno- przestrzenne	Suma
Brzozów miejsko-wiejska		+		+		
Chorkówka wiejska		+	+	+	+	4
Domaradz wiejska		+				
Dukla miejsko-wiejska			+	+		
Fryszlak wiejska		+				
Haczów wiejska		+	+	+		
Iwonicz Zdrój miejsko-wiejska			+	+		
Jasienia Rosielna wiejska		+				
Jasło wiejska		+		+		
Jasło miejska		+		+		
Jaślicka wiejska			+			
Jedlicze miejsko-wiejska		+	+	+	+	4
Korczyna wiejska	+	+	+	+	+	5
Krościenko Wyżne wiejska	+	+	+	+	+	5
Miejsce Piastowe wiejska	+	+	+	+	+	5
Rymanów miejsko-wiejska			+	+		
Tarnowiec wiejska		+				
Wojaszówka wiejska		+	+	+	+	4

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

MOF Krosno zajmuje powierzchnię 423 km², posiada 115 469 mieszkańców. Średnia gęstość zaludnienia obszaru wynosi 273 os./km² i jest ponad dwukrotnie wyższa od średniej dla województwa podkarpackiego (119 os./km²). Wysoka wartość wskaźnika świadczy o dużym potencjale ludzkim, co wzmacnia możliwości rozwojowe obszaru funkcjonalnego. Analizowany MOF posiada wyższą o 24% niż średnia dla województwa liczbę osób pracujących w przeliczeniu na 1000 ludności (261 pracujących / 1000 ludności wg danych z 2013 r.). Charakterystykę gmin obszaru funkcjonalnego przedstawiono w tabeli 8.

Tab. 8. Charakterystyka Krosna i gmin MOF Krosno (stan na 31.12.2013 r.)

Wyszczególnienie	Powierzchnia [km ²]	Liczba ludności [os.]	Gęstość załudnienia [os/km ²]
Krosno	44	47 223	1 086
Pozostałe gminy w tym:	379	68 246	180
Chorkówka	77	13 455	174
Jedlicze	59	15 476	264
Korczyna	93	11 031	119
Krościenko Wyżne	16	5 532	339
Miejsce Piastowe	51	13 550	264
Wojaszówka	83	9 202	110
Łącznie	423	115 469	273

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie na podst. BDL GUS

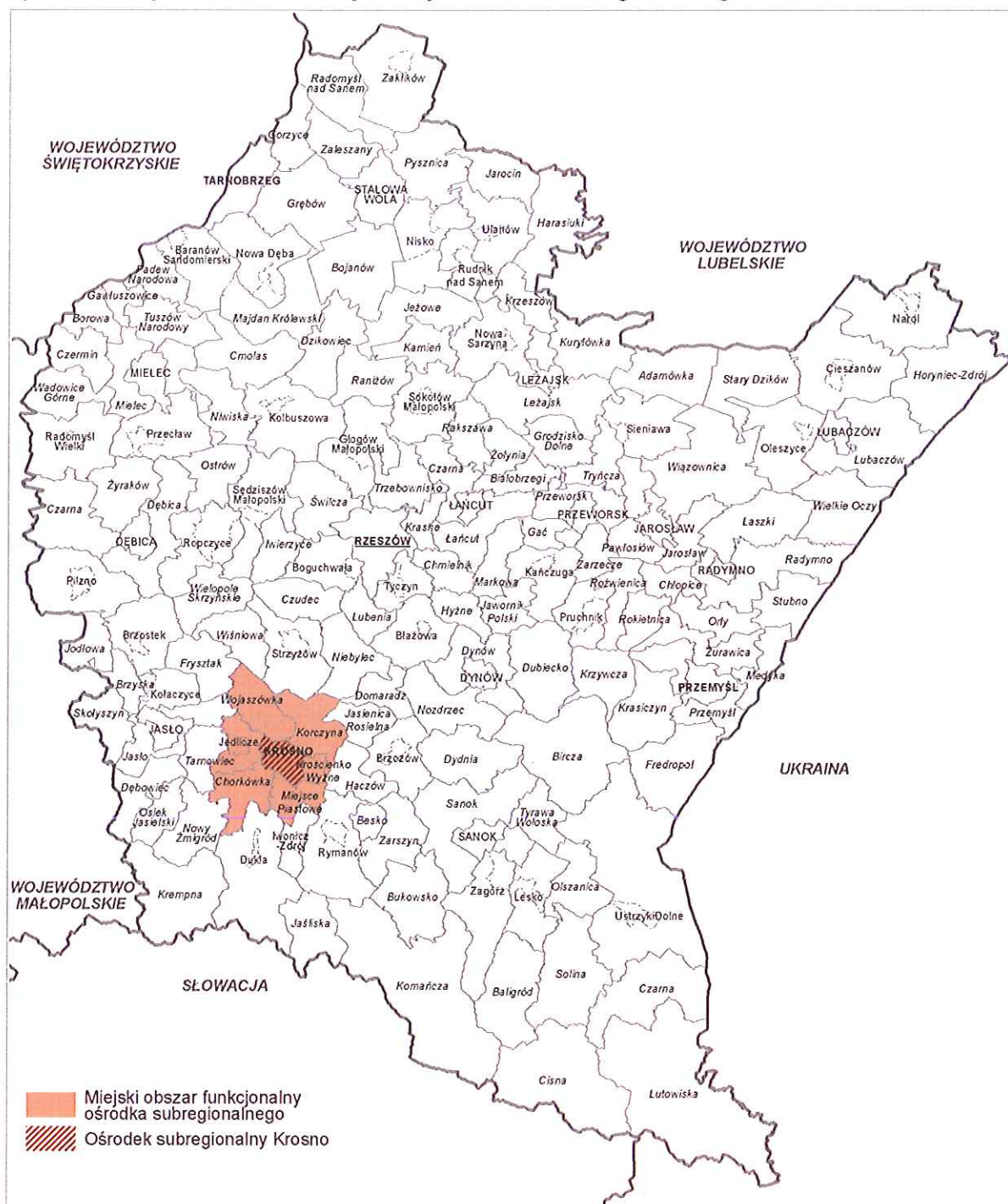
MOF Krosno położony jest na przecięciu dwóch głównych ciągów komunikacyjnych tj. drogi krajowej nr 28, na kierunku wschód-zachód oraz drogi krajowej nr 19, na kierunku północ – południe (docelowo szlak transportowy „Via Carpathia” łączący kraje bałtyckie z krajami Europy Południowej).

Miasto Krosno pełni rolę ważnego ośrodka aktywności gospodarczej, stanowiąc dla gmin sąsiadujących funkcję głównego ośrodka administracyjnego, edukacji, ochrony zdrowia, handlu oraz usług lokalnych i ponadlokalnych. Rozbudowywane lotnisko „Krosno” wzmocni szanse rozwojowe MOF.

Zasadniczy wpływ na poziom rozwoju gospodarczego obszaru funkcjonalnego wywiera dobrze rozwinięty i nowoczesny przemysł szklarski, lotniczy, elektromaszynowy, meblarski, materiałów budowlanych, zlokalizowany w Krośnie. Na bazie odkrytych w połowie XIX w. złóż ropy naftowej i gazu ziemnego wykształciły się branże oparte na ich wydobyciu i przetwórstwie oraz zakłady specjalizujące się w budowie i wyposażeniu kopalń. Znacząca jest również funkcja gospodarcza związana z potencjałem średnich i małych przedsiębiorstw produkcyjno-usługowych wspieranych przez tzw. instytucje otoczenia biznesu. Istotny potencjał stanowią również Specjalne Strefy Ekonomiczne, szczególnie rozwijająca się w bezpośrednim sąsiedztwie lotniska podstrefa Krosno – SSE Euro-Park Mielec.

Gminy otaczające ośrodek subregionalny tworzą strefę żywicielską dla miasta, opartą na tradycyjnym rolnictwie gospodarstw indywidualnych oraz jego zaplecze rekreacyjno-wypoczynkowe.

Rys. 19. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Krosno

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Cenne zasoby kulturowe, w tym: zabytki miasta Krosna, ruiny zamku Kamieniec oraz Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce, bogactwo przyrody oraz wysokie walory krajobrazowe ośrodka miejskiego i gmin sąsiednich stanowią o atrakcyjności turystycznej obszaru. W Krośnie rozwija się turystyka miejska i kulturowa oraz biznesowa i konferencyjna, natomiast na terenach wiejskich – turystyka kulturowa, rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Zakłady i firmy przemysłowe wykorzystujące nowe technologie; Tradycje górnicze (wydobycia ropy naftowej i gazu ziemnego), przemysłu szklarskiego oraz lotniczego; Funkcjonujące strefy ekonomiczne (ponad 40 ha na terenie m. Krosna); Zasoby ludzkie i dobrze wykwalifikowana kadra pracownicza; Korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju ekologicznej i specjalistycznej produkcji rolnej; Rozbudowywane lotnisko w Krośnie; Położenie na szlaku tranzytowym w kierunku Bieszczadów i Beskidu Niskiego; Atrakcyjne położenie obszaru na terenach o dużych zasobach przyrodniczych i walorach krajobrazowych; Znaczące zasoby kulturowe. 	<ul style="list-style-type: none"> Brak sprawnych połączeń w zakresie komunikacji drogowej i kolejowej zewnętrznej i wewnętrznej, w tym: brak sprawnej komunikacji publicznej; Niedostateczne wykorzystanie bogatych zasobów przyrodniczych i kulturowych do rozwoju różnych form turystyki; Niekorzystne zmiany demograficzne - starzenie się społeczeństwa i wysokie obciążenie grupy w wieku produkcyjnym grupami w wieku nieprodukcyjnym; Występujące zjawisko suburbanizacji przyczyniające się do rozpraszania zabudowy i degradacji wiejskich terenów otwartych; Brak dostatecznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych i przeciwoświejskich.

Priorytet rozwojowy

Integracja ośrodka subregionalnego z jego obszarem funkcjonalnym w celu rozwoju potencjału gospodarczego oraz poprawy warunków życia mieszkańców.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowe – przemysłowa, usługowa;
- Towarzyszące – rolnicza i turystyczna.

Funkcje rozwojowe MOF Krosno zostały uwzględnione w Obszarze Funkcjonalnym Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej (OFKJ-K) w części 4.7. niniejszego opracowania.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Przyrost rzeczywisty na 1000 ludności (suma wielkości przyrostu naturalnego i salda migracji)	-1	wzrost liczby ludności	BDL GUS
2.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	59	zmniejszenie	BDL GUS
3.	Liczba osób pracujących na 1000 ludności	261	zwiększenie	BDL GUS
4.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	870	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przemyśle i budownictwie (sekcje B+C+D+E+F) w ogólnej liczbie podmiotów	22,2	zwiększenie	BDL GUS
6.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w usługach wyższego rzędu (sekcje J+R) w ogólnej liczbie podmiotów	5,2	zwiększenie	BDL GUS
7.	Udział % gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w działalności profesjonalnej, naukowej i usługach administrowania (sekcja M+N) w ogólnej liczbie podmiotów	10,5	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- wzmacnianie potencjału gospodarczego i społecznego ośrodka subregionalnego stymulującego rozwój obszaru funkcjonalnego;
- rozwój stref aktywności gospodarczej oraz instytucji otoczenia biznesu;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- integracja i rozwój transportu publicznego;
- rozwój różnych form rekreacji, usług turystycznych i usług kultury;
- rozwój rolnictwa ekologicznego.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- wzmacnianie powiązań funkcjonalno-przestrzennych gmin wchodzących w skład obszaru z rdzennym ośrodkiem miejskim, poprzez tworzenie i realizowanie wspólnych projektów rozwojowych i przedsięwzięć inwestycyjnych;
- rozwój gospodarczy MOF z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- efektywne wykorzystanie bazy infrastrukturalnej i tradycji oraz potencjału naukowo-badawczego i zaawansowanych technologii, m. in. w dziedzinie przemysłu wydobywczego, szklarskiego, lotniczego i elektromaszynowego dla rozwoju przedsiębiorstw sektora produkcyjnego i usługowego;
- rozwój powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych wzmacniających zewnętrzną i wewnętrzną dostępność obszaru;
- rozwój terenów inwestycyjnych przy zapewnieniu wymaganego uzbrojenia i dogodnego powiązania komunikacyjnego z głównymi szlakami transportowymi;
- podniesienie poziomu życia mieszkańców poprzez rozwój i modernizację bazy usług publicznych i bazy turystycznej;
- poprawa ładu przestrzennego poprzez porządkowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej MOF, dbałość o centra miejscowości, rewitalizację terenów i obiektów zdegradowanych;
- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na gospodarstwach rodzinnych;
- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwaniem się mas ziemi.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych;
- 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi;
- 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej;
- 4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.

Obszary o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie MOF Krosna (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych (tereny wiejskie z gminy miejsko-wiejskiej Jedlicze; gminy wiejskie: Chorkówka, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Wojaszówka);
- Górski Obszar Funkcjonalny (wszystkie gminy MOF Krosno);
- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny zlokalizowany przy wewnętrznej granicy UE (wszystkie gminy MOF Krosno);

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie MOF Krosna (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (tereny wiejskie z gminy miejsko-wiejskiej Jedlicze; gminy wiejskie: Chorkówka, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Wojaszówka);
- Obszary, na których występują tereny zamknięte (gmina miejska Krosno; gmina miejsko-wiejska Jedlicze; gminy wiejskie: Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Wojaszówka);
- Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy (gmina miejska Krosno; teren miejski z gminy miejsko-wiejskiej Jedlicze);
- Obszary potencjalnego występowania osuwisk (wszystkie gminy MOF Krosno);
- Obszary cenne przyrodniczo (gmina miejska Krosno; gmina miejsko-wiejska: Jedlicze; gminy wiejskie: Korczyna, Miejsce Piastowe, Wojaszówka);
- Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (gmina miejska Krosno; gmina miejsko-wiejska Jedlicze; gminy wiejskie: Chorkówka, Korczyna, Wojaszówka);
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (wszystkie gminy MOF Krosno);
- Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin (gmina miejsko-wiejska Jedlicze);
- Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (gmina miejska Krosno; gminy wiejskie: Chorkówka, Krościenko Wyżne);
- Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych (gminy wiejskie: Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe).

4.1.2. MOF Mielec

Charakterystyka obszaru

Miejski Obszar Funkcjonalny Mielec (MOF Mielec) położony jest w części północno-zachodniej województwa podkarpackiego, na pograniczu Niziny Nadwiślańskiej i Doliny Dolnej Wisłoki.

Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Mielec (rys. 20) obejmuje miasto Mielec (ośrodek powiatowy) oraz gminy z powiatu mieleckiego bezpośrednio sąsiadujące z miastem:

- gminę miejsko-wiejską Przecław;
- gminy wiejskie: Mielec, Tuszów Narodowy.

Tab. 9. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do tworzenia obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Mielec

Gmina	Metoda M. Smętkowskiego	Metoda korelacyjno- wagowa	Dojazdy do pracy	Dostępność komunikacyjna	Powiązania funkcjonalno- przestrzenne	Suma
Borowa wiejska		+				
Czarna wiejska		+				
Czermin wiejska		+	+			
Dębica wiejska		+				
Dębica miejska		+				
Gawłuszowice wiejska		+				
Kolbuszowa miejsko-wiejska				+		
Mielec wiejska	+	+	+	+	+	5
Padew Narodowa wiejska		+		+		
Przecław miejsko-wiejska		+	+	+	+	4
Radomyśl Wielki miejsko-wiejska			+	+		
Tuszów Narodowy wiejska	+	+	+	+	+	5
Wadowice Górne wiejska		+	+	+		
Żyraków wiejska		+				

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

MOF Mielec zajmuje powierzchnię 393 km² i liczy 93 786 mieszkańców. Obszar charakteryzuje wysoka gęstość zaludnienia, wynosząca 239 osób/km², dwukrotnie wyższa od średniej w województwie (119 osób/km² w 2013 r.) oraz wysoki poziom rozwoju gospodarczego (wyższa od średniej województwa liczba pracujących przypadająca na tysiąc ludności, wyższe niż przeciętne nasycenie podmiotami gospodarczymi). Głównymi sektorami gospodarki decydującymi o rozwoju obszaru są przemysł i budownictwo. Charakterystykę gmin obszaru funkcjonalnego przedstawiono w tabeli (tab. 10).

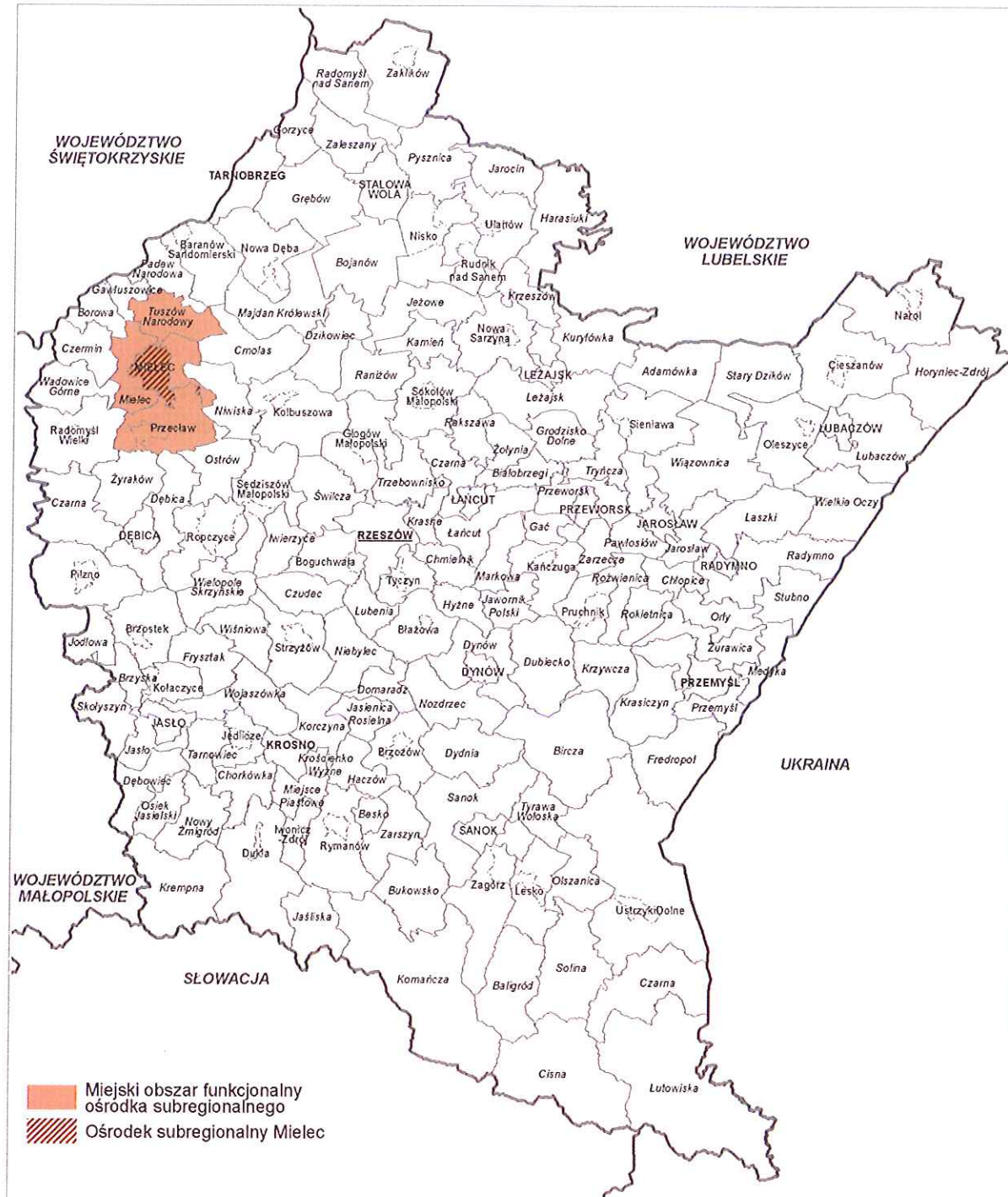
Tab. 10. Charakterystyka Mielca i gmin obszaru funkcjonalnego (stan na 31.12.2013 r.)

Wyszczególnienie	Powierzchnia [km ²]	Liczba ludności [os.]	Gęstość zaludnienia [os/km ²]
Mielec	47	61 096	1303
Pozostałe gminy	346	32 690	95
w tym:			
Mielec	123	13 007	106
Przecław	134	11 669	87
Tuszów Narodowy	89	8 014	90
Łącznie	393	93 786	239

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie na podst. BDL GUS

MOF Mielec, położony w rozległej dolinie Wisłoki, charakteryzuje się równinnym ukształtowaniem terenu oraz dużą różnorodnością środowiskową.

Rys. 20. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Mielec

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Główną oś komunikacyjną na kierunku północ-południe stanowi droga wojewódzka nr 985 Nagnajów – Mielec – Dębica, łącząca się z autostradą A4 poprzez węzeł „Dębica – Wschód”, a na kierunku wschód-zachód droga wojewódzka nr 984 Lisia Góra – Mielec. Transport kolejowy nie odgrywa obecnie dużej roli. Istotne znaczenie w zakresie dostępności

komunikacyjnej ma lotnisko w Mielcu, mające status lotniska międzynarodowego, posiadające przejście graniczne.

Rozwój miasta Mielca nastąpił w okresie międzywojennym w związku z tworzeniem Centralnego Okręgu Przemysłowego. Po II Wojnie Światowej kontynuowana była industrializacja, związana przede wszystkim z dynamicznym rozwojem przemysłu lotniczego. Miasto Mielec jest jednym z najważniejszych ośrodków przemysłowych regionu. Kluczowe znaczenie dla obszaru mają przedsiębiorstwa z branży lotniczej, wchodzące w skład klastra przemysłowego Dolina Lotnicza, zrzeszającego producentów, dostawców, jak również ośrodki naukowo-badawcze, powiązane z przemysłem lotniczym. Na rozwój MOF, istotny wpływ ma funkcjonowanie podstref Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec, która stanowi jedno z najważniejszych miejsc inwestycyjnych, nie tylko w skali województwa podkarpackiego, ale również kraju.

Równinne ukształtowanie terenu i dobre gleby poza miastami pozwalają na uprawę zbóż, okopowych, strączkowych i wielu gatunków warzyw. Ze względu na brak zanieczyszczeń gleby nadają się pod uprawy ekologiczne. Obszar charakteryzuje się umiarkowanymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi. Wyróżnia się zabudowa Mielca związana z powstaniem COP-u i kontynuowaną po II Wojnie Światowej industrializacją, zespół pałacowo-parkowy w Przecławiu oraz gotycka wieża obronna w Rzemieniu. Wschodnia część obszaru obejmuje fragment zwartego kompleksu leśnego stanowiącego pozostałość pod dawnej Puszczy Sandomierskiej.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Historyczne tradycje rozwoju związane z dziedzictwem Centralnego Okręgu Przemysłowego, kontynuowanej po wojnie industrializacji i rozwojem przemysłu lotniczego; • Duży potencjał funkcjonującej pierwszej w Polsce Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec, która stanowi jedno z najważniejszych miejsc inwestycyjnych, nie tylko w skali województwa podkarpackiego, ale również kraju; • Liczne przedsiębiorstwa z branży lotniczej, wchodzące w skład klastra przemysłowego „Dolina Lotnicza”; • Lokalizacja siedziby Mieleckiej Agencji Rozwoju Regionalnego, Regionalnego Centrum Transferu Nowoczesnych Technologii Wytwarzania i innych licznych instytucji otoczenia biznesu, w tym: inkubatory: In-TECH 1, In-TECH 2; • Lotnisko w Mielcu posiadające przejście graniczne; • Aktywność gospodarcza mieszkańców – liczne małe i średnie przedsiębiorstwa; • Korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego ze względu na brak zanieczyszczeń gleb. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak dogodnego, bezpośredniego połączenia drogowego z autostradą A 4; • Niewielkie wykorzystanie biegnącej przez obszar linii kolejowej nr 25; • Niezbyt duży potencjał turystyczny obszaru; • Brak usług wyższego rzędu: szkół wyższych, teatrów, instytucji muzycznych, a także profesjonalnych galerii; • Rozdrobniona struktura gospodarstw rolnych i niska towarowość rolnictwa; • Stosunkowo duży procent powierzchni obszaru narażony na niebezpieczeństwo powodzi (tereny w dolinie Wisłoki).

Priorytet rozwojowy

Integracja ośrodka subregionalnego z jego obszarem funkcjonalnym w celu rozwoju potencjału gospodarczego oraz poprawy warunków życia mieszkańców.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowe – przemysłowa (w szczególności przemysł lotniczy);
- Towarzyszące – usługowa i rolnicza.

Funkcje rozwojowe MOF Mielec zostały uwzględnione w Obszarze Funkcjonalnym Innowacyjnego Przemysłu (OFIP) w części 4.4. niniejszego opracowania.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Przyrost rzeczywisty na 1000 ludności (suma wielkości przyrostu naturalnego i salda migracji)	-0,5	wzrost liczby ludności	BDL GUS
2.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	56	zmniejszenie	BDL GUS
3.	Liczba osób pracujących na 1000 ludności	235	zwiększenie	BDL GUS
4.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	854	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przemyśle i budownictwie (sekcje B+C+D+E+F) w ogólnej liczbie podmiotów	25,4	zwiększenie	BDL GUS
6.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w usługach wyższego rzędu (sekcje J+R) w ogólnej liczbie podmiotów	4,2	zwiększenie	BDL GUS
7.	Udział % gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w działalności profesjonalnej, naukowej i usługach administrowania (sekcja M+N) w ogólnej liczbie podmiotów	10,9	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- wzmacnianie potencjału gospodarczego i społecznego ośrodka subregionalnego stymulującego rozwój obszaru funkcjonalnego;
- rozwój stref aktywności gospodarczej oraz instytucji otoczenia biznesu;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym (w tym SSE), regionalnym i krajowym;
- integracja i rozwój transportu publicznego;
- rozwój różnych form rekreacji, usług turystycznych i kulturalnych;
- rozwój rolnictwa ekologicznego.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- wzmacnianie powiązań funkcjonalno-przestrzennych gmin wchodzących w skład obszaru z rdzennym ośrodkiem miejskim poprzez tworzenie i realizowanie wspólnych projektów rozwojowych i przedsięwzięć inwestycyjnych;
- rozwój gospodarczy MOF z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- efektywne wykorzystanie bazy infrastrukturalnej i tradycji COP oraz potencjału naukowo-badawczego i zaawansowanych technologii w dziedzinie przemysłu lotniczego dla rozwoju przedsiębiorstw sektora produkcyjnego i usługowego;
- rozwój powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych wzmacniających zewnętrzną i wewnętrzną dostępność obszaru;

- rozwój terenów inwestycyjnych przy zapewnieniu wymaganego uzbrojenia i dogodnego powiązania komunikacyjnego z głównymi szlakami transportowymi;
- podniesienie poziomu życia mieszkańców poprzez rozwój i modernizację bazy usług publicznych, bazy rekreacyjnej i turystycznej oraz infrastruktury przeciwpowodziowej;
- poprawa ładu przestrzennego poprzez porządkowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej MOF, dbałość o centra miejscowości, rewitalizację terenów i obiektów zdegradowanych;
- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na wyspecjalizowanych gospodarstwach rolnych;
- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią oraz na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych;
- 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi;
- 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej;
- 4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.

Obszary o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie MOF Mielec (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Wiejski Obszar Funkcjonalny, uczestniczący w procesach rozwojowych (tereny wiejskie z gminy miejsko-wiejskiej Przecław; gminy wiejskie: Mielec, Tuszów Narodowy);

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie MOF Mielec (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej:
 - Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (obszar poza miastem Mielec i gminą wiejską Tuszów Narodowy);
 - Obszary terenów zamkniętych (obszar poza miastem Przecław);
 - Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi (cały obszar);

- Obszary potencjalnego występowania osuwisk (nie występują).
- Obszary kształtowania potencjału rozwojowego:
 - Obszary cenne przyrodniczo (cały obszar);
 - Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (miasto Mielec i gmina miejsko-wiejska Przecław);
 - Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (cały obszar);
 - Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin (gmina wiejska Przecław).
- Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej:
 - Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (nie występuje);
 - Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (miasto Mielec);
 - Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego (nie występuje);
 - Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych (gmina wiejska Tuszów Narodowy).

4.1.3. MOF Przemysł

Charakterystyka obszaru

Miejski Obszar Funkcjonalny Przemysł (MOF Przemysł) jest położony we wschodniej części województwa podkarpackiego, przy granicy z Ukrainą. Obszar obejmuje 5 gmin, z których tylko gmina Orły nie sąsiaduje bezpośrednio z miastem.

Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Przemysł (rys. 21) obejmuje: miasto Przemysł (miasto na prawach powiatu grodzkiego) oraz gminy wiejskie z powiatu przemyskiego: Krasiczyn, Medyka, Orły, Przemysł, Żurawica.

Tab. 11. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do tworzenia obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Przemysł

Gmina	Metoda M. Smętkowskiego	Metoda korelacyjno-wagowa	Dojazdy do pracy	Dostępność komunikacyjna	Powiązania funkcjonalno-przestrzenne	Suma
Fredropol wiejska			+	+		
Krasiczyn wiejska	+	+	+	+	+	5
Krzywcza wiejska				+		
Medyka wiejska	+	+	+	+	+	5
Orły wiejska		+	+	+	+	4
Przemysł wiejska	+	+	+	+	+	5
Radymno miejska				+		
Radymno wiejska				+		
Żurawica wiejska		+	+	+	+	4

Źródło: Opracowanie własne

MOF Przemysł obejmuje 505 km² i posiada ponad 107 tys. mieszkańców. Gęstość zaludnienia obszaru wynosi 212 os/km². W stosunku do innych obszarów subregionalnych w województwie, charakteryzuje się niskimi parametrami rozwoju gospodarczego (wskaźnik liczby pracujących w przeliczeniu na tysiąc ludności, wskaźnik nasycenia podmiotami

gospodarczymi, udział podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON działających w sekcjach przemysł i budownictwo).

Charakterystykę gmin obszaru funkcjonalnego przedstawiono w tabeli (tab. 12).

Tab. 12. Charakterystyka Przemysła i gmin obszaru funkcjonalnego (stan na 31.12.2013r.)

Wyszczególnienie	Powierzchnia [km ²]	Liczba ludności [os.]	Gęstość zaludnienia [os/km ²]
Przemyśl	46	63 638	1 378
Pozostałe gminy	459	43 576	95
w tym:			
Krasiczyn	124	5 122	41
Medyka	61	6 459	107
Orły	70	8 846	126
Przemyśl	108	10 176	94
Żurawica	96	12 973	135
Łącznie	505	107 214	212

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie na podst. BDL GUS

Struktura przestrzenna MOF Przemyśl uwarunkowana geograficznie i historycznie, nie jest spójna funkcjonalnie. W części południowej przeważa funkcja turystyczno-wypoczynkowa, w miastach i wzdłuż korytarza transportowego do przejścia granicznego z Ukrainą w Medyce, rozwija się funkcja usługowo-przemysłowa, pozostała część obszaru to teren o funkcji rolniczej.

Najistotniejszym czynnikiem rozwojowym obszaru jest jego przygraniczne położenie. Przemyśl, jako miasto o znaczeniu ponadregionalnym, jest istotnym ośrodkiem międzynarodowym, decydującym o rozwoju polsko-ukraińskiego obszaru transgranicznego oraz ważnym węzłem komunikacyjnym drogowo-kolejowym południowo-wschodniej Polski.

Dominującymi sekcjami gospodarki obszaru funkcjonalnego miasta Przemyśla są: rolnictwo, transport, handel hurtowy i detaliczny. Koncentracja potencjału gospodarczego, głównie przemysłu, występuje w Przemyślu, co sprawia, że miasto jest największym ośrodkiem zapewniającymi miejsca pracy dla mieszkańców całego obszaru funkcjonalnego.

Ze względu na uwarunkowania środowiskowe, w tym cenne dziedzictwo kulturowe, bogactwo przyrody i dobry stan środowiska naturalnego, cały obszar należy do jednych z bardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym regionów województwa. Wśród walorów kulturowych wymienić należy przede wszystkim miasto Przemyśl i jego historycznym układem urbanistycznym i licznymi innymi cennymi obiektami, zespół zabytków Twierdzy Przemyśl, Arboretum w Bolestraszczykach oraz renesansowy zamek w Krasiczynie.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Strategiczne przygraniczne położenie z ważnym węzłem komunikacyjnym drogowo-kolejowym z przejściem granicznym z Ukrainą w Medyce; Ośrodek obsługi polsko-ukraińskiego obszaru transgranicznego; Obecność wyspecjalizowanych usług wyższego rzędu o znaczeniu ponadlokalnym i ponadregionalnym; Bogactwo wieloetnicznego dziedzictwa kulturowego, szczególnie Przemysła oraz walory przyrodniczo-krajobrazowe sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki głównie przygranicznej, tranzytowej i handlowej oraz weekendowej; Dość dobrze rozwinięty przemysł i funkcjonowanie podstref specjalnych stref ekonomicznych (Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park WISŁOSAN – podstrefa Przemysł z rejonem inwestycyjnym Orły; Korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz rozwój specjalistycznej produkcji rolniczej (produkcja zdrowej żywności) z uwagi na bardzo dobrą jakość gleb i dobry stan środowiska naturalnego. 	<ul style="list-style-type: none"> Peryferyjne położenie obszaru w przestrzeni województwa i kraju; Niedostateczne wykorzystanie bogatych zasobów przyrodniczych i kulturowych do rozwoju różnych form turystyki; Występujące zjawiska rozpraszania zabudowy oraz suburbanizacji przyczyniające się do degradacji terenów otwartych; Niekorzystne zmiany społeczno-demograficzne (starzenie się społeczeństwa, depopulacja, wysoki wskaźnik nieprodukcyjnych grup wiekowych, wysoki poziom bezrobocia strukturalnego); Rozdrobniona struktura gospodarstw rolnych i niska towarowość rolnictwa; Sezonowość w ruchu turystycznym, mało zdywersyfikowana baza noclegowa, brak kompleksowej, atrakcyjnej i konkurencyjnej całorocznej oferty turystycznej; Zagrożenie powodziowe i osuwiskowe.

Priorytet rozwojowy

Integracja ośrodka subregionalnego z jego obszarem funkcjonalnym w celu rozwoju potencjału gospodarczego oraz poprawy warunków życia mieszkańców.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowe – usługowa, turystyczna;
- Towarzyszące – rolnicza, przemysłowa;

Funkcje rozwojowe MOF Przemysł zostały uwzględnione w Obszarze Funkcjonalnym Pogórzy Karpackich (OFPK), w obrębie którego leży gmina Krasiczyn oraz w Obszarze Funkcjonalnym Gospodarki Rolno-Spożywczej (OFGR-S), obejmującym pozostałe gminy MOF, w rozdziałach 4.6. i 4.5. niniejszego opracowania.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Przyrost rzeczywisty na 1000 ludności (suma wielkości przyrostu naturalnego i salda migracji)	-2,5	wzrost liczby ludności	BDL GUS
2.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	57	zmniejszenie	BDL GUS
3.	Liczba osób pracujących na 1000 ludności	204	zwiększenie	BDL GUS
4.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	804	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przemyśle i budownictwie (sekcje B+C+D+E+F) w ogólnej liczbie podmiotów	14,6	zwiększenie	BDL GUS
6.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w usługach wyższego rzędu (sekcje J+R) w ogólnej liczbie podmiotów	4,0	zwiększenie	BDL GUS
7.	Udział % gospodarstw wpisanych do rejestru REGON w działalności profesjonalnej, naukowej i usługach administrowania (sekcja M+N) w ogólnej liczbie podmiotów	8,8	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- wzmacnianie potencjału gospodarczego i społecznego ośrodka subregionalnego stymulującego rozwój obszaru funkcjonalnego;
- rozwój funkcji logistycznych i handlowych transgranicznych;
- rozwój stref aktywności gospodarczej;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- integracja i rozwój transportu publicznego;
- rozwój niektórych usług wyższego rzędu;
- rozwój rekreacji, różnych form usług turystycznych i usług kultury;
- rozwój rolnictwa ekologicznego i specjalistycznego.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- wzmacnianie powiązań funkcjonalno-przestrzennych gmin wchodzących w skład obszaru z rdzennym ośrodkiem miejskim, poprzez tworzenie i realizowanie wspólnych projektów rozwojowych i przedsięwzięć inwestycyjnych;
- rozwój gospodarczy MOF z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego, bazy infrastrukturalnej i tradycji oraz potencjału naukowo-badawczego dla rozwoju przemysłu, rzemiosła i usług;
- efektywne wykorzystanie wieloetnicznych zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju różnych form usług turystycznych i usług kultury;
- rozwój powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych wzmacniających zewnętrzną i wewnętrzną dostępność obszaru, w tym rozbudowa węzła międzynarodowej komunikacji drogowej i kolejowej;
- rozwój infrastruktury małego ruchu granicznego;
- rozwój terenów inwestycyjnych przy zapewnieniu wymaganego uzbrojenia i dogodnego powiązania komunikacyjnego z głównymi szlakami transportowymi;
- podniesienie poziomu życia mieszkańców poprzez rozwój i modernizację bazy usług publicznych, bazy turystycznej i rekreacyjnej;
- poprawa ładu przestrzennego poprzez porządkowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej MOF, dbałość o centra miejscowości, rewitalizację terenów i obiektów zdegradowanych;
- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- rozwój rolnictwa ekologicznego w tym specjalistycznej produkcji rolniczej;
- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwaniem się mas ziemi.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu;
- 1.2.1. Rozwój badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa;
- 1.2.2. Wzmocnienie jakości kształcenia w ramach istniejących i nowych kierunków studiów;
- 1.2.3. Rozwijanie systemu kształcenia na poziomie wyższym wzmacniającego specjalizacje regionalne;
- 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa;
- 1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa;
- 2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu;
- 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu;
- 2.5.3. Profesjonalna kadra medyczna;
- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym;
- 3.5.1. Wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej, *(przy uwzględnieniu potencjałów: Przemyśla – posiadającego predyspozycje do rozwoju usług wyższego rzędu, w tym kulturalnych, turystycznych, sportowych i edukacyjnych w oparciu o istniejące zabytki wysokiej rangi oraz wysoką jakość kapitału ludzkiego;*
- 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne;
- 3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu;
- 3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzennego, sprzyjające rozwojowi ośrodków miejskich;
- 4.2.4. Zachowanie i ochronę różnorodności biologicznej.

Obszary o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie MOF Przemyśl (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych (obszar bez miasta Przemyśl);
- Górski Obszar Funkcjonalny (gmina wiejska Krasiczyn);
- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny (cały obszar).

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie MOF Przemyśl (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej:
 - Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (cały obszar poza miastem Przemyśl);
 - Obszary terenów zamkniętych (cały obszar poza gminą wiejską Krasiczyn);
 - Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi (cały obszar);
 - Obszary potencjalnego występowania osuwisk (cały obszar poza gminą Orly i Medyka).
- Obszary kształtowania potencjału rozwojowego:
 - Obszary cenne przyrodniczo (cały obszar poza gminą wiejską Medyka);
 - Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (cały obszar);
 - Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (cały obszar);
 - Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin (cały obszar).
- Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej:
 - Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (nie występuje);
 - Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (miasto Przemyśl);
 - Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego (gmina wiejska Orly);
 - Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych (nie występuje);

4.1.4. MOF Stalowa Wola

Charakterystyka obszaru

Miejski Obszar Funkcjonalny Stalowa Wola (MOF Stalowa Wola) jest położony w północnej części województwa podkarpackiego. Obszar ten (rys. 22) obejmuje ośrodek subregionalny Stalowa Wola i teren trzech gmin sąsiadujących z miastem:

- gminy wiejskie: Pysznica, Zaleszany z powiatu stalowowolskiego,
- gminę miejsko-wiejską Nisko z powiatu niżańskiego.

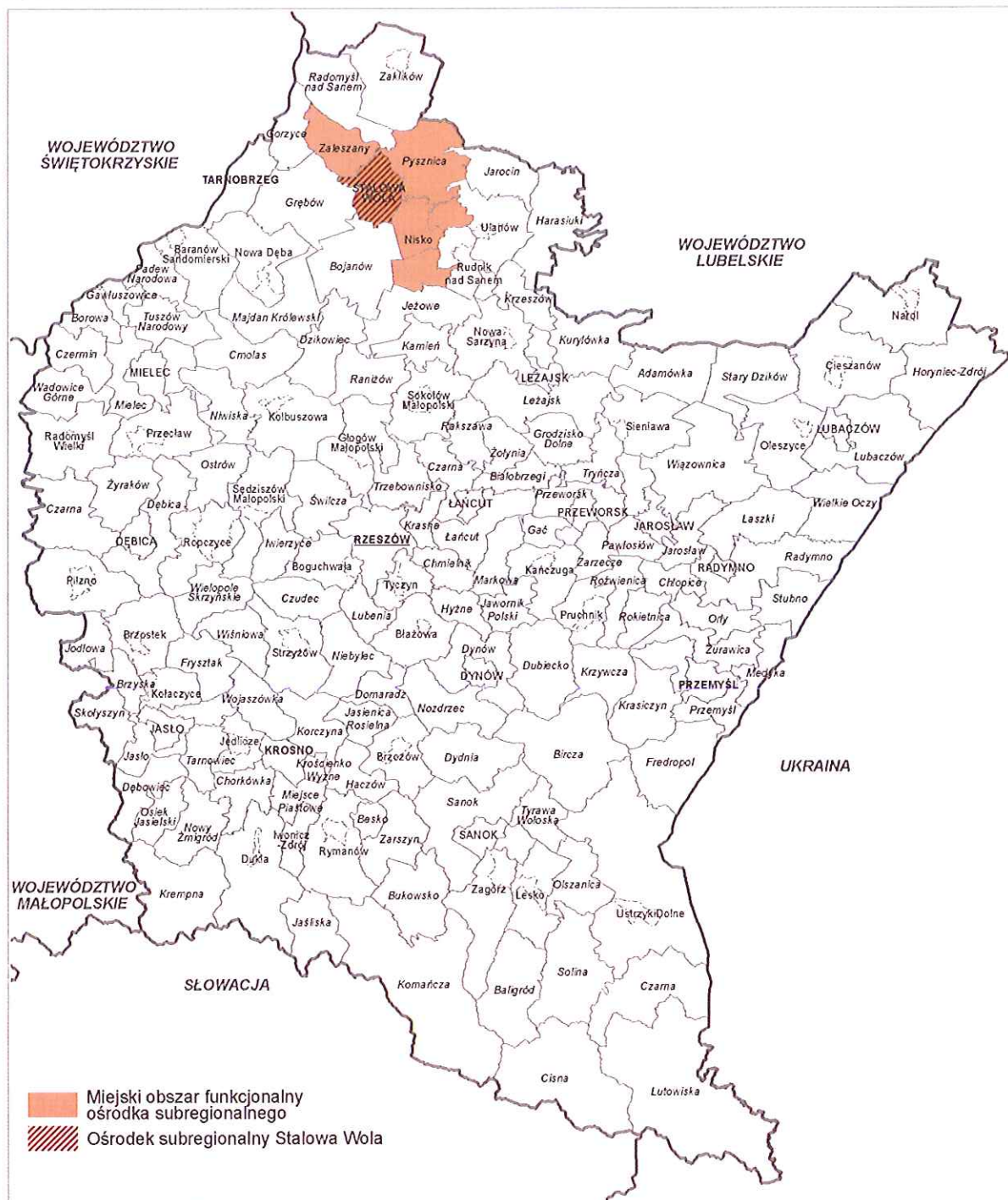
Tab. 13. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do tworzenia obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Stalowa Wola

Gmina	Metoda M. Smętkowskiego	Metoda korelacyjno- wagowa	Dojazdy do pracy	Dostępność komunikacyjna	Powiązania funkcjonalno- przestrzenne	Suma
Bojanów wiejska		+	+			
Grębów wiejska				+		
Jeżowe wiejska			+	+		
Kamień wiejska				+		
Nisko miejsko-wiejska	+	+	+	+	+	5
Pysznica wiejska	+	+	+	+	+	5
Radomyśl nad Sanem wiejska	+	+	+			
Zaklików wiejska			+			
Zaleszany wiejska	+	+	+	+	+	5

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Dwie gminy leżące w bezpośrednim sąsiedztwie Stalowej Woli (Bojanów, Grębów), nie spełniły warunków niezbędnych do zakwalifikowania ich do obszaru funkcjonalnego. Gmina Grębów znalazła się w MOF Tarnobrzeg.

Rys. 22. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Stalowa Wola

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Stalowa Wola wraz z gminami położonymi wzdłuż drogi krajowej nr 77 tworzy zwarty, ciągle przestrzennie układ osadniczy. Gmina miejsko-wiejska Nisko posiada wykształconą funkcję mieszkaniową, usługową i rolno-przemysłową. Gmina Zaleszany, oprócz funkcji mieszkaniowej posiada również funkcje rolnicze z dobrze rozwiniętym sektorem działalności gospodarczej. Gmina Pysznica powiązana jest z ośrodkiem subregionalnym dobrze

rozwiniętymi strefami: mieszkaniową podmiejską, rolniczą i rekreacyjno-wypoczynkową. Obszar charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną poprzez istniejące drogowe i kolejowe szlaki komunikacyjne o znaczeniu krajowym i regionalnym.

W Stalowej Woli koncentrują się główne funkcje gospodarcze obszaru w postaci licznych zakładów przemysłowych działających w ramach Tarnobrzesckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park WISŁOSAN, generując miejsca pracy dla mieszkańców miasta i gmin wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego. W mieście funkcjonują zakłady w większości branży metalurgicznej, elektromaszynowej i energetycznej.

Tab. 14. Charakterystyka Stalowej Woli i gmin obszaru funkcjonalnego (stan na 31.12.2013 r.)

Wyszczególnienie	Powierzchnia [km ²]	Liczba ludności [os.]	Gęstość zaludnienia [os./km ²]
Stalowa Wola	83	63 692	772
Pozostałe gminy OF	376	43 877	117
w tym:			
Nisko	142	22 493	158
Pysznica	147	10 480	71
Zaleszany	87	10 904	125
Łącznie	459	107 569	234

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie na podst. BDL GUS

MOF Stalowa Wola posiada powierzchnię 459 km², liczy 107 569 mieszkańców. Gęstość zaludnienia wynosi 234 osoby/km² i jest prawie dwukrotnie wyższa od średniej dla województwa podkarpackiego (119 os./km²). Charakterystykę gmin obszaru funkcjonalnego przedstawiono w tabeli (tab. 14).

Do najważniejszych zagrożeń i barier rozwoju obszaru funkcjonalnego należy duży procent powierzchni narażony na występowanie powodzi oraz niezadowalający stan techniczny dróg i linii kolejowych. Barierą rozwojową jest również zjawisko suburbanizacji występujące wokół ośrodków miejskich, powodujące rozproszenie zabudowy oraz konflikty w zagospodarowaniu przestrzennym.

Unikatowy w skali kraju układ urbanistyczny Stalowej Woli, z modernistyczną zabudową powstałą w związku z budową Centralnego Okręgu Przemysłowego, stanowi o walorach kulturowych obszaru. W obszarze funkcjonalnym znajdują się tereny leśne będące częścią dużych zwartych kompleksów Lasów Janowskich oraz dawnej Puszczy Sandomierskiej.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystne położenie geograficzne w regionie, na przecięciu szlaków północ-południe, wschód-zachód; • Policentryczna struktura osadnicza dająca możliwości wielofunkcyjnego rozwoju obszaru; • Dobrze rozwinięty przemysł, funkcjonowanie Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park WISŁOSAN; • Kulturowa spuścizna Centralnego Okręgu Przemysłowego, w tym układ urbanistyczny Stalowej Woli z modernistyczną zabudową; • Szkolnictwo wyższe, w tym filia Politechniki Rzeszowskiej i Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego; • Zróżnicowane walory przyrodnicze, stwarzające możliwość rozwoju funkcji sportowo-rekreacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zbyt wolny w stosunku do potrzeb rozwój infrastruktury transportowej; • Zanieczyszczenie środowiska w wyniku m.in. produkcji przemysłowej oraz emisji pochodzących z komunikacji samochodowej; • Niski poziom przedsiębiorczości na terenach wiejskich; • Zły stan techniczny niektórych odcinków sieci drogowej; • Niewielkie wykorzystanie turystyczne obszaru (brak rozpoznawalnego produktu turystycznego, spójnej i zintegrowanej oferty turystycznej); • Zagrożenie powodziowe.

Priorytet rozwojowy

Integracja ośrodka subregionalnego z jego obszarem funkcjonalnym w celu rozwoju potencjału gospodarczego oraz poprawy warunków życia mieszkańców.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowe – przemysłowa;
- Towarzyszące – usługowa, rekreacyjna.

Funkcje rozwojowe MOF Stalowa Wola zostały uwzględnione w Roztoczańsko-Puszczańskim Obszarze Funkcjonalnym (R-POF), w obrębie którego leży gmina Pysznica oraz w Obszarze Funkcjonalnym Innowacyjnego Przemysłu (OFIP), obejmującym pozostałe gminy MOF, w części 4.3 i 4.4 niniejszego opracowania.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Przyrost rzeczywisty na 1000 ludności (suma wielkości przyrostu naturalnego i salda migracji)	-46	wzrost liczby ludności	BDL GUS
2.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	53	zmniejszenie	BDL GUS
3.	Liczba osób pracujących na 1000 ludności	261	zwiększenie	BDL GUS
4.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	864	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przemyśle i budownictwie (sekcje B+C+D+E+F) w ogólnej liczbie podmiotów	19,5	zwiększenie	BDL GUS
6.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w usługach wyższego rzędu (sekcje J+R) w ogólnej liczbie podmiotów	3,5	zwiększenie	BDL GUS
7.	Udział % gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w działalności profesjonalnej, naukowej i usługach administrowania (sekcja M+N) w ogólnej liczbie podmiotów	9,4	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- wzmocnianie potencjału gospodarczego i społecznego ośrodka subregionalnego stymulującego rozwój obszaru funkcjonalnego oraz jego powiązań z Tarnobrzegiem;
- rozwój stref aktywności gospodarczej i instytucji otoczenia biznesu;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym i krajowym;
- integracja i rozwój transportu publicznego;
- rozwój niektórych usług wyższego rzędu;
- rozwój różnych form rekreacji, usług turystycznych i usług kultury.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- wzmocnianie powiązań funkcjonalno-przestrzennych gmin wchodzących w skład obszaru z rdzennym ośrodkiem miejskim, poprzez tworzenie i realizowanie wspólnych projektów rozwojowych i przedsięwzięć inwestycyjnych;

- rozwój gospodarczy MOF z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- rozwój istniejących inkubatorów nowych technologii, parków przemysłowych, stref aktywności gospodarczej oraz instytucji otoczenia biznesu;
- efektywne wykorzystanie wieloletnich doświadczeń, kapitału ludzkiego, bazy infrastrukturalnej, tradycji COP oraz potencjału naukowo-badawczego i zaawansowanych technologii w dziedzinie przemysłu metalurgicznego, energetycznego, maszynowego i elektromaszynowego, dla rozwoju przedsiębiorstw sektora produkcyjnego i usługowego;
- rozwój powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych wzmacniających zewnętrzną i wewnętrzną dostępność obszaru;
- rozwój terenów inwestycyjnych przy zapewnieniu wymaganego uzbrojenia i dogodnego powiązania komunikacyjnego z głównymi szlakami transportowymi;
- podniesienie poziomu życia mieszkańców poprzez rozwój i modernizację bazy usług publicznych, bazy rekreacyjnej oraz infrastruktury przeciwpowodziowej;
- poprawa ładu przestrzennego poprzez porządkowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej MOF, dbałość o centra miejscowości, rewitalizację terenów i obiektów zdegradowanych;
- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią oraz na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020
wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu – *(z preferencją obszarów koncentracji przedsiębiorstw z sektorów wysokiej szansy)*;
- 1.2.1. Rozwój badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne, jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa;
- 1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej;
- 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa;
- 1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa;
- 1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu;
- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym;

- 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie MOF Stalowa Wola (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej:
 - Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej;
 - Obszary terenów zamkniętych;
 - Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi.
- Obszary kształtowania potencjału rozwojowego:
 - Obszary cenne przyrodniczo,
 - Obszary ochrony krajobrazów kulturowych;
 - Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych;
 - Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin;
- Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej:
 - Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze;
 - Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego.

4.1.5. MOF Tarnobrzeg

Charakterystyka obszaru

Miejski Obszar Funkcjonalny Tarnobrzeg (MOF Tarnobrzeg) jest położony w północnej części województwa podkarpackiego przy granicy z województwem świętokrzyskim. Obszar ten obejmuje ośrodek subregionalny Tarnobrzeg i cztery gminy graniczące z miastem, położone na terenie województwa podkarpackiego. Przy delimitacji obszaru analizą objęto teren położony w odległości 30km od ośrodka subregionalnego, czyli również gminy województwa świętokrzyskiego. Zostały one uwzględnione w metodzie korelacyjno-wagowej, dojazdach do pracy i powiązaniach strukturalno-przestrzennych. Związki tych gmin z Tarnobrzegiem są znikome w porównaniu do ich powiązań funkcjonalnych z Sandomierzem, Opatowem, czy Staszowem, czyli ośrodkami powiatowymi, do których administracyjnie przynależą. Żadna z gmin województwa świętokrzyskiego nie spełniła warunków niezbędnych do zakwalifikowania ich do obszaru funkcjonalnego miasta Tarnobrzeg. W wyznaczonym MOF Tarnobrzeg znalazły się wyłącznie gminy województwa podkarpackiego.

Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Tarnobrzeg (rys. 23) obejmuje miasto Tarnobrzeg (miasto na prawach powiatu grodzkiego) i gminy z powiatu tarnobrzckiego:

- gminy miejsko-wiejskie: Baranów Sandomierski, Nowa Dęba;
- gminy wiejskie: Gorzyce, Grębów.

Tab. 15. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do tworzenia obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Tarnobrzeg

Gmina	Metoda M. Smętkowskiego	Metoda korelacyjno- wagowa	Dojazdy do pracy	Dostępność komunikacyjna	Powiązania funkcjonalno- przestrzenne	Suma
Baranów Sandomierski		+	+	+	+	4
miejsko-wiejska						
Dwikozy		+				
wiejska						
Gorzyce	+	+	+	+	+	5
wiejska						
Grębów		+	+	+	+	4
wiejska						
Koprzywnica		+	+			
miejsko-wiejska						
Lipnik		+				
wiejska						
Loniów		+	+			
wiejska						
Nowa Dęba		+	+	+	+	4
miejsko-wiejska						
Majdan Królewski				+		
wiejska						
Obrazów		+				
wiejska						
Samborzec		+				
wiejska						
Sandomierz		+	+			
miejska						
Wilczyce		+				
wiejska						
Wojciechowice		+				
wiejska						

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

MOF Tarnobrzeg zajmuje powierzchnię 606 km² i ma ponad 102 tys. mieszkańców. Obszar ten posiada najniższą, spośród wszystkich obszarów funkcjonalnych ośrodków subregionalnych, gęstość zaludnienia (168 osób/km²) oraz niższą niż średnia wojewódzka liczbę osób pracujących przypadającą na tysiąc ludności. W 2013 r. zaledwie 196 osób na tysiąc mieszkańców obszaru funkcjonalnego miasta Tarnobrzeg stanowili pracujący, przy średniej dla województwa wynoszącej 199. Charakterystykę gmin obszaru funkcjonalnego przedstawiono w tabeli 16.

Tab. 16. Charakterystyka Tarnobrzega i gmin obszaru funkcjonalnego (stan na 31.12.2013 r.)

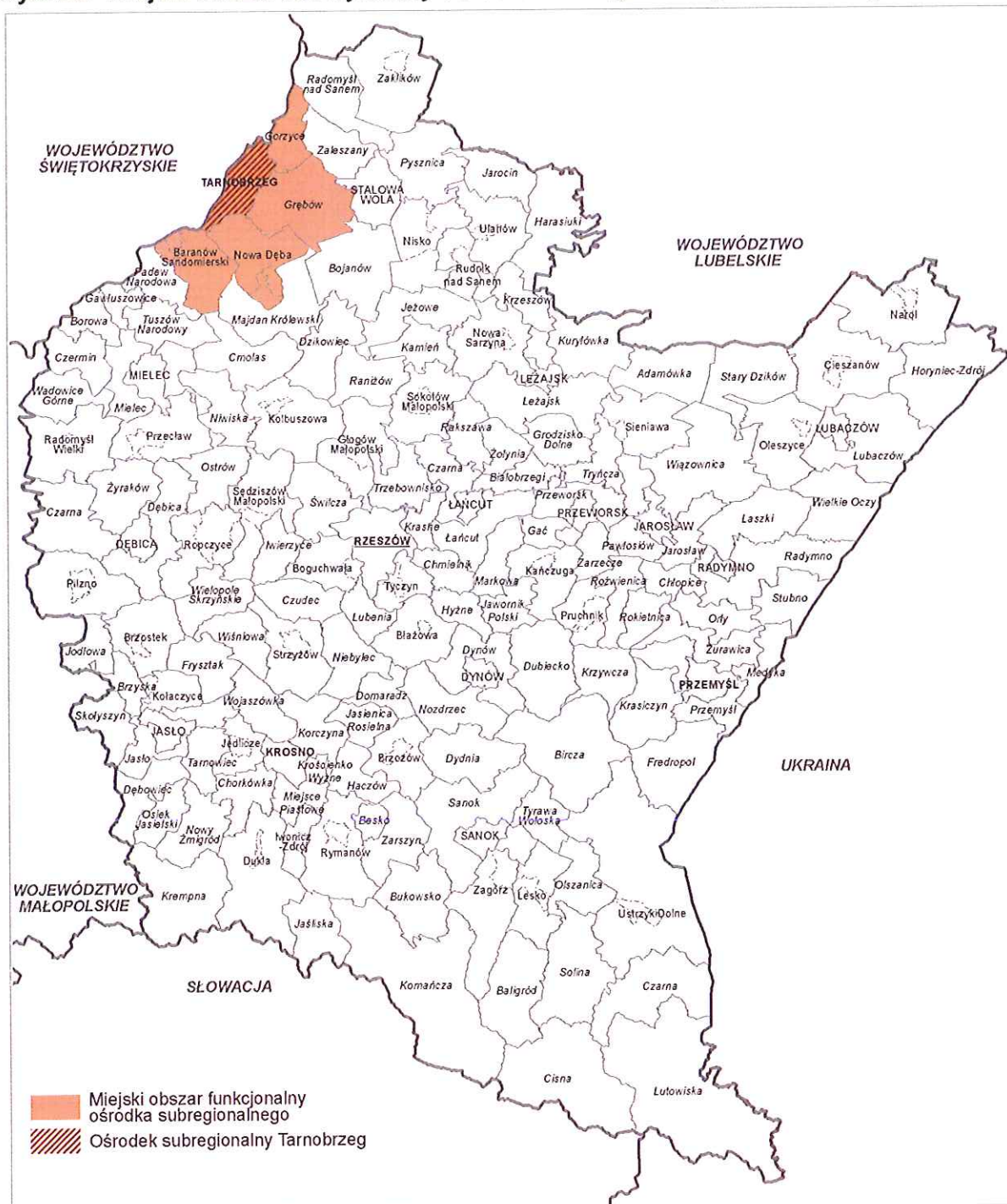
Wyszczególnienie	Powierzchnia [km ²]	Liczba ludności [os.]	Gęstość zaludnienia [os./km ²]
Tarnobrzeg	85	48 217	565
Pozostałe gminy OF	521	53 918	104
w tym:			
Baranów Sandomierski	122	12 051	99
Gorzyce	69	13 464	195
Grębów	187	9 852	53
Nowa Dęba	143	18 551	129
Łącznie	606	102 135	168

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie na podst. BDL GUS

Tarnobrzeg, jako ośrodek subregionalny, pełni funkcje bieguna wzrostu w północno-zachodniej części województwa podkarpackiego. Jest piątym, co do liczby ludności miastem w regionie, jednak o niskiej gęstości zaludnienia. Miasto na prawach powiatu i siedziba powiatu ziemskiego pełni funkcję głównego ośrodka pracy, edukacji, ochrony zdrowia, handlu i usług przede wszystkim dla ludności obszaru.

Miasto Tarnobrzeg założone zostało w XVI w. jako ośrodek handlu i rzemiosła. Po II wojnie światowej rozwinęło się ponownie i stało się centrum Tarnobrzieskiego Zagłębia Siarkowego. Obecnie obszar charakteryzuje się dobrze rozwiniętą funkcją przemysłową, głównie przemysłu ciężkiego, kontynuowaną na obszarze Tarnobrzieskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park WISŁOSAN. W miejscu dawnego zagłębia siarkowego utworzono Jezioro Tarnobrzieskie, co daje podstawę do rozwoju funkcji turystycznej.

Rys. 23. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego Tarnobrzeg

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Miasta Nowa Dęba z wykształconą funkcją przemysłowo-usługową i Baranów Sandomierski z funkcją rolniczą i usługową (turystyczną), to ośrodki o znaczeniu lokalnym, silnie powiązane funkcjonalnie z Tarnobrzegiem.

MOF charakteryzuje się umiarkowanymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi. Południowo-wschodnia część obszaru to kompleksy leśne o znacznych walorach przyrodniczych, które objęte są ochroną prawną. Najcenniejszym zabytkiem jest zespół zamkowo-parkowy w Baranowie Sandomierskim. Na wyróżnienie zasługują także zespół pałacowo-parkowy w Dzikowie, oraz historyczne układy urbanistyczne Baranowa

i Tarnobrzega. Barię rozwoju MOF Tarnobrzeg stanowi rzeka Wisła oraz duże zagrożenie powodziowe.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Położenie w sąsiedztwie obszarów o podwyższonej aktywności społeczno-gospodarczej; • Korzystne położenie przy głównych szlakach komunikacyjnych drogowych i kolejowych, prowadzących do centrum Polski, w tym do Warszawy; • Wykształcona struktura sieci osadniczej z ośrodkiem subregionalnym i miastami, stanowiącymi lokalne ośrodki rozwoju i koncentracji usług; • Bezpośrednie sąsiedztwo Sandomierza, ośrodka lokalnego o bardzo wysokich walorach turystycznych i kulturowych; • Dogodne warunki współpracy firm z sektorem naukowo-badawczym; • Funkcjonowanie Tarnobrzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park WISŁOSAN; • Wykształcona specjalizacja ośrodków związana z produkcją przemysłową; liczne zakłady przemysłowe i podmioty gospodarcze funkcjonujące w ramach specjalnych stref ekonomicznych oraz klastra przemysłu lotniczego „Dolina Lotnicza” (m.in. w Tarnobrzegu i Nowej Dębie); • Zróżnicowane walory przyrodnicze i krajobrazowe, związane z położeniem nad Wisłą, a także Jezioro Tarnobrzkie stwarzające możliwość rozwoju funkcji sportowo-rekreacyjnych i turystycznych; • Korzystne warunki dla rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na terenach wiejskich. 	<ul style="list-style-type: none"> • Peryferyjne położenie w przestrzeni województwa; • Rzeka Wisła stwarzająca naturalną barierę przestrzenną; • Niezadawalający stan techniczny dróg i linii kolejowych; • Zbyt wolny w stosunku do potrzeb rozwój infrastruktury transportowej. • Zjawisko niekontrolowanej suburbanizacji wokół ośrodków miejskich; • Niski poziom przedsiębiorczości na terenach wiejskich; • Niewykorzystany potencjał sportowo-rekreacyjny i turystyczny; • Duże zagrożenie powodziowe.

Priorytet rozwojowy

Integracja ośrodka subregionalnego z jego obszarem funkcjonalnym w celu rozwoju potencjału gospodarczego oraz poprawy warunków życia mieszkańców.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowe – usługowa;
- Towarzyszące – rekreacyjno-turystyczna, produkcyjna.

Funkcje rozwojowe MOF Tarnobrzeg zostały uwzględnione w Obszarze Funkcjonalnym Niziny Nadwiślańskiej (OFNN), w obrębie którego leży gmina miejsko-wiejska Baranów Sandomierski oraz w Obszarze Funkcjonalnym Innowacyjnego Przemysłu (OFIP) obejmującym pozostałe gminy MOF, w części 4.2. oraz 4.4 niniejszego opracowania.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Przyrost rzeczywisty na 1000 ludności (suma wielkości przyrostu naturalnego i salda migracji)	-5,1	wzrost liczby ludności	BDL GUS
2.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	56	zmniejszenie	BDL GUS
3.	Liczba osób pracujących na 1000 ludności	196	zwiększenie	BDL GUS
4.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	824	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przemyśle i budownictwie (sekcje B+C+D+E+F) w ogólnej liczbie podmiotów	21	zwiększenie	BDL GUS
6.	Udział % podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w usługach wyższego rzędu (sekcje J+R) w ogólnej liczbie podmiotów	3,7	zwiększenie	BDL GUS
7.	Udział % gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w działalności profesjonalnej, naukowej i usługach administrowania (sekcja M+N) w ogólnej liczbie podmiotów	8,8	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- wzmacnianie potencjału gospodarczego i społecznego ośrodka subregionalnego stymulującego rozwój obszaru funkcjonalnego oraz jego relacji ze Stalową Wolą i Sandomierzem;
- rozwój stref aktywności gospodarczej oraz instytucji otoczenia biznesu;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym i krajowym;
- integracja i rozwój transportu publicznego;
- rozwój niektórych usług wyższego rzędu;
- rozwój różnych form rekreacji, usług turystycznych i usług kultury.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- wzmacnianie powiązań funkcjonalno-przestrzennych gmin wchodzących w skład obszaru z rdzennym ośrodkiem miejskim, poprzez tworzenie i realizowanie wspólnych projektów rozwojowych i przedsięwzięć inwestycyjnych;
- rozwój gospodarczy MOF z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego, bazy infrastrukturalnej, tradycji COP oraz potencjału naukowo-badawczego i zaawansowanych technologii w dziedzinie przemysłu elektromaszynowego, dla rozwoju przedsiębiorstw sektora produkcyjnego i usługowego;
- rozwój powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych wzmacniających zewnętrzną i wewnętrzną dostępność obszaru;
- rozwój terenów inwestycyjnych przy zapewnieniu wymaganego uzbrojenia i dogodnego powiązania komunikacyjnego z głównymi szlakami transportowymi;
- podniesienie poziomu życia mieszkańców poprzez rozwój i modernizację bazy usług publicznych, bazy rekreacyjno-sportowej oraz infrastruktury przeciwpowodziowej;

- poprawa ładu przestrzennego poprzez porządkowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej MOF, dbałość o centra miejscowości, rewitalizację terenów i obiektów zdegradowanych;
- zapobieganie procesom rozpraszania zabudowy (suburbanizacji) powodującym degradację otwartych terenów wiejskich i przydatnych dla rolnictwa;
- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią oraz na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu;
- 1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej;
- 2.2.3. Ochronę, promocję i zarządzanie dziedzictwem kulturowym obszaru;
- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną ośrodka subregionalnego w wymiarze krajowym i międzynarodowym;
- 3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej w układzie powiązań zewnętrznych, jak i wewnątrzregionalnych;
- 3.5.1. Wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, w szczególności wzmacnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej, *(przy uwzględnieniu potencjałów:*
 - *Tarnobrzega – mającego możliwość rozwoju funkcji rekreacyjnych i wykorzystania dużego kapitału ludzkiego do rozwoju usług opartych na wiedzy);*
- 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne;
- 3.5.3. Rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu;
- 3.5.4. Rewitalizacja oraz poprawa ładu przestrzennego, sprzyjające rozwojowi ośrodków wiejskich.

Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie MOF Tarnobrzeg (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych (gminy wiejskie: Grębów, Gorzyce oraz obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Baranów Sandomierski, Nowa Dęba).

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie MOF Tarnobrzeg (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej:
 - Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (gmina wiejska Gorzyce);

- Obszary terenów zamkniętych (gmina miejska Tarnobrzeg, gminy wiejskie: Grębów, Gorzyce, obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej Baranów Sandomierski, gmina miejsko-wiejska Nowa Dęba);
- Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy (gmina miejska Tarnobrzeg, gmina wiejska Gorzyce, gmina miejsko-wiejska Baranów Sandomierski);
- Obszary kształtowania potencjału rozwojowego:
 - Obszary cenne przyrodniczo (wszystkie gminy MOF Tarnobrzega);
 - Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (gmina miejska Tarnobrzeg; gminy miejsko-wiejskie: Baranów Sandomierski, Nowa Dęba);
 - Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (wszystkie gminy MOF Tarnobrzega);
 - Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin (gmina wiejska Grębów);
- Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej:
 - Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (gmina miejska Tarnobrzeg, gmina wiejska Grębów; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Baranów Sandomierski, Nowa Dęba);
 - Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego (gmina wiejska Gorzyce);
 - Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych (gmina miejsko-wiejska Baranów Sandomierski).

4.2. Obszar Funkcjonalny Niziny Nadwiślańskiej

Charakterystyka obszaru

Obszar funkcjonalny Niziny Nadwiślańskiej (OFNN) położony jest w północno-zachodniej części województwa przy granicy z województwem małopolskim i świętokrzyskim, w makroregionie Kotliny Sandomierskiej, w obrębie mezoregionów Niziny Nadwiślańskiej, Płaskowyżu Tarnowskiego i Doliny Dolnej Wisłoki. Obejmuje 2 gminy miejsko-wiejskie: Radomyśl Wielki i Baranów Sandomierski oraz 5 gmin wiejskich: Wadowice Górne, Czermin, Borowa, Gawłuszowice i Padew Narodowa. Zajmuje 609 km² powierzchni, co stanowi 3,4% obszaru województwa podkarpackiego. Zamieszkuje go 54 591 mieszkańców, tj. 2,6% ludności województwa. Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi 89 osób, mniej niż średnia w województwie podkarpackim (119 os./km²).

OFNN ma charakter typowo rolniczy, posiada korzystne warunki naturalne do rozwoju gospodarki rolnej. Średnia wartość wskaźnika jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej⁴¹ (uwzględniającego jakość gleb, warunki klimatyczne i wodne oraz rzeźbę terenu) dla całego obszaru wynosi 70,1 pkt, jest zbliżona do średniej dla województwa oraz wyższa od średniej krajowej wynoszącej 66,4 pkt. Gmina Borowa posiada jedno z najlepszych w województwie podkarpackim warunki przyrodnicze do produkcji rolniczej (87,9 pkt). W wyznaczonym obszarze ponad 70% powierzchni zajmują użytki rolne, natomiast lasy stanowią niewielką jego część. W strukturze użytkowania gruntów dominują grunty orne oraz użytki zielone. Gleby wykazują zróżnicowanie pod względem typów i klasy bonitacji, mały stopień

⁴¹ Według danych Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach

ich zanieczyszczenia dają szansę rozwoju upraw ekologicznych. Większość gospodarstw rolnych posiada małą powierzchnię i charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. Prowadzą one działalność o wszechstronnym charakterze, głównie na własne potrzeby. Produkcja rolna w obrębie obszaru funkcjonalnego jest wielokierunkowa. W uprawach dominującą pozycję zajmują zboża (86,9% ogólnej powierzchni zasiewów), natomiast w produkcji zwierzęcej hodowla trzody chlewnej. Obsada trzody chlewnej w gospodarstwach rolnych OFNN jest dużo wyższa od średniej w województwie. Pod względem pogłowia trzody chlewnej wyróżniają się na tle całego województwa i kraju gminy powiatu mieleckiego: Borowa, Wadowice Górne, Czermin i Radomyśl Wielki. Na analizowanym obszarze dobrze rozwinięta jest również hodowla drobiu.

W ostatnich latach systematycznie wzrasta liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, zarejestrowanych na terenie OFNN. Dominują przedsiębiorstwa małe zatrudniające do 9 pracowników (95,3% ogółu). Funkcjonują tutaj jedynie 3 duże przedsiębiorstwa zatrudniające od 250 do 999 pracowników w tym Zakłady Mięsne w Wadowicach Górnych, które w znacznym stopniu wpływają na intensywną produkcję zwierzęcą w pobliskich gminach, zapewniają możliwości zatrudnienia i rozwój potencjału gospodarczego obszaru funkcjonalnego. Prowadzona działalność gospodarcza charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem, związana jest głównie z handlem, budownictwem i przetwórstwem przemysłowym.

Możliwości rozwoju obszaru daje położenie w sąsiedztwie ośrodków subregionalnych: Tarnobrzega i Mielca i ich obszarów funkcjonalnych oraz terenów uprzemysłowionych sąsiednich województw. Miasto i gmina Baranów Sandomierski znajduje się w obrębie MOF Tarnobrzeg. Blisko położone są miasta Dębica i Sandomierz oraz funkcjonują specjalne strefy ekonomiczne: Tarnobrzaska SSE Euro-Park Wisłosan i SSE Euro-Park Mielec. Bliskość dużych ośrodków przemysłowo-usługowych daje szansę zbytu usług i produktów wytworzonych na terenie OFNN oraz możliwości zatrudnienia jego mieszkańców poza rolnictwem.

Obszar Funkcjonalny Niziny Nadwiślańskiej w niewielkim stopniu objęty jest formami ochrony przyrody, jednakże posiada zasoby przyrodnicze o dużej wartości oraz potencjał rozwoju turystyki i rekreacji. Atrakcyjność obszaru podnoszą m.in. zamek w Baranowie Sandomierskim i inne obiekty zabytkowe, harmonijny krajobraz, naturalne środowisko, czyste ekologicznie, malownicze tereny doliny Wisły, rzeki, licznie zbiorniki wodne w obrębie starorzeczy. Obszar posiada warunki do rozwoju turystyki weekendowej i agroturystyki, w szczególności dla mieszkańców pobliskich ośrodków miejskich.

Dobłą dostępność komunikacyjną zapewnia sieć dróg wojewódzkich łącząca obszar funkcjonalny z ważnymi ośrodkami miejskimi województwa. Najważniejszą rolę spełniają drogi wojewódzkie nr 984 relacji Lisia Góra – Radomyśl Wielki – Mielec oraz nr 985 relacji Nagnajów – Mielec – Dębica. Duże znaczenie ma oddany do użytku w 2014 r. most na Wiśle w Polańcu w ciągu drogi wojewódzkiej nr 764, dzięki któremu poprawiło się powiązanie komunikacyjne terenów znajdujących się po obu stronach Wisły, a tym samym województw podkarpackiego i świętokrzyskiego. Przez obszar przebiega linia kolejowa nr 25 oraz szerokotorowa linia kolejowa LHS wraz ze stacją-terminalną przeładunkowym w Woli Baranowskiej, co może mieć znaczenie w transporcie towarów na teren Ukrainy.

Rys. 24. Położenie OFNN

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Najważniejszym zagrożeniem występującym na obszarze funkcjonalnym Niziny Nadwiślańskiej jest wysoki stopień narażenia na niebezpieczeństwo powodzi z uwagi na położenie w dolinie rzeki Wisły. Istotnym problemem jest również zanieczyszczenie wód powierzchniowych. Złe parametry jakościowe i użytkowe wód mają wpływ na ograniczenie ich znaczenia gospodarczego oraz ekologicznego. Innym zagrożeniem jest ujemny przyrost naturalny odnotowany w 2014 r., a także ujemne saldo migracji. Niska obecnie opłacalność produkcji rolniczej niekorzystnie wpływa na rozwój gospodarczy obszaru.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Położenie w sąsiedztwie obszarów o wysokiej aktywności społeczno-gospodarczej w zasięgu oddziaływania ośrodków miejskich: Mielca, Dębicy, Tarnobrzega, Sandomierza i Tarnowa; Korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa, w tym upraw ekologicznych; Bardzo duży udział użytków rolnych w strukturze użytkowania terenu; Duża w skali województwa uprawa zbóż oraz największe w województwie podkarpackim pogłowie trzody chlewnej w gminach powiatu mieleckiego; Zasobność w wody powierzchniowe i gruntowe; Walory przyrodnicze i krajobrazowe, związane z położeniem nad Wisłą, stwarzające warunki do rozwoju turystyki weekendowej i agroturystyki; Baranów Sandomierski jako ośrodek o bardzo wysokich walorach materialnego dziedzictwa kulturowego; Dobra dostępność komunikacyjna obszaru. 	<ul style="list-style-type: none"> Peryferyjne położenie geograficzne na granicy trzech województw: podkarpackiego, małopolskiego i świętokrzyskiego; Rzeka Wisła stwarzająca naturalną barierę przestrzenną; Niekorzystna struktura obszarowa gospodarstw rolnych, duże rozdrobnienie, co nie sprzyja opłacalności i wielkości produkcji; Słabo rozwinięte przetwórstwo rolno-spożywcze; Słaby rozwój przedsiębiorczości, w tym turystyki; Duże zagrożenie powodziowe; Ujemne wskaźniki przyrostu naturalnego i salda migracji.

Priorytet rozwojowy

Rozwój wielokierunkowej produkcji rolniczej (roślinnej i zwierzęcej).

Funkcje rozwojowe

- Podstawowa – rolnicza rozwijana zgodnie z potencjałem obszaru, dotychczasowymi tradycjami upraw i hodowli;
- Towarzyszące – produkcyjna, w szczególności przetwórstwo rolno-spożywcze, turystyka i rekreacja w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Udział powierzchni gruntów ornych i sadow w użytkach rolnych ogółem (2014 r.)	73,6%	zwiększenie	BDL GUS
2.	Pogłowie trzody chlewnej (2010 r.)	65 314 szt.	zwiększenie	BDL GUS
3.	Liczba gospodarstw rolnych prowadzących chów bydła, trzody chlewnej i drobiu (2010 r.)	10 585	zwiększenie	BDL GUS
4.	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON związanych z sekcją PKD rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (dział 01 – uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową) (2014 r.)	62	zwiększenie	BDL GUS
5.	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON związanych z sekcją PKD przetwórstwo przemysłowe (dział 10 – produkcja artykułów spożywczych oraz dział 11 – produkcja napojów) (2014 r.)	57	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój produkcji rolnej dostosowany do jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, z zachowaniem wykształconych kierunków i tradycji upraw oraz hodowli;
- rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego;
- rozwój turystyki oraz agroturystyki w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe;
- ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;

- ochrona obszaru przed powodzią;
- poprawa stanu czystości wód;
- wykorzystanie potencjału szerokotorowej linii kolejowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym m.in. przekształcenia struktury agrarnej gospodarstw;
- ochrona gleb o najwyższej przydatności dla produkcji rolniczej przed zmianą użytkowania;
- zalesianie gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa;
- poprawa atrakcyjności turystycznej przez rozwój infrastruktury turystycznej i oferty usług turystycznych, w tym agroturystyki;
- zagospodarowanie turystyczne dostosowane do chłonności środowiska;
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego poprzez poprawę ładu przestrzennego i estetyki przestrzeni przy zachowaniu walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych;
- przeciwdziałanie rozproszonemu zabudowy, intensyfikacja użytkowania terenów poprzez uzupełnianie i rozbudowę istniejącego zainwestowania;
- rozbudowa infrastruktury przeciwpowodziowej;
- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi;
- ochrona i racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska;
- modernizacja szerokotorowej linii kolejowej.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych;
- 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi;
- 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej;
- 4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi.

Obszary o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie OFNN (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych (gminy wiejskie: Borowa, Czermin, Gawłuszowice, Padew Narodowa, Wadowice Górne; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich Baranów Sandomierski i Radomyśl Wielki).

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie OFNN (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (gminy wiejskie: Borowa, Czermin, Gawłuszowice, Padew Narodowa; obszary wiejskie gminy miejsko-wiejskiej: Radomyśl Wielki);
- Obszary terenów zamkniętych (gmina wiejska Padew Narodowa; obszary wiejskie gminy miejsko-wiejskiej: Baranów Sandomierski);
- Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi (gminy wiejskie: Borowa, Czermin, Gawłuszowice, Padew Narodowa, Wadowice Górne; gmina miejsko-wiejska Baranów Sandomierski);
- Obszary cenne przyrodniczo (gmina wiejska Padew Narodowa; gmina miejsko-wiejska Baranów Sandomierski);
- Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (gmina miejsko-wiejska Baranów Sandomierski);
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (gminy wiejskie: Borowa, Czermin, Gawłuszowice, Padew Narodowa, Wadowice Górne; gminy miejsko-wiejskie Baranów Sandomierski i Radomyśl Wielki);
- Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (gmina wiejska Padew Narodowa; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Radomyśl Wielki, Baranów Sandomierski);
- Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych (gminy wiejskie: Borowa, Gawłuszowice, Padew Narodowa, Wadowice Górne; gminy miejsko-wiejskie: Baranów Sandomierski, Radomyśl Wielki).

4.3. Roztoczańsko-Puszczański Obszar Funkcjonalny

Charakterystyka obszaru

Rzotoczański-Puszczański Obszar Funkcjonalny (R-POF) położony jest w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego. Obejmuje gminy leżące po prawej stronie Sanu w dolnym biegu rzeki do jej ujścia do Wisły oraz znajdującą się na terenie województwa podkarpackiego część Roztocza. Obszar leży w granicach trzech makroregionów geograficznych: Roztocza (fragmenty Roztocza Środkowego i Wschodniego), Kotliny Sandomierskiej (część Doliny Dolnego Sanu, fragmenty Równiny Biłgorajskiej i Płaskowyżu Tarnogrodzkiego) oraz Wyżyny Lubelskiej (fragment Wzniesienia Urzędowskiego). R-POF obejmuje 12 gmin wiejskich: Adamówka, Harasiuki Horyniec-Zdrój, Jarocin, Krzeszów, Kuryłówka, Lubaczów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Stary Dzików, Wiązownica, Wielkie Oczy; 6 gmin miejsko-wiejskich: Cieszanów, Narol, Oleszyce, Sieniawa, Ulanów, Zaklików oraz gminę miejską Lubaczów.

R-POF obejmuje powierzchnię 2 921,0 km², co stanowi 16,4% powierzchni województwa. Zamieszkuje go 136 915 osób⁴², tj. niecałe 6,5% mieszkańców regionu. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 47 os./km² i jest ponad dwukrotnie niższa niż średnia dla całego województwa (119 os./km²). Są to tereny słabo zurbanizowane, położone peryferyjnie w stosunku do stolicy województwa podkarpackiego.

⁴² Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2013 r.)

Jest to obszar o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, z występującymi na rozległych terenach różnymi formami ochrony, obejmującymi między innymi tereny Puszczy Solskiej, Lasów Janowskich, Lasów Sieniawskich, Roztocza oraz dolinę Sanu i Tanwi. Wysoka lesistość, wynosząca w większości gmin od 40% do 60%, z występującymi zwartymi kompleksami leśnymi, pozwala na rozwój gospodarki leśnej.

Obszar cechuje się znacznym zróżnicowaniem warunków glebowych i możliwości rozwoju rolnictwa. Najkorzystniejsze warunki występują we wschodniej części obszaru w gminach Cieszanów, Oleszyce, Stary Dzików. Najmniej korzystne warunki mają gminy: Adamówka, Horyniec-Zdrój, Jarocin, Harasiuki i Ulanów.

R-POF charakteryzuje się wysokimi walorami dziedzictwa kulturowego, z zachowanym materialnym dziedzictwem dawnych grup etnicznych i wyznaniowych: Żydów, osadników niemieckich oraz Ukraińców (wschodnia część obszaru). Wyróżnia się teren Roztocza z zachowanymi licznymi zabytkowymi cerkwiami (cerkiew w Radrużu na liście UNESCO), kamieniarką bruśnieńską czy dawnymi wieloetnicznymi miasteczkami takimi jak Wielkie Oczy i Cieszanów. Północna część obszaru leżąca nad Sanem cechuje się m.in. historycznymi układami urbanistycznymi i zachowaną zabudową małomiasteczkową, w tym drewnianą – Krzeszowa, Ulanowa, Zaklikowa, a także kultywowanymi tradycjami flisackimi (Muzeum Flisactwa Polskiego w Ulanowie) i wikliniarskimi.

Teren Roztocza posiada wysokie walory uzdrowiskowe (uzdrowisko Horyniec-Zdrój) oraz przyrody nieożywionej (projektowany geopark „Las Kamienny na Roztoczu”). Jest to obszar o dużym, dotychczas słabo wykorzystywanym potencjale turystycznym. W ostatnich latach obserwuje się wzrost zainteresowania Roztoczem wśród turystów

R-POF jest skomunikowany z centralną częścią województwa przez drogę krajową 19 (trasa szybkiego ruchu S19 w realizacji) oraz drogi wojewódzkie. Południowa część obszaru ma dostęp do autostrady A4 poprzez znajdujące się poza obszarem węzły w Korczowej, Jarosławiu oraz Radymnie. Najslabiej skomunikowany jest peryferyjnie położony obszar Roztocza. Komunikacja kolejowa realizowana jest poprzez linie nr 66, nr 68 oraz nr 101, obecnie ma niewielkie znaczenie.

Cześć gmin R-POF jest objęta programem strategicznym „Błękitny San”, którego głównym celem jest wzrost poziomu i warunków życia mieszkańców.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe; • Walory uzdrowiskowe i przyrody nieożywionej Roztocza; • Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego; • Wysoka lesistość, w tym zwarte duże kompleksy leśne; • Wysoki potencjał turystyczny; • Dogodne połączenie południowej części obszaru z autostradą A4 oraz północnej z drogą krajową nr 19; • Oddziaływanie Stalowej Woli – subregionalnego ośrodka miejskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Obszar peryferyjnie położony zarówno w skali regionalnej, krajowej jak i międzynarodowej – leżący przy granicy województwa, państwa oraz Unii Europejskiej; • Granica z Ukrainą jako zewnętrzna granica UE oraz Strefy Schengen – istotna bariera rozwoju dla obszaru Roztocza (powiat lubaczowski); • Niskie zaludnienie; • Tereny słabo uprzemysłowione, rolnicze; • Wschodnia część obszaru (powiat lubaczowski) słabo skomunikowana z resztą województwa; • Słabo rozwinięta sieć kolejowa i małe znaczenie transportu kolejowego; • Brak większych ośrodków miejskich; • Słabo wykorzystywane walory turystyczne; • Zagrożenie powodziowe terenów nadsańskich.

Priorytet rozwojowy

Turystyka i usługi turystyczne oparte na potencjale przyrodniczym, kulturowym i uzdrowiskowym.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowa – turystyczna, w tym rozwój form kwalifikowanych turystyki;
- Towarzyszące – rolnicza, gospodarki leśnej, usługowa (obsługi rolnictwa i leśnictwa), produkcyjna (przemysłowo-rolnicza).

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych (2013 r.)	21 399	zwiększenie	US ⁴³
2.	Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych (2013 r.)	96 418	zwiększenie	US ⁴⁴
3.	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (2013 r.)	7 004	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój turystyki poznawczo-wypoczynkowej i kwalifikowanej opartej na lokalnych walorach przyrodniczych i kulturowych;
- poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru;
- ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- utrzymanie i rozwój funkcji uzdrowiskowych Roztocza;
- rozwój zrównoważonej gospodarki leśnej i rolnej;
- rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego;
- wznowienie eksploatacji złóż siarki;
- ochrona obszaru przed powodzią.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury turystycznej;
- rozbudowa istniejących oraz budowa nowych szlaków drogowych oraz modernizacja istniejących linii kolejowych;
- ochrona walorów leczniczych i klimatycznych uzdrowiska Horyniec-Zdrój;
- rozwój rolnictwa ekologicznego dostosowanego do lokalnych warunków, poprawa struktury agrarnej gospodarstw;
- rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych świadczących o unikatowej historii i kulturze obszaru;
- ochrona krajobrazów i przyrody obszaru;

⁴³ Turystyka w województwie podkarpackim w latach 2012 i 2013, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, 2014.

⁴⁴ Turystyka w województwie podkarpackim w latach 2012 i 2013, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, 2014.

- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz zagospodarowanie terenów sprzyjające naturalnej retencji wód powierzchniowych;
- zagospodarowanie terenu kopalni siarki Basznia przy uwzględnieniu aspektów prawno-środowiskowych i ekologicznych;
- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej;
- 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa;
- 1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa;
- 1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu;
- 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi;
- 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej;
- 4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.

Obszary o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie R-POF (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Wiejski obszar funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych (gminy wiejskie: Krzeszów, Pysznica, Stary Dzików; obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej Oleszyce);
- Wiejski obszar funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych (gminy wiejskie: Adamówka, Harasiuki, Horyniec-Zdrój, Jarocin, Kuryłówka, Lubaczów, Radomyśl nad Sanem, Wiązownica, Wielkie Oczy; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Cieszanów, Narol, Sieniawa, Ulanów, Zaklików);
- Przygraniczny obszar funkcjonalny (gminy wiejskie: Horyniec-Zdrój, Lubaczów, Stary Dzików, Wiązownica, Wielkie Oczy; gminy miejsko-wiejskie Cieszanów, Narol, Oleszyce; gmina miejska Lubaczów);

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie R-POF (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (gminy wiejskie: Krzeszów, Radomyśl nad Sanem, Stary Dzików; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Cieszanów, Oleszyce, Sieniawa);
- Obszary terenów zamkniętych (gminy wiejskie: Harasiuki, Horyniec-Zdrój, Jarocin, Lubaczów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Narol, Ulanów; gminy miejsko-wiejskie: Oleszyce, Zaklików; gmina miejska Lubaczów);
- Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi (gminy wiejskie: Krzeszów, Kuryłówka, Lubaczów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Ulanów, Wiązownica; obszary miejskie gminy miejsko-wiejskiej Narol; gmina miejsko-wiejska Sieniawa; gmina miejska Lubaczów);
- Obszary cenne przyrodniczo (gminy wiejskie: Adamówka, Harasiuki, Horyniec-Zdrój, Jarocin, Krzeszów, Kuryłówka, Lubaczów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Stary Dzików, Wiązownica, Wielkie Oczy; gminy miejsko-wiejskie: Cieszanów, Narol, Oleszyce, Sieniawa, Zaklików);
- Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (gminy wiejskie: Horyniec-Zdrój, Krzeszów, Lubaczów, Wielkie Oczy; gminy miejsko-wiejskie: Cieszanów, Narol, Sieniawa, Ulanów, Zaklików);
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (gminy wiejskie: Adamówka, Harasiuki, Horyniec-Zdrój, Jarocin, Krzeszów, Kuryłówka, Lubaczów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Wielkie Oczy; gminy miejsko-wiejskie: Narol, Sieniawa, Zaklików; gmina miejska Lubaczów);
- Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin (gminy wiejskie: Adamówka, Kuryłówka, Lubaczów, Stary Dzików, Wiązownica, Wielkie Oczy; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Cieszanów, Sieniawa; gmina miejska Lubaczów);
- Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (gminy wiejskie: Krzeszów, Lubaczów; gminy miejsko-wiejskie: Oleszyce, Sieniawa);
- Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (gminy wiejskie: Horyniec-Zdrój, Jarocin; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Cieszanów, Narol, Sieniawa, Ulanów; gmina miejsko-wiejska Zaklików);
- Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego (gminy wiejskie: Horyniec-Zdrój, Lubaczów, Radomyśl nad Sanem, Wielkie Oczy; gminy miejsko-wiejskie: Cieszanów, Narol, Zaklików; gmina miejska Lubaczów);
- Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych (gminy wiejskie: Adamówka, Harasiuki, Krzeszów, Kuryłówka, Lubaczów, Wielkie Oczy; gminy miejsko-wiejskie: Cieszanów, Oleszyce, Sieniawa, Ulanów).

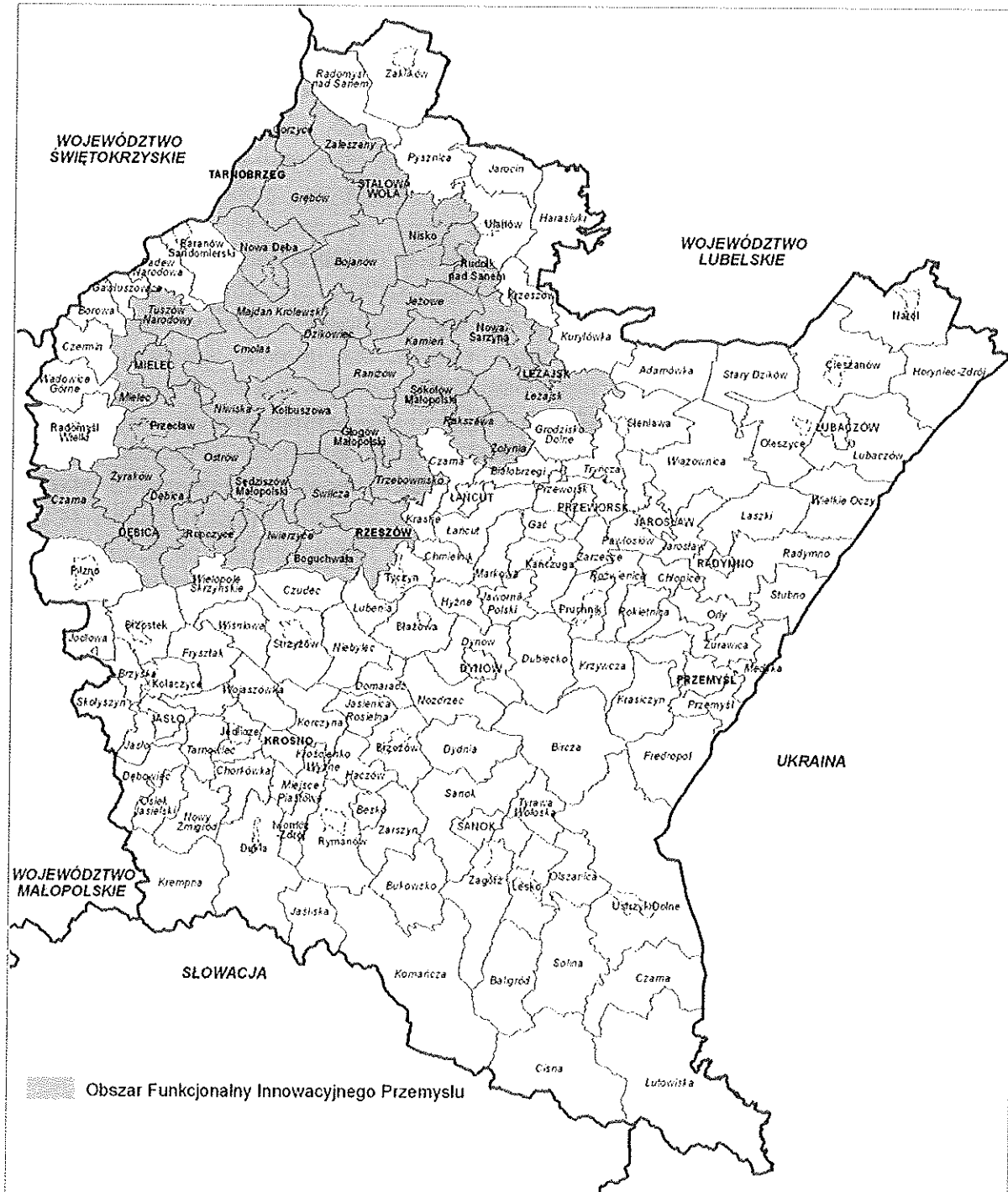
4.4. Obszar Funkcjonalny Innowacyjnego Przemysłu

Charakterystyka obszaru

Obszar Funkcjonalny Innowacyjnego Przemysłu (OFIP) obejmuje tereny centralnej i północnej części województwa (Nizinę Nadwiślańską, Dolinę Dolnego Sanu, Dolinę Dolnej Wisłoki, Równinę Tarnobrzeską, Płaskowyż Kolbuszowski i Pradolinę Podkarpacką). Obszar

obejmuje 6 miast: Rzeszów, Dębica, Leżajsk, Mielec, Stalowa Wola i Tarnobrzeg, 11 gmin miejsko-wiejskich: Boguchwała, Głogów Małopolski, Kolbuszowa, Nisko, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Przecław, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski i Sokołów Małopolski, oraz 23 gminy wiejskie: Bojanów, Cmolas, Czarna, Dębica, Dzikowiec, Gorzyce, Grębów, Iwerycze, Jeżowe, Kamień, Leżajsk, Majdan Królewski, Mielec, Niwiska, Ostrów, Rakszawa, Raniżów, Świlcza, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Zaleszany, Żołynia i Żyraków.

Rys. 26. Położenie OFIP

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Obszar zajmuje powierzchnię ok. 4 475,3 km² (ok. 25% pow. województwa), liczy 890 111 mieszkańców (ok. 41,8% ludności województwa), z czego 568 628 osób w wieku produkcyjnym (ok. 42% ludności w wieku produkcyjnym województwa), posiada ujemny wskaźnik salda migracji ogółem -470 osób (wskaźnik salda migracji dla województwa -2249) i posiada wskaźnik gęstości zaludnienia 258 os./1km² (województwo 119 os/1km²).

W obrębie OFIP znajdują się miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych: MOF Tarnobrzeg (gminy wiejskie: Gorzyce, Grębów; gmina miejsko-wiejska Nowa Dęba; gmina miejska Tarnobrzeg), MOF Stalowa Wola (gmina wiejska: Zaleszany; gmina miejsko-wiejska Nisko; gmina miejska Stalowa Wola) oraz MOF Mielec (gmina wiejska Tuszów Narodowy; gmina miejsko-wiejska Przecław; gmina miejska Mielec).

OFIP posiada dobrze wykształconą strukturę sieci osadniczej z Rzeszowem, jako ośrodkiem wojewódzkim, Stalową Wolą, Mielcem i Tarnobrzegiem, jako ośrodkami subregionalnymi i siecią mniejszych miast stanowiących lokalne ośrodki rozwoju i koncentracji usług. Na jego terenie występują najkorzystniejsze warunki do rozwoju funkcji przemysłowych oparte na historycznych początkach związanych z powstaniem w latach 30. XX w. Centralnego Okręgu Przemysłowego oraz na wysokim poziomie kultury technicznej kolejnych pokoleń pracowników. Gminy wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego charakteryzują się największą w województwie koncentracją nowoczesnych zakładów przemysłowych branży lotniczej, elektromaszynowej i chemicznej oraz firm informatycznych. Zakłady te w większości działają na terenie specjalnych stref ekonomicznych (tarnobrzesckiej, mieleckiej i krakowskiej) oraz w parkach technologicznych i przemysłowych. Zakłady działające w branży lotniczej i informatycznej w celu wzmocnienia swoich potencjałów utworzyły klastry branżowe. Klaster przemysłu lotniczego „Dolina Lotnicza”, skupia ponad 120 podmiotów, zlokalizowanych głównie w Rzeszowie, Mielcu, Sędziszowie Małopolskim, Dębicy i Stalowej Woli. Klaster Firm Informatycznych Polski Wschodniej skupia około 60 podmiotów, z czego 50 ma swoją siedzibę na terenie OFIP. Działają także mniejsze klastry wspierające sektor przemysłowy jak Podkarpacki Klaster Spawalniczy KLASTAL, Polski Klaster Innowacyjnych Technologii Kuźniczych HEFAJSTOS oraz Klaster Edukacji Zawodowej przy TSSE Euro-Park WISŁOSAN.

Wsparciem dla rozwijających się gałęzi przemysłu jest prowadzona działalność naukowa i edukacyjna w zakresie specjalizacji regionalnych, realizowana przez ośrodki badawczo-rozwojowe szkolnictwa wyższego z wiodącą rolą Politechniki Rzeszowskiej, inkubatory technologiczne oraz poprzez sieć szkół średnich i ponadgimnazjalnych.

Największym i najważniejszym ośrodkiem przemysłowym i naukowym OFIP jest Rzeszów. W mieście znajduje zatrudnienie ok. 14% ogółu pracujących w przemyśle na terenie województwa podkarpackiego. Na rzeszowskich uczelniach studiuje ponad 50 tys. osób.

Obszar Funkcjonalny Innowacyjnego Przemysłu posiada znaczne walory kulturowe, przyrodnicze i krajobrazowe. Znajdują się tutaj liczne zabytki architektury, muzea, miejsca pielgrzymkowe, ośrodki sztuki ludowej, są wyznaczone szlaki turystyczne i kulturowe. Dominującym typem krajobrazu jest krajobraz leśny urozmaicony licznymi pagórkami i terenami otwartymi dolin rzecznych. Stwarza to możliwości rozwoju funkcji turystycznej, szczególnie w zakresie turystyki biznesowej, weekendowej i leczniczej.

W południowo-zachodniej części obszaru, charakteryzującej się dobrymi glebami, występuje koncentracja gospodarstw specjalizujących się w uprawie roślin o wysokich wymaganiach glebowych. W wyznaczonym obszarze ponad 30% powierzchni zajmują lasy.

Gminy położone w środkowej części obszaru cechuje wysoka lesistość, wynosząca od 40% do 60%, z występującymi zwartymi kompleksami leśnymi dawnej Puszczy Sandomierskiej, co pozwala na rozwój gospodarki leśnej na tych terenach. Znaczna część powierzchni OFIP objęta jest różnymi formami ochrony przyrody, co przesądza o proekologicznych kierunkach zagospodarowania.

Obszar charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną poprzez istniejącą autostradę A4, sieć dróg krajowych i wojewódzkich, linie kolejowe i lotniska.

Gminy położone w północno-wschodniej części OFIP są objęte programem strategicznym „Błękitny San”, którego głównym celem jest wzrost poziomu i warunków życia mieszkańców.

Do najważniejszych zagrożeń i barier rozwoju obszaru należy stosunkowo duży procent powierzchni narażony na występowanie powodzi (w części północnej) i osuwisk (w części południowej) oraz niezadowalający stan techniczny części dróg i linii kolejowych. Kolejną barierą rozwojową widoczną szczególnie w otoczeniu większych ośrodków miejskich jest zjawisko niekontrolowanej suburbanizacji blokujące naturalny rozwój struktur miejskich oraz powodujące nieład i konflikty przestrzenne.

Istotnym ograniczeniem rozwoju gospodarki jest niezadowalający poziom współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a sektorem naukowym, szczególnie w zakresie projektów innowacyjnych.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Rzeszów – silny ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitalne, w tym edukacyjne i naukowe na rzecz innowacyjnego przemysłu; Utrwalone specyficzne funkcje przemysłowe wyróżniające poszczególne ośrodki subregionalne i lokalne; Dobrze wykształcona struktura sieci osadniczej z ośrodkiem wojewódzkim, ośrodkami subregionalnymi i siecią małych miast stanowiących lokalne ośrodki rozwoju i koncentracji usług; Dobra dostępność komunikacyjna obszaru poprzez sieć dróg, linii kolejowych i lotniska; Rozwijające się szkolnictwo wyższe, jako zaplecze nauko-badawcze oraz kadrowe dla przedsiębiorstw; Wysoka jakość kapitału ludzkiego, dobrze wykształcona kadra pracownicza; Korzystne warunki dla rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na terenach wiejskich; Bogactwo zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego; Korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa w południowo-zachodniej części obszaru i gospodarki leśnej w części środkowej obszaru. 	<ul style="list-style-type: none"> Znaczna część obszaru narażona na występowanie powodzi oraz osuwisk; Niezadowalający stan techniczny części dróg i linii kolejowych; Niezadowalający poziom współpracy firm z sektorem naukowym; Zjawisko niekontrolowanej suburbanizacji wokół ośrodków miejskich.

Priorytet rozwojowy

Rozwój przemysłu nowoczesnych technologii.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowe – przemysłowa, usługowa;
- Towarzyszące – rolnicza, turystyczna.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Podmioty gosp. narodowej w rejestrze REGON – spółki handlowe razem (2013r.)	5 845	zwiększenie	BDL GUS
2.	Podmioty gosp. narodowej w rejestrze REGON – spółki cywilne (2013r.)	5 748	zwiększenie	BDL GUS
3.	Podmioty gosp. narodowej w rejestrze REGON – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (2013r.)	53 974	zwiększenie	BDL GUS
4.	Podmioty gosp. narodowej w rejestrze REGON – sekcja przemysł razem (2013r.)	352	zwiększenie	BDL GUS
5.	Podmioty gosp. narodowej w rejestrze REGON – sekcja działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (2013r.)	471	zwiększenie	BDL GUS
6.	Roczna liczba udzielonych noclegów ogółem w turystycznych obiektach noclegowych (2013r.)	583,4 tys.	zwiększenie	BDL GUS
7.	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych ogółem	49 013	zmniejszenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój bazy innowacyjnego przemysłu;
- rozwój drobnej przedsiębiorczości;
- rozwój funkcji metropolitalnych Rzeszowa;
- wzmocnienie roli miast, jako ośrodków kreujących wysoką jakość życia mieszkańców;
- rozbudowa infrastruktury technicznej i transportowej;
- rozbudowa infrastruktury przeciwpowodziowej;
- rozwój turystyki w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe;
- rozwój produkcji rolnej oraz bazy przetwórstwa rolno-spożywczego;
- rozwój gospodarki leśnej oraz bazy przetwórstwa drewna.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- rozwój zakładów przemysłowych m.in. w branży lotniczej, elektromaszynowej i chemicznej oraz firm informatycznych, z wykorzystaniem potencjału naukowo-badawczego i zaawansowanych technologii z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- wzmacnianie zewnętrznych i wewnętrznych powiązań komunikacyjnych obszaru;
- poprawa stanu technicznego infrastruktury drogowej i kolejowej;
- rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej, w tym rozwój gospodarstw agroturystycznych;
- użytkowanie dolin rzecznych Wisły, Sanu, Wisłoki i Wisłoka zapewniające zachowanie drożności i walorów przyrodniczych korytarzy ekologicznych oraz ich zagospodarowanie w dostosowaniu do wymogów ochrony przeciwpowodziowej;

- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi;
- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- rozwój rolnictwa ekologicznego dostosowanego do lokalnych warunków, poprawa struktury agrarnej gospodarstw;
- zagospodarowanie turystyczne w dostosowaniu do chłonności środowiska;
- zachowanie i ochrona zabytkowych obiektów i założeń przestrzennych oraz współczesnego materialnego dziedzictwa kulturowego;
- ochrona i racjonalna gospodarka zasobami wodnymi, leśnymi i zasobami kopalin.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu – *(z preferencją obszarów koncentracji przedsiębiorstw z sektorów wysokiej szansy)*;
- 1.2.1. Rozwój badań stosowanych i rozwojowych obejmujących specjalizacje regionalne, jako kluczowy czynnik wzmacniania przewag konkurencyjnych województwa;
- 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa;
- 2.1.2. Tworzenie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dostosowanej do zmieniającego się regionalnego rynku pracy, postępu technologicznego oraz potrzeb branż kluczowych gospodarki regionu;
- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym;
- 3.3.2. Wzmacnianie funkcji metropolitalnych realizowanych przez Rzeszów oraz wspieranie rozwoju nowych funkcji zwiększających zakres świadczonych usług wyższego rzędu;
- 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne.

Obszary o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie OFIP (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Miejski Obszar Funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Rzeszowa (gminy wiejskie: Świlcza, Trzebownisko; gminy miejsko-wiejskie: Boguchwała, Głogów Małopolski; gmina miejska Rzeszów);
- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych (gminy wiejskie: Czarna, Dębica, Gorzyce, Grębów, Iwierzycy, Jeżowe, Kamień, Leżajsk, Mielec, Ostrów, Rakszawa, Świlcza, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Zaleszany, Żolynia, Żyraków; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Boguchwała, Głogów Małopolski, Kolbuszowa,

Nisko, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Przecław, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski, Sokół Małopolski);

- Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych (gminy wiejskie: Bojanów, Cmolas, Dzikowiec, Majdan Królewski, Niwiska, Raniżów);
- Górski obszar funkcjonalny (gminy wiejskie: Dębica, Iwierzycy; gmina miejsko-wiejska Ropczyce; gmina miejska Dębica);

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie OFIP (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (gminy wiejskie: Czarna, Dębica, Gorzyce, Iwierzycy, Leżajsk, Mielec, Świlcza, Trzebownisko, Zaleszany, Żyraków; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Boguchwała, Przecław, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski);
- Obszary terenów zamkniętych (gminy wiejskie: Bojanów, Cmolas, Czarna, Dębica, Dzikowiec, Gorzyce, Grębów, Iwierzycy, Jeżowe, Leżajsk, Majdan Królewski, Mielec, Świlcza, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Zaleszany; obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej Przecław; gminy miejsko-wiejskie: Boguchwała, Głogów Małopolski, Kolbuszowa, Nisko, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski; gmina miejska: Leżajsk, Rzeszów, Stalowa Wola, Tarnobrzeg);
- Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi (gminy wiejskie: Czarna (powiat dębicki), Dębica, Gorzyce, Leżajsk, Mielec, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Zaleszany, Żyraków; obszary wiejskie gminy miejsko-wiejskiej Nowa Sarzyna; gminy miejsko-wiejskie: Nisko, Przecław, Rudnik nad Sanem; gminy miejskie: Dębica, Leżajsk, Mielec, Stalowa Wola, Tarnobrzeg);
- Obszary potencjalnego występowania osuwisk (gminy wiejskie: Dębica, Iwierzycy; gminy miejsko-wiejskie: Boguchwała, Ropczyce, Sędziszów Małopolski; gminy miejskie: Dębica, Rzeszów);
- Obszary cenne przyrodniczo (gminy wiejskie: Bojanów, Cmolas, Dębica, Dzikowiec, Gorzyce, Grębów, Iwierzycy, Jeżowe, Kamień, Leżajsk, Majdan Królewski, Mielec, Niwiska, Ostrów, Rakszawa, Raniżów, Świlcza, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Zaleszany, Żołynia; gminy miejsko-wiejskie: Boguchwała, Głogów Małopolski, Kolbuszowa, Nisko, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Przecław, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski, Sokół Małopolski); gminy miejskie: Dębica, Leżajsk, Mielec, Stalowa Wola, Tarnobrzeg);
- Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (gminy wiejskie: Dębica, Rakszawa; gminy miejsko-wiejskie: Głogów Małopolski, Kolbuszowa, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Przecław, Rudnik nad Sanem, Sokół Małopolski; gminy miejskie: Leżajsk, Mielec, Rzeszów, Stalowa Wola, Tarnobrzeg);
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (gminy wiejskie: Bojanów, Cmolas, Czarna, Dębica, Dzikowiec, Gorzyce, Grębów, Iwierzycy, Jeżowe, Kamień, Leżajsk, Majdan Królewski, Mielec, Niwiska, Ostrów, Rakszawa, Raniżów, Świlcza, Trzebownisko, Tuszów Narodowy, Zaleszany, Żołynia, Żyraków; gminy miejsko-wiejskie: Boguchwała, Głogów Małopolski, Kolbuszowa, Nisko, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Przecław, Ropczyce, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski, Sokół Małopolski; gminy miejskie: Dębica, Leżajsk, Mielec, Rzeszów, Stalowa Wola, Tarnobrzeg);

- Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin (gminy wiejskie: Cmolas, Dębica, Dzikowiec, Grębów, Iwierzycy, Leżajsk, Ostrów, Rakszawa, Świlcza, Trzebownisko, Zaleszany, Żołynia; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Boguchwała, Głogów Małopolski, Kolbuszowa, Nowa Sarzyna, Przecław, Sędziszów Małopolski; gminy miejskie: Leżajsk, Rzeszów);
- Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (gmina wiejska Leżajsk; gminy miejsko-wiejskie: Nowa Sarzyna i Ropczyce);
- Obszary funkcjonalne tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (gminy wiejskie: Cmolas, Grębów, Majdan Królewski, Niwiska, Świlcza; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Nisko, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Rudnik nad Sanem, Sędziszów Małopolski, Sokołów Małopolski; obszar miejski gminy miejsko-wiejskiej Boguchwała; gminy miejskie: Dębica, Mielec, Stalowa Wola, Tarnobrzeg);
- Obszary funkcjonalne o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego (gminy wiejskie: Gorzyce, Zaleszany);
- Obszary funkcjonalne o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych (gminy wiejskie: Dębica, Iwierzycy, Kamień, Leżajsk, Majdan Królewski, Niwiska, Rakszawa, Tuszów Narodowy, Żołynia, Żyraków; gminy miejsko-wiejskie: Nowa Sarzyna, Sokołów Małopolski).

4.5. Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej

Charakterystyka obszaru

Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej (OFGR-S) obejmuje gminy położone w pasie pomiędzy Łańcutem a Przemyślem. Zlokalizowany jest na części Podgórzia Rzeszowskiego, Pradoliny Podkarpackiej, Płaskowyżu Tarnogrodzkiego i Płaskowyżu Kolbuszowskiego oraz Doliny Dolnego Sanu. Na terenie obszaru znajdują się 22 gminy wiejskie: Medyka, Orły, Przemyśl, Stubno, Żurawica, Chłopice, Jarosław, Laszki, Pawłosiów, Radymno, Rokietnica, Rożwienica, Gać, Przeworsk, Tryńcza, Zarzecze, Czarna (powiat łańcucki), Łańcut, Białobrzegi, Markowa, Grodzisko Dolne, Leżajsk, Krasne; 2 gminy miejsko-wiejskie: Pruchnik, Kańczuga i 5 miejskich: Przemyśl, Jarosław, Radymno, Przeworsk i Łańcut, które zostały włączone do OFGR-S w celu zapewnienia jego spójności przestrzennej oraz ze względu na pełnioną ważną rolę w obsłudze terenów wiejskich.

Gmina miejska Przemyśl i gminy wiejskie: Medyka, Orły, Przemyśl, Żurawica, znajdują się w obrębie miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Przemyśl.

Łączna powierzchnia obszaru⁴⁵ to 2 074 km², co stanowi 11,6% ogólnej powierzchni województwa podkarpackiego. Liczba mieszkańców⁴⁶ – 364 070 osób i jest to 17,1% ogólnej liczby ludności w województwie. Gęstość zaludnienia jest wyższa od średniej wojewódzkiej i wynosi 175,5 os./km².

Delimitacja obszaru funkcjonalnego oparta została na ocenie uwarunkowań przyrodniczych, strukturalnych, historycznych rozwoju rolnictwa na tym obszarze. Część gmin OFGR-S jest objęta programem strategicznym „Błękitny San”, którego głównym celem jest wzrost poziomu i warunków życia mieszkańców.

⁴⁵ Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2014 r.)

⁴⁶ Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2014 r.)

Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej ma bardzo dobre warunki przyrodnicze do rozwoju rolnictwa wysokotowarowego oraz ekologicznego w skali województwa podkarpackiego. Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej⁴⁷ dla całego OFGR-S wynosi 91,5 pkt, przy średniej dla województwa 70,4 pkt. OFGR-S cechuje się ciepłym klimatem z długim okresem wegetacyjnym, urodzajnymi glebami wytworzonymi głównie na utworach piaszczysto-pyłowych i lessowych oraz dobrą dostępnością do zasobów wodnych. Uwarunkowania przyrodnicze sprzyjają uprawie roślin o dużych wymaganiach glebowo-klimatycznych, w tym m.in. pszenicy, kukurydzy, rzepaku i rzepiku. Na terenie obszaru funkcjonalnego panują dogodne warunki do produkcji warzyw oraz sadownictwa. Jest to obszar o bardzo wysokiej kulturze rolnej. Dominuje otwarta rolnicza przestrzeń produkcyjna, brak jest większych kompleksów leśnych.

Działalność rolnicza w obszarze funkcjonalnym oraz współczesna struktura agrarna są efektami historycznych przeobrażeń społeczno-gospodarczych regionu. W wyniku transformacji ustrojowej na terenie OFGR-S zlikwidowanych zostało wiele zakładów przemysłowych, co z kolei przyspieszyło odpływ wykształconej ludności do ośrodków miejskich położonych poza omawianym obszarem. Pomimo kryzysu lat 90. związanego z funkcjonowaniem rolnictwa w warunkach gospodarki wolnorynkowej, w obszarze funkcjonalnym nie zaniechano działalności rolnej i nadal ją rozwijano.

Grunty orne i sady stanowią 72,3% i 2,4% ogółu użytków rolnych⁴⁸ obszaru. Częściowym ograniczeniem dla rozwoju rolnictwa są procesy erozji gleb związane z intensywnym użytkowaniem pól uprawnych oraz rzeźbą terenu.

Głównymi problemami obszaru są: rozdrobnienie pól uprawnych, nadmiar zasobów siły roboczej oraz niska towarowość produkcji rolnej. Brak jest większych zakładów przemysłowych, występują licznie małe i średnie przedsiębiorstwa produkcji rolno-spożywczej oraz hodowlane. Bodźcem dla rozwoju gospodarczego są przebiegające przez obszar korytarze TEN-T: trasa drogowa E40 i linia kolejowa E30.

Obszar charakteryzuje się bardzo wysokimi walorami dziedzictwa kulturowego, należy do atrakcyjnych pod względem turystycznym obszarów województwa. Ważniejsze zabytki kultury materialnej zlokalizowane są w Łańcucie, Przemyśle, Jarosławiu oraz Przeworsku. Na terenie OFGR-S znajduje się m.in. cerkiew w Chotyńcu (obiekt wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO), zespół pałacowo-parkowy w Łańcucie (uznany za pomnik historii), Twierdza Przemyśl i inne.

Miasta: Przemyśl, Jarosław, Przeworsk, Łańcut, Radymno są ośrodkami, które skupiają ważne funkcje usługowe (handlowe, administracyjne, edukacyjne), przemysłowe oraz zapewniają obsługę terenów wiejskich. Ośrodki miejskie posiadają potencjał produkcyjny w branżach zielonego przemysłu: spożywczego, elektromaszynowego, mineralnego i lekkiego.

Obszar Funkcjonalny Gospodarki Rolno-Spożywczej charakteryzuje się typowo rolniczym krajobrazem, w którym można wyróżnić części: zachodnią i środkową oraz wschodnią, różniące się lokalnymi uwarunkowaniami.

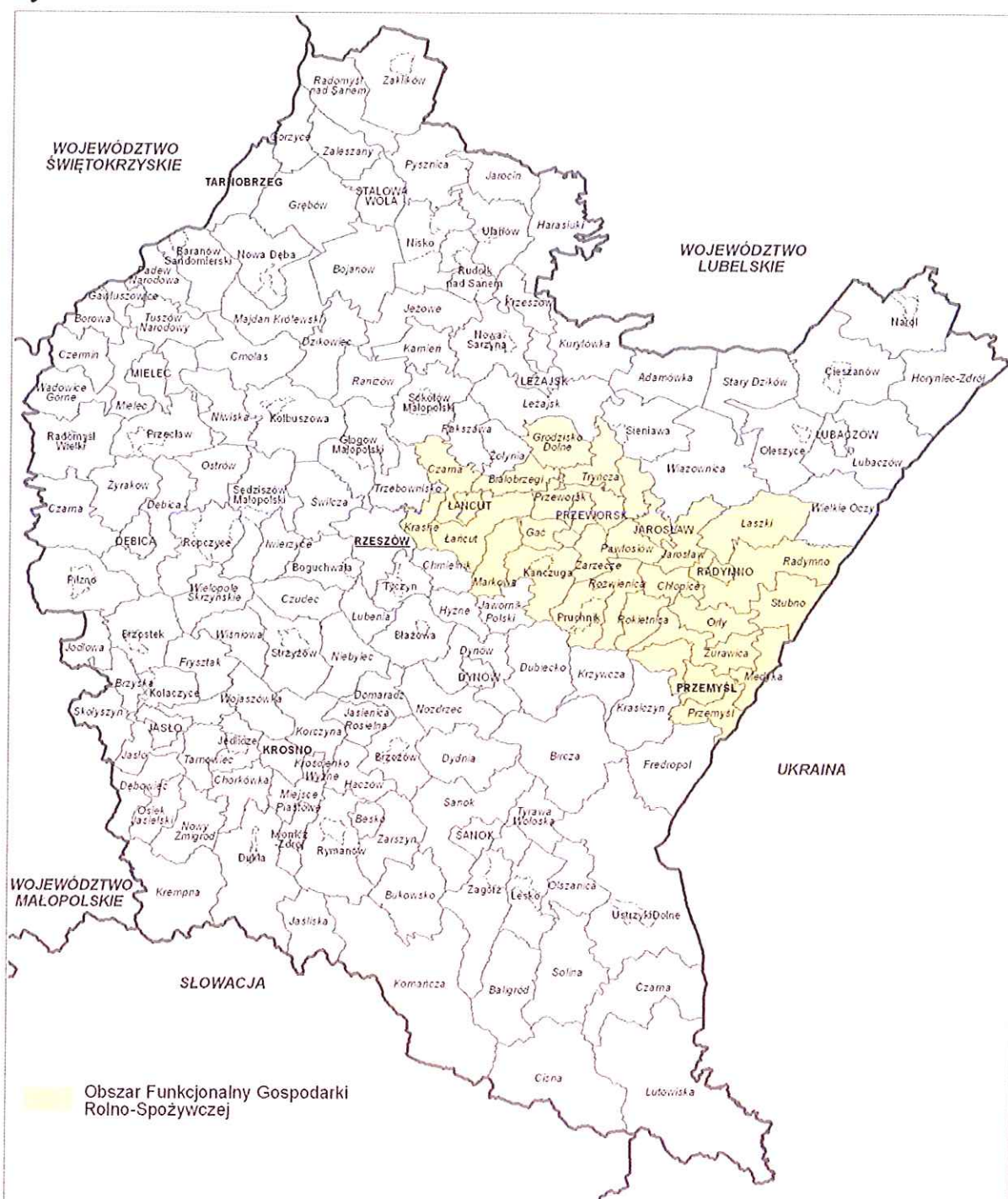
Część zachodnia i środkowa, położona między: gminą Krasne, miastami Łańcut i Jarosław, a gminą Laszki, cechuje się dużym udziałem użytków rolnych oraz towarzyszących im upraw sadowniczych w ogólnej powierzchni gmin. Produkcyjna

⁴⁷ Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej, Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, 2007.

⁴⁸ Bank Danych Lokalnych GUS (stan na 31.12.2014 r.).

przestrzeń rolnicza ma bardzo korzystne warunki przyrodnicze. W powierzchni zasiewów dominują zboża (pszenica, kukurydza) oraz uprawy przemysłowe (buraki cukrowe, rzepak i rzepik). W obszarze zlokalizowane są liczne fermy drobiu oraz trzody chlewnej, a także przedsiębiorstwa branży spożywczo-przemysłowej wyspecjalizowane w przetwórstwie mięsnym. Ograniczeniem dla rozwoju wysokotowarowego rolnictwa jest zwiększona podatność pól uprawnych na erozję oraz znaczny udział gospodarstw prowadzących działalność rolniczą o powierzchni poniżej 1 ha. Problem stanowi również mała liczba zbiorników małej retencji wody dla celów gospodarczych, w tym sadownictwa.

Rys. 27. Położenie OFGR-S

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Część wschodnia posiada najkorzystniejsze warunki przyrodnicze, strukturalne oraz przestrzenne do rozwoju produkcji rolnej oraz sadownictwa. Tereny położone na wschód od Jarosława, w pasie między Radymnem a Przemyślem, cechują się bardzo korzystną strukturą powierzchniową (duży udział gospodarstw prowadzących działalność rolniczą o powierzchni powyżej 15 ha) oraz brakiem czynników ograniczających produkcję rolniczą. Dominującymi gatunkami zasiewów są zboża (pszenica, kukurydza), rośliny przemysłowe (rzepak i rzepik) oraz warzywa.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Korzystne i bardzo korzystne warunki przyrodnicze (agroklimat, hydrologia, gleby) do rozwoju produkcji rolnej; Obszar o wysokiej kulturze rolnej; Niski poziom zanieczyszczenia środowiska; Duży udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni obszaru; Korzystna struktura wiekowa mieszkańców; Liczne przedsiębiorstwa produkcji rolno-spożywczej; Zasoby naturalne i potencjał społeczno-gospodarczy umożliwiające rozwój zielonego przemysłu; Dobrze rozwinięta sieć osadnicza z licznymi ośrodkami miejskimi, w tym: Przemyślem, Jarosławiem, Przeworskiem i Łańcutem; Bardzo wysokie walory dziedzictwa kulturowego; Dobra dostępność zewnętrzna i wewnętrzna obszaru. 	<ul style="list-style-type: none"> Granica z Ukrainą jako zewnętrzna granica UE oraz Strefy Schengen – istotna bariera rozwoju dla wschodniej części obszaru; Zagrożenie powodziowe w dolinach rzeki Wisłok, San, Szkło, Mlecza; Ograniczenie rozwoju rolnictwa związane z procesami erozyjnymi gleb; Antropopresja związana z rozwojem zabudowy na terenach o korzystnych warunkach przyrodniczych dla rozwoju produkcji rolnej; Niekorzystna struktura agrarna – duże rozdrobnienie gospodarstw; Odpływ ludności do ośrodków miejskich.

Priorytet rozwojowy

Rozwój rolnictwa i wzmocnienie żywicielskiej roli obszaru w oparciu o korzystne warunki przyrodnicze.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowa – rolnicza;
- Towarzyszące – usługowa (obsługi rolnictwa), produkcyjna (przetwórstwo rolno-spożywcze), turystyczna, w tym turystyka kulturowa oraz agroturystyka.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Udział gruntów ornych w ogólnej powierzchni użytków rolnych (2014 r.)	72,2%	zwiększenie	BDL GUS
2.	Udział gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą o powierzchni >10ha w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą (2010 r.)	3,9%	zwiększenie	GUS PSR
3.	Udział powierzchni upraw przemysłowych w ogólnej powierzchni upraw (2010 r.)	13,5%	zwiększenie	GUS PSR
4.	Średnia powierzchnia użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (2010 r.)	3,13 ha	zwiększenie	GUS PSR
5.	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych działających w sektorze rolniczym – sekcja A, dział 01(2014 r.)	283	zwiększenie	BDL GUS
6.	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych działających w sektorze przetwórstwa przemysłowego spożywczego – sekcja C, dział 10,11 (2014 r.)	295	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- utrzymanie i wzmocnienie zrównoważonej gospodarki rolnej, opartej na zdywersyfikowanym wykorzystaniu ziemi;
- zachowanie funkcji przemysłowych ośrodków miejskich oraz rozwój „zielonego przemysłu” tj. przemysłu opartego o produkty i surowce regionalne, funkcjonującego zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju;
- rozwój stref aktywności gospodarczej oraz instytucji otoczenia biznesu;
- rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego oraz usług związanych z obsługą rolnictwa;
- utrzymanie i rozbudowa infrastruktury transportowej oraz technicznej, w tym energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii;
- rozwój turystyki, w tym agroturystyki, w oparciu o bogate zasoby dziedzictwa kulturowego.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- utrzymanie dotychczasowego użytkowania terenów rolniczych, przy jednoczesnym tworzeniu warunków do rozwoju rolnictwa towarowego;
- zachowanie walorów krajobrazu kulturowego, w tym tradycyjnego krajobrazu rolniczego;
- rozwój rolnictwa ekologicznego, w szczególności na terenach o dobrym stanie środowiska;
- uwzględnienie ochrony terenów o wysokim wskaźniku waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej przy lokalizacji inwestycji;
- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- utrzymanie istniejących urządzeń melioracyjnych oraz budowa zbiorników małej retencji dla celów gospodarczych;
- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi;
- zachowanie i ochrona walorów dziedzictwa kulturowego, w tym rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych świadczących o unikatowej historii i kulturze obszaru;
- rozwój infrastruktury turystycznej.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020
wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych;
- 1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;

- 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi;
- 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej;
- 4.2.2. Zapewnienie właściwej gospodarki odpadami;
- 4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno-ściekowej.

Obszary o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie OFGR-S (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Miejski Obszar Funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Rzeszowa (gminy wiejskie: Czarna, Krasne, Łańcut; gmina miejska Łańcut);
- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych (gminy wiejskie: Białobrzegi, Chłopice, Czarna, Gać, Grodzisko Dolne, Jarosław; Krasne, Laszki, Leżajsk, Łańcut, Markowa, Medyka, Orły, Pawłosiów, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rokitnica, Roźwienica, Tryńcza, Zarzecze, Żurawica; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Kańczuga, Pruchnik);
- Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wparcia procesów rozwojowych (gmina wiejska Stubno);
- Górski Obszar Funkcjonalny (gmina miejsko-wiejska Pruchnik);
- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny (gminy wiejskie: Chłopice, Jarosław, Laszki, Medyka, Orły, Pawłosiów, Pruchnik, Przemyśl, Radymno, Rokitnica, Roźwienica, Stubno, Żurawica; gminy miejskie: Jarosław, Przemyśl, Radymno).

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie OFGR-S (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (gminy wiejskie: Białobrzegi, Chłopice, Czarna, Gać, Grodzisko Dolne, Jarosław, Krasne, Laszki, Leżajsk, Łańcut, Markowa, Orły, Pawłosiów, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rokitnica, Roźwienica, Stubno, Tryńcza, Zarzecze, Żurawica; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Kańczuga, Pruchnik);
- Obszary terenów zamkniętych (gminy wiejskie: Jarosław, Laszki, Pawłosiów, Radymno, Grodzisko Dolne, Krasne, Leżajsk, Czarna, Łańcut, Medyka, Orły, Przemyśl, Żurawica, Przeworsk, Tryńcza; gminy miejskie: Jarosław, Radymno, Leżajsk, Łańcut, Przemyśl, Przeworsk);
- Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi (gminy wiejskie: Białobrzegi, Czarna (powiat łańcucki), Jarosław, Laszki, Leżajsk, Medyka, Orły, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Stubno, Tryńcza, Zarzecze, Żurawica; gminy miejskie: Jarosław, Leżajsk, Łańcut, Przemyśl, Przeworsk, Radymno);
- Obszary potencjalnego występowania osuwisk (gminy wiejskie: Łańcut, Markowa, Przemyśl, Rokitnica, Roźwienica, Żurawica; gminy miejsko-wiejskie: Kańczuga, Pruchnik i gmina miejska Przemyśl);

- Obszary cenne przyrodniczo (gminy wiejskie: Białobrzegi, Grodzisko Dolne, Jarosław, Laszki, Leżajsk, Łańcut, Markowa, Przemyśl, Rokietnica, Roźwienica, Stubno, Tryńcza, Żurawica; gminy miejsko-wiejskie: Kańczuga i Pruchnik; gminy miejskie: Jarosław, Leżajsk, Przemyśl);
- Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (gminy wiejskie: Jarosław, Markowa, Medyka, Orły, Pruchnik, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Zarzecze, Żurawica; gminy miejsko-wiejskie: Kańczuga i Pruchnik; gminy miejskie: Jarosław, Leżajsk, Łańcut, Przemyśl, Przeworsk, Radymno);
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (gminy wiejskie: Białobrzegi, Gać, Grodzisko Dolne, Jarosław, Krasne, Laszki, Leżajsk, Łańcut, Markowa, Medyka, Orły, Pawłosiów, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rokietnica, Roźwienica, Stubno, Tryńcza, Zarzecze, Żurawica; gminy miejsko-wiejskie: Kańczuga i Pruchnik; gminy miejskie: Jarosław, Leżajsk, Łańcut, Przemyśl, Przeworsk, Radymno);
- Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin (gminy wiejskie: Białobrzegi, Czarna, Gać, Grodzisko Dolne, Jarosław, Krasne, Leżajsk, Łańcut, Markowa, Medyka, Orły, Pawłosiów, Przemyśl, Przeworsk, Rokietnica, Roźwienica, Tryńcza, Zarzecze, Żurawica; obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej Kańczuga; gmina miejsko-wiejska Pruchnik; gminy miejskie: Jarosław, Leżajsk, Przemyśl, Przeworsk);
- Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (gminy wiejskie: Grodzisko Dolne, Laszki, Leżajsk, Tryńcza; gminy miejsko-wiejskie: Kańczuga, Pruchnik);
- Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (gminy wiejskie: Chłopice, Czarna, Grodzisko Dolne, Rokietnica, Stubno; obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej Pruchnik; gminy miejskie: Przemyśl, Przeworsk, Radymno);
- Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego (gminy wiejskie: Medyka, Stubno);
- Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych (gminy wiejskie: Gać, Grodzisko Dolne, Laszki, Leżajsk, Markowa, Przeworsk, Radymno, Rokietnica, Roźwienica, Stubno, Tryńcza; gmina miejsko-wiejska Pruchnik).

4.6. Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich

Charakterystyka obszaru

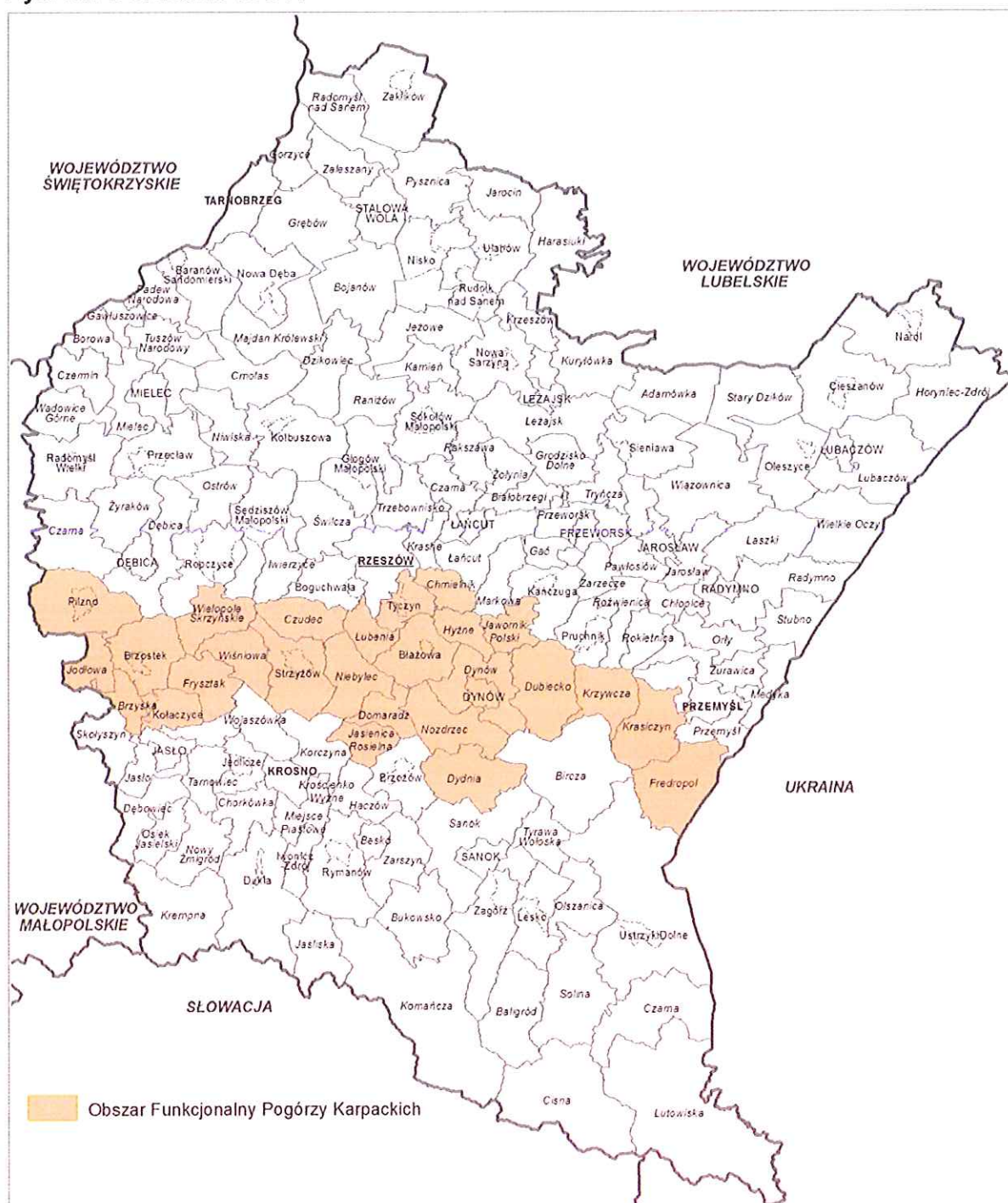
Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich (OFPK) obejmuje gminy położone w podkarpackiej części Pogórza Ciężkowickiego oraz na terenach Pogórza Strzyżowskiego, Pogórza Dynowskiego i Pogórza Przemyskiego. Do tego obszaru włączono 1 gminę miejską: Dynów; 6 gmin miejsko-wiejskich: Pilzno, Brzostek, Kołaczyce, Strzyżów, Tyczyn, Błażowa; 20 gmin wiejskich: Jodłowa, Brzyska, Wielopole Skrzyńskie, Frysztak, Wiśniowa, Czudec, Lubenia, Niebylec, Domaradz, Jasienica Rosielna, Chmielnik, Hyżne, Dynów, Nozdrzec, Dydnia, Jawornik Polski, Dubiecko, Krzywczyna, Krasiczyn, Fredropol.

Gmina wiejska Krasiczyn znajduje się w obrębie miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Przemyśl.

Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich zajmuje powierzchnię 2 484 km², co stanowi 13,92% powierzchni województwa, a zamieszkiwany jest przez 238 357 osób, co stanowi 11,19% mieszkańców województwa podkarpackiego. Gęstość zaludnienia w obszarze

funkcjonalnym wynosi 96 osób na 1 km² – mniej niż średnia województwa podkarpackiego (119 osób / km²). Wskaźnik przyrostu naturalnego w 2013 r. był dodatni i wynosił 0,53 osób na 1000 mieszkańców OFPK, był mniejszy od wskaźnika dla województwa podkarpackiego (0,80). Wartość wskaźnika migracji dla OFPK wynosiła -1,25 osób na 1000 ludności. Ujemne saldo migracji odnotowało większość gmin OF, z wyjątkiem gmin: Pilzno, Tyczyn, Błażowa, Chmielnik, Krasiczyn. Wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym dla OFPK wynosił 60,9 na 100 osób w wieku produkcyjnym, był zbliżony do wartości wskaźnika dla województwa. Wskaźnik bezrobocia osób w wieku produkcyjnym dla OFPK wynosił 14,2%.

Rys. 28. Położenie OFPK

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Gminy położone we wschodniej części OFPK są objęte programem strategicznym „Błękitny San”, którego głównym celem jest wzrost poziomu i warunków życia mieszkańców.

Mimo trudnych warunków fizyczno-geograficznych, klimatycznych i glebowych, w przeszłości był to głównie obszar działalności rolniczej z niewielkim udziałem produkcji przemysłowej i usług, skoncentrowanych w miejscowościach będących siedzibami gmin. Na początku transformacji ustrojowej ceny zbytu produktów rolnych nie kompensowały kosztów ich produkcji, prowadzonej w trudnych górzystych warunkach i z zastosowaniem przestarzałych metod gospodarowania. Duże rozdrobnienie agrarne oraz likwidacja wielu zakładów przemysłowych spotęgowały tylko trudną sytuację społeczno-gospodarczą mieszkańców. Wskutek tego zwiększyła się fala odpływu młodych ludzi do większych ośrodków lub za granicę, zaniechano działalności rolnej głównie na terenach o trudniejszej dostępności. Zwiększyła się powierzchnia odlogów, które z czasem w sposób samoistny zostały przekształcone i są nadal przekształcane w tereny zalesione. Zmienność i różnorodność ukształtowania terenu, krajobrazów kulturowo-przyrodniczych oraz ciągły wzrost powierzchni lasów powoduje zwiększenie całorocznej atrakcyjności turystycznej wyznaczonego obszaru funkcjonalnego. Bogate dziedzictwo kulturowe wieloetnicznego pogranicza w połączeniu z unikatowymi walorami przyrodniczymi (obszary Natura 2000 i Obszary Chronionego Krajobrazu), tworzy duży potencjał turystyczny i skłania do aktywnej turystyki wypoczynkowej, krajoznawczej czy religijno-pielgrzymkowej. Zwiększa to szansę odpowiedniego wykorzystania istniejących potencjałów rozwojowych (turystycznych, rolniczych, przyrodniczych i kulturowych).

W ostatnich dwudziestu latach pojawiła się możliwość zamiany głównej wady pogórskiego rolnictwa, czyli rozdrobnienia agrarnego, w potencjał rozwojowy enoturystyki będącej specyficzną odmianą agroturystyki. Dobre przykłady rozwoju podkarpackiego winiarstwa, zainicjowane w okolicach Jasła, uświadomiły małym i średnim rolnikom, że równoleżnikowe ukształtowanie wzgórz o wysokości do 400 m n.p.m. stwarza bardzo dobre warunki do uprawy winorośli przede wszystkim na stokach o wystawie południowej i południowo-zachodniej. Uprawa winorośli nie wymaga bardzo dobrych gleb, może być uprawiana na małych działkach od kilku arów wzwyż. Wymaga odpowiedniej lokalizacji (zbocza wzgórz o wystawie południowej lub południowo-zachodniej) oraz bardzo dużego nakładu pracy ręcznej, zapewnia jednak godziwe dochody. W połączeniu z działalnością agroturystyczną, wskutek synergii, dodatni efekt ekonomiczny można zostać wzmocniony. Przykład rozwoju podkarpackiego winiarstwa stanowi zachętę dla innych rolników do poszukiwania alternatywnych sposobów zagospodarowania swoich rozdrobnionych działek. Zakładanie sadów, winnic, niewielkich upraw ekologicznych, a w trudniej dostępnych miejscach plantacji roślin energetycznych, stanowić będzie o rozwoju OFPK.

Do najważniejszych problemów tego obszaru funkcjonalnego należy zagrożenie powodziowe, głównie w dolinach rzek: Wisłoka, Wisłok, San. Z uwagi na ukształtowanie terenu każdy ciek wodny w przypadku gwałtownych opadów deszczu stanowi zagrożenie powodziowe, dlatego problem dotyczy całego obszaru funkcjonalnego. Zagrożenie powodzią będącej następstwem nawałnych, ale lokalnych opadów deszczu zmniejsza się jednak wraz ze wzrostem powierzchni obszarów zalesionych.

Na terenie całego obszaru funkcjonalnego występuje zagrożenie osuwisk ziemi oraz antropopresja zabudowy mieszkaniowej, letniskowej i obsługi turystyki na terenach o dużych wartościach przyrodniczo-kulturowych.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Polożenie w zasięgu oddziaływania dużych ośrodków miejskich Rzeszowa i Przemyśla, a także ośrodków lokalnych (Dębica, Jasło, Sanok); Polożenie w pobliżu głównych szlaków komunikacyjnych; Wysokie walory kulturowe, przyrodnicze i krajobrazowe; Dogodne warunki do rozwoju turystyki, w tym usług agroturystycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> Rozdrobnienie agrarne; niekorzystna struktura obszarowa gospodarstw oraz słaba infrastruktura rolna; Niekorzystna struktura demograficzna i wysokie bezrobocie; Brak dostatecznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych i przeciwsuwiskowych; Pogłębiające się zjawisko rozproszenia zabudowy, na terenach o dużych wartościach przyrodniczo-kulturowych.

Priorytet rozwojowy

Wykorzystanie walorów naturalnych dla ożywienia społeczno-gospodarczego obszaru przez rozwój agroturystyki, rolnictwa oraz małej i średniej przedsiębiorczości.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowa – turystyczna, rolnicza;
- Towarzysząca – przemysłowa.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych	69 978 ha	zwiększenie	BDL GUS
2.	Powierzchnia sadów (w tym winnic)	1 862 ha	zwiększenie	BDL GUS
3.	Powierzchnia gruntów leśnych	88 624 ha	zwiększenie	BDL GUS
4.	Ilość podmiotów gospodarczych zatrudniających do 249 osób	13 156 szt.	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój turystyki, w tym agroturystyki, turystyki kwalifikowanej, w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- rozwój rolnictwa tradycyjnego i specjalistycznego oraz sadownictwa (w tym winnic)
- rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, w tym w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przetwórstwa drzewnego;
- rozwój energetyki odnawialnej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- poprawa jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym m.in. przekształcenia struktury agrarnej gospodarstw;
- rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;

- przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwiskami;
- rozbudowa infrastruktury przeciwpowodziowej oraz w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy;
- rekultywacja wyrobisk po odkrywkowym wydobywaniu kruszyw w kierunku wodnym;
- rozwój infrastruktury związanej z energetyką opartą na odnawialnych źródłach energii.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020 wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej;
- 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa;
- 1.3.3. Rozwój promocji turystycznej oraz partnerstwa służącego turystyce przyjazdowej do województwa;
- 1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 1.4.2. Zwiększenie zorganizowanej obecności rolników na rynku produktów rolnych;
- 1.4.3. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym opartego na ekologicznej produkcji rolnej oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 3.4.1. Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- 3.4.2. Aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- 3.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi;
- 3.4.4. Modernizacja przestrzeni wiejskiej;
- 4.1.2. Zapobieganie, przeciwdziałanie i minimalizowanie skutków osuwisk.

Obszary o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie OFPK (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Miejski Obszar Funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Rzeszowa (gminy wiejskie: Chmielnik, Czudec, Lubenia; gmina miejsko-wiejska Tyczyn);
- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych. (gminy wiejskie: Brzyska, Chmielnik, Czudec, Dubiecko, Jasienica Rosielna, Jodłowa, Krasiczyn, Krzywca, Lubenia, Wielopole Skrzyńskie; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Brzostek, Kołaczyce, Piłzno, Strzyżów, Tyczyn);
- Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych. (gminy wiejskie: Domaradz, Dydnia, Fredropol, Frysztak, Hyżne, Jawornik Polski, Niebylec, Nozdrzec, Wiśniowa; obszar wiejski gmin miejsko-wiejskich Błażowa, Dynów);
- Górski Obszar Funkcjonalny (wszystkie gminy OFPK);

- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny (gminy wiejskie: Brzyska, Dubiecko, Dydnia, Fredropol, Krasiczyn, Krzywcz; gmina miejsko-wiejska Kołaczyce);

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie OFPK (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (gminy wiejskie: Brzyska, Chmielnik, Czudec, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Fredropol, Frysztak, Hyżne, Jasienica Rosielna, Jawornik Polsk, Jodłowa, Krasiczyn, Krzywcz, Lubenia, Niebylec, Nozdrzec, Wielopole Skrzyńskie, Wiśniowa; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Błażowa, Brzostek, Kołaczyce, Pilzno, Strzyżów, Tyczyn);
- Obszary terenów zamkniętych (gminy wiejskie: Czudec, Frysztak, Wiśniowa; obszar miejski gminy miejsko-wiejskiej Strzyżów);
- Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi (gminy wiejskie: Brzostek, Brzyska, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Krasiczyn, Krzywcz, Nozdrzec, Wiśniowa; gmina miejsko-wiejska: Pilzno, obszary miejskie gmin miejsko-wiejskich: Kołaczyce, Strzyżów; gmina miejska Dynów);
- Obszary potencjalnego występowania osuwisk (wszystkie gminy OFPK);
- Obszary cenne przyrodniczo (gminy wiejskie: Chmielnik, Czudec, Domaradz, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Fredropol, Frysztak, Hyżne, Jasienica Rosielna, Jawornik Polsk, Krasiczyn, Krzywcz, Lubenia, Niebylec, Nozdrzec, Wielopole Skrzyńskie, Wiśniowa, obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej: Tyczyn; gminy miejsko-wiejskie: Błażowa, Strzyżów; gmina miejska Dynów);
- Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (gminy wiejskie: Czudec, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Fredropol, Hyżne, Jasienica Rosielna, Jawornik Polski, Krasiczyn; gminy miejsko-wiejskie: Brzostek, Pilzno, Tyczyn; gmina miejska Dynów);
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (gminy wiejskie: Brzyska, Chmielnik, Czudec, Domaradz, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Fredropol, Frysztak, Jasienica Rosielna, Jodłowa, Krasiczyn, Krzywcz, Lubenia, Niebylec, Nozdrzec, Wiśniowa; gminy miejsko-wiejskie: Brzostek, Kołaczyce, Pilzno, Strzyżów, Tyczyn, gmina miejska Dynów);
- Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin (gminy wiejskie: Jawornik Polski, Krasiczyn; obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej Pilzno);
- Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (gminy wiejskie: Brzyska, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Jodłowa, Wielopole Skrzyńskie; gmina miejsko-wiejska Brzostek);
- Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (gmina wiejska Jawornik Polski; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Brzostek i Tyczyn, gmina miejska Dynów);
- Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego (gmina wiejska Fredropol);
- Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektyw rozwojowych (gminy wiejskie: Brzyska, Chmielnik, Czudec, Domaradz, Dubiecko, Dydnia, Dynów, Frysztak, Hyżne, Jawornik Polski, Jodłowa, Krzywcz, Niebylec, Nozdrzec, Wielopole Skrzyńskie, Wiśniowa; gminy miejsko-wiejskie: Pilzno, Brzostek, Kołaczyce).

4.7. Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej

Charakterystyka obszaru

Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej (OFKJ-K) położony jest w południowo-zachodniej części województwa, w obrębie centralnej depresji karpackiej Pogórza Karpackiego. Zasadniczą część obszaru stanowi rozległa, lekko pofałdowana równina, pocięta szeregiem pomniejszych kotlin wykształconych w dorzeczach Ropy, Wisłoki, Jasiołki, Wisłoka i Sanu. Jest to obszar prawie bezleśny, zurbanizowany, o wyjątkowych walorach kulturowych. Od północy ogranicza go pasmo wzniesień Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego, od południa – pasmo łagodnych wzniesień Pogórzy: Jasielskiego i Bukowskiego.

Obszar ten obejmuje 3 miasta wydzielone: Krosno (miasto na prawach powiatu grodzkiego), Jasło, Sanok; 2 gminy miejsko-wiejskie: Jedlicze i Brzozów oraz 10 gmin wiejskich: Skołyszyn, Jasło, Wojaszówka, Tarnowiec, Chorkówka, Miejsce Piastowe, Korczyna, Krościenko Wyżne, Haczów, Sanok.

Gminy wiejskie: Chorkówka, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Wojaszówka i gmina miejsko-wiejska Jedlicze znajdują się w obrębie miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego Krosno.

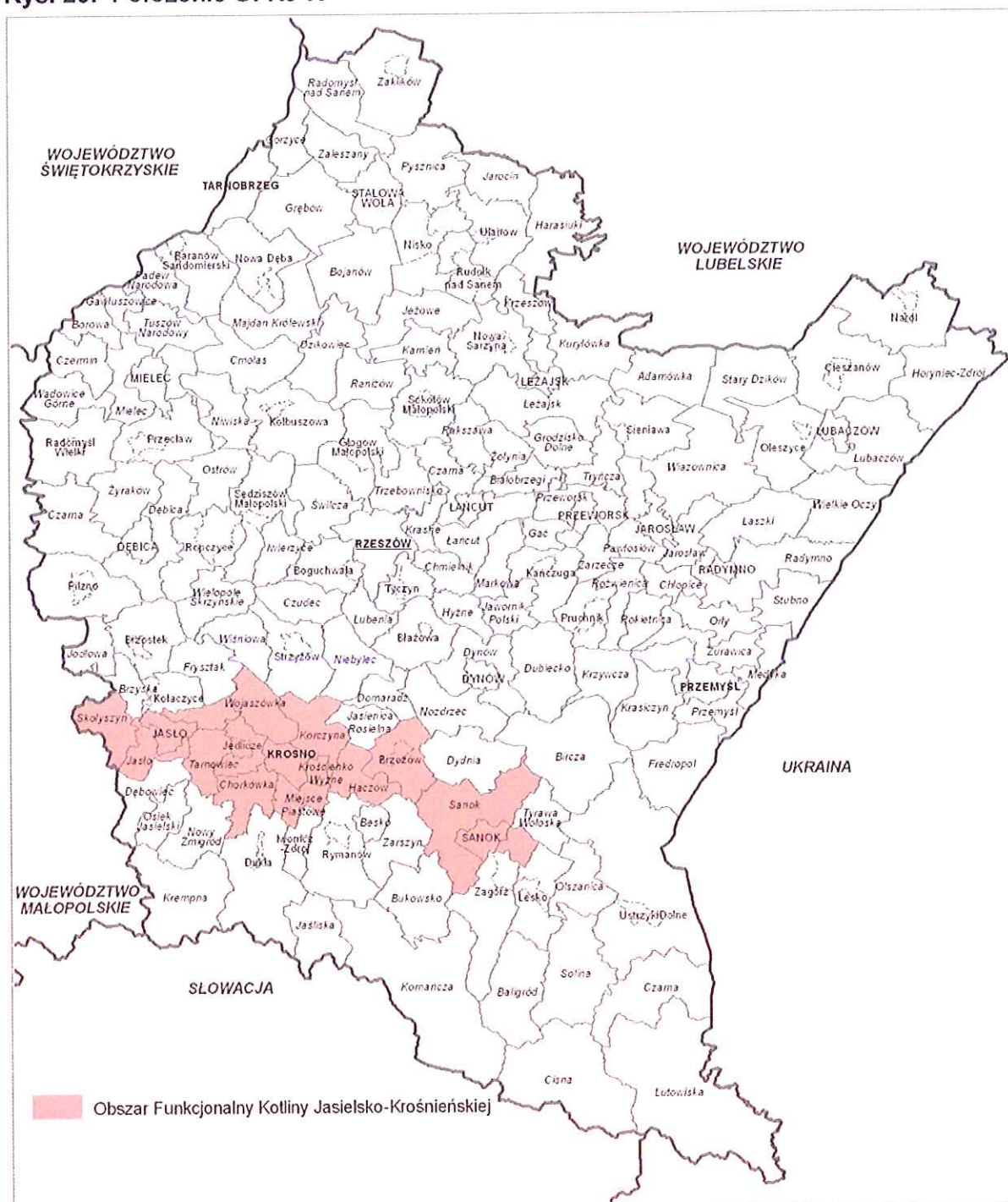
Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej ma powierzchnię 1 138 km², co stanowi ok. 6,37% powierzchni obszaru województwa, a zamieszkuje go 282,6 tys. osób, co stanowi ok. 13,3% liczby ludności województwa (wg danych z 2013 r.) i charakteryzuje się jednym z najwyższych stopniem zaludnienia w województwie podkarpackim, gdzie średnio na 1 km² przypada 248 osoby – ponad dwukrotnie więcej od średniej dla województwa (119 osób/km²). W przeważającej mierze są to mieszkańcy wsi, stanowiący ponad 52% ogółu ludności tego obszaru. Przyrost naturalny w 2013 r. dla całego OFKJ-K był dodatni. Postępuje odpływ ludności miejskiej na tereny wiejskie i związany z nim proces suburbanizacji.

Miasto Sanok oraz gmina wiejska Sanok są objęte programem strategicznym „Błękitny San”, którego głównym celem jest wzrost poziomu i warunków życia mieszkańców.

Istotny wpływ na rozwój gospodarczy omawianego obszaru miały wiodące tędy szlaki komunikacyjne i handlowe biegnące z zachodu na wschód (na Ruś Halicką) oraz z południa na północ, przez Przełęcz Dukielską (szlak Węgierski). Wzdłuż szlaku komunikacyjnego wschód-zachód, rozlokowały się główne miasta obszaru. O bogatej, wielokulturowej przeszłości świadczą zachowane zespoły staromiejskie w Krośnie i Sanoku z dużą koncentracją zabytków oraz eksponatów o znaczącej wartości kulturowej, zgromadzonych w licznych muzeach. Wśród nich znajdują się obiekty i zbiory o ponadregionalnej randze turystycznej, m.in.: Muzeum Podkarpackie w Krośnie z największą w Europie kolekcją lamp naftowych, Muzeum Historyczne w Sanoku z kolekcją obrazów Zdzisława Beksińskiego i unikatową kolekcją ikon oraz wyjątkowy w skali europejskiej Park Etnograficzny – Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Najcenniejszymi zasobami kulturowymi na terenach wiejskich są: XIV-wieczne ruiny zamku „Kamieniec” w Odrzykoniu, drewniany kościół z XV w. w Haczowie (wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO), Skansen Archeologiczny „Karpacka Troja” w Trzcinicy k. Jasła, czy skansen przemysłu naftowego w Bóbrce z najstarszym na świecie szybem naftowym „Franek”. W ramach ochrony dziedzictwa

geologicznego i obszarów o szczególnym znaczeniu geologicznym trwają prace nad utworzeniem geoparku „Dolina Wisłoka-Polski Teksas”, obejmującego dużą część obszaru. Znaczne zasoby kulturowe o randze regionalnej i krajowej stanowią przesłankę dla rozwoju turystyki kulturowej.

Rys. 29. Położenie OFKJ-K

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Najatrakcyjniejszą przyrodniczo i krajobrazowo część obszaru stanowią południowe stoki wzniesień Pogórza Strzyżowsko-Dynowskiego z Czarnorzecko-Strzyżowskim Parkiem Krajobrazowym i licznymi grupami skał ostańców, z których największe znajdują się

w rezerwacie „Prądkki” w Czarnorzekach. Kompleksy leśne, pokrywające najwyższe partie wzgórz Pogórzy, przeplatają się z płatami upraw rolnych, łąk, pastwisk, nieużytków i grup zadrzewień. Środowiska leśne tworzą głównie zespoły buczyny karpackiej, grądy dębowo-grabowe i łęgi jesionowo-olszowe. Lasy te są w znacznej części pozostałością puszczy karpackiej i obfitują w rzadkie okazy fauny i flory.

Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej jest przede wszystkim obszarem o podwyższonej aktywności społeczno-gospodarczej, którego oś stanowi droga krajowa nr 28, łącząca główne ośrodki położone w kotlinach śródgórskich oraz przecinająca ją w Miejscu Piastowym, droga krajowa nr 19, stanowiąca oś komunikacyjną na kierunku północ-południe (docelowo szlak transportowy „Via Carpathia” łączący kraje bałtyckie z krajami Europy południowej). Ważną pod względem dostępności komunikacyjnej inwestycją jest realizowana rozbudowa lotniska w Krośnie.

Miasta obszaru funkcjonalnego: Jasło, Krosno i Sanok, stanowią główne ośrodki przemysłowo-usługowe, które aktywizują obszary położone w ich sąsiedztwie. Na bazie występujących w obszarze zasobów surowcowych wykształciły się branże o długoletniej tradycji, m.in.: wydobywanie i przetwórstwo ropy naftowej oraz gazu ziemnego, przemysł szklarski. Duże znaczenie mają branże: lotnicza, elektromaszynowa, meblowa, rolno-spożywcza, budowlana i chemiczna, w tym zakłady powstałe w latach 30. XX w. w ramach Centralnego Okręgu Przemysłowego. Znacząca jest również funkcja gospodarcza związana z potencjałem średnich i małych przedsiębiorstw produkcyjno-usługowych o wysokim stopniu przystosowania do warunków gospodarki rynkowej, z rozwijającą się infrastrukturą gospodarczą. Istotny potencjał rozwoju gospodarczego OFKJ-K stanowią specjalne strefy ekonomiczne zlokalizowane na terenie Krosna, Jasła i Sanoka, zajmujące powierzchnię ok. 96 ha. Główne ośrodki obszaru, a w szczególności Krosno, ze względu na swoje położenie, pełnią również funkcję ważnych ośrodków handlowych i dystrybucyjnych dla południowej części województwa podkarpackiego.

Obszar Funkcjonalny Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej to przede wszystkim region przemysłowy z dobrze rozwiniętym i nowoczesnym przemysłem, ale rozwija się też tutaj tradycyjne rolnictwo, oparte na gospodarstwach rodzinnych.

Uwarunkowania geograficzne i geomorfologiczne powodują, że do największych zagrożeń występujących w obszarze funkcjonalnym należą: zagrożenie powodzią występujące w dolinach największych rzek obszaru, tj.: Sanu, Wisłoka oraz Wisłoki z dopływami Jasiołki i Ropy oraz zagrożenia spowodowane osuwaniem się mas ziemi na zboczach o dużym nachyleniu.

Wśród zagrożeń spowodowanych działalnością człowieka należy wymienić zagrożenia komunikacyjne spowodowane dużym natężeniem ruchu na głównych szlakach komunikacyjnych. Bariera rozwoju jest wydłużający się czas realizacji drogi ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów-Barwinek oraz słabe połączenia obszaru z autostradą A4, a także spadek znaczenia połączeń kolejowych. Potencjalnymi zagrożeniami są awarie, w szczególności skażenia chemiczno-ekologiczne, wiążące się z zakładami korzystającymi z produktów destylacji ropy naftowej i substancji palnych oraz terenami przebiegu licznych gazociągów średniego i wysokiego ciśnienia.

Analizowany obszar cechuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego w skali województwa i nie notuje się występowania istotnych barier i zagrożeń gospodarczych. O jego wysokim poziomie rozwoju gospodarczego świadczą m.in.: wskaźnik nasycenia podmiotami gospodarczymi wpisanymi do rejestru REGON, udział podmiotów

gospodarczych działających w przemyśle i budownictwie, czy wysoka liczba pracujących. Wchodzące w skład obszaru gminy wiejskie pełnią ważną rolę w rozwoju gospodarczym ośrodków miejskich stanowiąc ich zaplecze żywicielskie.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Duża liczba zakładów i firm przemysłowych o wysokim stopniu dostosowania do wymogów gospodarki rynkowej; • Tradycje górnicze wydobycia ropy naftowej i gazu ziemnego, dobrze rozwinięty przemysł szklarski i lotniczy; • Dogodne warunki do funkcjonowania w specjalnych strefach ekonomicznych; • Znaczące zasoby ludzkie i dobrze wykształcona kadra; • Dobrze rozwinięta sieć osadnicza; • Położenie na szlaku tranzytowym w kierunku Bieszczadów i Beskidu Niskiego; • Rozbudowywane lotnisko w Krośnie; • Wysokie walory krajobrazowe i przyrodnicze; • Znaczące zasoby kulturowe, wynikające z położenia na dawnych szlakach handlowych – zabytkowe miasta i obiekty o ponadregionalnej randze turystycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niezadowalająca dostępność drogowa zewnętrzna w skali regionalnej i ponadregionalnej; • Spadek znaczenia kolei w przewozach towarowych i pasażerskich; • Niekorzystne zmiany demograficzne – starzenie się społeczeństwa i wysokie obciążenie grupy w wieku produkcyjnym grupami w wieku nieprodukcyjnym; • Występujące zjawisko suburbanizacji oraz rozpraszania zabudowy i degradacji wiejskich terenów otwartych; • Brak dostatecznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych i przeciwsuwiskowych.

Priorytet rozwojowy

Rozwój gospodarczy w oparciu o zasoby surowcowe i przemysł nowych technologii.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowe – przemysł i usługi;
- Towarzyszące – turystyka i rolnictwo tradycyjne.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Wskaźnik nasycenia podmiotami gospodarczymi (liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności)	892	zwiększenie	BDL GUS
2.	Udział podmiotów gospodarczych działających w przemyśle i budownictwie w ogólnej liczbie podmiotów ogółem	22%	zwiększenie	BDL GUS
3.	Liczba osób pracujących na 1000 ludności	248	zwiększenie	BDL GUS
4.	Wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)	57,8	zmniejszenie	BDL GUS
5.	Przyrost rzeczywisty na 1000 ludności (suma wielkości przyrostu naturalnego i salda migracji)	-2,3	wzrost liczby ludności	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój wiodących branż przemysłu z wykorzystaniem potencjału naukowo-badawczego i zaawansowanych technologii;
- poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze regionalnym, krajowym i transgranicznym;

- ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych;
- rozwój rolnictwa ekologicznego;
- rozwój różnych form turystyki, w oparciu o zasoby przyrodnicze, krajobrazowe oraz dziedzictwa kulturowego obszaru.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- rozwój Krosna, Jasła i Sanoka jako głównych ośrodków stymulujących rozwój gospodarczy obszaru;
- rozwój zakładów tradycyjnych branż przemysłu oraz przemysłu nowych technologii (m. in. lotniczego, chemicznego, spożywczego, szklarskiego oraz meblarskiego);
- rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
- wzmocnienie powiązań funkcjonalnych Krosna z Jasłem, a także Sanokiem;
- ochrona złóż surowców energetycznych (gazu ziemnego i ropy naftowej);
- zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację terenów otwartych wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- rozwój powiązań drogowych wzmacniających zewnętrzną dostępność komunikacyjną, w tym z transeuropejską siecią transportową (TEN-T);
- rozwój i modernizacja linii kolejowych;
- rozbudowa lotniska w Krośnie;
- rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym specjalistycznej produkcji rolniczej (m.in. pszczelarskiej, upraw winorośli z produkcją win) z uwzględnieniem warunków przyrodniczych;
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego poprzez poprawę ładu przestrzennego i estetyki przestrzeni przy zachowaniu walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych;
- rozbudowa infrastruktury przeciwpowodziowej oraz w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020
wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.1.1. Wzmacnianie istniejących i rozwijanie nowych innowacyjnych sektorów przemysłu;
- 1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznych oraz infrastruktury turystycznej;
- 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu;
- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym i międzynarodowym;
- 3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej w układzie powiązań zewnętrznych, jak i wewnątrzregionalnych;
- 3.1.4. Rozwój Portu Lotniczego Rzeszów – Jasionka oraz wyspecjalizowanych lotnisk lokalnych;

- 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu (miasta: Jasło, Krosno, Sanok) wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne;
- 4.1.1. Zapobieganie, przeciwdziałanie oraz usuwanie negatywnych skutków powodzi;
- 4.2.4. Zachowanie i ochronę różnorodności biologicznej.

Obszary o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie OFKJ-K (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych (gminy wiejskie: Chorkówka, Haczów, Jasło, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Sanok, Tarnowiec, Wojaszówka; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Brzozów, Jedlicze);
- Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych: (gmina wiejska Skołyszyn);
- Górski Obszar Funkcjonalny (wszystkie gminy OFKJ-K);
- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny;
 - zlokalizowane przy wewnętrznej granicy UE (gminy wiejskie: Chorkówka, Jasło, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Skołyszyn, Tarnowiec, Wojaszówka; gmina miejsko-wiejska Jedlicze; gminy miejskie Jasło, Krosno),
 - zlokalizowane przy zewnętrznej granicy UE (gminy: miejska i wiejska Sanok).

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie OFKJ-K (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (gminy wiejskie: Chorkówka, Haczów, Jasło, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Skołyszyn, Tarnowiec, Wojaszówka; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Brzozów, Jedlicze);
- Obszary terenów zamkniętych (gmina wiejska: Jasło, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Sanok, Skołyszyn, Tarnowiec, Wojaszówka; gmina miejsko-wiejska Jedlicze; gminy miejskie: Jasło, Krosno, Sanok);
- Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy (gminy wiejskie: Jasło, Krościenko Wyżne, Sanok, Skołyszyn, Wojaszówka; obszar miejski gminy miejsko-wiejskiej Jedlicze; gminy miejskie: Jasło, Krosno i Sanok);
- Obszary potencjalnego występowania osuwisk (wszystkie gminy OFKJ-K);
- Obszary cenne przyrodniczo (gminy wiejskie: Haczów, Korczyna, Miejsce Piastowe, Sanok, Wojaszówka; gminy miejsko-wiejskie: Brzozów, Jedlicze; gminy miejskie: Krosno, Sanok);
- Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (gminy wiejskie: Chorkówka, Haczów, Korczyna, Sanok, Wojaszówka; gminy miejsko-wiejskie: Brzozów, Jedlicze; gminy miejskie: Jasło, Krosno, Sanok);
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (wszystkie gminy OFKJ-K);
- Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin (gminy wiejskie: Jasło, Sanok, Tarnowiec; obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej Brzozów; gmina miejsko-wiejska: Jedlicze; gmina miejska Jasło);
- Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (gminy wiejskie: Sanok, Skołyszyn);

- Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (gminy wiejskie: Chorkówka, Haczów, Krosno, Krościenko Wyżne, Tarnowiec; obszar wiejski gminy miejsko-wiejskiej Brzozów; gminy miejskie: Krosno, Sanok);
- Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego (gmina wiejska Skołyszyn);
- Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych (gminy wiejskie: Haczów, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Sanok, Skołyszyn, Tarnowiec; gmina miejsko-wiejska Brzozów).

4.8. Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny

Charakterystyka obszaru

Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny (B-BOF) obejmuje 23 gminy o podobnym potencjale rozwojowym, czyli 17 gmin wiejskich: Baligród, Besko, Bircza, Bukowsko, Czarna, Cisna, Dębowiec, Jaśliska, Komańcza, Krempna, Lutowiska, Nowy Żmigród, Olszanica, Osiek Jasielski, Solina, Tyrawa Wołoska, Zarszyn, 6 gmin miejsko-wiejskich: Dukla, Iwonicz Zdrój, Lesko, Rymanów, Ustrzyki Dolne, Zagórz. Leżą one, w całości lub części, w obrębie Beskidu Niskiego, Bieszczadów Zachodnich lub Gór Sanocko-Turczańskich (zwanymi niekiedy Bieszczadami Niskimi)⁴⁹. B-BOF zajmuje powierzchnię 408 357 ha⁵⁰, co stanowi 22,9% powierzchni województwa podkarpackiego i jest zamieszkiwany przez 175,18 tys. osób, czyli 8,2% ludności województwa. Średnia gęstość zaludnienia obszaru wynosi 43 os./km² – jest niemal trzykrotnie mniejsza od średniej dla województwa (119 osób/km²).

Dla 12 gmin: Baligród, Bircza, Czarna, Cisna, Komańcza, Lesko (m.i gm.), Lutowiska, Olszanica, Solina, Tyrawa Wołoska, Ustrzyki Dolne (m. i gm.), Zagórz (m. i gm.), zrzeszonych w Związku Bieszczadzkich Gmin Pogranicza, opracowany został Program Strategiczny Rozwoju Bieszczad⁵¹. Na terenie B-BOF funkcjonują również lokalne strategie rozwoju opracowywane przez Lokalne Grupy Działania.

Gminy położone we wschodniej części B-BOF są objęte programem strategicznym „Błękitny San”, którego głównym celem jest wzrost poziomu i warunków życia mieszkańców.

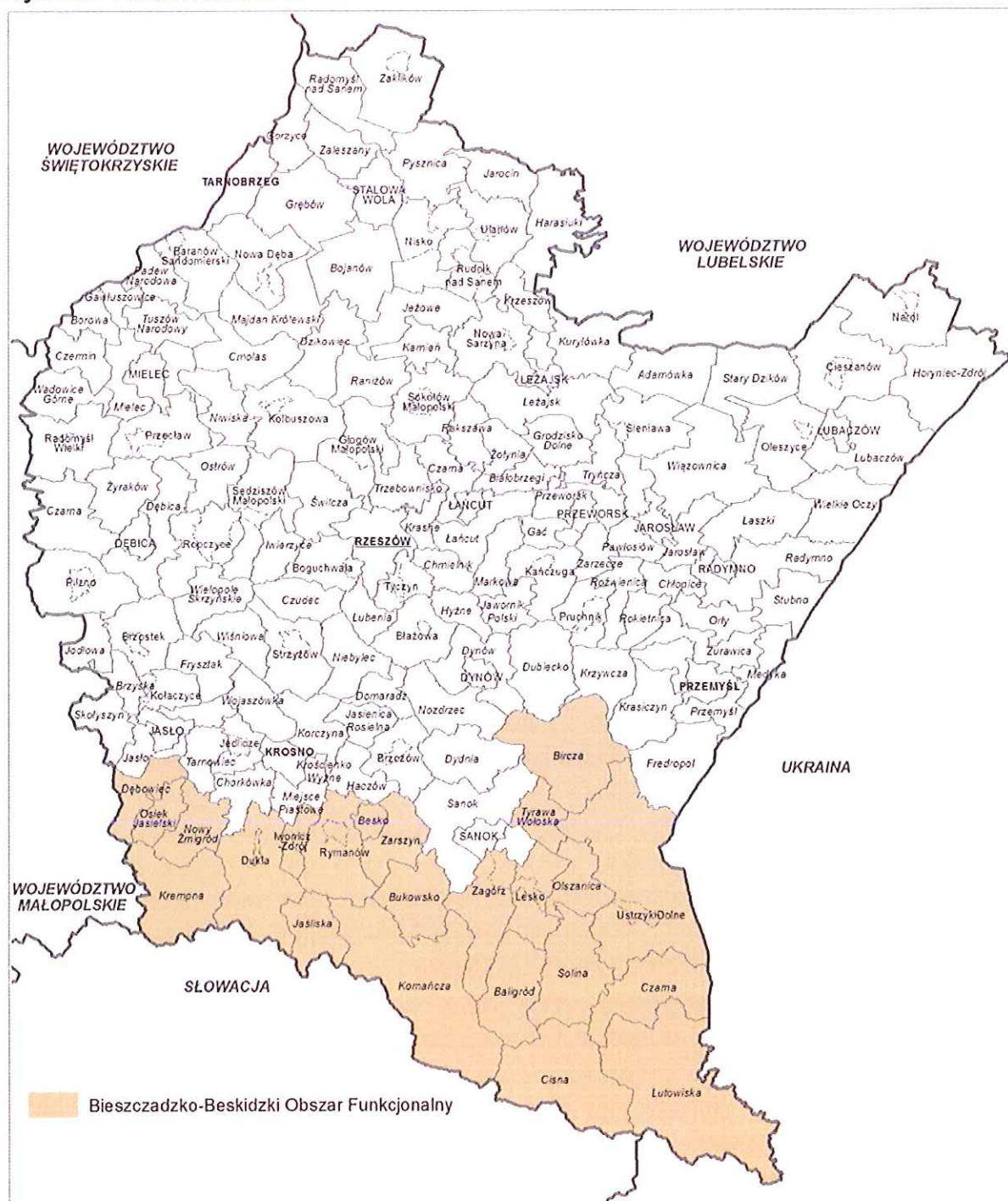
B-BOF położony jest w południowej i południowo-wschodniej części województwa podkarpackiego. Obszar od wschodu graniczy z Ukrainą, od południa ze Słowacją, a od zachodu z województwem małopolskim. Wschodnia granica B-BOF z Ukrainą jest granicą Unii Europejskiej i NATO.

⁴⁹ Kondracki J., Geografia Regionalna Polski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001,

⁵⁰ Bank Danych Lokalnych GUS

⁵¹ Przyjęty uchwałą nr 41/890/15 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dnia 7 kwietnia 2015 r.

Rys. 30. Położenie B-BOF

Źródło: opracowanie PBPP w Rzeszowie

Bieszczadzko-Beskidzki Obszar Funkcjonalny z uwagi na swoje wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe należy do najatrakcyjniejszych turystycznie rejonów Polski i województwa podkarpackiego. Stanowi ważną część wspólnego europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Karpat. Burzliwe i tragiczne dzieje pogranicza, po obu wojnach światowych i wysiedleniach sprawiły, że tożsamość kulturowa tego obszaru została znacznie przekształcona. W miejscu dawnych osad i wiosek, gdzie współistniało wiele narodowości, grup etnicznych i etnograficznych, kultur i religii, pojawiły się lasy i dzika przyroda. Świadectwem dawnej wielokulturowości tego obszaru są jego zabytki, zwłaszcza wtopione

w krajobraz urokliwe drewniane kościoły i cerkwie, pałace, dwory i dworki, zespoły urbanistyczne, przydrożne kapliczki, cmentarze różnych wyznań, czy cmentarze wojenne. Drewniane cerkwie w Smolniku i Turzańsku zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Cenne zasoby przyrodniczo-krajobrazowe objęto różnymi formami ochrony przyrody. Na ponad 90% powierzchni B-BOF ustanowiono różne formy ochrony zachowawczej, co z jednej strony pozwala na zachowanie wyjątkowych zasobów tego terenu, z drugiej jednak w znaczący sposób ogranicza jego możliwości rozwojowe.

Budowa geologiczna tego obszaru oraz jego ukształtowanie wpływają na warunki hydrograficzne, glebowe, przyrodnicze, mikroklimat, zasoby surowcowe, czyli czynniki decydujące o przydatności dla rozwoju różnorodnych funkcji. Na całym opisywanym obszarze istnieją dogodne warunki do rozwoju różnorodnych form turystyki (m.in. wypoczynkowej, aktywnej, krajoznawczej, tematycznej, ekoturystyki), a także do uprawiania sportów zimowych, lotniczych i wodnych. Znajduje się tutaj połowa turystycznych obiektów noclegowych województwa, w tym m.in. około 90% ośrodków wczasowych i zakładów uzdrowiskowych oraz 3/4 wszystkich obiektów sezonowych województwa. Baza ta wymaga jednak rozbudowy, poprawy standardu i dostosowania do różnego rodzaju klientów, w tym najbardziej wymagających klientów biznesowych. Turystyka w tym regionie ma typowo sezonowy charakter, więc konieczne jest stworzenie atrakcyjnej, całorocznej i uzupełniającej się oferty turystycznej, opartej na współpracy różnorodnych usługodawców i współpracy transgranicznej. W miejscowościach Iwonicz Zdrój, Rymanów Zdrój i Polańczyk funkcjonują uzdrowiska, których powstanie było możliwe dzięki specyficznym cechom klimatu tych miejscowości i występującym tutaj wodom leczniczym.

W strukturze gospodarki obszaru dominuje rolnictwo tradycyjne, rozdrobnione i niskotowarowe, funkcjonujące w trudnych górskich, niesprzyjających dla mechanizacji i automatyzacji warunkach. Wypracowana przez stulecia kultura uprawy i hodowli zwierząt w harmonii z naturą jest przyjazna dla środowiska naturalnego. W miastach słabo rozwija się działalność przemysłowa, koncentrująca się głównie wokół branży drzewnej, budowlanej oraz elektromaszynowej (m.in. w oparciu o podstrefę SSE Euro-Park Mielec w Zagórzcu). Najmocniejszą branżą przemysłową jest przemysł drzewny rozwijający się przy zastosowaniu lokalnych zasobów leśnych. Działalność wydobywcza m.in. takich surowców jak: gaz ziemny, ropa naftowa (złoża na wyczerpaniu), piaskowce, kruszywa, prowadzona jest w ograniczonym zakresie m.in. z powodu znacznej koncentracji zachowawczych form ochrony przyrody. Wykorzystanie potencjału występujących tutaj wód termalnych uwarunkowane jest ich szczegółowym rozpoznaniem i udokumentowaniem.

Obsługa komunikacyjna B-BOF odbywa się poprzez drogi krajowe: Nr 19 (na osi północ-południe), nr 28 i nr 84 (na osi wschód-zachód) oraz drogi wojewódzkie, uzupełnione siecią dróg powiatowych (z reguły o złych nawierzchniach). Transport kolejowy, podobnie jak lotniczy, ma obecnie niewielkie znaczenie.

Potencjał rozwojowy Bieszczadzko-Beskidzkiego Obszaru Funkcjonalnego stanowią bardzo wysokie walory przyrodniczo-kulturowe, rozwinięta infrastruktura udostępnienia turystycznego obszarów chronionych (w tym m.in. liczne szlaki turystyczne i kulturowe), znaczny udział podmiotów gospodarczych oferujących usługi zakwaterowania i gastronomii w ogólnej liczbie podmiotów działających w sektorze usług w województwie, istniejąca baza noclegowa, w tym dobrze rozwinięta sieć gospodarstw agroturystycznych i baza uzdrowiskowa. Przygraniczne położenie B-BOF umożliwia rozwój turystyki transgranicznej

i zakupowej. Miasta stanowią potencjalne obszary wzrostu gospodarczego, w oparciu o działalność przemysłową i usługową, specjalizację terytorialną oraz o współpracę gospodarczą pomiędzy sobą i z obszarami wiejskimi. Dzięki dużym zasobom leśnym dobrze rozwinięty jest przemysł drzewny. Warunki środowiska naturalnego są korzystne dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, a znaczne areale użytków rolnych wykorzystywane są do hodowli bydła. Do rozwoju obszaru przyczynić się może realizacja drogi ekspresowej S19, elementu kompleksowej transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T (szlak transportowy „Via Carpathia”).

Głównym czynnikiem wstrzymującym rozwój gospodarczy Beskidzko-Bieszczadzkiego Obszaru Funkcjonalnego jest jego słaba dostępność komunikacyjna (zwłaszcza w części wschodniej, południowo-zachodniej i południowej), występująca zarówno w układzie ponadregionalnym – krajowym i wewnątrzregionalnym – wojewódzkim. Peryferyjne położenie, słabo rozwinięte otoczenie biznesu, niedostateczne wyposażenie w infrastrukturę techniczną i uwarunkowania naturalne (np. wysoka lesistość – ponad 60%, czy susza hydrologiczna), ograniczają atrakcyjność inwestycyjną obszaru i utrudniają prowadzenie działalności gospodarczej. Również małe zaludnienie jest istotnym czynnikiem obniżającym potencjał rozwojowy B-BOF. Niski wskaźnik zaludnienia i obserwowany sukcesywny odpływ ludności na omawianym obszarze ma zauważalny i negatywny wpływ na kształtowanie poziomu jakości kapitału ludzkiego i społecznego, przy czym nie prognozuje się poprawy potencjału demograficznego z uwagi na niski przyrost naturalny. Problem dotyczy głównie terenów wiejskich, a zwłaszcza gmin o bardzo wysokiej lesistości (>60%). Najniższe wskaźniki gęstości zaludnienia (≤ 10 os./km²) odnotowano na terenach gmin: Krempna, Cisna i Lutówka, natomiast najwyższe w Ustrzykach Dolnych 563 os./km²).

Czynnikami społeczno-demograficznymi obniżającymi potencjał rozwojowy obszaru są takie zjawiska jak: wysoki poziom bezrobocia i duży udział wykluczonych społecznie, zjawisko emigracji zarobkowej i bezrobocie strukturalne, zadłużenie gmin i ich niskie budżety gminne. Bariery i ograniczenia rozwojowe tego obszaru stanowią ponadto: niski poziom spójności terytorialnej, rozproszona zabudowa, słaba dostępność do podstawowych usług publicznych, niedobory wody dla potrzeb bytowych mieszkańców, słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną (zwłaszcza w zbiorcze systemy gospodarki wodno-ściekowej w rejonach o dużej liczbie turystów), brak kompleksowej oferty turystycznej, znaczne obszary objęte ochroną zachowawczą, słabo rozwijająca się działalność przemysłowa, przy dużym udziale mało konkurencyjnego rolnictwa i zagrożenia naturalne tj. powodzie, osuwiska, erozja, obniżenie poziomu wód gruntowych.

Mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Bardzo wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe; Znaczny udział usług turystycznych w strukturze sektorowej działalności gospodarczej, z rozbudowaną bazą noclegową agroturystyki, a także istniejąca baza uzdrowiskowa; Wysoka lesistość; Dobrze rozwinięty przemysł drzewny; Korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i hodowli, tradycje kultury pasterskiej; Położenie w sąsiedztwie i zasięgu oddziaływania ośrodków miejskich: Krosna, Jasła, Sanoka; Wzmacniające się powiązania funkcjonalne Sanoka, Leska, Zagórza oraz Ustrzyk Dolnych. 	<ul style="list-style-type: none"> Peryferyjne położenie i słaba dostępność komunikacyjna obszaru, zarówno w układzie krajowym, jaki i wojewódzkim; Granica z Ukrainą jako zewnętrzną granicą UE oraz Strefy Schengen – istotna bariera rozwoju; Niski poziom zaludnienia. Depopulacja spowodowana odpływem migracyjnym i niskim przyrostem naturalnym; Wysoki poziom bezrobocia strukturalnego i ukrytego oraz wysoki udział osób wykluczonych społecznie; Mało konkurencyjne rolnictwo dominujące w strukturze gospodarki obszaru (niskotowarowe i rozdrobnione); Niskie uprzemysłowienie obszaru; Sezonowość turystyki, mało zdywersyfikowana baza noclegowa i brak kompleksowej, całorocznej oferty turystycznej; Brak dostatecznych zabezpieczeń przeciwpowodziowych i przeciwoświejskich; Ukształtowanie terenu niekorzystne dla działań inwestycyjnych, zwłaszcza inwestycji liniowych.

Priorytet rozwojowy

Rozwój gospodarczo-społeczny w oparciu o potencjał przyrodniczy i kulturowy, w tym walory turystyczne i uzdrowiskowe.

Funkcje rozwojowe

- Podstawowe – turystyczno-rekreacyjna i uzdrowiskowa;
- Towarzyszące – produkcyjna, rolnicza, funkcja ochronna z usługami na rzecz utrzymania różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Wskaźniki rozwojowe obszaru

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wskaźnika	Docelowy kierunek zmiany	Źródło danych
1.	Obciążenie demograficzne (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w %)	56,7%	zmniejszenie	BDL GUS
2.	Przyrost rzeczywisty na 1000 ludności, (suma wielkości przyrostu naturalnego i salda migracji)	-2,2	wzrost liczby ludności	BDL GUS
3.	Liczba osób korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych – ogółem (1) i turystów zagranicznych (2)	479 439 (1) 5 068 (2)	zwiększenie	BDL GUS
4.	Udział podmiotów gospodarczych oferujących usługi zakwaterowania i gastronomii (sekcja I) w ogólnej liczbie podmiotów działających w sektorze usług	10,3%	zwiększenie	BDL GUS
5.	Udział podmiotów gospodarczych działających w sekcji A dział 02 (leśnictwo i pozyskiwanie drewna) w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON	8,2%	zwiększenie	BDL GUS
6.	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	723	zwiększenie	BDL GUS

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- poprawa dostępności komunikacyjnej w układzie regionalnym, krajowym, i transgranicznym;
- rozwój różnych form usług turystycznych oraz funkcji uzdrowiskowej;
- kompleksowy rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej dostosowanej do skali ruchu turystycznego oraz poprawa gospodarki odpadami;
- rozwój przemysłu drzewnego, budowlanego i elektromaszynowego, przemysłu spożywczego opartego o przetwórstwo;
- rozwój rolnictwa ekologicznego, w tym służącego zachowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- budowa i rozwijanie powiązań funkcjonalnych ze Słowacją oraz Ukrainą m.in. przez rozbudowę infrastruktury granicznej;
- modernizacja i rozbudowa istniejącej sieci drogowej i kolejowej, w celu właściwego rozprowadzenia ruchu turystycznego;
- rozwój infrastruktury turystycznej, sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej w ośrodkach uzdrowiskowych, wypoczynkowych oraz w miastach i gminach o potencjale turystycznym;
- ograniczanie zjawiska rozpraszania zabudowy w celu zachowania ładu przestrzennego, walorów przyrodniczo-krajobrazowych, drożności korytarzy ekologicznych;
- rozwój infrastruktury technicznej zwłaszcza na obszarach najczęściej odwiedzanych przez turystów, w szczególności kompleksowa budowa i przebudowa systemów wodno-kanalizacyjnych wokół zbiorników wodnych i dorzeczy rzek;
- minimalizowanie i ograniczanie negatywnych skutków suszy poprzez kompleksowe działania określone w Planie przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Górnej Wisły;
- ochrona i wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego, w tym wyróżniających region zabytków świadczących o jego dawnej wielokulturowości oraz związanych z przemysłem naftowym.

Inne ustalenia dotyczące obszaru:

Wybrane kierunki działań wg Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020
wzmacniające podstawowe funkcje obszaru:

- 1.3.1. Rozwój atrakcji turystycznej oraz infrastruktury turystycznej;
- 1.3.2. Podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa;
- 1.4.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację zmianę struktur rolnych, rozwój biogospodarki oraz współpracy z ośrodkami naukowo-badawczymi;
- 2.2.3. Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu;

- 3.1.1. Rozwój drogowej sieci transportowej wzmacniającej zewnętrzną dostępność komunikacyjną Rzeszowa oraz ośrodków subregionalnych w wymiarze krajowym międzynarodowym;
- 3.1.2. Rozwój infrastruktury i sieci kolejowej zarówno w układzie powiązań zewnętrznych, jak i wewnątrzregionalnych;
- 3.2.1. Wspieranie przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu infrastruktury sieci telekomunikacyjnej nowej generacji na terenach pozbawionych konkurencyjnego Internetu;
- 3.5.2. Rozwój potencjału gospodarczego biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne;
- 4.2.3. Zapewnienie właściwej gospodarki wodno-ściekowej (zgodnie ze standardami wyznaczonymi w dokumentach unijnych oraz krajowych);
- 4.2.4. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej.

Obszary o znaczeniu ponadregionalnym wyznaczone na terenie B-BOF (omówione w części 2 niniejszego opracowania):

- Wiejski Obszar Funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych (gminy wiejskie: Besko, Osiek Jasielski i Zarszyn);
- Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych (gminy wiejskie: Baligród, Bircza, Bukowsko, Czarna (powiat bieszczadzki), Cisna, Dębowiec, Jaśliska, Komańcza, Krempna, Lutowiska, Nowy Żmigród, Olszanica, Solina, Tyrawa Wołoska; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Dukla, Iwonicz Zdrój, Lesko, Rymanów, Ustrzyki Dolne, Zagórz);
- Górski Obszar Funkcjonalny (wszystkie gminy B-BOF);
- Przygraniczny Obszar Funkcjonalny (wszystkie gminy B-BOF).

Obszary o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030 wyznaczone na terenie B-BOF (omówione w części 3 niniejszego opracowania):

- Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej (gminy wiejskie: Besko, Dębowiec, Zarszyn);
- Obszary terenów zamkniętych (gminy wiejskie: Besko, Komańcza, Olszanica, Solina, Zarszyn; obszary wiejskie gmin wiejsko-miejskich: Lesko, Rymanów; gminy miejsko-wiejskie: Ustrzyki Dolne, Zagórz);
- Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy (gminy wiejskie: Besko, Osiek Jasielski; obszary miejskie gmin miejsko-wiejskich: Lesko, Zagórz);
- Obszary potencjalnego występowania osuwisk (wszystkie gminy B-BOF);
- Obszary cenne przyrodniczo (wszystkie gminy B-BOF);
- Obszary ochrony krajobrazów kulturowych (gminy wiejskie: Bircza, Cisna, Czarna (powiat bieszczadzki), Jaśliska, Komańcza, Krempna, Lutowiska, Olszanica, Solina, Tyrawa Wołoska; gminy miejsko-wiejskie: Dukla, Iwonicz-Zdrój, Lesko, Rymanów, Ustrzyki Dolne, Zagórz);
- Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych (gminy wiejskie: Baligród, Besko, Bukowsko, Cisna, Czarna (powiat bieszczadzki), Dębowiec, Jaśliska, Komańcza, Krempna, Lutowiska, Nowy Żmigród, Olszanica, Osiek Jasielski, Solina, Zarszyn; gminy miejsko-wiejskie: Dukla, Iwonicz-Zdrój, Lesko, Rymanów, Ustrzyki Dolne, Zagórz);

- Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe (gminy wiejskie: Baligród, Bircza, Bukowsko, Czarna (powiat bieszczadzki), Dębowiec, Jaśliska, Komańcza, Krempna, Olszanica, Solina; gminy miejsko-wiejskie: Ustrzyki Dolne, Zagórz);
- Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (gminy wiejskie: Bukowsko, Cisna, Dębowiec, Jaśliska, Komańcza, Krempna, Lutowiska, Olszanica, Osiek Jasielski, Solina, Zarszyn; obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich: Dukla, Lesko, Zagórz);
- Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego (gminy wiejskie: Baligród, Bukowsko, Cisna, Czarna (powiat bieszczadzki), Dębowiec, Jaśliska, Komańcza, Krempna, Lutowiska, Nowy Żmigród, Olszanica, Osiek Jasielski, Solina; gminy miejsko-wiejskie: Lesko, Ustrzyki Dolne, Zagórz);
- Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych (gminy wiejskie: Bircza, Krempna, Zarszyn; gminy miejsko-wiejskie Dukla, Iwonicz-Zdrój).

WICEMARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA

Maria Kurowska

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym	11
Rys. 2. Rzeszowski Obszar Funkcjonalny	17
Rys. 3. Wiejski Obszar Funkcjonalny	27
Rys. 4. Górski Obszar Funkcjonalny	39
Rys. 5. Przygraniczny Obszar Funkcjonalny	45
Rys. 6. Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej	58
Rys. 7. Obszary terenów zamkniętych	61
Rys. 8. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi	64
Rys. 9. Obszary potencjalnego występowania osuwisk	66
Rys. 10. Obszary cenne przyrodniczo	68
Rys. 11. Obszary ochrony krajobrazów kulturowych	71
Rys. 12. Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych	74
Rys. 13. Obszary ochrony strategicznych złóż kopalin	77
Rys. 14. Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	81
Rys. 15. Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	83
Rys. 16. Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego	86
Rys. 17. Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych	88
Rys. 18. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym	94
Rys. 19. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego – Krosna	98
Rys. 20. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego – Mielca	103
Rys. 21. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego – Przemyśla	108
Rys. 22. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego – Stalowej Woli	114
Rys. 23. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka subregionalnego – Tarnobrzega	120
Rys. 24. Położenie OFNN	126
Rys. 25. Położenie R-POF	130
Rys. 26. Położenie OFIP	135
Rys. 27. Położenie OFGR-S	143
Rys. 28. Położenie OFPK	148
Rys. 29. Położenie OFKJ-K	154
Rys. 30. Położenie B-BOF	160

SPIS TABEL

Tab. 1. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego	16
Tab. 2. Charakterystyka gmin ROF (stan na 31.12.2013 r.)	18
Tab. 3. Gminy województwa podkarpackiego w obszarach funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym	53
Tab. 4. Wykaz gmin z wojskowymi terenami zamkniętymi i ich strefami ochronnymi w województwie podkarpackim	60
Tab. 5. Wykaz gmin, na obszarze których znajdują się tereny zamknięte kolejowe	62
Tab. 6. Gminy województwa podkarpackiego w obszarach o znaczeniu regionalnym wg typologii KPZK 2030	90
Tab. 7. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do tworzenia obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego miasta Krosno	96
Tab. 8. Charakterystyka Krosna i gmin MOF Krosno (stan na 31.12.2013 r.)	97
Tab. 9. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do tworzenia obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego miasta Mielec	102
Tab. 10. Charakterystyka Mielca i gmin obszaru funkcjonalnego (stan na 31.12.2013 r.)	102

Tab. 11. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do tworzenia obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego miasta Przemyśl	107
Tab. 12. Charakterystyka Przemyśla i gmin obszaru funkcjonalnego (stan na 31.12.2013r.).....	108
Tab. 13. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do tworzenia obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego miasta Stalowa Wola.....	113
Tab. 14. Charakterystyka Stalowej Woli i gmin obszaru funkcjonalnego (stan na 31.12.2013 r.).....	115
Tab. 15. Zestawienie gmin zakwalifikowanych do tworzenia obszaru funkcjonalnego ośrodka subregionalnego miasta Tarnobrzega	119
Tab. 16. Charakterystyka Tarnobrzega i gmin obszaru funkcjonalnego (stan na 31.12.2013 r.).....	119